1-8-44

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 617

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 2 Octombrie 1932

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Zola romanticul

Cele mai interesante aniversări în literatură sânt aniversările de un sfert de secol. Intotdeauna când se împlinesc douăzeci şi cinci sau treizeci de ani dela moartea unui scriitor odinioară ilustru, poţi fi sigur că vei avea prilejul să observi, dacă îţi dai puţină osteneală, multe lucruri instructive şi să-ţi primeneşti puţin punctele de vedere.

Aniversările de un sfert de secol nu sunt interesante pentrucă ar hotărî definitiv locul unui scriitor în câmpurile elizee ale posterităţii. De multe ori — chiar de cele mai multe ori — valoarea reală a unui scriitor nu e definitiv pusă la punct decât după un mai mare interval de timp. Cazul lui Stendhal e tipic în această privinţă. Aproape cu desăvârşire ignorat cât a fost în viaţă, Stendhal n'a ajuns cunoscut, citit şi admirat decât după cincisprezece ani dela moarte.

Sferturile de centenar au de îndeplinit altă misiune. Nici-o generaţie nu vede mai limpede defectele şi păcatele unui om ilustru decât generaţia care îi urmează imediat. In special apare clar ceiace era exagerat în aprecierile contemporanilor. Nu este vorba acum de a fixa locul imuabil pe care îl va ocupa scriitorul în istoria literaturii. Nimeni nu se gândeşte la vre-o „consacrare". Aceasta va fi sarcina istoricilor literari de mai târziu, care vor avea mai multă obiectivitate, dar, poate şi mai multă îngăduinţă.

Aceasta e experienţa care se poate face cu Zola, acum când se împlinesc treizeci de ani dela moartea lui.

Emile Zola

Soarta literară a lui Zola a fost destul de curioasă.

Inceputurile carierii lui literare au fost anevoioase. A avut de luptat deopotrivă cu prejudecăţile criticii şi cu gustul publicului. Spre sfârşitul vieţii, ajuns şef de şcoală (într'o vreme când mai existau şcoli literare: ce vechi şi anacronic lucru !), când influenţa lui se exercita, incontestabilă, asupra literaturii din lumea întreagă, Zola s'ar fi putut împotmoli într'o confortabilă glorie staţionară. Dar tocmai la această epocă intervine în viaţa lui un eveinment capital: afacerea Dreyfus. Literatul Zola face loc, la această dată, luptătorului social. De aici înainte numele lui Zola rămâne indestructibil legat de ideia de dreptate şi de justiţie socială. Dar tot din această epocă (adică din anul 1898) se poate spune că Zola încetează de a mai aparţine literaturii.

Şi totuş renumele lui se datoreşte în bună parte acestei celebre afaceri Dreyfus (care, uitată câtava vreme, a fost desgropată şi oarecum actualizată în anii din urmă prin scoaterea la iveală a unui stoc important de documente inedite). Pentru multă lume Zola e autorul celebrului articol „J'accuse", violent rechizitoriu împotriva judecătorilor căpitanului Dreyfus, pe nedrept învinuit de spionaj. Astăzi, când memoria lui Dreyfus a fost reabilitată, procesul lui revizuit şi adevărul restabilit, ne dăm seama că Zola a avut dreptate şi că a văzut just.

Cred că generaţia literară de astăzi nu are nici o curiozitate pentru acest Zola social, apărător al celor pe care îi năpăstueşte societatea umană, acest Zola dreyfusard şi revoltat, în luptă cu nedreptatea şi cu ipocrizia. Generaţia actuală nu are nici gust, nici timp pentru asemenea investigaţii. Omul Zola este încă prea aproape de noi pentru a-l putea judeca obiectiv şi prea departe pentru a-l mai putea iubi sau urî ca om.

Opera lui, însă, rămâne mereu, pentru noi, un prilej de cercetare. După treizeci de ani dela moartea lui Zola avem dreptul şi putinţa de a încerca să lămurim ceeace trăeşte încă în această operă, şi să facem câteva pronosticuri pentru soarta ei în viitor.

Opera aceasta impresionează în primul rând prin cantitate. E enormă, variată, tentaculară, ramificânduse, întortochiată, prin toate straturile sociale, prin toate cotloanele şi văgăunele societăţii umane. Barbusse (care a publicat de curând la „Nouvelle Revue Française" un foarte remarcabil „Zola") numără în romanele lui Zola peste o mie două sute de personagii, de primul şi de al doilea plan. Cu mult mai mut decât în „Comedia umană".

Este o enumeraţie în care Barbusse a luat puţin tonul maestrului. O enumeraţie cuprinzătoare, sugestivă şi puţin cam declamatorie. Pentrucă opera lui Zola e plină de declamaţie. Această declamaţie face parte din stilul lui, este expresia viziunii lui de viaţă, viziune tumultuoasă şi covârşitoare, răsvrătitoare şi patetică, rezultat al unei intuiţii puternice şi al unei irezistibile nevoi de a exprima viaţa, total şi conştiincios.

Această nevoie de exprimare nu este însoţită, totuş, de ambiţia obiectivităţii. Zola a fost, la început, discipolul lui Flaubert. A căpătat dela acesta pasiunea documentului omenesc trăit, dragostea de preciziune, preţuirea detaliilor. Dar punctele lui de contact cu Flaubert se mărginesc aici. Niciodată Zola n'a făcut artă pentru artă (acea artă pentru artă de care Flaubert făcea atâta caz şi care apare astăzi ca o formulă atât de uzată !) „Opera de artă e natura văzută printr'un temperament". Această celebră formulă a lui Zola, înscrisă odinioară pe drapelul naturalismului, este, în realitate mult mai cuprinzătoare. Ea exprimă un adevăr mult mai general decât programul unei şcoale literare oarecare. Se prea poate ca Zola să-şi fi închipuit că această formulă n'a fost aplicată integral pentru prima oară decât de şcoala naturalistă. Simplă vanitate de profet literar ! Formula lui Zola exprimă o realitate veche de când există literatura. Ea se aplică oricărei opere literare. Zola n'a făcut decât să exprime, într'o frază fericită şi lapidară, însăş esenţa artei, însuş procesul de elaborare a operei de artă. Şi, prin ea, Zola a dat o lovitură de moarte obiectivităţii artistice, cu care Flaubert (cel mai subiectiv dintre toţi scriitorii !) s'a înşelat o viaţă întreagă.

Cum a aplicat Zola această formulă ? Opera lui răspunde pentru el. S'a spus demult că naturalistul Zola este, în fond, romantic. Şi, într'adevăr, înrudirea lui cu numele Dalai-Lama al romantismului, cu Victor Hugo, este mult mai strânsă decât s'ar putea crede. Dela „Les Misèrables" până la epopeia „Rougon-Macquart"-ilor nu este decât un pas. In orice caz procedeele sunt aceleaşi, de multe ori. Tonul de pledoarie apare, declamator şi patetic (şi adesea ieftin) şi la Hugo şi la Zola.

Viaţa care apare, multiformă, în romanele compacte şi masive ale lui Zola este, redusă la esenţă, însuş temperamentul lui Zola. Structura acestui temperament era, în fond, simplă, dintr'o bucată, fără subtilităţi prea multe, fără trucuri, fără compromisuri. Zola era un om al mulţimilor. Aici stă norocul lui şi aici îi stă şi riscul...

Zola, prin firea lui, era un romantic, un subiectiv, un impulsiv. Pasiunea lui a fost să zugrăvească viaţa aşa cum este. A zugrăvit-o, însă, aşa cum îi poruncea firea. A vrut să dea epocii contemporane o oglindă fidelă. N'a isbutit să-i dea decât propria lui imagine, multiplicată la infinit sub mii de travestiri diverse.

Şi lumea contemporană, la un moment dat, nu s'a mai recunoscut.

AL. A. PHILIPPIDE

Helada

Moartea lui Dafnis

Privighetoarea nici odată
N'a suspinat atât pe stânci,
Nici Pan cu copita crăpată
N'a stat mai a jale pe brânci.

Copacul a lăsat să-i cadă
Din ramuri, fructe, fără rost,
Iar roua-a venit cu zăpadă
Şi viscol zefirul a fost.

Izvorul a strigat pe dealuri,
Pădurea'n tot cuprinsul ei,
Şi cântecul cald de cavaluri
S'a spart în tăcere de miei.

Dafnis boarul a'nchis ochii
Şi sburda tutulor cu el,
Şi l'au bocit nimfele'n rochii
De flori de smerit muşeţel.

Murise trestia şi naiul
Cu strălucitul viers al lor,
Şi rând pe rând marea şi plai
Prinseseră vestea din sbor.

Silvanii s'au ascuns cu toţii,
Priapii n'au mai tresărit,
Satirii s'au strâns ca iloţi
Şi muzele s'au risipit.

Orfeu şi-a spart în noapte lira
Şi'ntregul rost al ei etern,
Şi sufletul lui în delir a
Descins cu Dafnis în infern

N. DAVIDESCU

Vizită la un scriitor celebru

(Salten văzut de prea aproape)

Inainte de a pleca de acasă, mi-am revizuit cu cea mai mare atenţie ţinuta; am găsit că cravata, nefiind adequată situaţiei, trebue schimbată; am luat alta; nodul însă, fiind însă un obiect lipsit de cea mai elementară bună creştere, opunea părerilor mele asupra formei lui o resistenţă, din care a ieşit învingător; a treia cravată, plină de înţelegere pentru situaţia dificilă în care eram, mi-a dat satisfacţie. In fine, am mai încercat înainte de a pleca, în faţa oglinzii, cum trebue rostit „Meister", pentru a arăta oarecare admiraţie, ceva respect şi celelalte potrivite momentului. După câteva probe m'am oprit la următoarea formulă: ambele colţuri ale gurii se ridică puţin într'un surâs afabil; în acelaş timp ochiul drept, mai bine zis sprinceana se îndreaptă în sus, împreună cu o mişcare mică înainte a capului, căruia după circa 3/5 de secundă îl urmează „Meister" rostit încet, larg, prima silabă foarte accentuată. Bine, nu?

Incă odată o privire critică de jos în sus în oglindă.

Am plecat. Tot drumul am recapitulat în gând întrebările mele; de zeci de ori m'am întrebat dacă formularea lor nu e nedibace, sau dacă n'o să mă găsească prea curios, sau dacă în definitiv n'o să i se pară ridicol că un student aşa tânăr vrea să traducă *opera lui*.

Am uitat să spun că repetiţiile pentru această premieră le făcusem cu câte-va zile înainte, la Schoenbrunn; da, la menajerie; am intrat în căsuţa pe care scria „Nilpferd". Nu-mi pot închipui un individ care să-şi acorde mai mult respect decât locuitorul acestei căsuţe. Imi face impresia figurii tipice a scriitorului care a ajuns în vârful piramidei şi nu mai trebue să facă nimic alt pentru numele lui, de cât să meargă la premiere, la dineuri de gală, pe la legaţii şi să lanseze din când în când un bon-mot, pe care la nevoe şi-l poate potrivi pe măsură „după" un coleg. Animalul îşi trăeşte traiul într'o băltoacă călduţă, verzuie; din când în când răsuflă suspinând; n'ar răsufla, că e doar destul de obositor, dar trebue şi necăjit, suspină; nici poetul ajuns sus, n'ar face bon-mot-uri, dar concurenţa iloială a lui Shaw, Mark Twain sau a veşnicului Tristan Bernard, obligă pe oricare scriitor de renume care se respectă să fie spiritual, aşa că necăjit, suspină şi lansează un bon-mot.

In faţa acestui vast mamifer, mi-am repetat întrebările, comentariile, frazele convenţionale, mi-am închipuit răspunsurile pe care, din impasibilitatea sa, mi le-ar da consacratul. Nu vedeam decât partea superioară a botului său, cu ochi mici pe care de lene îi ţine întredeschişi. Cam aşa o să stea celalt în faţa mea, m'am gândit şi mi-am urmat repetiţia, până ce, încet, ca un munte pe care un cutremur orizontal l'ar muta, „Meister" Nilpferd a ieşit din apă. Am considerat audienţa închisă şi l'am lăsat în pace.

Deci, preparasem visita cu îngrijire.

Ploua. Eram în tramvaiul *40* Börse-Türkenschantz-Park, într'un colţ şi pipăiam cu îngrijire Blok-Notes-ul pe care mi-l vârăsem în buzunar, cu riscul să-l deformez şi, în ritmul tramvaiului, făceam introspecţiune.

Drumul e destul de lung şi problemele pe care mi le ofeream îmi erau prea carte deschisă, aşa încât am renunţat şi am început să mă dedau pasionatului sport care se numeşte studiul-aproapelui-tău. Din păcate nici în această direcţie n'am reuşit să-mi concentrez gândurile, care într'una, indiferent de direcţia iniţială, pe distanţa cea mare dintre gând-intrebare şi gând-răspuns deveneau paralele şi, ca trecute printr'o lupă, în baza convergenţei, veniau să se întâlnească în focar la întrebarea mare: Ce impresie o să aibe despre mine?

Expresia feţei pe care o aveam în timpul acesta. pare să nu fi fost prea spirituală, fiindcă un domn, între 50—60 ani mă fixa, cu un aer pe care prefer să nu-l calific; m'am uitat furios la el şi el a întors capul. Pe urmă m'am gândit; să vezi că ăsta e chiar Salten şi o să fie foarte supărat că l'am privit aşa şi eram tare speriat. Dar în scurt timp mi-a venit şi gândul că Salten e doar un scriitor arivat, deci nu merge cu tramvaiul ca noi ceilalţi.

In fine, ce să mai spun, am ajuns la o staţie de unde se merge în Cottagegasse. Şi am mers. Am ajuns în faţa numărului 37. Adânc emoţionat am aruncat o privire pe ceas ca să imortalizez această clipă solemnă. Ce să vezi? Arăta de abia 5 fără 5 şi eu eram chemat la 5 fix. Deci, de ales între două rele; ori mă plimb încă 5 minute pe ploaie şi noroi, ceea ce poate fi dăunător exteriorului meu, pe care tocmai azi trebuia să pun atâta bază, ori... ori intru cu 5 minute înainte. După un raţionament plin de logică, am sunat.

Partea interesantă este că în acest moment am redevenit un om normal; ca la examen, când profesorul spune cu nobleţe „Domnul", ezită un moment, apoi, „Domnul Gross"; în clipa aceea toată emoţia piere, începi să crezi că totul s'a mai petrecut aşa de des, încât e ceva fără importanţă; tot aşa contactul degetului meu cu butonul soneriei *lui* mi s'a părut ceva obişnuit, zilnic şi aşteptam ca o figură cunoscută să-mi deschidă.

Şi a venit un şorţ alb la geam, s'a uitat afară, a luat o umbrelă şi a venit până la poartă. „Sunteţi anunţat?" m'a întrebat şorţul alb, care îmbrăca o servitoare bătrână şi grasă. Pe urmă, mi-a deschis, şi, după ce m'a desbrăcat, m'a predat unei servitoare mai tinere, care m'a anunţat la D-l secretar.

D-l secretar e un om mic; poate că e înalt, dar cum îl vezi ştii că e un om mic. E negru, poartă bine înţeles ochelari, şi la fiecare vorbă ai impresia că-ţi mulţumeşte. Iţi mulţumeşte că te uiţi la el, îţi mulţumeşte că-i vorbeşti, îţi mulţumeşte... că-l laşi să respire.

M'a rugat să iau loc. D-l Salten vine îndată.

Pauza ca şi făcută ca să văd în jurul meu. Numai cărţi; dacă un regisor abil ar vrea să puie în scenă „odaia de lucru a unui scriitor celebru", aşa ar face. Patru pereţi, plini de cărţi mari şi mici; în piele, cele nobile care fac „bine" într'o bibliotecă; broşate, umile, pe care — *poate* — le citim; ca la teatru: primele rânduri frac, smoking, toalete de seară, ce teatru elegant!.. restul, parchet, galerii, umple teatrul şi — *poate* — vine aci pentru artă.

De sus până jos cărţi; aşa de multe încât fotografiile celebrităţilor, studii în creion sau cărbune cu dedicaţie şi iscălite de numiri ca G. Hauptmann, Korngold, Richard Strauss stau înghesuite pe după uşi sau la locuri provizorii peste un teanc de cărţi necitite.

La mijlocul odăii o masă pe care cade un con de lumină. Lampa e foarte joasă, luminează doar masa; alături, un fotoliu comod cu spatele la un cheminée.

Masa de lucru nu lipseşte; masivă, impozantă; plină de cărţi; alături o măsuţă mică cu o maşină de scris, la care lucrează D-l secretar. O lampă mică, aruncă o lumină mică pe manuscrisul ce-l copiază.

Acum s'a aşezat iar şi scrie repede, şoptind înaintea lui vorbele pentru care are aşa o admiraţie; face o greşeală, şi revoltat de crima pe care a comis-o, scoate timid foaia din maşină, mai aruncă întâi o privire pe foaia aproape gata, scrisă degeaba, şi o rupe. La coş. Şi scrie repede mai departe, dictându-şi cu un surâs admirativ vorbele care pentru el sunt din alte sfere.

O căldură plăcută după foaia de afară şi sgomotul plin de regularitate al maşinii de scris par a dispune bine un căţeluş negru care se'ntinde mulţumit lângă picioarele mele. E singurul, căţeluşul ăsta, care nu se potriveşte în scenariul „odaia de lucru a unui scriitor celebru"; căţeluşul e prea banal; şi dumneata şi eu putem să avem un căţeluş negru, fără rasă, fără nimic rar, dar Salten... Salten trebuia să aibă un câine mare, mare, grav, majestos, ca masa de scris, aşa un căţel lângă Salten, îmi schimbă toate imaginile pe care le am despre el.

E nostim cum imaginea pe care o ai despre un scriitor e legată de nimicuri. Aşa îmi amintesc evoluţia pe care a suferit-o în mine, la timpul său, imaginea lui Arghezi, până ce l'am văzut. La fel cu Salten; imaginea lui a suferit fluctuaţii în mine, dar totdeauna a rămas între limite fixe. Trebuie să aibe păr alb, mâini foarte fine, ochi blânzi şi un glas moale. Asta trebui. Aşa o cer „Bambi", „Dreizehn Hasen" şi celelalte. Dar detaliile care deosebesc doi oameni cu puncte comune între ei, detaliile se schimbau mereu.

Când am citit „Die Hölle von Ohama" (Iadul din Ohama) descrierea abatorului cu muncă raţionalizată, moartea supusă sistemului Taylor, privirea îndurerată a unui bivol care moare, negrul asudat care ucide, mecanică aplicată în măcelărie, sânge amestecat cu ulei de uns maşini, când am citit toate astea, cuvintele care se potriveau în cadrul „Iadului", observaţii fine, incisive şi mişcătoare, mi l-am închipuit un uriaş blând, un om care nu vrea altceva decât o lume mai

(Continuare în pag. II-a)

bună, un pustnic reformator. Când am citit schiţa despre copilul minune Jehudi Menuchim, vorbele unuia din public care vede departe, *dar nu aude*, vorbele unuia care scrie că se scrie numai, *dar scrie bine*, mi l'am închipuit mic, blând cu fiecare, cu ochelari, vorbind repede, un om care nu vrea altceva decât să scrie.

Diferenţele sunt mari, totuşi ambele egale în faţa adevărului aparent.

Când a intrat în odaie...

Ades am auzit câţi au fost desiluzionaţi când au văzut de aproape un om celebru; în locul titanului, un negustor de vorbe.

Ca să fiu drept, eram şi eu decis ca să fiu desiluzionat. Desiluzia este o poză foarte în nota „Neue Sachlikeit", deci încă de actualitate, aşa încât... Or'cum ar fi arătat Salten, — eram decis s'o cred, — imaginea mea despre el, era cu mult mai... (aci urmează 3 adjective sonore, colorate, arătând neîndoios superioritatea produsului gândurilor mele).

Dar, trebuie s'o mărturisesc, Salten m'a învins; un domn de statură potrivită, foarte elegant, totuşi distins, cu mustăciora ordonată ras perfect, parfumat discret, cu o cravată fină, în care era înfipt un ac, un ac... ce să spun, îmi lipsesc superlativele; aşa un ac mare, bogat, pe care par'că scria: da, eu sunt *acul de cravată*, eu fac parte din Salten şi am misiunea să arăt lumii că şi un scriitor poate sta picior peste picior într'o limuzină.

Fruntea lui Felix Salten e largă; ai impresia că un cap cu aşa o frunte trebue să apese greu pe trupul nici prea mare, nici prea mic, trup care n'are nimic, dar absolut nimic personal, afară de un costum *elegant, modern, perfect*. Fire rare de păr, azi aproape albe, cu un trecut blond-roşietic, opresc fruntea, care ar ameninţa să meargă prea departe şi să schimbe atributul marilor gânditori în chelia micilor comercianţi.

Din păcate, privirea e atât de palidă, atât de neînsemnată, încât poţi trece perfect peste ea, fără să schimbi întru nimic capul marelui scriitor.

Restul este tipic figurii omului din buna societate; mâini fine, imobile când tace sau vorbeşte, uşoare, îngrijite.

Deci n'am reuşit să fiu desiluzionat; dar, am avut senzaţia pe care o ai când stai în banca întâia la teatru, şi vezi că culorile junelui amorez sunt prea vii, când auzi sufleurul, şi-ţi pare rău că nu şezi cu câteva bănci mai înapoi ca să guşti altfel spectacolul, care totuşi nu-ţi displace.

Când a vorbit, era un glas pe care-l stăpâneşte minunat. Cum scoate o vorbă, simţi omul plin de tact; omul care se cunoaşte şi *te* cunoaşte. Cunoaşte oamenii.

Mi-a dat mâna. Un moment te rog. Apoi secretarului: Astea două recomandate la New-York, asta la München şi „Die Dame vor den Spiegel" la Berlin. Secretarul, mai plecat ca 'nainte preia patru manuscrise, se'nclină, şi dispare.

Poftim dincolo, spune Salten.

„Ia loc, te rog. Iţi mulţumesc că ai tradus o nuvelă a mea; Imi pare rău că nu pot să-mi dau seama de calităţile traducerii, dar nu ştiu româneşte şi, nu cunosc pe nimeni care să poată să judece pentru mine". Fiecare cuvânt la locul lui, cu intonaţia justă, cu gestul potrivit. Şi a vorbit aşa, amabil, întrebând discret, discutând ca un maestru fiecare chestiune; Viena, da Viena... Studiul, îmi amintesc. *Eu*... Thomas Mann, da, diferenţa între el şi *mine*... Atitudinea Germaniei, da *eu* cred... Naţional-socialişti germani, da, dovedesc că după căderea Habsburgilor, pe urma cărora *eu* nu plâng nici o lacrimă, care avea de misiune să europenizeze Balcanul, da, după căderea lor, Naţional-socialiştii o dovedesc, Balcanul ajunge până la Köln... Litera austriacă contimporană, *Eu* o văd... Teatrul, da, părerea *mea*... Şi aşa a vorbit un ceas, despre toate, cu cuvintele unui perfect meşteşugar al artei scriitoriceşti, cu glasul şi gesturile unui perfect actor. Ca impresie generală *un om fin*, un om foarte fin, rar chiar; un om care ştie să arate că e fin.

Pe urmă mi-am amintit că vreau să scriu un studiu asupra vieţii şi operii lui şi i-am cerut date.

Numai decât a început să vorbească astfel; parcă scria.

„O scurtă privire asupra vieţii mele... Nu văd nimic senzaţional, nimic neaşteptat. Sunt născut aici în Viena; în mijlocul naturii; la Thérese Krone's Häusel, la Hohe Warte. Azi s'a întins şi până acolo atmosfera de capitală, pe vremuri însă acolo totul era verde...

„Am avut o tinereţe tristă; tatăl meu a sărăcit şi am fost silit să lucrez ca să-mi câştig viaţa". La observaţia mea că în opera lui tinereţea e reprezentată doar de nepăsare şi veselie, Salten răspunde: „Da, eu nu descriu tinereţea căznită. *Ich habe nichts übrig für den Kampf uns Dascin.*

La 17 ani, pentru ca să mă întreţiu, am început să scriu; istorii scurte numai. La 22 de ani am găsit în fine un loc de critic la „Allgemeine Zeitung". Cu toate că eram cel mai tânăr dintre 6 copii, îmi întrerupsesem studiile; abia mai târziu am văzut cât lipsesc unui om aceşti ani de învăţătură disciplinată.

Am fost silit să-mi formez singur o cultură şi totuşi am scris 25 de volume şi am exercitat ziaristica în toate ramurile ei, rând pe rând reporter, critic, director. Sunt convins că'n oricare ziarist zace o urmă de poet, şi în orice poet o urmă de ziarist.

Asta e tot; trăesc mult în mijlocul naturii, voiajez prin toată lumea şi ca „Violon d'Ingres" mă ocup cu studiul istoriei.

Anul trecut am vizitat America. Am fost adânc impresionat. Am scris până azi 14 capitole despre acest voiaj, care au apărut în „Neue Freie Presse". Tot ce pot spune e că numai în America e salvarea rasei albe. Tot viitorul e acolo."

Aici Salten adaugă câteva cuvinte cu privire la situaţia economică din U. S. A. de valoare discutabilă, pe care le suprim.

Trecem la proiecte: „Acum scriu la un roman într'o menajerie, care să complecteze seria (Dreizehn Hasen, Bambi, Gute Gesellschaft). Apoi intenţionez să părăsesc studiul animalelor şi să mă reîntorc la oameni."

Despre România şi literatura română, pe care Salten pare a nu le cunoaşte, spune lucruri lipsite de importanţă. Totuşi susţine că acum câţiva ani a fost la noi în ţară. Foarte politicos, nu uită să adauge că toţi Românii pe care i-a cunoscut aici, i-au fost extrem de simpatici; un amestec plin de charme de Paris şi Viena, complectate de o notă orientală, originalitate, etc.

Apoi continuă să vorbească ca la începutul conversaţiei, despre toate, plin de fineţe, plin de perfecţie. Stăpâneşte fiecare chestiune pusă în discuţie, (probabil, m'am gândit răutăcios, fiindcă nu pune în discuţie decât cele pe care le stăpâneşte).

Atât doar. După un timp m'am sculat, i-am mulţumit şi am plecat. D-l secretar m'a condus până la uşă, s'a plecat, a murmurat toate formulele posibile în atari situaţii, s'a plecat iar şi a ieşit după mine cu capul gol în ploaie.

Pe stradă mi-am adus aminte că am în urma mea o după amiază, care am dorit-o atâta vreme, pentru care am tremurat şi care, la urmă, n'a reuşit nici măcar să mă desiluzioneze. Doar un spectacol bine înscenat şi bine jucat, dar... văzut de prea aproape.

Ca să mă despăgubesc m'am decis ca de câte ori o să am ocazia, în societate mare sau mică, în anul acesta şi în minimum 3 ani următori, să iau un aer superior şi blazat şi să spun:

„I-am spus atunci lui Salten: nu, dragă, ascultă-mă pe mine..."

Bine, nu?

Decembrie, 1930. NICK GROSS
Viena

Caleidoscop intelectual

După două mii de ani

Corespondentul din Londra al unui mare ziar vienez, publică de curând părerile şi reflecţiile culese la diferite prilejuri din gura personalităţilor marcante engleze, cu privire la război şi criză. Cea mai interesantă reflecţie e a lui Lloyd George. Iat-o :

„Dacă Christos s'ar întoarce azi pe pământ, după aproape două mii de ani dela răstignire, ar găsi el oare printre noi pacea şi armonia pe care le predica? Omenirea mai sângerează încă din rănile făcute de cel mai grozav război din câte s'au pomenit. Omenirea luptă cu foametea; după pustiirile armelor, au urmat mizeria şi lipsa. Şi totuşi se lucrează din răsputeri la făurirea armelor noi pentru noi războaie, pentru a se ajunge la nimicirea totală. Asta ar vedea Regele Păcii dacă s'ar coborî pe pământ! Şi ororile acestea nu le-ar vedea la Mahomedani, Budişti sau la adoratorii lui Confucius; aceştia au ascultat de învăţăturile marilor lor apostoli, care le-au vestit pacea, şi de aceea au rămas azi fără apărare, la cheremul adepţilor lui Iisus din Nazaret, care cu tunuri uriaşe, bombe şi dinamită le ameninţă împărăţiile. Dacă părinţii lui Isus ar fi siliţi astăzi să fugă cu copilul în Egipt, n'ar putea-o face fără paşaport dela Irod, iar din Egipt i-ar expulza pentru vre-un motiv oarecare controlul străinilor. Asta-i spiritul de frăţie între popoare, care cârmueşte lumea astăzi, după două mii de ani de creştinism.

Un centenar

S'au împlinit 100 de ani dela naşterea lui Lewis Carroll, autorul celebrei cărţi pentru copii „Alice în ţara minunii". Alice Liddell, fetiţa care la zece ani l-a inspirat pe autor, are azi păr alb şi se numeşte doamna Hargreaves.

Carroll făcea excursii şi plimbări lungi cu fetiţa, şi pentru a o distra, născocea pentru dânsa poveşti. Acum 70 de ani el însemna în jurnalul său: „Am făcut cu fetiţele lui Liddell o excursie la Goodstow. Am poposit pe malul Tamisei şi le-am istorisit „Aventurile subterane ale Alicei", pe care le-am aşternut apoi pe hârtie pentru Alice."

Universitatea Columbia din New-York a invitat-o acum pe doamna Hargreaves să-şi serbeze acolo a 80-a zi de naştere. Intr'o cuvântare ţinută la Radio New-York, „mica Alice" a spus: „America şi New-York-ul sunt atât de impresionante, încât am sentimentul că am ajuns însfârşit în „Ţara minune", descrisă de Lewis Carroll. Numărul poveştilor lui pierdute pentru posteritate este imens, căci niciodată nu le aşternea pe hârtie dacă nu-l plictiseam eu".

In Statele Unite se plătesc preţuri colosale pentru tot ce-a rămas dela Carroll. Acum câţiva ani manuscrisul „Aventurile subterane" — ilustrat chiar de mâna autorului — a fost cumpărat la licitaţie cu 75.000 de dolari de un American din Filadelfia, care l-a revândut mai târziu cu 150.000 de dolari.

Un autor şi o interpretă

Editura I. G. Cotta din Stuttgart publică o colecţie de scrisori adresate de Suderman soţiei lui între 1891 şi 1924. Foarte interesantă e scrisoarea din 5 Decembrie 1893, în care marele scriitor german vorbeşte de premiera piesei sale „Heimat", (în româneşte Magda), în care rolul principal a fost jucat de Eleonora Duse:

„Da, fetiţa mea scumpă, a fost o seară mare! Să-ţi descriu jocul Eleonorei Duse mi-ar fi cu neputinţă.... In scena morţii, jocul ei mut e mai presus de orice descriere. Priveşte fix cadavrul, deschizând ochii mari, mari, tot mai mari şi redând astfel chinul minţii ce refuză să admită nenorocirea care-o loveşte... M'am dus pe scenă, i-am luat mâinile într'ale mele, luptând eu însumi cu lacrimile: tremura şi ea din tot trupul, vibrând încă de emoţie. Şi-mi mulţumea mereu — ea mie! — e pur şi simplu ridicol! Inainte de spectacol îi trimisesem flori şi o scrisoare în franţuzeşte. Dar şi ea îmi scrisese mie; i-am găsit scrisoarea când m'am întors acasă noaptea. E scrisă în italieneşte; mă roagă s'o iert că n'o poate întruchipa pe Magda aşa cum aş vrea eu. Ce i-aş putea răspunde la una ca asta? Dar să ţi-o traduc: „Magda dumitale a muncit 10 ani. Aceea care scrie rândurile de faţă munceşte 20 de ani. Magda a trăit 17 ani în casa părintească, cea care-ţi scrie n'a avut parte de aşa ceva. La 11 ani i s'au pus rochii lungi şi i s'a spus „bisogna recitare". E o mare deosebire, precum vezi. Magda e creaţia dumitale; îţi aparţine dumitale; cealaltă trăeşte în carne şi oase ca toată lumea. De aceea ţine să-ţi mulţumească. Numai de dragul dumitale, domnule Suderman, a luat asupră-şi — dar a făcut-o cu plăcere — răspunderea serii de astăzi, *Eleonora Duse*".

D-na Carswell, Lawrence şi Bernard Shaw

Recenta publicare a unei lucrări asupra lui H. Lawrence, scrisă de D-na Catherine Carswell (The Savage Pilgrimage) a deslănţuit o mică furtună în cercurile literare engleze.

Middleton Murry, critic bine cunoscut, prieten cu Lawrence şi autorul unei lucrări asupra vieţii şi operei marelui romancier, a protestat contra D-nei Carswell — ceiace a determinat pe editori (Chatto şi Windus) să retragă cartea din circulaţie.

Măsura aceasta n'a fost deajuns ca să potolească polemica. Mai mulţi scriitori s'au declarat lezaţi de D-na Carswell. Printre aceştia a fost şi Bernard Shaw a cărui scrisoare — foarte curioasă — o publică „Time and Tide".

In 1914 Shaw trimise unei persoane care voia să vie în ajutor lui Lawrence, un cec de cinci livre. D-na Carswell găseşte că gestul acesta denotă o adevărată avariţie. Bernard Shaw se desvinovăţeşte cu ironia sa obişnuită.

In 1914 el nu citise încă nimic de Lawrence şi nici nu auzise de numele său. Tocmai târziu, după ce asistase la reprezentaţia uneia din piesele sale, i-a înţeles valoarea de scriitor.

In urmă Bernard Shaw a citit „Song and Lovers" pe care o numeşte „o contribuţie autentică la istoria naturală şi opera unui om de geniu".

In ceiace priveşte „L'amant de Lady Chatterley", lucrarea aceasta celebră a fost considerată ca foarte importantă de către Bernard Shaw.

„Iată în sfârşit o carte — spune el — o carte pe care orice tată e dator s'o pue în mîna fetiţei lui. Ea va învăţa cel puţin unele lucruri asupra căsătoriei, care-i vor fi foarte utile şi pe care nici un poet, romancier sau autor dramatic din sec. XIX nu e capabil să le explice.

Iar ca încheere: „In definitiv acum sunt de acord cu D-na Carswell. In loc de cinci livre ar fi trebuit să-i trimit cincizeci".

Se vede că Bernard Shaw nu e prea supărat că i s'a dat ocazie să trimită o scrisoare aşa de spirituală.

Tinerimea de azi

Mai multe reviste străine au cerut lui Daniel Rops să expună aspiraţiunile şi preocupările tinerimii franceze. Autorul cărţii „Monde sans âme", a scris un studiu foarte interesant, pe care l-a publicat „Revue des Vivants" şi care va apărea simultan în Ungaria, Anglia, Germania şi Italia.

Iată concluzia:

Dacă ar trebui definite într'un singur cuvânt aspiraţiunile tineretului nostru, în ceiace are mai profund şi mai general, aşi zice că sunt de ordin spiritual.

Există în generaţia asta nouă o mare aspiraţiune, care recurge la spirit. Cuvântul acesta se găseşte în toate teoriile mai mult sau mai puţin sigure. Spiritul mai întâi; apoi politica şi economia — în serviciul lor.

Iată erarhia adoptată de majoritatea tinerilor.

„Nu se poate ascunde că unitatea aceasta de vederi e într'o largă măsură — înşelătoare.

Suntem cu toţii de acord de a da supremaţie spiritului.

Dar ce se înţelege prin acest termen?

Pentru unii — spirituală e ori ce lucrare liberată de servitutea economică şi pe care o îndeplineşte omul pentru propria-i mulţumire.

Pericolul e că a colecţiona mărci postale poate în cazul acesta, să pară o activitate spirituală.

Pentru alţii — spirituală e orice lucrare artistică. Iar alţii o vor considera ca o chemare (de ordin superior) a dorinţii de satisfacere, dorinţă care a condus lumea la dilemele materialiste în care o vedem azi captivă.

Toate discuţiunile dintre reprezentanţii diferitelor grupuri de tineri, la care am asistat şi eu, se termină fără excepţie cu această nedumerire: ce înţelegeţi prin activitate spirituală?

Sarcina ce revine tinerilor îmi pare dublă şi aşa o înţeleg şi ei astăzi.

Pe de oparte să urmărească opere de critică, pe care au început-o de mai mulţi ani. Să denunţe greşelile unei lumi care, ori ce sens am da cuvântului, trădează spiritul.

Pe de altă parte să se încăpăţâneze de a preciza, cu o sinceritate şi o exactitate crescândă, principiile filosofice, adică metafizice, psihologice şi etice, pe care înţeleg ei să fondeze omenirea — aşa cum o văd, acea nouă ordine de lucruri — chemată de comuna lor aspiraţiune.

Barbarie şi cultură

Cuvântul „barbar" şi-a pierdut prin întrebuinţare sensul, luând un înţeles peiorativ. Aceiaş transformare a suferit-o şi cuvântul „sălbatec".

Atât unul cât şi celalt desemnează două stadii în desvoltarea istorică, după cum copilăria şi tinereţea formează două epoci în viaţa individuală. După cum ar fi greşit să consideri epoca vârstei mature ca fiind singura normală şi care contează (ca şi cum copilăria şi adolescenţa ar constitui o boală), tot aşa ar însemna o greşală capitală să dispreţuieşti barbaria şi starea de sălbăticie.

Ar fi mult mai inteligent să acordăm întreaga noastră atenţiune adevărului spus de La Palisse: „civilizaţia e fiica barbariei şi nepoata epocei de sălbăticie".

„ — Bine înţeles, ar fi deplorabil ca un om cultivat să-şi părăsească cultura dobândită şi să se reîntoarcă la starea de barbarie.

Dar poate e minunat să afirmi că atitudinea cea mea perfectă consistă în aceia ca omul cultivat să conserve un mic fond de barbarie, ca şi atunci când omul matur păstrează încă în fiinţa sa o sursă vie de tinereţe şi chiar de copilărie.

Oricine a avut fericirea să cunoască deaproape un om superior, a fost foarte surprins să descopere în el puţină puerilitate.

Progresul nu constă în a sugruma prin prezent trecutul ei prin a păstra esenţa acelui trecut, esenţă, care a avut puterea să creeze un prezent mai bun.

„Nu există cultură care să nu-şi aibă rădăcini în epoca barbară; nu există renovare de cultură, care să nu fie de asemenea cuprinsă în acest fond de barbarie. Atunci când acesta se epuizează, cultura se usucă, se paralizează, moare.

A considera una fără cealaltă e o himeră.

„Cine doreşte pentru mâine o cultură nouă, trebue să asigure Europei de azi un minimum de virtuţi barbare". José Ortega y Gasset. „Notes de l'errant été. Editions du Cavalier Paris.

Essais espagnols.

CHARLES BAUDELAIRE

Samuel Cramer şi Dragostea

. . . .

Sentimentele intime nu se pot concentra în voie decât într'un spaţiu foarte restrâns.

Camera de culcare a lui Fanfarlo era aşa dar foarte mică, foarte joasă, încărcată cu lucruri molatece şi primejdioase de atins; aerul, plin de miasme bizare, îţi dădea dorinţa să mori acolo cu încetul ca într'o seră caldă. Lumina lămpii se juca într'o mulţime de dantele şi stofe de un ton violent, dar echivoc. Ici şi colo, pe perete, lumina câteva picturi pline de o voluptate spaniolă: cărnuri foarte albe pe fonduri foarte negre. In fundul acestei odăiţe încântătoare, care aducea tot odată cu un loc rău faimat şi cu un sanctuar, Samuel văzu venind spre dânsul pe noua zeiţă a inimii sale, în splendoarea radioasă şi sacră a goliciunii sale.

Cine este bărbatul care n'ar vroi, chiar cu preţul a jumătate din zilele sale, să vadă visul său, adevăratul său, — trebui să asculte de acea care asculta ea însăşi, închipuirii sale aruncând una câte una toate vestmintele hărăzite s'o apere de ochii vulgului?

Dar iată că Samuel, cuprins de un capriciu ciudat, începu să ţipe ca un copil răsfăţat: „Vreau pe Colombina, dă-mi pe Colombina; dă-mi-o astfel cum mi-a apărut în seara când m'a înebunit cu îmbrăcămintea ei fantastică şi cu pieptul său de saltimbancă!

La Fanfarlo, mirată la început, voi cu plăcere să facă pe plac excentricităţii bărbatului pe care îl alese ea, şi sună pe Flora; oricât invocă aceasta că erau orele trei de dimineaţă, că totul era închis la teatru, portarul adormit, timpul îngrozitor, — furtuna continua vuetul său, — trebui să asculte de acea care asculta ea însăşi, şi camerista eşi, când Cramer, cuprins de o nouă ideie, se agaţă de sonerie şi strigă cu o voce de tunet:

— Ei! nu uita roşul!

Această trăsătură caracteristică, care a fost povestită de Fanfarlo singură, într'o seară când camarazii ei o întrebau asupra începuturilor legăturii sale cu Samuel, nu m'a mirat de loc; am recunoscut perfect în aceasta pe autorul Vulturilor de Mare. El va iubi totdeauna roşul şi ceruza, chrysocalul şi firetur ile de tot felul. Samuel ar vopsi cu plăcere din nou, arborii şi cerul, şi dacă Dumnezeu i-ar fi încredinţat planul naturii, poate că l'ar fi fi stricat.

Deşi Samuel a avut o imaginaţie depravată, şi poate chiar din cauza aceasta, dragostea era la dânsul mai puţin o chestiune a simţurilor decât a raţiunii. Era mai ales admiraţiunea şi pofta de frumos; *el considera reproducerea ca un viciu al dragostei*, iar sarcina la femei ca o muşcătură de paianjen. Undeva a scris: *Ingerii sunt hermafrodiţi şi sterili.*

— Samuel iubea corpul omenesc ca o armonie materială, ca o frumoasă arhitectură, cu mişcarea în plus; şi acest materialism absolut nu era departe de cel mai curat idealism.

Dar, după cum în Frumos, care este cauza dragostei, se află, după el, două elemente: linia şi atracţia, şi că toate acestea nu privesc decât linia, — atracţia, era pentru dânsul, cel puţin în seara aceea, sulimanul roşu.

La Fanfarlo rezuma deci, pentru Samuel, linia şi atracţia; şi când o privea, aşezată pe marginea patului în nepăsarea şi în calmul victorios al femeiei iubite, cu mâinile aşezate în chip gingaş pe dânsul, i se părea că vede infinitul dincolo de ochii limpezi ai acestei frumuseţi, şi că ochii săi planau pe îndelete prin orizonturi imense. De altfel, după cum se întâmplă oamenilor excepţionali, el era adesea singur în paradisul său, nimeni neputându-l locui cu dânsul; şi dacă, din întâmplare, el o răpea şi o târa acolo aproape cu sila, ea rămânea mereu îndărăt: deasemenea în cerurile unde domnea el, dragostea sa începea să fie tristă şi bolnavă de melancolia albastrului, ca un singuratec regesc.

Totuşi, Samuel nu se plictisea niciodată de ea; niciodată, părăsind colţişorul său de dragoste, mergând repede pe un trotuar, în aerul răcoros de dimineaţă, el nu simţi acea bucurie egoistă a ţigării şi a mâinilor în buzunare, despre care vorbeşte undeva marele nostru romancier modern.

In lipsă de inimă, Samuel avea inteligenţa nobilă; şi, în loc de nerecunoştiinţă, bucuria zămislise la dânsul acea mulţumire savuroasă, această visare sensuală, care face poate mai mult decât dragostea cum o pricepe vulgul.

De altfel, La Fanfarlo s'a purtat cât a putut de bine şi şi-a risipit cele mai savante mângâieri ale sale, dându-şi seama că merita pentru un astfel de bărbat; ea se obişnuise cu acel limbaj mistic, împestriţat cu impurităţi şi cruzimi enorme.

— Aceasta avea cel puţin pentru ea atracţia noutăţii.

. . . .

Traducere de AUREL GEORGE STINO

Un comunist

Domnul Fortunatus fusese proprietarul imobilului în care am locuit zece ani, am fost cel mai iubit din chiriaşii lui şi păstrând raporturi de prietenie cu el şi după ce m'am mutat din casele lui. Nu-mi intentase decât patru procese de evacuare, pe care le-a câştigat pe toate, şi numai de şase ori mi-a dublat cifra chiriei precedente şi o singură dată a tăgăduit în zece ani că-i plătisem fără chitanţă un câşti de şase luni.

Poate că am avut să-i reproşez o dată un contract de 22 de coli scris pe toate feţele, ceeace ducea textul la 88 de pagini şi-l făcea greu lizibil. Dându-mi tocul lui de aur, în caratele căruia se rătăciseră şi sudorile mele, ca să-l semnez, mi-aduc aminte că l-am întrebat:

— Cred că nu e nimic afară din cale de excepţional, cuprins în aceste 325 de articole?

— Am introdus şi o clauză nouă, răspunse proprietarul zâmbind, însă fără absolut nicio importanţă: numai aşa, ca să nu rămâie articolul respectiv gol. „Vizitarea imobilului — citi proprietarul — poate fi făcută oridecâteori va crede d. proprietar necesar".

— Adică? voii să precizez.

— Iţi repet că n'are nici o importanţă şi e un articol inaplicabil. Cum o să viu de pildă noaptea, să te „deranjez"?

— Contractul e valabil, va să zică, şi noaptea? am întrebat ca un naiv.

Proprietarul era de profesiune jurist şi fusese şi deputat de vre-o trei ori, adică făcător de legi. Fără să pledeze, era înscris în Barou şi cred că a învăţat dreptul ca să-şi poată controla contenciosul, advocaţii propuşi specialmente la cârcota lui în sute de volume, cu sutele de chiriaşi. Inţelegeţi câte substraturi conţinea surâsul lui, când îmi răspunse:

— Iubite Domnule Berchea, valabilitatea unui contract între părţi nu atârnă de ore, de temperatură şi de sezoane...

— Nu de altceva, i-am răspuns pregătind să storc din stilograf o iscălitură. Ştiţi, profesiunea mea de voiajor mă cam sileşte să mă absentez adeori noaptea şi n'aş dori să mi se sperie nevasta.

E adevărat că d. Proprietar nu s'a folosit de libertăţile articolului cu pricina şi că o dulce armonie a funcţionat între noi, d. Fortunatus sporind anual locaţiunea la dublu iar eu, devotatul lui, plătindu-i-o după dorinţă.

— Ştii, îmi mărturisea câteodată descurajat, proprietarul. Am urgentă nevoie de 600.000 lei... Sunt nevoit să mă reped până la Paris. Mi se pare, dacă nu mă înşel, că rata d-tale de Octombrie era de vre-o 70.000 de lei... M'ai îndatora mult dacă mi-ai da 100.000 acum şi una sută mii lei în Aprilie.

— Faţă de marile dv. necesităţi nici n'aş putea sta la îndoială.

— Idiotule! Striga nevasta. Asta înseamnează o chirie de 200 000 lei anual. Iar te-ai lăsat păcălit!

— Păcălit nu e cuvântul cel mai exact, răspundeam nevestii. Inchipueşte-ţi că nenorocitul trebuie să se ducă la Paris odată pe an: trebuie! ai auzit? Şi ştii cum e Parisul... Până te încurci. Pe urmă te duci în Midi, dai pe la Monte-Carlo şi după timp, eşti când la Ostenda, când la Vichy, când la Chamonix. Nu puteam să-l refuz. Mi-a fost milă de el.

— Ţi-a dat măcar chitanţă la mână? întreba nevasta, mutându-şi revoltele pe un detaliu şi sofisticând principalul.

— Lasă că mi-o dă când se întoarce...

După emanciparea noastră, proprietarul nu ostenea să mă numească oftând un „locatar ideal", oridecâteori ne întâlneam amândoi. Riscând într'o zi să-l supăr, l-am întrebat cu şovăire:

— Dar de ce mi-ai făcut atâtea procese? Domnule Fortunatus. Eu am fost întotdeauna om de înţeles.

— N'are nici o importanţă, Domnule Berchea, zise el. Aşa sunt raporturile. Acum s'a isprăvit şi pot să-ţi repet declaraţia, pe care ţi-am mai făcut-o de câteva ori, de când te-ai mutat: ai fost un locatar ideal

Zicându-mi locatar şi nu chiriaş, proprietarul îmi acorda un titlu de distincţiune. In vocabularul lui, locatar însemna chiriaş culant, pe când chiriaşul simplu avea un sens desavantagios.

Care nu-mi fu mirarea întâlnindu-l ultima dată, palid şi enervat.

— Nu mai vreau să fiu proprietar! zise el, ca şi cum l'aş fi sfătuit eu, să nu cumva să se lase de această calitate.

— Pentru ce? l-am întrebat.

— Am devenit comunist...

— Vai de mine! Mă uimii eu. Un proprietar cu 85 de proprietăţi nu poate să devie comunist, fără o prăbuşire a convingerilor lui, de o viaţă întreagă. Ce s'a întâmplat în bazele cugetării d-tale? Dacă mi-aţi fi spus că aţi devenit antropofag nu mă miram aşa de mult.

— Să-ţi explic, zise proprietarul, aruncându-se în lirism social. Ştii d-ta ce-i proprietatea? o profesiune! O profesiune ridiculă şi fără poezie, de pur parazitism.

— Vorbeşte mai încet, Domnule Fortunatus, îi zisei, scoborînd deodată prin democratizare subită, formula politeţii la singular, şi-l trăsei mai lângă grilaj.

— Poate să pară suspect un demagog, care n'a avut 85 de imobile în centru, nu eu. O spun sus şi tare. Proprietatea e o profesiune, care a încetat de a mai fi o profesiune. Uite, corpul d-tale e al d-tale, zise d. Fortunatus, punând degetul pe umărul meu şi împungându-mă, cu el de câteva ori. Dar hainele cu care eşti îmbrăcat nu sunt ale d-tale, sunt ale proprietarului...

— Mă costă şi ele parale, le-am plătit...

— Păi, ce-ţi spun eu?... Casa e numai o prelungire a costumului şi apartamentul se deosibeşte de un pardesiu numai că e croit din alte materiale, care nu utilizează lâna şi bumbacul. Acoperişul e o a doua căciulă. Mobilierul e al meu, eu sunt al meu, familia e-a mea, însă cortul în care m'am oprit ca să mă adăpostesc de ploaie şi oboseală e al altuia, înţelegi? al unuia care se chiamă Proprietarul, care-ţi ia bani pentru ospitalitate şi care trăieşte din această tristă meserie.

Ia gândeşte-te niţeluş. Un domn care adună în hasnalele imobilului său scursorile chiriaşilor succesivi, excrementele de naţionalităţi variate, conservă ploşniţele şi gândacii, supraveghiază apa şi gunoiul, bătaia covoarelor, spălarea scărilor şi face faţă la toate îndatoririle de slugă proastă, luând plată de stăpân. Această scârbă de proprietate era numită odată sfântă şi toate legile care *ne* sâcâie, au fost făcute de o ceată imorală de profesionişti, asimilabili cu antreprenorii de case de toleranţă.

— Domnule Fortunatus! nu te mai recunosc, îi zisei.

— Nu are rost! domnule Berchea. Proprietatea profesională trăieşte din împovărarea muncii şi a inteligenţii. Peste două generaţii proprietatea profesională va fi desfiinţată, ascultă ce-ţi spui. Dreptul de moştenire va fi mărginit de dreptul de utilitate şi proprietarii vor fi obligaţi să concureze cu profesioniştii propriu zişi, în valoare şi iniţiativă. O singură proprietate este morală, aceea pe care o foloseşte singur proprietarul ei. Şi încă, într'o societate care îşi caută sănătatea, însăş această proprietate va fi verificată, dacă nu e continuarea unui furt. Spiritul primeşte ipoteza Domnule Berchea, că orice proprietate care depăşeşte până la exploatarea altuia, nevoile normale ale unei familii, are în ascendenţa ei un jaf ori un asasinat... O să se sfârşească banchetul şi benchetuitorii vor cădea sub masă beţi.

M'ai îngrozit, pur şi simplu, domnule Fortunatus! Nu mă aşteptam, îi zisei strângându-i mânile la despărţire.

Şi mă uitai mai bine la el. Nu se răsese de două zile, părul i se îmbelşugase la ceafă ca la profeţi şi gulerul cămeşii era jerpelit la butonieră.

— Face ca Tolstoi, mi-am zis. A fost apucat de o căinţă religioasă şi vrea să se lepede de sine.

A treia zi aflai că d. Fortunatus a dat faliment şi că proprietăţile lui, organizate în Bancă au fost vândute cu toba.

T. ARGHEZI

Sonete de Goethe 1)

Scrutare

Când surlele în ziua de apoi
Suna-vor, când pământul va fi stins
De orişice cuvânt spus dinadins
Vom fi răspunzători cu toţii, noi.

Ce soartă va'nghiţi ca un şivoi
Cuvintele prea multe 'n care-am prins
Tot ce-ai trezit în mine necuprins
De-ţi sună lung auzul ca un roi?

De-aceia tu scrutează-ţi conştiinţa!
Gândeşte, cât mi-ai stat în cale mie,
Ca astfel de dureri să nu mai vie.

De-ar trebui să-mi iert eu neputinţa,
Că ţi-am rostit atâtea vorbe'n van,
Ar ţine ziua de apoi un an.

Iubita scrie

Din ochii tăi în ochii mei o rază,
Pe gura mea sărutul gurii tale!
Oricine le-a'ntâlnit pe-acestea'n cale
Spre altă fericire nu visează.

Şi dacă totul ne îndepărtează,
Las gândurile-mi rar să dea ocoale,
Ca să'ntâlnească'n drumuri lungi şi goale
Acelaş ceas... Şi ochiu-mi lăcrămează.

Se svântă iarăşi lacrima'n neştire,
Iubirea lui o simt venind din zări —
Iar eu nu-l pot ajunge'n depărtări?

Ascultă şoapta vorbei de iubire:
Voinţa ta e tot ce am mai sfânt
Pe lume — Dă-mi un semn, dă-mi un cuvânt!

Trad. de ION SAN-GIORGIU

1) Din volumul „Poezii alese din Goethe" ce va apărea în editura „Bucovina". D. E. Toronţiu.

Plata

Tudose era la cârciumă, când veni vătăşelul să-i spună că-l cheamă la primărie un „domn mare, dela târg".

Mai spusese vătăşelul multe: că domnul are lanţ gros, de aur, împletit de trei ori peste pântec şi o cucoană înzorzonată şi ţâfnoasă, care se uită prin sticle; că s'a cunoscut cu primarul şi că şi-au zis „vere"; că erau gata-gata să se sărute, dacă cucoana nu l-ar fi tras de surtuc, tocmai atunci, ca să-i ceară un scaun; că scaune nu erau, decât cel pe care şedea notarul; şi pe notar îl cunoscuse domnul dela târg şi-i spuse pe nume, adăogând că nu s'a schimbat de fel, de când îl ştia el şi că l-ar fi cunoscut ori unde.

Blejea, cârciumarul, ascultase plin de interes, povestea vătăşelului; Tudose însă, rămăsese nepăsător, cocârjat pe scaunul fără spătar şi cu coatele sprijinite pe masă. Privea în neştire pe uşă, afară, negândindu-se măcar nici la cine putea fi streinul care-i pomenise numele. Pe faţa-i buhăvită nu se mişca nici un muşchiu. Ochii lui, gogonaţi şi turburi, clipeau leneşi, fără scop, mai de grabă dornici să se închidă pentru somn, decât să se trezească pentru întâmplări neaşteptate. Prinse între palme, fălcile i se scălâmbaseră, cocoloşind pielea creaţă, arsă, rar semănată cu ţepi roşii în jurul buzelor, mătură zoiasă pe obraz.

Părând că se trezeşte dintr'un vis, întrerupse cu glas gâjiit povestea vătăşelului, măsurându-l cu privirea muiată leneş în colţul genelor:

— Zici că-i domn dela târg?

Vătăşelul, socotind întrebarea ca o jignire, sări ca ars.

— Dacă-ţi spun.

Vorba-i rămăsese măsurată, dar arcuirea sprincenelor şi asprimea privirii rosteau destul de hotărât dispreţul omului mâniat de îndoiala cu care-i fusese întâmpinate vorbele de cel pentru care bătuse drumul dela primărie până acolo, el slujbaşul respectat de obşte.

Tudose îi citi dispreţul în căutătura ochilor, dar fiindcă avea încăpăţânările lui, nu voi să se lase umilit. Cu vătăşelul avea întotdeauna de furcă, ori de câte ori bea mai mult şi i se întâmpla să adoarmă pe unde nemerea, prin şanţuri sau pe uliţi. Avea acum prilejul să-i facă în ciudă, de aceea rosti cu nepăsare:

— Dacă-i aşa, apoi să vină să mă caute domnul pe mine... Eu nu cunosc nici un domn şi nici un târg...

Vătăşelul înmărmuri. Tudose se întrecea cu gluma.

— Cum, mă? se răsti el mânios, gata să-l ia pe sus.

Aducându-şi însă aminte, că nu avusese ordin să-l ridice, îşi încrucişă braţele pe piept, oftând cu năduf.

— Bine, Tudose... Să vină domnul la tine...

Intorcându-se apoi către cârciumar, arătă cu dispreţ:

— Poftim!... Să vină domnul la el!... Boer Tudose, netrebnicul, beţivanul, lepădătura satului!....

Nemai putându-se stăpâni, îi dădu cu tifla şi porni spre uşe. Când să păşească pragul, vătăşelul îşi aminti ceva. Se opri în loc, măsură cu privirea de sus până jos pe Tudose şi grăi cu întrebătoare îndoială:

— Auzi, mă zdrenţărosule? Cică ţi-ar fi fecior!

Şi aşteaptă cu mâna pe clanţă, nădăjduind că măcar de data aceasta îl va trezi pe beţiv din amorţire.

Tudose îşi întoarse privirea adormită dela el şi răspunse cu cea mai adâncă nepăsare:

— N'am feciori...

Infrânt, ruşinat de zădărnicia însărcinării lui, vătăşelul scuipă cu scârbă şi dispăru pe uşe.

Plin de bucurie că venise şi el odată de hac vătăşelului, Tudose schiţă un rânjet viclean, dar îndobitocirea îl abătu pe loc.

De mult nu-l mai mişca nimic. Casa, viaţa îi erau cârciuma. Roia în jurul ei, ziua şi noaptea, ca pe un nesăţios fagure de miere. Mai spărgea un butuc, mai căra o doniţă de apă pe la casele pospodarilor, dar cum prindea un ou, un ban — tot la cârciumă alerga. Stăpânii cârciumii se schimbaseră, el însă rămăsese statornic, acolo, la aceleaşi mese tocite, zoioase, crestate de cuţit, crăpate de uscătura vremii. Puţin îi păsa lui de câte spunea lumea.

De trei zeci de ani dusese viaţa aceasta, neturburat nici de bocetele nevestei, nici de scâncetele copiilor, când îi avusese.

Acum nu mai avea pe nimeni. Asta o ştia bine. Pe femee o îngropase satul, sunt mulţi ani de atunci. Fata murise de lingoare. Se stinsese pe prispă, afară, într'o primăvară sau poate într'o toamnă. Pierise aşa, cum se pierd flacările nopţii prin locurile pe unde zic oamenii că ar fi comori.

Dar băiatul?

Aşa e. Avusese şi un băiat. Tare mai era sfrijit. Il învăţase dascălul carte, de milă, că spunea că-i isteţ... Băiatul parcă nu murise... Aha... se întâmplase altceva cu el... Plecase în lume. Nică parcă-i zicea. Dar lumea-i mare.... Şi drumul până la târg e lung.... Poate că l'au mâncat lupii... Dar, se vede treaba, nu l'au mâncat, de vreme ce spune domnul acesta dela târg că-i e fecior!... La urma urmei, poate să şi spună, că el nu l-ar recunoaşte... Să fi tot avut unsprezece, doisprezece ani când a plecat... Să fie el oare, domnul dela târg?... Dacă-i el, tot a făcut bine că nu s'a sinchisit... Are şi el mândria lui...

Gândind astfel, Tudose îşi turnă o ceaşcă mare de ţuică şi o sorbi cu sete. Coborând ceaşca goala dela gură, simţi că-i tremură mâna. Ii tremurase ea întotdeauna, dar acum parcă tremura mai tare. Să se fi bâţâind aşa, numai fiindcă-i spusese vătăşelul vestea cu Nică?

Inciudat că ar fi putut să-şi piardă stăpânirea de sine, mai bău o ceaşcă şi încă una.

Intre timp, primarul notarul şi cu domnii dela târg ajunseră în faţa cârciumii. Tudose îi zări prin geamul prăvăliei şi se încleştă pe scaun. Işi rezemă iarăşi fălcile în pumni şi aşteptă să se deschidă uşa.

Intră mai întâi cucoana, grasă, voinică, plină de panglici, de lanţuri şi de mărgele.

Sări sprintenă pragul şi privi prin sticlele din mână clondirele goale de pe rafturi, demigenele, tejgheaua şi pe Blejea cârciumarul, care-i spuse respectuos: „Sărut mâna".

De Tudose nici nu-i păsa.

După cucoană intră primarul, apoi domnul cu lanţuri grele pe pântec şi notarul, mai la urmă.

După ce dăduseră cu toţii bună ziua negustorului, primarul se întoarse către Tudose şi-l arătă cam cu silă:

Dânsul e...

Domnul cu lanţuri căscă ochii mari, dădu să facă un pas înainte, dar rămase înfipt, bâţâind din tot trupul. Ii tremurau buzele. Voia să strige, să vorbească, dar nu putu decât să şoptească înăbuşit:

— Tată!...

Ii tremura barba şi-l podidise lăcrămile.

Tudose îi privea pe toţi, ca împietrit, cu ochii lui de broscoi.

Tată!...

Şi domnul dela târg reuşi să facă un pas spre bătrân, dar văzându-l aşa, nemişcat, se opri în mijlocul prăvăliei şi-l privi prin sita lacrămilor.

Tudose nici nu se uita însă la el, ci la cucoana care-l măsura.

— Tată, sunt eu, Nică!...

Cu ochii la sticlele din mâna cucoanei, Tudose mormăi într'o doară:

— Ihâ...

Ca să sfârşească mai curând apăsătoarea neînţelegere, primarul trecu între Tudose şi ceilalţi şi strigă cu glas răspicat, către Blejea:

— Jupân Blejea, ştii de ce-am venit? Dumnealor — şi arătă spre cei dela târg — ar dori să ia o gustare. Ia pregăteşte-ne ceva, în odăiţă... Ia poftiţi, poftiţi...

Trecând el înainte, deschise uşa şi arătă calea cucoanei înzorzonate, care, în pragul odăiţei, mai duse odată, la ochi, sticlele ei de mână şi-şi măsură soţul şi socrul, cu aerul că se minunează de aşa răpănoasă rudenie.

Nică, domnul cu lanţuri pe pântec, mai rămase pironit locului şi după intrarea celor trei, în odăiţă. Nu-şi putea desprinde privirea înlăcrămată dela acela căruia îi zicea tată, dar care îl privea atât de îndobîtocit.

— Ce mai faci, tată?...

Tudose rămăsese nemişcat: se uita şi nu se uita la fiul său.

Din odăiţă răsună glasul ascuţit al cucoanei:

— Nică!...

Domnul strein tresări şi se întoarse către cârciumarul înlemnit în dosul tejghelei, curios şi el să vadă cum se va încheia întâlnirea dintre Tudose şi fiul său.

— Eşti bun?... Serveşte şi dumnealui, tot ce doreşte... Tot ce doreşte, m'auzi?

Mai privindu-l odată pe Tudose, streinul îşi întoarse privirea şi se furişe grăbit pe uşa odăiţei.

Rămas iarăşi singur, Tudose îşi mai turnă o ceaşcă de ţuică şi o sorbi ca şi pe celelalte.

Blejea se uită la el cu ciudă şi, înainte de a se gândi la ceilalţi îi mai aduse o oală de ţuică.

— Na!...

Intorcându-se apoi, cu parapon:

— Meriţi tu aşa fecior?

Tudose dădu să zâmbească, dar îşi muşcă buzele, ca să se stăpânească. Ţuica venită aşa de pleaşcă, i-ar fi putut face plăcere, dar — primită dela streinul care pretindea că-i fecior — îl turbura. Şi vorbele cârciumarului îl mâhneau... De ce să nu merite el aşa fecior?.... Se lăudase măcar, cu el? Nu-l merita... Parcă feciorii ies buni sau răi, după meritul părinţilor...

De ciudă, prinse oala cu ţuică de mănuşe şi o duse la gură. Când să soarbă, simţi însă, că-l îneacă... Poate vorbele cârciumarului... Nici ţuica nu mai mirosea ca aceea din care bea în toate zilele şi şi-o plătea singur.

Mai încercă odată să ducă oala la gură, dar o îndepărtă cu aceeaş scârbă.

Stând aşa mânios de întâmplare se trezi rostind un nume:

— Nică...

Amintindu-şi numele feciorului, văzu aevea clipele când copilul, desculţ şi golăneţ, cu o buccea sărăcăcioasă în mână, pornea singur în streini. El era tot la cârciumă, afară, sub umbrar şi-l urmărea cum piere pe drumul împrăfoşat...

— Nică...

Şi fără voe repetă vorbele cârciumarului:

— Meriţi tu aşa fecior?

Tremurarea din mâini îi năvăli de odată în tot trupul. Incercă să-şi îndrepte şalele, dar se simţi frânt de mijloc. Nodul din gât creştea mereu şi-l înăbuşea.

Dacă nu merită aşa fecior — se gândi atunci — nici pomana lui nu trebue s'o primească. Pomana aceea i se oprise în gât şi-l sugruma, frângându-şi şi mijlocul. Fusese sărac, pătimaş, dar de cerşit n'a cerşit. De pomană nu primise. Aşa a fost el.

Ne mai putând sta cu miluiala dinainte şi simţind că nodul din gât îl va răpune, dacă va mai rămâne acolo, lângă ei, se ridică înfierbântat:

— Jupân Blejeo!

Cârciumarul, ieşit pe undeva pe afară, robotea pregătind gustarea muşteriilor dela târg. Din odăiţa de alături veneau sunete de muzică. Notarul pusese pe semne gramofonul cârciumarului.

Lui Tudose îi făcea rău de moarte muzica aceasta.

— Jupân Blejeo! !Plata!...

Tremura atât de tare, că se zguduia şi masa de care se rezemase.

— Plata, jupân Blejeo!

Glasul lui nu mai era acum decât un horcăit.

— Jupân Ble...

Dar nu apucă să isprăvească şi se nărui bleandă pe duşumeaua cârciumii.

Când cârciumarul şi streinii, atraşi de zgomotul prăbuşirii, veniră lângă el, Tudose horcăia stins. Mâna lui, desfăcută şi moleşită, pipăia trei bănuţi risipiţi pe scândura murdară. Buzele i se mai mişcară, pierite, numai ca să şoptească gândul care-l chinuia:

— Plata,... Plata...

I. ŞT. IOACHIMESCU

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

ØBW.

O călătorie de douăzeci şi una de zile

Dacă vre-un miros vulgar de ceapă prăjită gâdilă regiunea foselor nazale ale unui înfometat, acesta capătă instantaneu viziunea pantagruelică a celor mai superbe regaluri culinare: mesteci la întâmplare un fir de brad din curtea vecinului, şi gustul său medicamentos îţi evocă păduri seculare la înălţimi albastre şi pure..

Tot astfel, gara generează dorinţa de evadare. Nu ştim ce altceva, mai bine decât ecoul multiplicat la infinit al paşilor de pe peron, locomotivele greoaie cu accesoriul lor fumul, scârţâitul roţilor şi vânzătorul ambulant, provoacă acel neastâmpăr. Dacă ar exista covorul fermecat, care să transporte pe indivizi prompt şi oricând la destinaţia dorită, călătorii ar deveni din ce în ce mai rari, mai rari chiar decât pe căile ferate române. Aşadar, posedat de morbul ce i-a intrat în măruntae la intrarea în templul trenurilor, primul lucru ce-l face călătorul la suirea în vagon este să constate că trenul e gol, constatare ce va provoca o serie de reflexii economico-sociale, şi pe urmă să se repeadă la fereastră. Acest dreptunghiu are atâta importanţă în cursul unei călătorii, încât aceasta ar înceta cu drept cuvânt să fie ceiace este, dacă din întâmplare fereastra s'ar desfiinţa.

Roatele se rostogolesc spre meleaguri noui, şi mă bucur privind holdele aurii. Şi-apoi vine valea Prahovei, vin munţii şi vine noaptea, iar în urmă se desfăşoară ultimul act al comediei, meschin şi ridicul: doi soldaţi păzesc cu puşca la umăr ca aerul, păsărelele şi lumina soarelui să nu treacă peste linia însemnată cu ţăruşi: Graniţa. Petecul unguresc pe care îl străbatem e plat ca o chelie de nonagenar. De la o vreme, ochii cată nerăbdători suspendaţi, neastâmpăraţi, scrutând câmpia: nici un coş de fabrică, nici o reţea încâlcită de cale ferată nu vine să ne vestească apropierea oraşului Budapesta, şi doar minutarele arată precis şi rectiliniu ora douăsprezece, ...când, deodată, ne dumirim: ceasul urmează să fie dat înapoi cu două ore. In marile deznădejdi, somnul intervine ca un agent binefăcător: îmi reazăm capul de speteaza canapelei şi, resemnată, închid ochii.

Budapesta e magnifică. Nu insist asupra curăţeniei, care este în definitiv caracteristică tuturor oraşelor civilizate. Străzile sunt drepte, neciopârţite de cicatrici de asfalt. Această urbe însă, este ornamentată cu atâta rafinament, cu atâta unitate de stil, încât pare a fi opera unui maestru desăvârşit. E atâta gust în clădirile lor măreţe: Parlamentul, Bazilica, diversele ministere şi biserici; atâta grijă pentru frumos se remarcă pretutindeni, încât te cuprinde jalea văzând apatia, lipsa de viaţă şi deprimarea — la tot pasul. La fel trebue să fi arătat oraşele medievale bântuite de ciumă.

Sven Hedin, descriind o regiune din nordul Norvegiei, spune: „Aleele de mesteacăn sunt tot atât de fermecătoare ca şi palmierii din Singapur. La miază noapte norii strălucesc purpuriu. Dar ce singurătate ! In plină zi, nici un om pe stradă. Oare acest oraş e vrăjit sau e părăsit? Ceasul va deslega enigma: E miezul nopţii !"

Aci însă nici o deslegare nu intervine binefăcător; ceasul meu, indică ora patru şi numărul redus al trecătorilor nu e cu nimic justificat.

Maşina suie graţios serpentinele oraşului vechiu ce îmbrăţişează matern Dunărea. Vile frumoase, grădini multe răsfaţă pe cei bogaţi şi... pe îndrăgostiţi.

Intr'adevăr, dacă vremurile vitregi favorizează aceste manifestări, apoi discipolii lui Eros n'au a se plânge: aleile umbroase şi parcurile par create anume pentru acest scop.

Fala Budapestei sunt însă termele; curative prin conţinutul iodo-sulfuric, ele îşi datorează celebritatea în mare măsură frumuseţii şi eleganţei lor. Aşa, băile Gellert, Lucacs şi Csassar şi-apoi cele două de pe insula Margareta alcătuesc superlativul în această direcţie. Tot aci am văzut unul din acele izvore ferbinţi, artistic aşezat printre stânci artificiale. La poalele izvorului se formează un lac de culoarea smaragdului. Datorită temperaturii ridicate (37 grade), o floră multicoloră se răsfaţă pe suprafaţa lui atât iarna cât şi vara.

După câteva viragii savante, şoferul ne lasă în faţa Burg-ului. E în stilul celui din Viena, mai puţin rigid însă, caracteristică ce se remarcă de altfel şi în interior. Servise odinioară drept reşedinţă permanentă a defunctei regine Elizabeta a Austriei, care căuta pe aci refugiul din atmosfera imposibilă a curţii vieneze.

Călăuza repetă stereotipic explicaţia. Păşim dintr'o sală într'alta: oglinzi, parchete strălucitoare, candelabre minuţios sculptate. Ajungem pe o terasă scăldată în soare, de unde, privind de jur împrejur, în jos şi departe în zare, zărim oraşul, redus la proporţii liliputane, străbătut de Dunăre ca un fior optimist. Aparatul fotografic eternizează imediat acest spectacol.

Las în urma mea domeniul „sfintei Coroane", cu gândul la balaurii şi jivinele din poveste.

Ajunşi acasă, ne strângem în grabă accesoriile de voiaj. Gara e presărată cu o fonetică necunoscută.

Un şuerat, un uruit şi o mişcare bruscă îmi dau prilejul să deduc că peste patru ceasuri jumătate vom descinde la Viena. Cum fereastra îmi va oferi în acest răstimp un peisaj fad ca o morală, caut refugiu în studierea prospectelor de călătorie austriace. Totuşi această intensă propagandă îşi are dezavantajele ei: dacă pe de o parte încunoştiinţează pe cei interesaţi, asupra frumuseţilor acestor ţinuturi, se insistă în această literatură în chip atât de evident şi de tendenţios asupra lor, încât o decepţie a turistului se va produce în mod inevitabil. Românul este fireşte foarte pretenţios, şi îşi imaginează străinătatea în culori atât de fermecătoare, spre deosebire de patria sa, care are toate defectele, încât blazarea ce i se citeşte pe faţă în vreme ce alţii se întrec în exclamaţii din ce în ce mai frenetice, e explicabilă. Rousseau susţinea în „Emile" că pedagogul greşeşte atunci când sileşte pe elev să înveţe o fabulă în care e vorba de vulpi şi de alte mamifere, când acesta nici nu le cunoaşte măcar înfăţişarea.

Dacă în şcoală se exagerează frumuseţile cutărei ţări, se insistă asupra cutărei opere de artă din cutare muzeu, elanul nostru îşi va pierde din frăgezime, şi realitatea nu va corespunde imaginei formate *à priori*...

Cerul a devenit vânăt şi stoarce picături repezi şi gălăgioase. Trenul, oprindu-se la destinaţie, îşi eliberează grăbit conţinutul uman, care se îndreaptă în grupuri spre taxi-uri: savurez cu disperare primele impresii, un oraş sub ploaie are aspect atât de jalnic!

După formalitatea indispensabilă a instalării la hotel, continui a scotoci străzile. E Sâmbătă seara, orele 20. Pustietatea perzistă deprimant în centru: Kärntnerstrasse, Opernring, Graben, etc. Ştiţi ce fac vienezii? stau docili prin cafenele, adânciţi în savurarea unei cafele proaste şi a unei gazete. Prin asociaţie de idei îmi vine în minte replica unui copil, căruia mamă-sa îi dădea instrucţiuni în privinţa modestiei: „Bine, mamă, dar dacă Dumnezeu o să vadă că mă mulţumesc cu puţin, niciodată n'o să-mi dea mai mult!"

A doua zi, Duminică, plouă din belşug. Cercetez vitrinele: interesante şi atrăgătoare sunt textele tabelelor de reclamă. Intr'o zi o asemenea inscripţie mă atrase: păşesc pragul magazinului. Pe lângă că ceiace mi se oferi nu corespundea modelului zărit în vitrină, dar oamenii aceia nu mă lăsară să plec până nu trecui în revistă tot stocul de marfă, declanşând asupra mea un torent interminabil de elocvenţă negustorească. Văzând că posibilitatea de a scăpa de acolo se reduce din ce în ce, mă decid să cumpăr o batistă.

Ceiace determină pe vânzătoare să precizeze: „Credeţi că o batistă vă va fi deajuns, stimată doamnă?"

In timpul plimbărilor zilnice, Stefansdom-ul se oferă măreţ şi desinteresat ochiului trecătorului. E o dantelă de piatră sură ce cată cu vârfuri gotice majestos spre cer. Nu mă impresionează monumentul religios, ci amprenta simţimintelor umane care, impregnate în piatră, sfidează urgia vremurilor.

In genere Viena îţi lasă această impresie: trecutul, trecutul, trecutul. Citadinii sug din mamelele-i fără vlagă ca nişte copii neînţărcaţi. Ciceronele îţi explică: aici a fost, aici a şezut, aici a primit audienţele împăratul, archiducele, principele cutare şi cutare. Intr'o sală se execută cu evlavie valsurile lui Iohann Strauss, ce ne par mai curând document decât desfătări melodice. In vitrina librăriei, ilustrate înfăţişează pe Franţ-Iosef coborând din caleaşcă în faţa Burgului, şi dedesupt inscripţia „Es war ein mal!" — Nimeni nu va vizita un muzeu cu pretenţia de a găsi acolo aperitive, ceai dansant şi radio. Muzeele sunt interesante şi instructive. Şi Viena deasemenea. Ba, să nu greşesc. Trei lucruri sunt de o actuală vitalitate şi de o superioară caracteristică: curăţenia pe străzi şi şoselele admirabile, cele 50.000 de apartamente model construite de către primărie pentru lucrători, şi veselia bonomă din Grinzing.

Topografia Vienei, unică dealtfel, îţi indică coline şi dealuri de catifea la jumătate de ceas depărtare. Vienezul din orice parte ar porni-o, Duminica şi-o poate petrece desfătându-se pe iarba verde, în răcoarea pădurilor, în strandurile ce-i stau la dispoziţie şi în hanurile eftine. In această regiune se răsfaţă Grinzing, o cetate de cârciumi, în care se servesc vinuri din vie proprie aşa numitul Heurigen Wein. Cine a văzut filmul „Congresul dansează" ştie desigur ce însemnează asta. Te aşezi la masa umbrită de o vegetaţie oarecare, şi atmosfera veselă o fac cheflii, care în culmea unui optimism a-tot-cuprinzător, trec dela o masă la alta, sărutând pe toţi şi pe toate, chiotind frenetic. Iar cântăreţul, acompaniindu-şi ţitera: dâng, dâng, dâng, dâng, dâng, dâng „Wenn du verliebt bist, und weisst nicht wohin, dann gibt's nur eine Stadt, die hat wass keine hat", etc. etc.... sau: „Musik muss sein beim ersten Kuss, Musik muss sein beim zweiten Kuss."

MARR

FOTOGRAFIILE DV.

şi a celor ce vă sunt dragi, trimiteţi-le revistei „Magazinul", care vi le publică gratuit.

„Magazinul" apare lunar, în 100 pagini, pe hârtie cromo şi costă 30 lei.

Primii paşi

Două suflete

Par'c'ar simţi şi azi o durere ascuţită, în spate, sub omoplat.

O smuncitură şi căzătura a făcut-o să-şi crâmpoţească buzele, între dinţi de durere. Totuşi izbitura n'a putut opri cavalcada gândurilor fragile.

I-a intrat os prin os, aşa cum intră la maşini pistoanele în cilindri. Apoi s'a întins; dar au cuprins-o cârcei în trup şi s'a sgârcit ca o bucată de şoric pe jăratec.

A strigat. Nu s'a auzit glasul dar ecoul s'a prelungit la infinit cu corpul ei ca într'o cameră graţioasă, goală. Sunetele strigătului s'au dogit când i-au pătruns în corp. Fiindcă au cutremurat-o puternic, a zăpăcit-o. A simţit o căldură umedă la şira spinării, par'că i s'ar fi scos măduva cea veche, pentru ca să fie înlocuită cu alta nouă, mai caldă şi mai impresionabilă.

Nu-şi simţea spatele, dar o gâdila aşa cum te gâdilă un paiu la ureche. Era ceva rupt în ea, sau poate era chiar ruptă în două!.... Se mira cum mai poate judeca, cum de mai trăeşte. Voi să se ridice, dar nu reuşi. Nici nu mai putea să „vrea". Poate nici nu mai trăia... Să fi murit? Nu....

Mai auzi câteva secunde sgomotul făcut de roţile căruţei. Vibra pământul sub ea. Sgomotele se împrăştiau, se adunau iarăşi, îngrămădindu-se în trupul mic şi neîncăpător. Voiau par'că s'o umple, s'o ridice sus, sus, s'o 'nalţe tot mai sus, şi-acolo să plesnească în mii de bucăţi. Nu voia să moară. Se temea de moarte. Simţi un isvor cald-gâdilitor la colţul ochiului. Plângea....

De sus a picurat plumb cald în trupul ei.

Sgomotul făcut de roţile căruţei nu se mai auzi. Tropăiră în schimb paşi. Fiecare pas făcea să vibreze pământul şi fiecare vibraţie îi lovea carnea, îi dădea câte un pumn.. Impresiunea dureroasă fugea şi se împrăştia până 'n buricele degetelor dela mâini şi picioare. I se uscau fibrele nervilor în corp.

Ochii mari deschişi nu distingeau nimic. O pată mare albă, sus. Scântei mici de o albeaţă şi mai curată îi ardeau pleoapele.

Au apucat-o patru mâini butucănoase şi noduroase. Par'că o lovea cineva în somn. Voia să plângă şi nu putea. Vrea să fugă şi picioarele îi erau legate. Se petreceau toate ca în vis

— „Tania"...

O striga cineva din fundul pământului.

Şi inc'odată lung, lung şi plictisitor.

— „Ta-a-a-a-ni-i-ia-a-a-a....

Scânci un sughiţ de plâns pe buze. Tania?!... Par'că pe ea o chema astfel! Acum îşi aducea bine-aminte când se juca cu fraţii ei, — Gigel şi Fifi, — în grădiniţa cu flori de-acasă şi numai ce-o auzea pe bunica chemând:

— „Tania,.... Nia"....

Aşa o desmerdau acasă. Când o striga, o luau ceilalţi doi la fugă şi ea mai mică nu putea să se ţină de ei şi rămânea în urmă. Desperată, începea să plângă şi, ca să se răzbune, se trântea în iarbă şi nu voia să mai facă un pas. Bunicuţa venea cât putea de repede, o lua în braţe şi tot ea „Nia bunicuţei" se alegea cu mai multe „boane".

Tania era atunci în braţe şi fraţii ei jos. Se uita la ei de sus, dispreţuitor şi mândru. Intotdeauna a ieşit învingătoare.

Acum auzea o voce strigând-o; dar nu era vocea bunicuţii, — caldă şi iubitoare. De-aceea nici nu se gândi să se scoale. Nici mâinele care-au apucat-o nu erau ale bunicuţii, căci ale ei erau ca de catifea, ca nişte pernuţe!... Acestea care-au prins-o acum îi intrau în carne şi-i făceau „buba".

O purtau pe sus, căci simţea gol sub ea. Ii era frică să n'o scape jos. Au aşezat-o pe fânul din căruţă, încet, ca pe un sac, în care se află lucruri care s'ar putea strica. Miresme îmbătătoare, îi năvăliră pe nas şi pe gură; s'au strecurat şi i s'au pierdut sub piele. I se uşura povara cărnii. O oboseală dureroasă îi inundă trupul. Nu mai putea să judece. Mai auzi încă odată, scâncit — numele ei, strigat de acelaş om şi nu mai ştiu nimic.

Când s'a trezit a trebuit să sbată de câteva ori pleoapele, să-şi culeagă gândurile răvăşite în cădere, cum se împrăştie un lichid dintr'o sticlă pe care o scapi de pământ. Se muncea să 'nţeleagă unde se află şi de când?!...

Totul era încurcat în mintea ei. Reuşi să recunoască odaia; era aceeaş în care locuise şi ieri şi alaltăeri, şi întotdeauna de când tata o trimitea aici, la ţară, la bunicu.

Lângă pat nu se afla nimeni. Auzi şoapte în odaia de-alături, dar nu reuşi să distingă nici un cuvânt. Dece-au culcat-o ziua namiaza mare? Dece era atâta linişte în casă? Şi dece cei de alături vorbeau în şoaptă, par'că s'ar fi temut să nu-i audă cineva?...

Voi să se ridice, şi s'apropie de uşă, dar nu reuşi. Era ţintuită, în cuie, pe pat. Incepu să strige, neputincioasă. Pe uşa scundă bătrânească, intră un ţăran bătrân, înalt şi voinic. Când s'apropie de pat şi s'apleacă deasupra i se păru că se prăbuşeşte plafonul peste ea. Ţipă ascuţit, dar recunoscând îndată pe fata mare, inima îi crescu ca de-o mare bucurie. Bunicul o mângâie şi-a rugat-o să nu mai plângă, să fie cuminte şi să nu spue nimic, din cele ce-a păţit, părinţilor.

Tania i-a promis, dar întrebarea provocată în mintea ei de vorbele bătrânului a persistat, ca o melodie care obsedează un suflet, şi după ce-a ieşit acesta, s'a cercetat cu frică şi neîncredere: „Ce am păţit?!.... Nu-şi amintea să fi păţit ceva, dar vorbele bunicului au pus-o pe gânduri.

— „Dar, dacă chiar am păţit ceva"?....

Simţi o împunsătură de ac, — fierbinte, — sus sub umăr şi gemu. Durerea îi aprinse în minte o bănuială. Ce? N'ar fi putut spune. Şi fiindcă nu ştia nici sigur, nici precis părăsi întrebarea. Incepu să plângă înăbuşit cu pumnii apăsaţi în orbitele ochilor. Din când în când săgeţi calde îi străpungeau spatele. Tresărea. asculta sunetele din corp şi se înspăimânta, ca de un rău pe care-l presimţi, dar nu-l poţi prevedea. Se desprindea par'că os din os, iar când se mişca scârţiau ca ruginite.

Peste câteva zile n'a mai durut-o şi bătrânii i-au dat voie să iasă din casă. Slăbise tare, încât pielea-i se întinsese pe oase. Simţea un nod în gât şi-o supăra ceva sub umăr, lângă şira spinării. Ca să nu fie stingherită trebuia să ţină capul plecat pe-o parte. Nu putea să se culce decât pe stânga. Pe spate nu putea să se întindă, să doarmă, niciodată. Avea sub ea ca un „deluşor" care o necăjea. Când se desbrăca întindea mâna peste umăr sau pe sub braţul celălalt şi pipăia, dar nu afla nimic. In mişcarea şi îndoitura pe care o făcea ghemul din spate dispărea. Dar când se întindea din nou pe spate „deluşorul" apărea caşi cum i-ar fi vârât pumnul dedesubt.

Intr'o zi i-a venit un gând minunat. S'a desbrăcat în faţa oglinzii şi s'a uitat peste umăr. S'a speriat de ceeace a văzut şi-a început să plângă. Ii creştea şi ei pe corp aşa cum văzuse într'o zi, în baie, că avea şi sora ei mai mare, — Fifi. Numai că lui Fifi îi crescuseră două umflături, — ca două prescuri din care se face anaforă pentru credincioşi, — şi pe piept, pe când ei numai una şi în spate sub umărul drept.

S'a îmbrăcat şi n'a mai plâns, dar, în aceeaş seară când bunicul a venit acasă s'a cerut la oraş. Bunicul a zis „nu", dar ea a plâns şi bunicul nefiind om rău a zis „bine".

A doua zi au plecat. De astădată Tania nu s'a mai jucat pe marginea căruţei, ca atunci, când venea dela câmp cu bunicul şi încă un om din sat.

Cum a ajuns acasă, a chemat-o pe mama şi fără să-i spună nimic s'a desbrăcat şi i-a arătat

Aceasta când a văzut a şi început să plângă. Tania a întrebat mirată: „Dece plângi? Par'că Fifi n'are? Şi încă două!"...

Dar mama a trimis pe Gigel şi l-a adus pe tata dela birou. Acesta cum a văzut s'a dus îndată şi l'a adus pe doctorul Pleşu de care Tania se temea tare. Doctorul, după ce-a căutat pe Tania a spus vorbe rele, căci mama a început să plângă şi mai tare, iar tata s'a dus în curte la bunicul, care era la căruţă şi-a vorbit cu el.

La început a vorbit liniştit şi cumpătat, dar în urmă a început să ţipe şi să dea din mâini. Tania privea pe geam şi nu pricepea dece tatăl ei, care altădată vorbea aşa de încet, încât abia îl auzeai, acum vorbeşte atât de tare. Bunicul n'a spus decât vre-o câteva vorbe, şi-acelea cu capul în jos, şi-a înhămat caii şi-a plecat fără să mai vie să-şi ia rămas bun dela cei din casă. Din ziua aceea Tania nu l'a mai văzut pe bunicul.

Tatăl Taniei a venit în casă şi i-a spus, — disperat — mamei, adevărul. Pe Tania o călcase căruţa bunicului. Osul era rupt şi doctorul spusese, că era prea târziu, ca osul să fie dat la loc, fiindcă începuse să crească. Se putea doar, pune în corset de ghips dar numai pentru ca să împiedice o creştere exagerată.

Părinţii Taniei nu s'au dat înapoi dela nici un sacrificiu ca să-şi vindece copilul. Au cheltuit, s'au sbuciumat, au purtat-o prin străinătăţi, dar toată munca le-a fost zadarnică. Tania a rămas tot aşa de mică şi slabă ca şi atunci când i s'a întâmplat nenorocirea şi când avea numai opt ani.

Dar, dacă trupul a rămas închircit a crescut mintea. Simţurilor, — foarte desvoltate — le datora un fin şi pătrunzător spirit de observaţie. Era dornică de viaţă, dar fiindcă infirmitatea îi stăvilea accesul în societate a voit să cunoască lumea din cărţi. Şi-a cunoscut-o. Era poate o cunoaştere superficială, fiind însă ajutată de un înalt simţ al pătrunderii şi-al prevederii, nu putea fi înşelată de o realitate de care uneori se ciocnea. Din cărţi s'a deprins să suporte cu resemnare şi nepăsare poreclele colegelor, — care-i aruncau crud: „cocoşato" sau mai urât „gheboaso", ori lipsa de bun simţ şi neomenia indivizilor care se opreau în stradă ca să se uite după ea.

Nu-i mai păsa de nimic şi de nimeni. Culesese cu aviditate înţelepciunea slovelor şi şi-a însuşit-o. Numai câte odată când cu părere de rău îşi amintea c'ar fi putut fi şi ea om ca toţi oamenii i se umpleau ochii de lacrimi. Nu s'a plâns nimănui niciodată. N'a blestemat pe cei vinovaţi de nenorocirea vieţii sale...

Acum după atâţia ani de zile după-ce-a terminat şi de învăţat ce-ar mai putea-o mulţumi?...

De multe ori îi apărea această întrebare în cuget. Mintea ei cucerise de mult filozofia vieţii, dar răspunsul la această întrebare rămânea tot necunoscut. Intr'o zi destinul îi opri paşii miniaturali în faţa căruciorului de paralitic al doctorului juridic Ipcar Balomir. O existenţă de prisos, o viaţă pe care dacă moartea ar fi învins-o nimeni n'ar fi protestat. Zece ani trecuseră decând boala îl ţintuise în pat. I se ascuţiseră trăsăturile, pielea căpătase paloare de cadavru; dramul de viaţă care mai rămăsese în acel trup mâncat de boală şi uscat de inactivitate nu se dădea dus.

Tania, care terminase în acel an studiile, căpătase în sanatoriul unde se afla şi Ipcar Balomir, internat de câţiva ani, un post de contabil. Funcţiunea ei nu era de-a vizita bolnavii, dar fiindcă suferise şi ea, ştia ce însemnează o mângâere pentru un bolnav. De-aceea nu pregeta de a o da oricui, cu multă dragoste. Vorba ei prindea întotdeauna. Acei care-au suferit ştiu să pătrundă în sufletele celor care suferă. Astfel, în apostolatul ei, se întâmplă ca într'una din zile, eforturile fără succes ale lui Ipcar Balomir de a-şi schimba locul, să-i atragă privirile şi să se oprească chiar lângă căruciorul acestuia.

Cunoaşterea anumitor persoane îţi poate lumina o viaţă întreagă. O privire, un cuvânt şi scapără o prietenie, care nu se va mai stinge atâta timp cât ambele existenţe vor dăinui. Prieteniile adevărate sunt rare.

Tania, cu greu, ajută bolnavului să-şi schimbe locul.

Cum Tania era mică, mică, paraliticul nu putuse să vadă cine-i purtase căruciorul cu spătar încet. Dar când văzu alăturea, acea fiinţă miniaturală, care i se uita cu atâta melancolie în priviri de par'că s'ar fi rugat să n'o bruscheze, să nu fie supărat că i-a ajutat să-şi mute căruciorul, simţi un val de sânge cald umplându-i inima şi ochii lui sticloşi fură luminaţi de o mulţumire adâncă şi proaspătă.

Acea privire o determină pe Tania, ca să nu mai treacă o zi fără să fie lângă prietenul ei.

Era o prietenie duioasă, — necondiţionată, lipsită de orice interes sau scop, — care-i încuraja reciproc şi le înteţea puterile pentruca să-şi suporte, fiecare, cu o resemnare impresionantă, tragedia vieţii lor.

De-aceea Tania n'a găsit nimic nou, nimic curios în vorbele lui Ipcar Balomir care într'o zi a îndrăznit să-i declare că'n sufletul lui îi poartă mai mult decât prietenie. Ea când a auzit aceste cuvinte a ridicat mirată din sprincene şi i-a răspuns cu glas tremurat.

— „Dece mi-ai spus ?... Crezi că nu ştiam ?... Se petrece acelaş lucru şi cu mine..."

A închis ochii ca şi cum s'ar fi gândit la ceva de care cu greu îşi putea aduce aminte. Un zâmbet îi înflori pe faţă. Apoi a început să plângă înăbuşit...

Ipcar Balomir a văzut şi s'a sbătut în căruciorul lui. Neputincios, s'a resemnat, dar şi-a ridicat mâna stângă, singura pe care o putea purta, şi a lăsat-o odihnilor, ca după un efort enorm, pe braţul Taniei.

MIHAIL ŞERBAN

Bergson şi Religia

Spuneam că Bergson nu e un speculativ, în înţelesul şcolii germane idealiste. Procedează prin „aprofundare experimentală". Lămurind totul, până la Dumnezeu, în termeni de experienţă. Bergson e însă un introspectiv. Prelucrează totul prin meditaţie interioară, căutând să ducă sugestiile vagi ale conştiinţii, acest punct terminus ale evoluţiei creatoare, prin aprofundare, până la intuiţia clară.

Metoda sa, care substitue punctul de vedere al genezei, singurul compatibil cu realitatea vitală, celui al analizei, contribue la impecabila unitate interioară a acestei gândiri. Totul e străbătut de un fir roşu. Gândirea bergsoniană e un poem superb, alături de o metafizică riguroasă.

In geniala interpretare a religiei, Bergson revine mereu la concepţia sa generală, cristalizată în lucrările anterioare. Linia generală a filosofiei nu trebue pierdută nici un moment din vedere. Amănuntul se înţelege în ansamblul din care e parte integrantă. Pentru că viaţa, acel principiu activ, mobil, care elaborează totul, e datul esenţial primordial, necesităţile vitale vor avea prioritate generală şi în explicaţia religiei, întru nimic solidară cu cea a moralei. Dar ca şi problema morală, religia va fi lămurită prin „efort de aprofundare internă". Datul religios în esenţialitatea lui pură, va fi lămurit „pe cale de introspecţie, în adâncul sufletului" unde sunt date „elementele constitutive ale unei religii primitive". Religia trebue căutată în reacţiunea omului la percepţia lucrurilor, evenimentelor şi a universului în general. Această reacţiune naturală a omului trebue reconstituită prin efort de introspecţie. Şi pentrucă religia vine din profunzimile insondabile ale vieţii, ivindu-se într'un anumit punct al evoluţiei vitale, ea comportă numai o interpretare genetică. Bergson va căuta deci, nu o reconstrucţie mecanică ci o explicaţie biologic-psihologică. Existenţa unei funcţiuni e explicată în psihologie, ca şi în biologie, atunci când se ştie cărei exigenţe vitale îi corespunde, cărei tendinţe fundamentale a evoluţiei se datoreşte. Numai aşa vom avea comprehensiunea reală şi adecuată a religiei, care în lumina analizei şi din punctul de vedere al raţiunii este o colecţie de absurdităţi.

Considerată însă din punctul de vedere al Evoluţiei creatoare, religia e perfect explicabilă. Fără a fi influenţată de interpretarea moralei, explicaţia datului religios dată de Bergson duce la o despicare a lui în două părţi complimentare, corespunzătoare distincţiei dintre static şi dinamic, pe care o găsesc capitală: religia statică şi religia dinamică ale căror funcţii şi semnificaţii sunt similare celor ale moralei, prin raport cu care nu e în nici un fel solidară. Faptul se'nţelege prin procedeul unic şi mersul unitar al evoluţiei vitale creatoare, ultima ratio în filosofia lui Bergson.

Cum se explică religia statică, premergătoare logic şi cronologic misticismului dinamic? Dela Ludwig Feuerbach până acum, filosofia religiei nu înregistrează o interpretare mai ingenioasă şi de mai largi perspective. Fireşte, a lui Bergson, superioară indiscutabil pentrucă se ridică pe o filosofie generală incomparabil mai profundă, se produce într'o conjunctură şi atmosferă metafizică nouă. Spuneam că religia vine din profunzimile vieţii. Raţiunea ei de a fi va trebui căutată în sensul general al avântului vital, realitatea primordială, ultimă. E implicată necesar în Evoluţia Creatoare.

Este în natura imensului curent de energie creatoare, care străbate materia cu voinţa de a obţine din partea acesteia tot ce poate, să alerge înainte, într'o fugă prin care se îmbogăţeşte, autocreîndu-se. In cele mai multe puncte acest curent se opreşte. Această oprire se traduce în apariţia speciilor care arată mersul inegal al energiei magnific împrăştiate. Stagnarea acesteia provoacă apariţia unor fiinţe a căror activitate se desfăşoară în forma circulară, deci închisă, la indefinit. Invenţia nefiind aci posibilă, un automatism complect îi ia locul. Aceasta e soarta indivizilor din societăţile savant organizate ale insectelor. Pe o singură linie de evoluţie vitală efortul creator reuşeşte: cea care duce la om. Aci Conştiinţa biruind materia, ia forma inteligenţei fabricatoare.

Invenţia, prin conştiinţa umană reflexivă, se rezolvă final în libertate. Apariţia inteligenţei inventive, în economia vieţii marchează începutul unei crize vitale. Intr'adevăr domeniul prin definiţie al vieţii este şi rămâne instinctul. Intr'un moment de neatenţie a vieţii, de oboseală sau distracţie pe una din liniile de evoluţie, cedează inteligenţei. Instinct şi inteligenţă sunt în desfăşurarea vitală două activităţi divergente, dar complimentare, originar fiind într'un raport de reciprocă implicaţie. Ar urma ca inteligenţa liberă să provoace o perturbare a vieţii, să creeze desechilibrări primejdioase. In prima linie inteligenţa ameninţă coesiunea socială. (Socialul se găseşte în adâncul vitalului. Viaţa este „coordonare şi ierarhie de elemente între care munca se divide"). Pentru ca societatea să existe, şi acesta e un deziderat nesdruncinabil, natura preocupându-se mai mult de societate decât de individ, se impune o forţă de contrapondere inteligenţii Aci se iveşte acea ciudată funcţiune fabulatorie a spiritului, care va produce religia. Funcţiunea fabulaţiei — actul din care izvorăsc reprezentările fantastice fiind numit „fabulaţie", „ficţiune" — e cerută imperios de o nevoe socială şi, indirect, individuală. E creată de o exigenţă vitală; derivă din condiţiile de existenţă ale speţei, din structura ei, obiectul său constând în menţinerea şi consolidarea societăţii, primejduită de inteligenţa inventivă. Natura a voit în toate formele progresul. O societate nu poate progresa fără să subsiste. Or, invenţia e iniţiativă şi derogare dela linia socială. Apelul la iniţiativa individuală compromite coesiunea şi disciplina socială omogenă. Omul de altfel e singurul care, dintre vieţuitoarele trăind în societate, poate devia dela linia socială stabilită, cedând preocupărilor egoiste, la care-l sfătueşte inteligenţa, atunci când în cauză e binele comun. Religia disciplinează şi întăreşte, evitând pericolul de a nu se gândi decât la sine, reprezentat prin inteligenţă. Religia este prin urmare o reacţie defensivă a naturii împotriva puterii disolvante a inteligenţei. Prima ei funcţiune priveşte conservarea socială.

Apariţia inteligenţii în contextul realităţii vitale, mai înseamnă însă şi un deficit în ataşarea la viaţă. Intr'adevăr ideia morţii, ivită odată cu reflexiunea, nu există decât la om. Certitudinea că va trebui să moară, e deprimantă pentru el; şi ar fi total distructivă dacă ar şti şi momentul. Gândirea morţii încetinează elanul şi mişcarea vieţii. Teama de moarte coboară catastrofal potenţialul vital. Insă „natura veghează". Ideii inevitabilităţii morţii îi opune, în inteligenţă imaginea nemuririi, prin care e neutralizată. Echilibrul e restabilit. Şi aci reese caracterul defensiv al religiei.

In aceste reacţii defensive trebue căutată origina credinţelor religioase. Sensul ideilor religioase elementare e asigurarea contra fricii. Religia naturală, statică, nu provine din frică ci din asigurarea contra ei. Rostul ei e apărarea contra primejdiilor intelectualităţii. Restabilind necontenit echilibrul ameninţat de inteligenţa disolvantă, religia răspunde unor exigenţe vitale. Judecata, raţionamentul, nelinişte şi tentaţiile proprii fiinţei inteligente, din punct de vedere vital, defecte capitale, sunt obstacolele care stau în calea seninătăţii şi liniştii, omniprezente în natură. Avântul vital, care ignoră moartea, le birue prin acea funcţie fabulatorie, simetrică instinctului animalic, care elaborează religiile.

Perturbaţie şi fabulaţie se anulează. Iar viaţa se menţine. Principiul activ, elanul creator, din a cărui oprire rezultă speţa umană, cere cramponarea de viaţă. Viaţa trebue să fie şi pentru om desirabilă. Aci e raţiunea de a fi a funcţiunii fabulatorii din interiorul inteligenţii umane. Religia trebue să repare la fiinţele cu reflexie, lipsa ataşării la viaţă. Religia statică dă încredere, siguranţă şi seninătate. Avântul vital e suveran şi optimist.

Pentru a înţelege esenţa religiei, se cere să trecem dela religia statică, naturală (speţa fiind o anumită etapă a evoluţiei vitale) şi infra intelectuală, la religia dinamică.

Până ce spiritul religios se orientează dinspre static şi exterior înspre dinamic şi interior, printr'o conversiune similară celeia pe care o face inteligenţa trecând dela calculul integral la cel diferenţial, religia cunoaşte o ascensiune graduală. Printr'o mişcare imprevisibilă, care putea să nu se producă, omul s'a inserat din nou în curentul vital, prelungindu-l. Am spus că individ şi societate se condiţionează circular. In momentul în care omul (câţiva privilegiaţi) se replasează în elanul creator, împingând natura umană înainte, cercul voit de natură a fost rupt. Din acel moment datează o religie individuală, dinamică, aliată unei intelectualităţi superioare, dar în afara ei;supraintelectuală. Dacă religia statică e „prefigurată" în natură, religia dinamică e un salt dincolo de natură. Aceasta apare acolo unde elanul e contrariat sau insuficient. Nu se mai explică prin travaliul funcţiunii fabulatorii a spiritului. Misticismul transportă sufletul pe alt plan, infinit superior, decât cel ocupat de interesul limitat al menţinerii vieţii. Stă în relaţie directă cu Elanul vital, pe care-l prelungeşte. Misticismul complet, nu cel grec sau oriental, deficitare, este acţiune, creaţie, amor. Amorul mistic, de o esesnţă rară, mai mult metafizică decât morală, are aceiaşi direcţie ca şi elanul vital, transmis integral individualităţilor privilegiate, care vor să-l comunice omenirii întregi, transformând-o din creatură în efort creator. Misticismul, prin elanul de amor, trebue să ridice omenirea la divinitate, şi să perfecteze astfel, creaţiunea divină. Experienţa mistică, în sarcina căreia stă transformarea radicală a omenirii într'una divină, prelungeşte pe aceia care a condus la doctrina elanului vital. Aportul ei principal e acesta: Dumnezeu e amor şi obiect de amor. Amorul divin e însuşi Dumnezeu. Amorul mistic înseamnează creaţiune. Universul întreg nu e decât un aspect tangibil al amorului, emoţie superioară şi impersonală. Dela Platon. până azi, Erosul nu a cunoscut o mai sublimă interpretare ca aceea dată de Bergson.

Această interpretare a nemulţumit. Ar suporta criticile de rigoare ale oricărui naturalism metafizic şi psihologism. Bergsonismul nu putea da altă interpretare moralei şi religiei. In nici un caz una transcendentalistă, singura considerată ca filosofică.

Bergsonismul nu admite dualitatea imanent-transcendent. E un imanentism, care exclude transcendentalismul. Critica interpretării bergsoniene a datului moral şi religios, privite în esenţialitatea lor primă, priveşte întreaga metafizică a lui Bergson, din care derivă şi faţă de care e solidară organic.

N. TATU

Doctorul Kohl*)

După o operaţie grea, doctorul Kohl se întorsese obosit, pe înserate, acasă şi, fiindcă nu era încă ora mesei, începuse să-şi cerceteze corespondenţa, când telefonul îl făcu să tresară.

Ştiind că în cariera lui un medic nu poate fi niciodată liniştit, luă resemnat receptorul şi-l duse la ureche.

Colegul lui de universitate şi de carieră, medicul şef al sanatoriului din Mânăstireni, îl ruga să vie până acolo, a doua zi dis-de-dimineaţă ca să intervină de urgenţă într'un caz grav.

Doctorul Kohl, unicul chirurg dintr'un pitoresc oraşel de munte din nordul Moldovei, căsătorindu-se, se stabilise numai de câteva luni în această localitate. Părăsise Iaşii ca să facă pe placul socrilor, care nu voiau nici în ruptul capului să se despartă de fiica lor.

La auzul cuvântului Mânăstireni, ochii doctorului Kohl se întunecară deodată. N'ar fi dorit să mai ştie de numele acestui sanatoriu, necum să-l mai şi vadă. De aceia, născoci numaidecât un pretext ca să nu se ducă. Dar stăruinţele colegului său şi faptul că nu se mai găsea nici un alt chirurg în toată regiunea, îl siliră să-şi schimbe hotărîrea. Răspunse că va veni.

De Mânăstireni îl lega cea mai grozavă amintire din primii ani ai adolescenţei. Şi amintirile urîte din anii tineri au păcatul de-a se fixa în mintea omului cu o putere şi cu un colorit care nu se pot şterge niciodată.

Ele îl năpădire rând pe rând...

* * *

...Războiul îl surprinsese tocmai la vârsta recrutării. Luat din căminul părintesc, ca atâţia alţii de seama lui, fără să cunoască nimic din cruzimile unei vieţi înăsprite de evenimente, se pomeni deodată respins dela şcoala militară pe motiv de debilitate fizică şi trimis la regiment. Aici el ceru să fie examinat de un medic, fiindcă nu pricepea cum cineva poate fi sănătos la regiment, atunci când şcoala militară l-a găsit bolnav. Dacă e în adevăr bolnav, atunci de ce nu l-au lăsat la vatră?

L. Leoneanu

Auzind numele Isidor Kohl, medicul regimentului făcu din colţul gurii o mişcare imperceptibilă, pe care greu ai fi putut-o defini dacă e de milă, de ironie sau de ură. Il examină sumar şi dădu ordin să fie trimis la sanatoriul din Mânăstireni.

Când se văzu în sanie singur lângă soldatul care-l însoţea, privind la el din când în când cu milă, Kohl îşi stăpâni cât putu gândurile tulburate şi începu să se întrebe mirat pentruce e trimis într'un sanatoriu de tuberculoşi şi ce are să se mai întâmple cu el acolo. Dar nimic nu-i putea satisface curiozitatea, nici brazii pudraţi de zăpadă şi încremeniţi de gerul iernii aspre, nici caii care urcau din greu coasta nesfârşită a muntelui, nici santinela ce-l însoţea, nici cerul înourat către care părea că se suie...

După o călătorie ce-i părea fără sfârşit, ajunse pe înserate la Mânăstireni. Afară de soldatul de gardă şi de lumina vie a ferestrelor mari şi pătrate, se părea că întreaga clădire era părăsită ca o ruină. In faţa zidurilor negre, Kohl avu primul fior de presimţire sinistră.

Odată cu porţile, i se păru că în urma lui se închide şi ultima nădejde. Soldatul care-l întovărăşise îl dădu în primire, într'o cancelarie mohorîtă dela primul etaj, unui furier, îşi luă rămas bun dela el şi plecă. Paşii care se îndepărtau săpau un gol şi mai adânc în inima lui amărîtă.

Furierul strigă numele unui om de serviciu şi cu glas răstit dădu un ordin scurt:

— Du-l la baie, i-ai hainele şi îmbracă-l în halat.

Ordinul fu executat întocmai. Kohl fu condus apoi într'una din sălile cu bolnavi. I se arătă un pat liber şi fu lăsat în tovărăşia celor cu sufletul pe buze. Oftând adânc, se trânti pe pat. Se înoptase bine.

Un bec imens lumina, din mijlocul tavanului, feţele supte ale tuberculoşilor. Toate paturile erau ocupate. Unii şedeau culcaţi cu faţa în sus, aruncând spre tavan priviri sticloase de desnădejde. Alţii, pe care îi îneca tusea, şedeau rezemaţi de pernă, ţinând strâns mânerul scuipătorii în care îşi vărsau frânturile plămânilor roşi de oftică.

Din când în când intra un gardian inspectând paturile. Câte odată, acesta se întorcea brusc, pornind cu paşi repezi pe uşă, apoi revenea însoţit de alţi doi paznici, cu ajutorul cărora ridicau câte un corp de care sufletul se despărţise cu câteva clipe mai înainte. In felul acesta, patru paturi deveniră libere dintr'odată, chiar în noaptea aceia de pomină, în care Kohl n'a putut să lipească pleoapă de pleoapă.

Spitalul acesta fusese pe vremuri mânăstire. Aşezat pe un platou deasupra muntelui, edificiul nu răsărea dintre brazi decât când te apropiai mult de el. Războiul l-a făcut să joace un rol blestemat. Sub zidurile unde se înălţaseră odinioară atâtea rugăciuni, îşi găseau adăpost acum atâţia bolnavi fără nădejde de scăpare.

Lumina dimineţii îl făcu să sară din pat, să se apropie de fereastră. Atunci îşi dădu seama de farmecul locurilor dimprejur: un pitoresc neîntrecut de iarnă, care te făcea să te gândeşti la frumuseţile şi mai mari din timpul verii. Peste tot plutea însă ceaţa durerii, care alunga totdeauna farmecul.

La ora vizitei, medicul militar, comandant pe timp de război al spitalului, veni direct la patul lui Kohl. Doctorul îl privi lung, îl ascultă la piept, îi bătu spatele şi-i zise:

— Cine te-a trimis aici? Ai fost bolnav?

— Nu, răspunse Kohl. Am cerut să fiu admis în şcola militară, dar am fost respins la vizita medicală, ca debil; apoi m'au trimis la regiment. Dela regiment am fost înaintat la infirmerie; iar de acolo medicul infirmeriei m'a expediat aici. Eu însă mă simt sănătos. Ştiu că n'am absolut nimic. Dacă au avut ceva cu mine, nu înţeleg de ce nu m'au trimis pe front. Vă rog să-mi daţi drumul.

— Aceasta nu se poate, — îi răspunse cu blândeţe medicul sanatoriului. — Eu sunt obligat să te ţin sub observaţie, căci fără motiv nu te-au trimis ei. Trebuie să ai ceva.

Şi trecu mai departe.

După masă, Kohl se prezintă la cancelarie şi ceru voie să vorbească din nou medicului spitalului.

— Domnule doctor, luaţi-mă din rândul bolnavilor. Puneţi-mă la orice serviciu. In orice caz restituiţi-mi hainele. Printre bolnavi mi-e cu neputinţă să mai stau.

Doctorul îl scrută puţin cu privirea, par'că ar fi vrut să-i ghicească vreun gând rău. Om bun din fire însă, dădu ordin furierului să ducă pe Kohl până la magazie şi să spună sergentului magazioner să-i dea hainele.

Pe sergentul magazioner îl chema Ştirbu, Doctorul Kohl îi ţine şi acum minte numele şi are să-l reţie fără îndoială toată viaţa. Il chema Ştirbu, era în meseria lui civilă agent sanitar, iar ca sergent,în spitalul Mânăstireni — groaza tuturor bolnavilor şi a soldaţilor de sub ordinele lui.

Avea o figură congestionată, o pereche de mustăţi enorme şi nişte ochi umflaţi ca după somn lung.

Când află pentruce venise Kohl, sprincenele i se încruntară fioros, ochii deveniră mai mari şi se fixară drept pe figura lui Kohl, aprinşi şi ameninţători ca de fiară.

— Vrei să fugi!... Nu-ţi dau hainele, — răcni sergentul. Aşa sunteţi *voi* toţi... Vă învârtiţi ca să intraţi în spitale, pentruca să scăpaţi de glonţ şi acum când te aduce aici vrei s'o ştergi? Asta nu se poate!

— Dar... domnul doctor m'a trimis. E ordinul domniei-sale.

— Cum, ordin? Mă duc să-i raportez ce gând ai, ca să-ţi taie pofta de haine pentru toată viaţa.

Kohl văzu că partida e pierdută, că odată doctorul pus în cunoştinţă nu-i va mai da drumul. Socoti că e mai bine să stăruiască tot la sergent şi vru din nou să-l roage. Dar n'avu timp, căci la cea dintâi încercare de-a mai deschide gura, mâna dreaptă a magazionerului, o mână enormă cât o lopată, se ridică şi cu o iuţeală de neprevăzut îi aplică o palmă atât de dureroasă şi ameţitoare, că nu-şi dete seama când şi cum ajunse iarăşi în patul lui de bolnav fără voie.

Totuşi, el nu ştie nici acum din ce ordin i s'au dat după prânz numai bocancii şi pantalonii. Fu lăsat însă tot în halatul spitalului, în care nu era de închipuit că ar putea să fugă.

Dar a doua zi, sub teroarea ochilor şi mai ales a mânii teribile pe care o visase toată noaptea, Kohl se strecură printre căruţele cu aprovizionare, care intrau dis-de-dimineaţă pe poarta spitalului, luând-o la fugă, pe soseaua albită de zăpadă.

Nu-şi dădu seama decât în urmă prin ce primejdii trecuse. Pădurea sălbatecă din partea locului era plină de lupi. Dar el nu se gândea la nimic. Două arătări ameninţătoare îl fugăreau din urmă: Patul şi mâna, mai ales mâna aceia enormă cât o lopată. Sergentul Ştirbu, uriaş, furios, cu ochi plini de rotogoale concentrice, venea în urma ei, stăpânind pădurea cu chipul lui înfricoşător.

A ţinut un veac drumul acela pustiu şi alb, cotit şi fără capăt ca un vis rău. Când ajunse în gara cea mai apropiată, abia putea să mai răsufle, cu mâna pe inimă, silindu-se să-şi stăpânească bătăile.

Luă cel dintâi tren. După două zile se prezentă din nou la infirmeria regimentului, în faţa medicului care-l trimisese la spital.

Şi-i mărturisi cinstit:

— Domnule doctor, am fugit. M'aţi osândit acolo la moarte sigură. Eu n'am nimic. Sunt sănătos. Trimiteţi-mă, vă rog, pe front. Sau... daţi ordin să mă împuşte. La spital însă niciodată, niciodată!...

Doctorul îl privi lung şi făcu din colţul gurii aceiaşi mişcare imperceptibilă de odinioară...

Apoi izbucni:

— Aşa vi se cuvine *vouă* care umblaţi după învârteală. Da. Te-am trimis acolo ca să te învăţ minte. Dacă preferi însă frontul, îţi voiu face şi această plăcere.

Şi se ţinu de cuvânt. Kohl fu trimis la regiment, luă parte la cele din urmă lupte din Moldova.

Urmă apoi armistiţiul, pacea. Se înscrise la medicină. Timpul îndepărtă cu încetul impresia dureroaselor evenimente prin care trecuse.

Numai spitalul din Mânăstireni şi numele sergentului Ştirbu îi rămăseră adânc săpate în minte...

* * *

Când maşina cu doctorul Kohl intra a doua zi în curtea sanatoriului din Mânăstireni, portarul, care era prevenit, îl salută cu un respect, ce-l făcu să simtă şi mai adânc contrastul cu amintirile din trecut.

Aceiaşi poartă primise odinioară cu vitregie pe oropsitul adolescent pe care nimeni nu-l lua în seamă şi tot această poartă îi înlesnise fuga, dându-i putinţa să se strecoare printre carele de subsistenţă.

Apoi, aceiaşi scară pe care o urcase ca pe un calvar, îi oferea acum sub picioare, treptele ei, cu bunăvoinţă, înţelegând par'că în ce scop vine el acum.

In cancelarie, doctorul şef al sanatoriului, însoţit de medicii ajutori, de interni şi de interne, făcu chirurgului o primire aproape oficială. Cu multă greutate, acesta putu să alunge din inimă amintirile ce-l năpădeau în valuri şi să se stăpânească.

Doctorul Kohl îmbrăcă apoi halutul de serviciu şi însoţit de două ajutoare, cărora le dădu încă de pe culoar instrucţiuni de ce vor trebui să facă, intră în sala de operaţie.

Pacientul aştepta acolo, întins pe pat, pregătit de medicii sanatoriului pentruca chirurgul să nu aibă prea mult de aşteptat.

Doctorul Kohl se apropie de el cu zâmbetul şi bunăvoinţa încurajatoare, pe care o pun totdeauna chi-

*) Din volumul „*Femeea de Ghiaţă*" care va apare în curând.

(Continuare în pag. VI-a)

rurgii experimentați în exercițiul funcțiunii lor. Primul gest fu să-l întrebe care-i e meseria.

— Agent sanitar, răspunse suferindul deschizând bine ochii, pe care durerea și frica îl făceau să-i ție cât mai ascunși sub pleoape.

Doctorul Kohl abia își putu stăpâni o tresărire. In rotogoalele ciudate ale ochilor acelora, el își aduse aminte de ochii sergentului care îi refuzase odinioară hainele.

— Cum te chiamă?

— Știrbu.

Nu mai încăpea nici o îndoială. Era sergentul care îl pălmuise în ziua grozavă a internării lui forțate printre tuberculoși.

Nu era însă acum timp de reflecție. Omul, înarmat cu experiență, știa bine ce e stăpânirea de sine. Printr'o sforțare a voinței, el goni din suflet toate duhurile rele și începu să-și pregătească în grabă instrumentele.

Mâna dreaptă a bolnavului cangrenase și trebuia tăiată dela umăr. Fusese avizul tuturor medicilor și chirurgul îl confirma acum.

El luă cu blândețe în mânile lui acea mână care îl lovise atât de crunt în anii adolescenței. O privi lung. Nu i se păru nici de cum așa cum i se fixase în amintire, amenințătoare și enormă cât o lopată. Boala o îngălbenise și o slăbise.

Inima îl îndemnă să facă apel la toată știința lui și să se întrebe dacă nu cumva există vreun mijloc ca să evite operația. Nu era însă altă salvare pentru viața bolnavului.

Ca să-i scape viața, trebuia neapărat să-i taie mâna. Să i-o taie, tocmai el!

Știrbu nu-l recunoscuse.

Cu atât mai bine. Și nu va ști niciodată cine i-a scăpat viața. *Niciodată!...*

Doctorul Kohl cercetă cu amănunțime cutia cu instrumente. Sunetul metalului lovi crunt urechile pacientului, care aruncă spre binefăcătorul lui rotogoalele acum stinse ale ochilor teribili de altă dată.

Internul de serviciu aștepta gata de cloroformizare.

Chirurgul, care acum își recăpătase sângele rece, făcu un semn și zise hotărît:

— Pune-i masca!

L. LEONEANU

CRONICA TEATRALĂ

„David Copperfield" la Teatrul Național

Romanul lui Dickens nu-i, desigur, una din lecturile noastre recente.

Intrucât însă, s'a pus în discuție posibilitatea de tratare teatrală a unui roman, trebue să mărturisim că amintirea noastră despre celebrul roman englezesc vine să favorizeze dramatizarea lui Max Maurey.

Intr'adevăr, tot ceiace ne mai aducem aminte din prima parte a vieții lui David Copperfield, am regăsit intact în piesa scriitorului francez. Cum, firește, amintirea nu reține decât esențialul unei cărți și cum acest esențial l-am regăsit în dramă, e un semn că dramatizarea lui Max Maurey este fericită.

Omul de teatru n'a putut reda analizele psihologului — s'a spus. E și firesc; de aceia este om de teatru. In schimb, a adus pe scenă oameni vii, reali psihologicește și care sunt exact sau aproape exact aceiași din roman.

S'a spus iarăși: piesa lui Maurey e melodramă. Cine cunoaște romanul lui Dickens, își dă seama că o piesă după acest roman nu poate fi decât melodramatică. Deși prin definiție epic, romanul, de data aceasta, are un subiect în sine melodramic. Răutatea diabolică a câtorva oameni, suferința uriașe a unui copil și, imediat, contrastul unei adânci bunătăți sufletești, stoarce lacrimi inimilor slabe și duioase. Intrebați pe vechii cititori ai lui Dickens, să vă spună câte lacrimi n'au vărsat la fiecare zece pagini? Se poate spune însă — după a noastră opinie — că melodramaticul la Dickens este atenuat tocmai de analizele lui psihologice.

Max Maurey e un perfect om de teatru și a exploatat prima parte a romanului lui Dickens cu o rară măestrie. In afară de *Frații Karamazov* ai lui Jacques Copeau, nu cunoștem o dramatizare mai fericită a unui roman celebru.

In ce privește spectacolul propriu zis pe care ni l'a oferit Teatrul Național, nu ne îndoim că cel mai dificil gust nu al spectatorului, dar al criticului teatral — prin difiniție dificil la gusturi — nu poate spune decât cuvinte de laudă.

Evident, Teatrul Național este poate singura scenă care are posibilitatea să ofere un spectacol perfect, cu un asamblu omogen, armonios, întrucât posedă actori de talente variate și prețioase. Cum însă, nu s'a folosit totdeauna de această posibilitate, însemnăm acum cu satisfacție că, ajutat de mâna meșteră a d-lui Enescu, Teatrul Național a dat un spectacol desăvârșit.

„Răii" din piesă au fost fericit distribuiți. Niciunul n'a fost diabolic în chip evident, ci a lăsat să se vadă răutatea din fapte. D. Calboreanu, în rolul tatălui vitreg, ne-a fost atât de antipatic, încât ne-a dat impresia că avem în față cu adevărat pe Murdstone. Ceiace e semnul unei interpretări bune. Uriah Heep, atât de liniștit când comite răutăți, a fost admirabilul actor d. C. Stăncescu.

D-na Cleo Pan-Cernățeanu, în stereotipele sale replici, a fost destul de înțepată și de rea, ca să ne cucerească.

In Creekle, alt tip al răutății omenești, d. H. Polizu, unul din tinerii noștri actori, a renunțat să se folosească prea exagerat, cum a făcut-o altă dată, de volumul impresionant al vocii sale — și a fost bine.

Personajele cu sufletul bun și duios s'au luat la întrecere în atenuarea suferințelor micului David și în sprijinirea lui, cu aceiași măestrie — opusă însă — a personajelor viclene.

Micawber, acest boem, fără bani, dar cu inima bună și cu datorii a fost inimitabilul d. Soreanu, care nu-și desminte talentul dramatic și pasiunea pentru scenă.

D. Sârbu a interpretat, cu mijloacele sale emotive, un nebun inofensiv și bun, alături de d-na Marietta Sadova în mătușa Trodwood, care a fost nervoasă, artăgoasă, brutală, dar bună. Cu acest rol, d-na Marietta Sadova se plasează definitiv în rândul marilor noastre actrițe.

In micul David, Teatrul Național a avut ideia fericită să distribuie pe una din premiantele Conservatorului, care, pe lângă premiu, mai are avantajul unui talent real și personal. Este vorba de d-ra Elena Galaction, care și-a făcut debutul.

Rolul pe care d-ra Galaction a avut sarcina să-l joace, trebue s'o spunem, este un rol dificil pentru o debutantă. Micul David are naivități, revolte și dureri. Trebue să plângă, să iubească, să urască, în chipul stângaciu și instinctiv al unui copil de zece ani, care dă piept cu viața. Dar dificultatea acestui rol spune mult și spune bine pentru interpretarea d-rei Galaction, care a fost literalmente magistrală.

Singurul defect al tinerei interprete, din punctul de vedere al criticului teatral care trebue să-și facă meseria și „să critice", este că n'avem ce observație să-i facem.

„Inșir'te mărgărite" de d. Victor Eftimiu

Despre feeria d-lui Eftimiu, pe care Teatrul Național a reluat-o Lunea aceasta, am putea spune că e o piesă de atmosferă românească, fiindcă are personajele principale ale basmului românesc. Decât că d. Eftimiu, cu tendința d-sale obișnuită de-a se înoi, a avut ideia să revizuească simbolurile basmului, așa cum sunt ele familiare în sufletul nostru.

Tendința de înoire și ideia originală, n'o poate nimeni condamna. Dimpotrivă. Este dovada unui talent și a unui gând personal. Dar ni se pare că originalitatea este prea puțin fericită, când ține să dărâme cu desăvârșire figurile legendare care au crescut într'un anumit fel în mintea copilăriei noastre. Această originalitate nu poate convinge.

D. Victor Eftimiu, abilul om de teatru, a dat, ce-i dreptul, un suflu dramatic nou conflictului etern dintre Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana. Incercarea însă de reabilitare a Smeului, atât de ocolit de oameni, și de prezentare a unui Făt-Frumos orecum flecar și ușuratec, ni se pare riscată.

Făt-Frumos este personajul nu numai pe care-l visează fetele de împărat, dar este însuși visul nostru de vitejie și de bine. Așa cum Smeul Smeilor simbolizează răutatea și viclenia. Dacă reabilitarea Smeului poate fi mai lesnicioasă, întemeiați fiind pe fondul de bunătate iertătoare a spectatorului sau cititorului, prăbușirea însă a visului nostru despre Făt-Frumos ar fi atât de dureroasă, încât o refuzăm.

Dar mai ales, întreaga tradiție a basmului nostru respinge un conflict între Ileana Cosânzeana și viteazul pe care ea îl așteaptă de veacuri s'o scape din ghiarele smeului. Or, autorul lui „Inșir'te mărgărite" face pe Ileana să se'ndrăgostească de Smeu și să urască pe Făt-Frumos, ceiace sună fals în inimile noastre.

Originalitatea d-lui Eftimiu a putut însă să slujească feeria d-sale, acolo unde n'a atins liniile drepte ale basmului așa cum îl cunoaștem. Anume: în crearea Vrăjitoarei, mamă a Smeului, care stă în umbră și ajută fiului său, fără ca el s'o știe, în luptele lui cu Făt-Frumos. Vicleniile babei și durerile ei sunt verídice, nealterate de o revoltă eventuală a spectatorului.

Interpretarea pe care a avut-o de data aceasta la Teatrul Național, n'a fost însă tot atât de fericită ca în anii trecuți.

In afară de d-na Agepsina Macri, care și-a reluat cu aceiași vigoare și prospețime rolul Sorinei; în afară de d-nii Bulfinski în rolul lui Alb-Impărat, Calboreanu în Vrăjitoarea și Brancomir în Smeul Smeilor, care au apărut pentru prima oară în aceste roluri și care au fost magistrali — interpretarea a suferit mult și în special prin încredințarea rolului lui Făt-Frumos d-lui Bălțățeanu.

Acest actor cu prestigiu pe prima noastră scenă, a avut plete de aur, dar n'a fost Făt-Frumos. Când trebuia să tune vitejia în glasul său, a avut noduri în gâtlej și părerea că se'nfricoșează singur de tiradele vajnice pe care le spune; când trebuia să-i tremure în glas cuvintele de dragoste pentru Ileana, a fost plângăreț și lamentabil. Fie că asculta cuvintele de ură ale Smeului, fie că asculta cuvintele de iubire ale Sorinei, d. Bălțățeanu privia când la drepta, când înainte, și ar fi fost cu neputință să-i descleștezi grumazul. Părea că d. Bălțățeanu e pus numai să spună anumite versuri — și să le spună infam, — nu să ia parte la întreaga acțiune, și apoi, vorba veche: maurul și-a făcut datoria, maurul poate să plece...

Teatrul Maria Ventura: „Mademoiselle" de Jacques Deval

„Domnișoara" d-lui Deval e foarte curioasă, cu toate că e veridică. Acțiunile ei sînt neașteptate. Dar cât de neașteptate ar fi, psihologia ei este neatinsă. Am spus altădată că logica unui personaj de teatru poate fi alta decât aceia a unui personaj din viață și că lipsa logicei dintr'un moment anumit este pregătită și scuzată de o scară întreagă de acțiuni veridice și teatralicește logice.

Guvernanta pe care ne-o înfățișează cele trei acte ale d-lui Deval depășește fără îndoială adevărul strict al vieții, dar inconsecvențele sale psihologice nu sunt totuși deloc stridente în piesă.

Problema pe care o pune autorul are avantajul să speculeze o latură umană a psihologiei feminine: maternitatea, care în felul cum o tratează are virtutea când să zduguie, când să înduioșeze.

Dar alături de problema centrală, d. Deval a ținut să pună la stâlp familia burgheză a societății pariziene, și poate a societății în genere.

Teatrul Ventura a dat un sprijin real piesei d-lui Deval, distribuind în rolul principal pe d-na Marioara Voiculescu, care a știut să fie o femeie acră, rea, până în clipa când o întâmplare îi răscolește în adânc latentele sale sentimente de mamă.

D-ra Leny Caler a abordat de data asta un gen nou: genul dramei. Tendința actorului de-a se înoi, nu poate fi decât lăudabilă. Dar schimbul genurilor dela o extremă la alta este dificil. Ni se pare că d-ra Leny Caler n'a izbutit în totul să dea accentul durerilor unei fete până mai ieri frivole.

In schimb d-na Sylvia Fulda a fost una din acele tinere mame mondene, atât de ușartece, atât de irascibilă pentru nimicurile vieții și atât de veselă de multe ori, încât a făcut din rolul său o neîntrecută creație.

Șarja d-lui Timică — fiindcă a fost șarjă — deplasată. Acest admirabil actor, subtil și nuanțat, ar trebui poate să comprime câteva din elanurile artei sale comice care strică unei creații adevărate.

L. SEBASTIAN

Cronica Șahului

PROBLEMA No. 499

de H. Brixi, Viena.

(inedită)

a b c d e f g h

3 + 3 = 6

Mat ajutor în 4 mutări.

la d4, lăcustă.

PROBLEMA No. 500

de Paul Leibovici, Iași.

(inedită)

— Micul meu omagiu marelui W. Pauly —

a b c d e f g h

3 + 4 = 7

Mat ajutor în 6 mutări.

la g5, g6 lăcustă albă
„ a7, b7 „ neagră.

PROBLEMA No. 501

de G. Fuhlendorf, Altona.

(inedită)

a b c d e f g h

2 + 4 = 6

Mat maximal invers în 5 mutări.

PROBLEMA No. 502

de F. Palatz, Hamburg.

(inedită)

a b c d e f g h

9 + 4 = 13

Mat invers în 2 mutări.

Erklärungen.

Mat maximal invers = Selbstmatt—Längstzüger.
Mat ajutor = Hilfsmatt.
Mat invers = Selbstmatt.
Lăcusta = Grashüpfer.

Lămuriri.

Mat maximal = negrul face cele mai lungi mutări.
Mat invers = alb forțează pe negru să-l dea mat.
Mat ajutor = negru, ajută pe alb să fie dat mat. In acest fel de probleme, negru trage întâi.
Mat maximal invers = alb forțează pe negru, să-l dea mat; negrul trebue să facă cele mai lungi mișcări geometrice.

Lăcusta (L) merge ca Dama, însă numai sărind dincolo, în câmpul următor al piesei care este în drumul ei. Ea bate sau dă șah, pe câmpul imediat următor al piesei. In poziția următoare:

Alb: Rc6, Lc1, Tf6, Pc2.
Negru: Rg7, Pc3, d5, f4.

L. poate da șah regelui negru, luând pionul din c3. Negru se poate apăra, luând cu R turnul din f6, mutând regele în altă parte, sau mutând d5—d4. In acest caz L. atacă câmpul *e5.* Dacă în locul turnului din f6 este o L. neagră, negrul se poate apăra de șahul dat de L. din c3, L. la b2, b6, f3 sau h8.

CORESPONDENȚA

B. K. — *Chilia Nouă.* Vă recomandăm «Lehrbuch des Schachspiels» de Emanuel Lasker. O puteți procura prin «Wiener Schachzeitung», Wien IV, Wiedner Hauptstr. 11. Costă aproximativ 400 lei.

O. C. — *Iași.* Mulțumim pentru probleme. Studiul, nepublicabil, iar problema No. 2 (Rb6, Rc5) se rezolvă și prin Tg4 sau Th4.

A. F. I. — *Soroca.* Se vor publica, afară de matul ajutor (Rf5, Rc7) care are mai multe duble soluțiuni. Una din ele: 1. Rf8, Ng7+, 2. Rg8, Rg6. 3. T~, C×h6 mat.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

ORIO VERGANI

Fuga Negrului

In delirul lui se clatină, pe jumătate gol, la fereastră. O pajiște. O grădină: un grilaj, o alee. S'au dus să-l caute în grădină. Altcineva s'ar fi rănit cel puțin. Negrul a dispărut însă.

Aleargă ca o fiară urmărită. Desculț, ca un smintit. Dar străzile astea sunt făcute pentru a se pierde mai ușor decât în părțile acelea din portul african. E seară. Luminile viorii, roșii, albastre, verzi, ale reclamelor luminoase, strălucesc ca niște constelații grămădite pe acoperișuri. Orașul este format din turnuri înalte și incandescente, cu fațada de alabastru. Răsuflarea îi este acră, de mort: un șir înlănțuit, o grămadă de vehicule înțepenite, un potop de semnale luminoase, ca într'o gară innebunită. Orașul întreg se clatină, pe această plută nesfârșită de asfalt, sprijinindu-se de cerul fierbinte cu coloanele sgârie-norilor. Milioane de ferestre, milioane de oameni în colivia uriașă a metropolei. Intinderea amețitoare a străzii îl înghite în aceste *tapis-roulants* ale delirului. Străzile sunt poleite, ca niște oglinzi negre; se ridică și apoi cade iarăși aici. Torentul vehiculelor se îndreaptă către o catastrofă neștiută. Oamenii țipă, pe marginea prăpastiei. Orașul dreptunghiular, casele dreptunghiulare, turnurile dreptunghiulare, ferestrele dreptunghiulare. Labirintul raselor.

Un om l-a oprit. Negrul a dat un țipăt, a isbit cu pumnul în gol, și a trecut mai departe. L-a oprit un alt om. Și a căzut și acesta. Din stradă în stradă isbucnesc strigăte de alarmă, se oprește circulația, fiecare caută să înțeleagă ce este, și nimeni nu înțelege nimic. Trece și de umbra aceasta, albă și neagră, cu pas de lup flămând. Fuge și se ascunde, cu un instinct de fiară, se depărtează și apare iarăși: negru, ca strada, gol ca trotuarul. Fuge, căci metropola e prea mare ca să oprească pe un singur om.

Glasurile cele mai ciudate se risipesc în mulțime. A scăpat o fiară, o maimuță, o panteră neagră. Intr'o parte fuge cineva. Automobilele se tamponează. Motocicletele pornesc în urmărirea acelui lucru care nu se vede, dar care a trecut pe toate străzile, s'a strecurat pe sub scările sgârie-norilor, a fost înghițit de tunelurile *metro*-ului și s'a dus să moară într'o galerie a drumului de fier electric sau s'a agățat de cablurile de oțel ale ascensoarelor și s'a ivit pe terasele cele mai înnalte și merge acum pe ramele publicității luminoase.

Umbra neagră se depărtează. Trece ușor pe lângă polițiștii cu mănuși albe, sare peste botul automobilelor oprite dintr'odată, se strecoară prin pasajele subterane, ca nebună, fără țintă, fără să poată fi prinsă, să poată fi atacată. La spatele ei se simte o clipă nemișcarea în vârtejul neîntrerupt al metropolei, dar groaza pătrunde până aici. In timpul acesta, umbra neagră a lăsat în urmă o dâră de fantezie lugubră pe străzile metropolei. Cineva spune că umbra țipă după ce a făcut atâția pași, că boxează ca o nebună în gol, că trei oameni și-au rupt fălcile de pe urma ei. Dar nimeni nu e în stare s'o ajungă.

Orașul trist, plin de fum și aprins, în care prăbușirea stă în echilibru pe vârful paratrăsnetelor, la două sute de metri înnălțime. Orașul alcătuit din o sută de orașe suprapuse, unul peste altul ca într'un castel din cărți de joc. Orașul ce nu se mai sfârșește, unul și o mie.

Negrul aleargă. Nu știe dacă este urmărit. Vinele îi plesnesc, creerul îi plesnește, nervii îi sar în sus. Dar mușchii îl mai susțin încă, și oasele nu sunt rupte încă, și suflarea nu i se taie încă.

Strigă? Da. Cine l-a învățat strigătul acesta al tribului său? Numai șeful lor putea să țipe așa. Și acum el este cel care țipă, mereu, ridicând brațul în sus, cu pumnul strâns, ca și când ar voi să dărâme cerul. Acesta nu e orașul. E pădurea. Pădurea s'a prefăcut în piatră și un foc o înroșește, fără s'o poată arde. Unde se află râul, cu cotitura lui largă? Toate străzile sunt fluvii reci și tari de asfalt, în care negrul nu se afundă. Unde este cercul de pietricele în care se dansa, ca să se implore noaptea zeii cei buni? Unde se află vrăjitorul cu lancea lungă, de care atârnă o sdreanță de piele de șarpe? Unde sunt tronurile încrustate ale șefilor lor, care împart dreptatea în mijlocul pieții? Unde este chipul Zeului groaznic, masca idolului, pe care n'o poți privi dacă nu ești învingător?

Iat-o. Cum a ajuns până aici?

Dar tu strigi: „Eu te pot privi, fiindcă am învins!" Bergamo.

Este o mască deslușită, tristă, între viață și moarte. Geamul unei vitrine o apără. Lămpile ascunse o luminează. E agățată într'o firidă roșie. Privește orașul pe sub pleoapele lungi de lemn, care au privit odată pădurea; pe sub pleoapele lungi, ovale, ca o tăetură într'un fruct. Gura îi este pecetluită, gura sălbatecă și rece. E tăiată în lemnul cel mai tare din pădure, a fost adusă aici din ascunzișurile grozave, după ce a fost expusă în ploaie veacuri întregi, după ce a fost cuibul șerpilor în vremurile calde, după ce a văzut sclavii sugrumați sub copacul unde era agățată. Acum este acolo, în culcușul roșu, în inima orașului albilor.

Negrul mai strigă odată: „Eu te pot privi! Eu te pot privi!" E gol ca un zeu. Ridică brațele în sus; își arată fața și gura în beția lui. Joacă acum pe asfaltul orașului, precum dansau mai marii lui în cercul de pietre, în rariștea pădurii. Și cântă. Mulțimea celor care-l urmăresc este la spatele lui. Nu-i simte. Și nu-i va mai simți. Râde. Intinde brațele spre idol, salută pădurea de pietre înflăcărate și urlă spre zeii cei buni, martori ai vieții și-ai biruinții sale. Se aruncă spre vitrină, geamul se sparge ca cercurile de hârtie, prn care trec, cu un zâmbet pe buze, călărețele circului. O țandără, ca un trăsnet, îi găsește inima.

Idolul privește din cuibul lui roșu.

(Din volumul *Eu, un biet negru).*

Trad. de C. N. NEGOIȚĂ

CITIȚI AZI:
LECTURA No. 399
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
MANUEL DEVALDE
UN TATĂ PENTRU COPILUL MEU
Lei 5, Scrierea complectă la chioșcari și librari.

Cărți și Reviste

ILJA EHRENBURG: Spanien-Buch Malikverlag

Rolul reportajului a fost multă vreme viu dezbătut. Mulți susțineau că relatarea brută a faptelor e superioară cuvântului înaripat de imaginație. Astăzi însă e bine stabilit că adevăratul scriitor trebue să fie dublat de un bun și pătrunzător reporter.

Ilja Ehrenburg e un observator atent și un fin poet. Cele mai reușite romane ale sale își datorează vigoarea tocmai calităților jurnalistice ale autorului. In „Julio Jurenito" apărută acum zece ani, el dezbate o seamă de chestiuni în legătură cu senzul revoluțiilor; și le așterne cu o dibăcie neîntrecută până azi de nici un alt scriitor. Ciudata prevedere a soartei lui Kreuger, în romanul „Sfintele bunuri" e o indicație prețioasă a spiritului său clar-văzător.

Dar Ehrenburg nu scrie numai romane. „Visum der Zeit" — despre care am vorbit în coloanele acestea — cuprind o mulțime de considerații critice asupra stărilor sociale din diferite țări și a manifestărilor determinate de evenimente. In realitate nu sunt decât niște succinte comunicate, surprinzătoare prin logica lor strânsă și veridică. După ce în ultima vreme a făcut apologia vieții automobilului și cinematografiei, se'ndreaptă acum din nou spre un obiect viu: poporul spaniol, de a cărui revoluție autorul nu pare deloc încântat.

In aceste note de călătorie sunt adunate evenimentele petrecute în timpul unei ierni și formulate într'o manieră neobișnuit de forte. El desvăluește fără menajamente slăbiciunile acestui vechi și mare popor, trezit din nou la viață după o adâncă și îndelungată somnolență. Necruțătorul critic pare să fie în acelaș timp puțin îndrăgostit de subiectul lui. Astfel, descoperim în scrisul lui unele elemente care trădează un romantism intelectual.

Ca niciodată până acum ai senzația că Ehrenburg nu e numai un distrugător și un disprețuitor al lumii existente, ci și un descoperitor, un profet al vremurilor ce se anunță. De fapt el e certat cu toată lumea. Bolșevicii îl consideră ca pe un trădător al cauzei lor, iar Francejii, în mijlocul cărora trăește de zece ani, îl socotesc ca pe un fel de spion bolșevic. Atitudinea lui pare să corespundă totuși unei libertăți depline de gândire.

Acest lucru apare clar în această carte, datorită reflexiilor sale asupra naturii operelor de artă și în special a problemelor, și posibilităților de realizare în viitor. Mulți vor ceti aci cu surprindere un mic manifest împotriva relativismului, împotriva acelei concepții care susține că arta trebue să meargă drumul analizei și al surâsului ironic.

De altfel, cartea pledează în mare parte pentru nimicirea acelor litografii tipice în ulei, care continuă să constitue pentru noi noțiunea de „Spanie". Ehrenburg ironizează pe *Caballeros* care își pierd zilele prin cafenele ca cei mai autentici individualiști; persiflează pe micii nobili care se umflă în pene, râde de erotismul spaniol, care șoptește cuvinte înflăcărate de dragoste, dar care nu cunoaște alt simțimânt decât dorința de posesiune animalică; își bate joc de dulcele miraj înșelător al Granadei, care cu aerul ei nemișcat și cerul boit albastru închis seamănă cu o cocotă preistorică la discreția americanilor și englejilor care au de unde plăti; se amuză de măreția Alcazarului, visul turiștilor, care se fotografiază în costume de Mauri, împrumutate, și face haz de pivnițele din Jerez, ale căror butoaie facsimilate de regi îi aduc aminte de coșciugele din cavoul dela Escorial.

Ehrenburg devine însă nemilos când observă că o anumită categorie de Spanioli ai noului regim socoate rezolvată chestiunea socială prin ridicarea câtorva sgârie-nouri în mijlocul cartierelor pline de cea mai neagră mizerie. Poporul zdrențăros dă năvală înaintea Maicii Domnului împodobită cu juvaeruri de milioane. Țăranii flămânzi caută ghindă prin pădurile latifundiarilor. La Barcelona se sigilează cișmelele pentrucă muncitorii cer o îmbunătățire a condițiilor de muncă. Și toate fără-de-legile sunt ertate; dar bănuiala că la tragerea unei loterii s'ar fi produs un fals, provoacă revolta.

Ehrenburg consideră succesiunea diferitelor epoci, înclinarea spre murdărie și harababură și nehotărîrea generală, ca fiind un simptom că timpul „secolelor pierdute" n'a luat încă sfârșit.

Don Quichote mai luptă încă, dar împotrive oamenilor care nu sunt mori de vânt. Acest fapt mai dă puțin de lucru și prezintă pentru moment oarecari primejdii; dar încă mai există o mângâiere. Poate, așa bănuește Ehrenburg, spaniolul să fie totuși chemat, ca prin elanul fanteziei sale încă desorientate, nesigure, să întreprindă unele îndreptări umane pe diagrama însemnată cu sângele atâtor martiri.

Studii de psihologia popoarelor

Revista franceză „Revue des deux Mondes" publică în ultimele numere studii din psihologia popoarelor.

In Iunie a. c. Albert Rivaud a scris remarcabile lucruri asupra psihologiei poporului german, despre care s'a referat în ultimul număr al „Vieții Românești". In Septembrie, găsim un studiu de acelaș gen asupra psihologiei poporului american, datorit lui Bernard Fay.

Pentru înțelegerea popoarelor, credem că un mijloc mai eficace decât aceste studii de psihologie colectivă nu există. Colaborare rodnică între popoare, condiție esențială progresului, nu se poate concepe fără înțelegere reciprocă, fără adâncirea specificului sufletesc al fiecărui popor.

Or tocmai cunoașterea și conturarea acestui specific o urmăresc aceste studii psihologice descriptive.

O primă încercare sistematică, făcând abstracție de clasica „Völkerspsihologie" a lui Wundt, a făcut-o Alfred Fouillé cu a sa „Esquisse pshychologique des peuples européennes". Opera lui Gustave Le Bon s'ar număra onorabil în aceiaș categorie. Se simte însă absența studiilor specializate de psihologie colectivă, care să fie scrise de cunoscători profunzi și versați în complexul psihologic, al unui popor.

In această privință studiile, de remarcabil nivel, apărute în revista franceză, sunt o contribuție de neprețuită valoare. Se prepară astfel simțitor momentul în care politica se va întemeia pe știință riguroasă și informație pozitivă.

Scriitorii și războiul

La Amsterdam a avut loc acum două săptămâni „Congresul internațional antirăzboinic". A prezidat marele scriitor german Heinrich Mann, cunoscut la noi prin traducerile apărute în „Biblioteca Dimineții" și „Lectura" dar mai cu seamă prin romanul transpus în film sub titlul: „Ingerul albastru". Ideile pacifiste ale lui Mann sunt notorii. Atitudinea lui curagioasă împotriva imperialismului Wilhelmian i-a adus mulți dușmani, dar și mulți prieteni devotați. Ororile războiului par totuși să se fi pierdut în lumea legendară. Hitleriștii trâmbițează salvarea omenirii prin foc și prin sabie. Von Pappen cere dreptul de înarmare egală între popoare. In asemenea împrejurări declarațiile lui Heinrich Mann, pe care le reproducem din „Berliner Tageblatt", sunt dovada indiscutabilă că la Berlin, în afară de judecători, mai sunt și scriitori care-și cunosc menirea.

„Războiul amenință din nou omenirea — și asta după ce am depus toate străduințele ca să-l împiedicăm! De data aceasta însă, scriitorilor, care-și merită într'adevăr acest titlu, nu li se mai poate reproșa nimic; dela trecuta catastrofă, ei și-au îndeplinit într'adevăr datoria. Nu există în toată Europa nici o carte de succes și de preț, care să fi descris războiul în culori atrăgătoare. Nu știu dacă partidul războinic din vre-o țară oarecare își are scriitorii lui, — dar în acest caz acești scriitori sunt numai ai partidului, nu ai lumii întregi.

Noi, scriitorii, am demascat și desvăluit fără răgaz războiul, noi am descoperit scopurile lui demne de dispreț, și tot ce se ascundea în dosul frazelor meschine; noi am dat la iveală întreaga urzeală a complotului. Străduințele noastre să fi fost zadarnice?

Nu! Vigoarea atacului nostru crește, și pasiunea noastră se concentrează. Scriitorii au prevăzut și disprețuit războiul cu mult înainte. Scriitorul și combatantul, adesea una și aceeași persoană, a vorbit în numele tuturor, din amintirea tuturor și suferințele maselor. Acest fapt nu se petrecea înainte vreme.

Heinrich Mann

Dar massele se schimbă repede între timp, pentru că întineresc. Noua generație vine și aduce cu ea: întâi ignoranța; apoi spiritul refractar; pe urmă curajul și dorința aventurilor; și însfârșit instinctele rele înrădăcinate pe care au contat și în 1914 cu succes, provocatorii războiului.

In tot cazul, provocatorii și cei interesați își vor pune planurile în aplicare mai cu greu. Vor trebui să recurgă la mijloace noui ca să poată trage din nou pe sfoară popoarele și să le răpească mintea.

Atât e acum vizibil:

Conspirația împotriva păcii se numește mai întâi autoarhie. Ea începe cu războiul vamal. Tărăgănirea crizei economice, această escrescență a incapacității și egoismului, constituie anticiparea războiului pregătit pe nesimțite. Șomajul, pentru lecuirea căruia nu se mai depune aproape nici o osteneală, armata celor fără lucru, căreia i se răpește asistența socială, sunt cauze directe, începuturi ale războiului. Ultima ocupație a șomerilor rămâne războiul; nu există altă alegere. Partidul războinic naționalist le deschide un ultim refugiu. Naționalismul închide războiul, chiar dacă nu se manifestă sub formele desmățate de azi.

De aci rezultă necesitatea imperioasă pentru toți acei care vor să-și mai salveze patria și Europa, pentru toți acei care nu prețuesc viața fără viața spirituală, pentru toți care gândesc și creiază și care iubesc adevărul și dreptatea din respectul propriei lor persoane: să lupte pentru ideea păcii!

Această luptă înseamnă să recunoști toate cauzele războiului și să le combați — atât pe cele vechi, cât și pe cele noui — vămile, criza, mizeria, pofta nesățioasă de stăpânire a oamenilor politici, cât și bolnăvicioasa slăbiciune a celor înșelați și sacrificați. Cine vrea să activeze pentru pace nu mai așteaptă azi să fie îmboldit, ci luptă din proprie inițiativă. Ne vom strădui să ducem la bun sfârșit uniunea vamală în toată Europa. Vom depune toate eforturile pentru realizarea unui plan economic internațional, căci alt plan nu mai poate exista. Nici o țară nu este viabilă prin sine însăși; Europa nu mai poate exista decât ca o unitate, sau încetează de a mai figura pe glob. Uniunea europeană există de pe acum sub forma spirituală; toți europenii simt pericolul care le amenință continentul; se simt atrași și nu sunt departe de a socoti atitudinea pasivă de până acum drept o trădare a cauzei europene.

Aceasta e convingerea intimă a majorității intelectualilor europeni. Cum spiritul pornește totdeauna înainte, uniunea economică și spirituală îl va succeda în curând.

Aceasta va însemna sfârșitul războiului, deocamdată în Europa. Doar pentru îndeplinirea acestui țel ni se cere să luptăm cu îndârjire și fără menajamente. Dorința de pace nu ne acordă răgazul odihnei! Ea ne obligă să fim severi cu noi înșine; căci războiul pentru realizarea adevăratei păci nu va fi numai singurul război îndreptățit ci și cel mai greu de soluționat definitiv. Căci este războiul spiritului împotriva forței. *Ad. B.*

Un nou mare concurs al „Realității Ilustrate"

Premii în valoare de 100.000 lei

Concursul muzical al casei „Columbia"

„Realitatea ilustrată" de comun acord cu marea casă muzicală „Columbia", organizează în România un mare concurs muzical, la fel cu acele organizate în străinătate, la care vor puteă participa toți cititorii noștri.

Casa „Columbia" va scoate la concurs douăzeci de plăci, cu muzica cea mai modernă, cântate numai în românește, pe care cititori. revistei le vor putea asculta în toate magazinele de muzică, la radio, unde vor fi transmise la date anunțate dinainte, precum și în marile magazine de desfacere ale casei „Columbia", din București, Timișoara, Cluj și Cernăuți.

Concursul constă din alegerea celor mai frumoase din aceste plăci muzicale, care vor fi indicate pe o serie de bonuri ,ce vor apărea consecutiv în „Realitatea Ilustrată".

Pentru cele mai bune alegeri ale acestor plăci de gramofon, „Realitatea Ilustrată", de acord cu casa „Columbia" oferă o serie de premii, în valoare de peste 100.000 lei, compuse dintr'un aparat de radio „Columbia", aparate muzicale și plăci de gramofon „Columbia".

Suntem siguri că acest concurs va stârni cel mai mare interes printre cititorii noștri, a cărar singură obligație este să asculte o serie de plăci frumoase și să desemneze pe cea preferată.

Citiți în „Realitatea Ilustrată", amănunte asupra concursului.

Cronica literară

TUDOR TEODORESCU-BRANIȘTE: Fundătura cimitirului No. 13

Oricât s'ar părea de curios fața de calitatea majorității indivizilor care alcătuesc o societate, romanele inspirate din viața dela mahala nu plac. Explicațiunea este simplă. Mahalaua este o formă peiorativă de existență în chiar conștiința elementelor ce-o constituesc și ori amorul propriu împiedică pe eventualul cititor suburban să se recunoască, ori aspirațiunea către altă lume provoacă sila de realitate.

Succesul romanelor senzaționale și a filmelor de cinematograf aci stă: în abstragerea dela realitate, în fuga spre vis și luxul himeric, în tot ceeace nu se va realiza, dar încântă în ficțiune. Incât vorbească de duci și contese, de miliardari și vedete unui public de mici lucrătoare și croitorese și succesul unei cărți este asigurat. Niciodată regisorul cinematografic nu mobilează interiorurile realistic (afară de cazurile speciale de pitoresc) și peste câteva sute de ani un spectator și-ar face o stranie idee despre arta decorațiunii și a confortului în epoca noastră.

Intr'un cuvânt, cititorul caută în roman un element poetic și mahalaua e prozaică. Toți romancierii mari au înțeles acest lucru poate chiar dintr'o aspirație proprie stinsă în ficțiune, și au alternat întotdeauna tabloul mizeriei umane cu al existențelor somptuoase sau în sfârșit au idealizat acțiunea umană anulând prin ea orice interes pentru mediu.

D. Teodorescu-Braniște mânuind așa dar un material ingrat, ar urma de aci că romanul său ar fi lovit de acea eclipsă de interes a tuturor scrierilor asemănătoare când țintesc zugrăvirea unei atmosfere. In realitate nu este așa și *Fundătura Cimitirului No. 13* este o scriere ce se citește cu interes și plăcere dela început până la sfârșit.

Cauza acestui fapt stă în metodă. Autorul n'a insistat în descrierea mahalalei ca atare și până la un punct nici nu știi în ce măsură acțiunea e caracteristică numai mahalalei. Personagiile înfățișate aparțin oricărei burghezii și structura lor sufletească e de esență universală. Studentul naționalist prin definiție, boerul scăpătat, mama săracă și bețivă uitată de copilul ajuns domn mare, suflerul nebun, obsedat de teroarea morții, cele două femei venale și pizmătărețe, omul care dă bani cu împrumut, acestea sunt ființe transmutabile în orice mediu și inteligibile fără fundal special. Autorul îi înfățișează pe rând în mici conflicte și evenimente zilnice până la complecta definiție și-i abandonează pe pragul de a eși din cadrul lor inițial.

D. Teodorescu-Braniște a voit probabil să scrie o carte a micilor tragedii ale vieții, obscure, anonime, de aceea a tras liniile romanului numai cu creionul, refuzând intenționat să-l întărească pe pânză și să-l trateze în ulei, spre a nu-i răpi semnificația simbolică. Mijloacele sale sunt desăvârșite pentru aceasta: Stil simplu, fluent, sobrietate în descripție și comentariu sunt însușiri evidente ale acestui autor care scrie atât cât e de trebuință ca persoanele să vie înaintea noastră. Dacă nu mi-ar fi teamă de accepția cam peiorativă ce-o dau pe nedrept unii vorbei „reportaj", aș zice că d. T. Braniște este un „reporter" ideal al realității, reportând din realitate atât cât poate căpăta semnificația unei mari ficțiuni.

LUCIAN BOZ: Eminescu, Incercare critică

In ultima vreme încercările eminesciene sunt așa de abundente încât ne-am putea teme de snobism, dacă n'am ști că și așa îndatorirea intelectualului față de cultura noastră este slab îndeplinită. Avem atât de puține studii literare încât oricare e bine venit și nu eu voi fi firește acela care să reprobez acest lucru.

Mica încercare a d-lui Lucian Boz nici nu cade de altfel în această categorie fiindcă a fost scrisă înainte de supralicitația eminescologă, așa încât are meritul rar — în principiu — de a fi înțeles că definirea și progresul unei literaturi provine din studiul marilor scriitori.

Acum firește, înainte de a spune cuvintele bune pe care le merită lucrarea d-lui Boz, am de observat ceva în privința metodei, de întrebuințat în aceste cercetări.

Nu e mult de când d. Dragnea decreta că *Luceafărul* este Arhanghelul Mihail, ca să facă plăcere d-lui N. Crainic și să dovedească precum că Eminescu a fost... *Gândirist*. Nici o îndoială că d. Dragnea bătea câmpii, pentru că intenția *Luceafărului* este simplă și banal — romantică și este notată de Eminescu chiar pe paginile manuscrisului în care se exercita. Luceafărul este omul superior ignorat de vulg, atât și nimic mai mult.

Cercetătorul trebue să se ferească deci de interpretările poetice și simbolice care nu corespund intenției autorilor și să generalizeze numai în limitele materialului. Metoda aceasta a asociațiunilor îndepărtate și excursive e de origină germană și e foarte antipatică în generalitatea cazurilor și foarte puțin potrivită spiritului latin, prin excelență *istoric*. Se numește *esseu* și a fost cultiva la noi de *Gândirea*, adică de o revistă căreia nu i-a lipsit construcția uneori, dar i-a lipsit *spiritul critic*. Căci esseu înseamnă libertatea fanteziei în jurul unui moment cultural scos din determinațiunile lui de timp și spațiu.

Dacă privim cercetarea d-lui Boz sub raportul metodei nu putem să nu fim mirați de liniștea filozofantă cu care comentează pe Eminescu, surprinzându-i intenții vaste și subtilități metafizice hibride. D-sa citează o strofă a unui poem postum *Fata în grădina de aur* (compunere înrudită cu *Luceafărul)*.

Tu ca ei voești a fi, demone
Tu care nici nu ești a mea făptură
Tu ce sfințești a cerului coloane
Cu glasul de eternă gură
Cuvânt curat, ce-a existat, Eone,
Când Universul era ceață sură.

și apoi reținând expresiile *demon, cuvânt, eon,* comentează. Găsește aci reminiscențe din cosmologiile mitologice, neoplatonicism, gnosticism, ioanitism, bogomilism și alte multe și face din poem o rețea nepătrunsă de gânduri combinate, care de ar fi posibile, ar face din Eminescu un naiv hermetic modernist. In jurul expresiei *Cuvânt curat* d. Boz face asemenea considerații:

„Cuvântul e așadar acel „Fiat lux" și „La început fu cuvânt „din evanghelia Ioanină. Dar ce înseamnează *„să dau glas?"*. Să pronunțe din nou: să fie lumină? Atunci propunerea demiurgului ar fi o re-creare a lumii. Ii oferă o minune, cea a creațiunii repetate. Și dacă privim și propunerile din strofa II-a și a III-a, unde sunt înfățișate pe rând idealul stăpânitorului peste pământ, al judecătorului și al Cezarului, de tărie și bogăție, ne ispitește o apropiere între aceste trei propuneri și întreita ispită a lui Isus la eșirea din pustiu. Și acolo era vorba de minunea creării pâinii, de puterea peste îngeri, de bogăție și stăpânire a pământului".

Toate aceste subtilități inteligente se isbesc de o piedică foarte serioasă: bunul simț din fundul sufletului nostru al tuturor, că Eminescu nu punea cimilituri filozofice în poeziile sale și lucra cu simboluri largi și clare.

In altă împrejurare d. Boz pornind dela o exclamație din Sărmanului Dionis, filozofează:

„Și în „Meșterul Manole" și în „Sărmanul Dionis, căderea provine din orgoliu. Meșterul se lăuda că va mai putea construi și alte biserici. Dionis se vrea D-zeu. Primejdia aceasta este legată de elementul de bază al Etnosului românesc. Pentru că apropierea de Dumnezeu este primejdioasă. O autosanctificare prin contopire cu pământul trebue să fie acceptată, pentru a nu duce la revoltă, orgoliu, negare de sine și apostazie, cu cumpănire și știrbire a voinții etc.

Afirmațiile acestea sunt așa de bizare încât nici nu pot fi discutate, de vreme ce nu se bizue pe nimic și prudența minții le respinge ca simple meditații poetice.

Iată prin urmare în ce constă metoda d-lui Boz care ar fi regretabilă în rezultate de s'ar aplica asupra întinderii integrale a poeziei eminesciene. Mă feresc să intru în discuții de amănunte și nu resping nici una din afirmațiunile autorului. Dar constat că spiritul e nemulțumit să stea pe-o scândură șubredă deasupra valurilor gândurilor în libertate, cerându-se pe terenul ferm al operei studiate în *izvoarele* și *intențiile ei reale*.

Căci una este să dovedești că Eminescu avea cultură clasică și filozofică și că văzuse scrieri bogomilice și celelalte, ceeace ar explica întrebuințarea unor termeni și comparații și alta să-l suspectezi de simbolică vastă și complicată și prin aceasta... de proastă calitate. Atunci comentarea strofei citate are un rost și stabilirea raporturilor dintre demiurg și eonul-demon, care nu e făptura primului devine utilă, când e făcută în scopul de a lumina gândirea poetului văzută în propriile ei mijloace de expresie și fără subtilități gratuite iar nu spre a procura material unor generalizări arbitrare.

Asemenea obiecțiuni de principiu aș face d-lui Boz dacă, fără pregătire istorică, s'ar apuca să comenteze opera lui Eminescu. In cadrul însă în care d-sa a făcut comentariile, procedeul este admisibil și nu lipsit de viziuni fericite. D. Boz a vrut să facă în fond un studiu de psihologie etnică și a definit în Eminescu ceeace i s'a părut că formează simbolul gândirii de rasă: Asociațiunea între *Miorița, Meșterul Manole* și *Luceafărul* este sub acest raport întru totul acceptabilă și nu pot să-mi arăt considerația față de asemenea intuiție mai bine decât prin declarația că o adopt și-o voi utiliza eu însumi.

Trecând cu vederea o tendință de filozofare în vag și un abuz de expresii abstracte inventate sau denaturate dela sensul lor clasic, ceeace dovedește temperament intelectiv dar diletant, remarcăm o putere de speculațiune atât de pătrunzătoare uneori, încât față de sutele de pagini ale recenților eminescologi, care au studiat așa de mizer ideile politice ale poetului, puținele pagini ale tânărului esseist merită cele mai călduroase și neprecupețite laude.

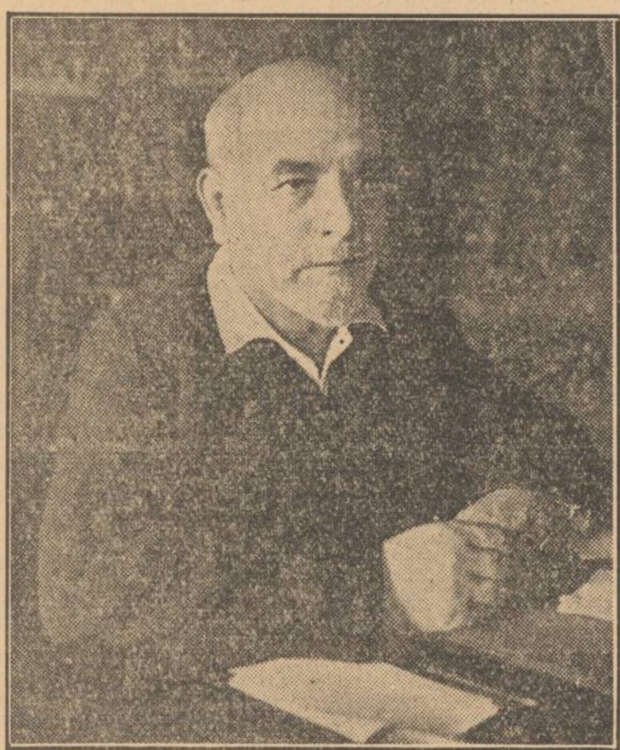
G. CALINESCU

INSEMNĂRI

Ioan N. Roman

Sărbătorirea memoriei lui I. N. Roman, cu prilejul desvelirii monumentului său la Constanţa, e un exemplu rar de recunoştinţă publică şi împăciuire în faţa meritului, într'o vreme de patimi şi discordii.

Sunt mulţi aceia cărora acest nume nu le spune nimic deşi rolul omului ce l-a purtat a fost covârşitor în multe evenimente politice şi culturale din ultimele decenii. Ioan N. Roman a fost prin naşterea sa un om simbolic. Născut în Basarabia (1866) din părinţi ardeleni din Sălişte, a copilărit la Iaşi şi la Hârlău, a militat în Ardeal şi la Bucureşti şi şi-a încheiat viaţa în Dobrogea. Ca mărginenii transhumanţi venind de peste

I. N. Roman

munţi şi trecând cu oile peste Prut şi peste Dunăre el a circulat pe tot teritoriul ţării locuite de români însuşindu-şi aspiraţiile. Terminându-şi liceul la Iaşi, pe vremea gloriei nefericitului Eminescu, Roman, urmând calea acestuia, trimite versuri la *Familia* lui I. Vulcan. N'avea decât 18 ani. 1884. Atunci Eminescu se întorcea tocmai intristat de boală dela Veneţia şi se înţelege că toată tinerimea era sub vraja lui. Ioan Roman a povestit de curând cu puţin înainte de a muri amintirile pe care le mai avea din acea epocă *(o pagină inedită din viaţa lui Eminescu*, Adev. lit. nr. 535 din 8 Martie 1931) şi din care se desprinde imaginea unui Eminescu turbure şi nefericit. La Iaşi a întemeiat jurnalul *Drapelul*, de nuanţă liberală, dedicându-se de aci încolo gazetăriei. Mai târziu pleacă la studii în Belgia dar revine înainte de vreme la Sibiu spre a colabora la vestita *Tribuna*, sub aripa d-rului Raţiu, eroul memorandului. Poet, polemist literar (e memorabilă polemica lui cu Dobrogeanu-Gherea), gazetar preţuit, el ajunge la Bucureşti prim-redactor al ziarului *Adevĕrul* sub direcţia lui Alexandru Beldiman. El este acela care a creiat *Adevĕrul literar*, cea mai veche revistă de acest fel şi care s'a dovedit o întreprindere viabilă şi plină de roade. Mai trainică decât poezia sa din răgazurile ce i le lăsa acţiunea, această faptă îi păstrează un nume solid, în litere de bronz.

Ioan N. Roman s'a stabilit apoi în Dobrogea şi a luptat din răsputeri pentru propăşirea ei iar în timpul marelui războí a contribuit mult prin memoriile sale la soluţia dată în Conferinţa Păcii. Aceste merite i-au atras recunoştinţa Dobrogenilor care i-au ridicat monumentul. Noi însă aducem omagiul nostru poetului modest şi duios, gazetarului literar şi unuia din ultimii contimporani ai tristului şi sărmanului Dionis.

Sărbătorirea d-lui Artur Gorovei

Implinindu-se cincizeci de ani de activitate publicistică a d-lui Artur Gorovei una din cele mai harnice figuri a presei noastre culturale, gazeta săptămânală „Curentul Fălticenean" s'a hotărît să-i închine un număr, luând totdeodată iniţiativa unui festival.

Nu putem decât felicita pe organizatori date fiind meritele acestui modest publicist, în fond om de ştiinţă serios şi pe drept membru corespondent al Academiei Române, care şi-a cheltuit viaţa adunând şi studiind folklore.

Multora le va fi cunoscută revista specială de folklore *„Şezătoarea"* a d-lui Gorovei, aşa de bogată în material privind viaţa poporului nostru. Una din cele mai citate culegeri de *Ghicitori* este alături de a lui Zanne, aceea publicată de d-sa în anul 1898.

Lucrarea *Credinţe* şi *superstiţii ale poporului român*, editată de Academia Română (Colecţia *Din viaţa poporului român, XXVII,* 1915) este de un interes capital.

Nu mai puţin decât acum un an d-l Artur Gorovei a publicat în aceiaşi colecţie (XL. 1931), un important şi vast studiu asupra *Descântecelor Românilor*, cu material vast şi cu informaţie îmbrăţişând bibliografia completă a subiectului.

Dacă adăugăm la aceste prin ele înşişi suficiente titluri, activitatea generală de publicistică precum şi unele amintiri literare, se va înţelege de ce alăturându-ne întru totul cu comitetul de iniţiativă aducem aci salutul nostru omagial valorosului folklorist. *Ad. lit.*

Omagiu d-lui Ion Petrovici

Unul din ultimele numere ale ziarului de teatru „Rampa" a fost în întregime închinat d-lui Ion Petrovici, care a împlinit 50 de ani, cu care prilej paginile ziarului au strâns laolaltă numele d-lor Octavian Goga, C. Rădulescu-Motru, Gala Galaction, Al. Ţigara-Samurcaş, Mihail Manoilescu, Const. I. Nottara, care au ţinut fiecare să aducă omagiul lor profesorului sărbătorit.

In articolul „Un continuator", d. Octavian Goga spune între altele:

„In galeria actualităţii, I. Petrovici e o apariţie reconfortantă, fiindcă el nu întrerupe firul legăturii cu trecutul, ci-l duce mai departe.

„Spiritul petronian al lui Maiorescu cu tot ritualul lui elegant e continuat de distinsul meu coleg cu o mişcătoare evlavie. Discipol subtil şi înţelegător, călăuzit mai mult de o înrudire organică, decât de-o contopire cu preceptele magistrului, I. Petrovici crează şi menţine o binefăcătoare atmosferă de neo-maiorescianism, care în zilele noastre de praf şi de banalitate e o adevărată surpriză".

D. prof. C. Rădulescu-Motru, spune în articolul d-sale intitulat: „I. Petrovici gânditor şi orator:

„Talentul oratoric al lui Ion Petrovici se complectează cu gândirea filosofică. Talentul şi gândirea se ajută, la el, reciproc. O imagine frumoasă de stil este în acelaş timp o gândire bine exprimată; iar o gândire, cât de abstractă, are la el totdeauna potenţialitatea în sine de a se desfăşura în imagini frumoase".

Rândurile pe care le scrie d. Gala Galaction sunt atât de prieteneşti şi de calde, încât nu rezistăm ispitei de-a cita o bună parte din ele. Acest articol, impregnat de parfumul amintirilor depărtate, se intitulează „Pe când eram copii şi când am fost mai mari."

„Il cunosc pe Ion Petrovci de patruzeci de ani. Când trecusem în clasa III liceală (la liceul Sf. Sava) în internatul nostru s'a ivit, ca elev intern în clasa I, un copil subţiratic, cu chip de fetiţă şi cu grai uşor moldovenesc..... Era elevul solvent Petrovici Ioan, de fel de pe la Bârlad sau Tecuci...

Acest copil slăbuţ şi alb s'a evidenţiat curând în seria lui. Când a ajuns în clasa III, iar eu înaintasem în clasa V. se ştia de totă mica noastră lume şcolară că Ion Petrovici începe să fie şi va fi un mare vorbitor, un artist, un tragedian.... cineva care să răscolească lumea, cu darul său de a spune şi cu cuceritoarea sa prestanţă, în faţa noroadelor...

După liceu, viaţa în aparenţă ne-a risipit; în realitate, ne-a menţinut aproape unul de altul, dar eu pe partea aceasta a dealului şi el, pe partea cealaltă.

El a urmat filosofia, s'a distins, a început de vreme să fie dascăl şi a purtat mai departe, în rânduri destoinice şi originale, torţa purtată în universitatea ieşană de Titu Maiorescu...

Petrovici, temperament fericit, elocinţă subjugătoare şi universală, minte clară şi sintetică, a adăogat îndeletnicirilor sale profesionale ambiţia tribunei şi grija treburilor publice.

A ajuns ministru al învăţământului şi al cultelor. Pătrunzător în problemele politice, tot atât cât şi în cele filosofice, iubindu-şi neamul şi ţara, cu legitime şi superior cântărite preocupări pentru provincia dintre Prut şi Nistru, Ion Petrovici a avut ideea fericită şi energia suficientă să realizeze, în Chişinău, actuala facultate de teologie."

Aniversarea lui Gerhard Hauptmann

Gerhard Hauptmann, cel mai puternic şi mai reprezentativ autor dramatic din epoca dinaintea războiului, împlineşte la 15 Noembrie şaptezeci de ani.

El s'a născut în anul 1862 la Salzbrunn, în Silezia. După terminarea cursului primar a fost trimis la liceul din Breslau, pe care a trebuit să-l părăsească din pricina jenei financiare a părinţilor. Pentru a se îndeletnici totuşi cu ceva, a fost trimis pe moşia unor rude din Jauer. In apropierea acestei localităţi se aflau satele cu mine de cărbuni pe care autorul de mai târziu avea să le descrie în „Vor Sonnenaufgang". Cum tânărul Hauptmann nu manifesta aplicaţii pentru agricultură, fratele său mai mare, Carl, — azi, el însuşi literat de seamă şi autorul unor importante studii în domeniul psihologiei şi fiziologiei — îşi luă greaua sarcină să-i completeze educaţia şi cultura. In 1880, Gerhard se înscrie la „Academia de arte frumoase" din Breslau, cu intenţia de a se consacra sculpturii; dar după doi ani de studii o părăseşte. In „College Crampton", „Michael Kramer" şi în romanul „Der Narr in Christo Emanuel Quint" se vădesc impresii depe acele vremuri. In special în „Emanuel Quint" în care descrie „Musenkain-ul" din Breslau — o asociaţie compusă din studenţi, ziarişti, socialişti şi artişti — Hauptmann ne dă un interesant tablou psihologic al utopiilor pe care tinerii săi tovarăşi le desbăteau cu pasiune. Dupăce îşi însuşi oarecari cunoştinţe, se trezi în el dorinţa de a-şi îmbogăţi cunoştinţele. In 1882, în urma intervenţiei profesorului său, sculptorul Härtel, i se îngădui să audieze cursurile universităţii din Jena, unde fratele său, Carl, urma filosofia. Ideile ştiinţifice şi filosofice câştigate aci, le-a folosit apoi cu îndrăzneală întâi pe tărâmul ştiinţific, apoi pe cel social şi însfârşit pe cel poetic.

In 1885 Hauptmann întreprinde o călătorie în Italia, pe care o descrie în epopeea sa din tinereţe: „Promethidenlos". Dupăce vizitează mai multe oraşe, se opreşte la Roma unde îşi deschide un atelier de sculptură. Lipsa de idealism a tovarăşilor săi, cât şi starea sa bolnăvicioasă îl determinară să se înapoeze în patrie. O căsătorie bogată îi oferi prilejul să reînceapă studiile. Contactul cu Wilhelm Bölsche, Hart, Leo Berg şi Bruno Wille, îl familiariză cu ideile curentului naturalist şi socialist. Darwin şi Marx devin conducătorii săi.

In 1889, el cunoscu prin intermediul lui Arno Holz şi J. Schlaf teoria naturalismului consecvent. De aci înainte, concepţiile lui Hauptmann iau un drum pe care nu-l mai părăseşte decât cu multă dificultate. „Vor Sonnenaufgang" prima lui lucrare dramatică e efectul acestor teorii.

Theodor Fontane a fost cel dintâi care a întrezărit în el un mare talent. Sub sugestiile acestuia, Otto Brahm se hotărăşte să-i reprezinte piesa la „Freie Bühne". In 1891 „Einsame Menschen" îi aduce primul succes. Urmează „College Crampton" în 1892, „Hanneles Himmelfahrt" în 1883, „Die Weber" în 1894, „Florian Geyer" şi „Die versunkene Glocke" în 1896. De aci înainte, operele lui Hauptman îşi croiesc un drum asigurat. E răsplătit de trei ori cu premiul „Grillparzer", şi odată cu „Volksschillerpreis"; în 1905 Universitatea din Oxford îi decerne titlul de „doctor honoris cauza" iar în 1912, adică acum douăzeci de ani, e răsplătit cu premiul „Nobel". Numai în intervalul dintre anii 1890-1920 a scris peste treizeci de drame. In anul 1920 a dat la iveală şi o autobiografie, intitulată: „Die abgekürzte Chronik meines Lebens".

Opera lui Gerhard Hauptmann — care trebue judecată în ansamblul ei, nicidecum parţial — e influenţată de trei elemente: natal, familial şi religios. Strâns legat de aceste influenţe determinate de mediu şi fapte trăite, stă spiritul lui de observaţie şi extraordinara lui putere de voinţă. In opera lui Hauptmann nu vom găsi idei profunde, sau pasiuni şi caractere de o putere tragică excepţională; vom găsi însă un impresionant suflu al milei sociale. Mila constitue impulsul elementar al tuturor creaţiunilor sale. Bunătatea, caritatea şi compătimirea, sunt aspecte care se reflectă în mai toate operele sale poetice. Putinţa de a simţi şi a descrie suferinţele omeneşti e poate cea mai caracteristică trăsătură a acestui poet autodidact.

La început, Gerhard Hauptmann a stat sub influenţa poeziei idealiste a lui Schiller, Goethe şi Bayron. In 1886 face însă cunoştinţa operei lui Zola. „Bahnwärter Thiel" reflectă expunerea naturalistă ca şi trăsătura simbolică din romanele „Rougon-Maquart". Influenţe vădite au exercitat asupra lui atât „Strigoii" lui Ibsen, cât şi „Puterea întunericului" de Tolstoi. Totodată a împrumutat dela Holz şi Schlaf tehnica artei naturaliste.

Din opera sa dramatică mai notăm: „Der Biberpelz", „Der arme Heinrich", „Roze Bernd", „Elga", „Und Pippa tanzt", „Die Jungfrau von Bischofsburg", „Die Ratten", „Gabriel Schillings Flucht", „Winterbalade", „Indipodhi", etc.; apoi romanele: „Der Apostel", „Griechischer Frühling", „Atlantis", „Der Ketzer von Soana" (novela), „Ana" şi „Phantom".

Cntestat de unii, atacat fără cruţare de alţii, Hauptmann are nepreţuitul merit de a fi deschis drumuri noui literaturii dramatice germane şi de a fi provocat şi îmboldit tineretul să iasă din indolenţă.

Un interview al Contesei de Noailles

Contesa de Noailles îşi petrece cea mai mare parte a zilei în pat, cu perdelele lăsate, meditând şi compunând. Aşa a pictat-o Foujita şi aşa o văd cei mai mulţi ziarişti când îi iau interviewuri. Unui jurnalist german i-a făcut de curând următoarele declaraţii: „Nu există literatură de război. Războiul a trezit în poeţi numai mâhnire, descurajare, jale. Talentele cele mai originale, ca: Proust, Morand şi Giraudoux şi toţi cei care au apucat urgia războiului, au pus în operele lor iubirea de oameni, nu imnul uciderii în massă. Poetul adevărat cântă omenia, nu poate dori decât pacea. De aceea noi, poeţii francezi, îi socotim fraţi pe Hofmannsthal şi pe Rainer Marie Rilke ai voştri."

Vorbind de saloanele literare, contesa spune: „Astăzi literatura nu se mai naşte în salon. Vremurile marchizei de Rambouillet, doamnei Récamier sau de Staël au apus de mult. Rolul mecenaţilor îl deţin azi milioanele de cititori. Cititorii nu se mai sinchisesc de lucrăturile femeilor culte şi rafinate, ori de culisele curţilor regale; ei se călăuzesc numai după concepţiile lor. Saloanele literare, în care Chateubriand, Saint-Beuve, Delacroix, Hugo şi Merimée discutau probleme literare cu femeile inteligente ale epocei lor, au fost înlocuite cu *clanurile* literare; acestea s'au mutat însă la coasta mării. Victor Margueritte are la golful Biscaya, departe de lume, un mic paradis unde l-au urmat câţiva prieteni. Alţii preferă Coasta de Azur, — Cannes, Nisa, Menton. Soarele, marea, nisipul şi aerul au astăzi asupra artiştilor o atracţie mai mare decât plictiseala saloanelor elegante."

Poeta a mai vorbit de copilăria ei, petrecută cu părinţii în Provence: „Mama era Greacă. Iubea cu pasiune muzica şi m'a învăţat şi pe mine s'o iubesc. Muzica m'a făcut poetă. Imi plac melodiile şi ritmul şi sunt duşmana poeziei care înfrânge regulile versificaţiei. Versul e muzica cuvintelor, iar muzica are reguli fixe. Libertatea poeţilor moderni mi-e inexplicabilă, o găsesc indigestă. N'o înţeleg nici măcar la un talent real ca Paul Valéry, care e înzestrat şi cu un intelect excepţional. Când îl citesc, mă întreb de ce nu scrie în proză. Poeţii mei favoriţi sunt: Hugo, Goethe, Shakespeare, Baudelaire, Schiller şi Musset; mai presus de toate însă Heine şi clasicii greci. Iubirea de clasicism o datoresc tot mamei. Dintre moderni citesc pe Colette şi pe Mauriac; pe Montherlant şi pe Maurrois."

Un splendid voiaj la Budapesta - Viena

in condiţiuni de confort şi eftinătate excepţionale, se poate face participând la excursia 2-a a „Realităţii Ilustrate" spre aceste mari metropole.

Plecarea va avea loc la 12 Octombrie a. c., deci în timpul cel mai frumos al anului, când turiştii de pe întreg globul vin să viziteze mai ales VIENA, oraşul melodiilor, al monumentelor nepieritoare şi al magazinelor luxurioase.

La Budapesta, excursioniştii vor rămâne două zile, iar la Viena 4 zile complecte.

Incartiruirea şi pensiunea complectă se va da la hoteluri de primul rang.

Preţul pentru întreaga călătorie dus şi întors, cu tren special, mers de rapid, întreţinerea complectă, paşaport cu vize, circuitele în autobuze, vizitarea palatelor şi muzeelor, etc., este 3200 de persoană.

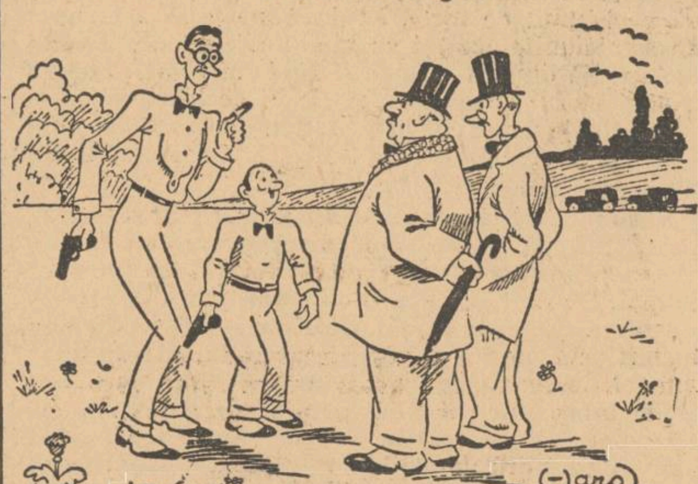
Inscrieţi-vă chiar azi la „Realitatea Ilustrată" str. C. Mille 7—11 (secţia excursii) şi cereţi prospectul gratuit.

Trenul surpriză

— Vai! bărbatu-meu!...
— Bun... Asta zic şi eu că-i „tren surpriză".

Prudenţă

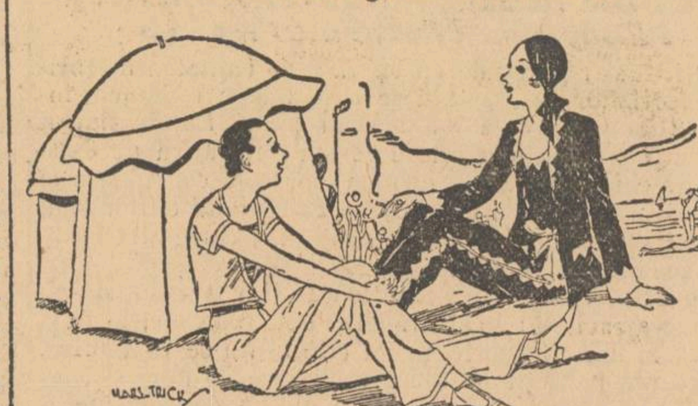
— Veţi sta la douăzeci de paşi unul de celălalt...
ADVERSARUL CEL INALT. — Imi daţi voie să număr eu...

Tată bun

— Paul a venit să mi te ceară în căsătorie...
—Dar, tată, eu nu vreau s'o părăsesc pe mama...
— N'ai s'o părăseşti... Am să-i dau voie să stea la voi...

Frumuseţile naturii

— Probabil că aţi venit aici după ce-aţi văzut prospectul ilustrat al staţiunii.
— A, nu... am primit numai fotografia dansatorului profesional...

Pe plajă

— Dragă, du-te şi-ţi fă baia singur. Mi s'a rupt maillot-ul.
— E mare gaura?
— Ce vorbeşti prostii? Nu-i loc pentru o gaură mare!

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 618

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 9 Octombrie 1932

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897
CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT IN 1893

Isprava toamnei

Toamna, fată deochiată,
Biata fată...
Deochiată dar frumoasă
Și cochetă,
Mi-a intrat odată 'n casă
Să mă'ntrebe ce mai fac?...
Ce problemă viitoare
Mă mai doare?
Ce țigări de foi mă otrăves[c]
Când vorbesc?
Și ce fel de coniac
Beau, când tac?...

Și de-atunci,
Nu vreau să spun de când,
Am rămas cu toamna'n trup și'n gând!

Și de-atunci în fiecare an,
Toamna, fată bună, vine să mă vadă.
Vine ca o oră fixă pe cadran
Și solemnă ca o stea cu coadă...
Și, cum știe că eu nu fac decât bine,
Toamna stă trei luni întregi la mine
Cum ar sta la ea acasă,
Până ce'ntr'o zi, mă lasă
Și se duce de s'ascunde...
Unde?...
Dracul știe unde!..

Numai că după ce pleacă
Casa'mi pare parcă mai săracă...

Poate fiindcă toamna'mi fură
Dela gură,
Tot ce'n nouă luni adun,
Cu răbdare și tutun,
Tot ce cred că-i mai de seamă
Pentru clopoțelul meu de-alarmă!...

Toamna, fată indiscretă
Și cochetă,
Se agită ca un ascuțiș de sapă
Pe biroul plin de praf și prin sertare
Și'mi distruge fără milă
Operile literare
Rupând filă după filă,
De mă lasă gol, goluț,
Ca o ciutură'ntr'un puț
Fără nici un pic de apă.

Dar norocul meu că'n acest an
Timpul merge după alt meridian
Și că versurile-acestea au fost scrise
Nu la mine-acasă,
Cum scriu eu de obicei, pe masă,
Ci pe iarba verde —
Undeva la țară,
Unde calendarul scrie că-i tot vară
Și-unde Toamna încă nu sosise!...

ION MINULESCU

Malnaș Băi 1932

Țapul ispășitor

Mahatma Gandhi reluând dialectica și simbolismul creștinismului originar se urcă pe rugul uscat al inaniției pentru a precipita tăierea nodului gordian în conflictul anglo-indian, oferind pilda tolstoiană — viață prin moarte — a nonviolenței, după cum Nazarineanul luase asuprăși — mielușel nevinovat și întruchipare maximă a purității noului Israel — păcatele multiple și atroce ale umanității, indicând un drum general — imposibil, altminteri — de ispășire la îndemâna fiecărui om. Acestea sunt exemplarele sublime ale nevoii de salvare interioară, după cum „țapul ispășitor" reprezintă partea infernală — Janus plângător al aceluiaș fenomen.

Căror nevoi sufletești corespund ciudatele apariții, la ce normalitate se referă *morbidezza* și din ce conflicte latente naște frecventa dramă?

Nu e vorba de obișnuita „Schwärmerei", episod fugitiv de adolescență sau contagiune colectivă uneori, de batere fariseică în piept cu exclamația, batjocorită de Lenin odată, pusă pe seama tipului tolstoian: „Doamne, sunt un păcătos, sufletul mi-este în febră și mă hrănesc cu cotlete de orez...." Ci să ne gândim la oferta ispășirii pe piele personală sau la căutarea cu lumânarea aprinsă a unui om sau a unei categorii sociale, care să ispășească suferințele colective. Să omitem primul caz, prea complex, fluidic și lateral.

La al doilea caz, cercetarea materialismului istoric pomenește des și pe bună dreptate de „supapele de siguranță" ale societății stabilite, de „țapul ispășitor", „transferul cauzelor", „diversiuni", de „aruncarea sarcinilor" grele în spinarea altor clase. Toate sunt în legătură cu găsirea unui țap, care să ispășească un conflict și să provoace salutara diversiune de la frontul veritabil. Demascarea minciunilor și drapărilor devine în acest mod operație terapeutică necesară a metodei științifice aplicate în chestiunile sociale și de cultură.

Marxismul consideră, de exemplu, fenomenul politico-social al antisemitismului ca pe o armă tipică de diversiune în mâna burgheziilor pentru spargerea frontului unic proletarian cu obijduiții de alte categorii dela războiul crâncen de clasă în momentele de ascuțire și criză catastrofică. Explicația o găsesc justă și pentru teoria țapului ispășitor. In definitiv, de ce ura contra bogaților să se oprească la diferența de rassă? Jugul, indiferent de lemnul din care e construit — fie stejar, fie ulm, fie salcie plângătoare — se poartă tot atât de greu.

Dar la nașterea oricărui *nisus formativus* nu prezidează elemente logice, ci o avalanșă de emoții, interese și specificități disparate unite într'o pastă prin atracția irezistibilă a unui magnet comun. Dacă într'o massă informă de pilitură de fier arunci un fier magnetizat, firele disparente se aranjează simetric. Tot astfel, nașterea diversiunii se face pe căile iraționalului și cercetarea are a deosebi cu atenție axele intereselor și dialectica mersului lor.

In conflictele prelungite se creiază o atmosferă insuportabilă de suferință, așteptare și nădejde anxioasă. Sufletul uman are nevoie, atunci, de o *declanșare*. Ceeace reprezintă chinul febril pentru normalitatea psihologică deteriorată este suferința prelungită a crizei pentru masse. Pentru a scăpa din ghiarele ei și pentru a nu se refugia în nevroze, care sunt culcușurile permanentizate ale discrepanțelor, se montează o diversiune unde să se concretizeze pofta de răzbunare, deliciul ispășirii și conștiința clară a curmării răului.

In loc de încleștare viguroasă și tratament pieptiș al cauzelor, în loc de cotlet în sânge se recurge la un... cotlet de orez. Momentan, foamea se liniștește și primește o amânare.

Psihologia rudimentară și neluminată a masselor — cu deosebire a micii brughezii plină de superstiții, nostalgii și total neputincioasă—are intim nevoia intermitentă a diversiunilor și țapilor ispășitori sub biciul eternelor suferinți materiale și epifenomenal spirituale (în ultimul veac devenite numai ciclice grație tehnicei aducătoare a unei opulențe mai mult ori mai puțin generalizate, opulență actualmente în derută definitivă odată cu sistemul). Aceasta e un fapt, care nu merită onoarea neglijenței.

Țapul ispășitor e imaginea plastică în care se rememorează mnemotehnic complexele de ură și durere fără contribuția inteligenței. Caracteristica principală: nu rezolvă nimic, ci servește la momentană destindere și la acoperirea cauzelor inițiale.

Vrăjile străvechi de dragoste, în episoade infelice, sfătuiau înfigerea de ace înroșite în foc, la miez de noapte, a unei păpuși de ceară simbolizând dușmanca. Nu de mult, C. F. R.-ul inventase pe acarul Păun. Chestia socială nerezolvată are, după cum se știe, Evreul: cel mai comod țap ispășitor în calitatea lui de străin, plus ponosul amintirii crucificării, fundamentând după o anumită logică emoțională deslănțuirea instinctelor bestiale și a renașterilor canibalice.

Diversiunea e un aconto fără acoperire luat asupra nădejdii unui liman odihnitor, care nu există. Numai progresul luminilor sociale ridică zăgazuri energice contra noroioaselor „Ersatz"-uri, ajută la punerea problemelor în termenii adecvați spre binele însuși al sufletului contimporan încărcat de discrepanțe, torturat și fără putința izbăvirii.

Progresul social îndeplinește eliberări succesive. Creștinismul și evul mediu, plus schimbările infrastructurale ale condițiilor producției, au lichidat sclavia antichității. Societatea burgheză a eliberat femeia de sclavie sau, cum spune lapidar Otto Heller, „sclavia muncii salariate a distrus sclavia sexelor" *(Der Untergang des Judentums)*. Societatea socialistă viitoare — societatea cu domnia exclusivă a Muncii — va lichida și chestia evreiască. Antisemitismul, acest *socialism al proștilor*, cum l-a denumit Engelbert Pernerstorfer, moare odată cu lichidarea rolului de castă comercial-capitalistă pe care poporul evreu devenit din națiune castă, a fost obligat fără voie să-l joace timp de două milenii, grație unei Istorii furtunoase. „Nu e numai Ahasver singur, care dispare în noaptea trecutului. Odată cu domnia proprietății private vor fi purtate la groapă și alte fantome" *(Heller, op. cit. pg. 11)*.

„Țapul ispășitor" — fenomen stupid de nedreptate, ignoranță și patimă nu mai poate avea loc.

PETRE PANDREA

Un chiriaș mofturos

de DAMIAN STANOIU

— Să faci bine și să te muți!
— Mă mut, cucoană.
— De azi în cinșpe să-ți iei catrafusele!
— Mi-le iau, cucoană.
— Ușor îți vine!
— Fără regrete.
— Așa?...
— Așa.
— Să mai găsești o proastă ca mine...
— Bucureștiul e mare...
— Să se scoale până în ziuă și să-ți facă ceaiu...
—Mi-oiu face singur.
— Și să-ți curețe galoșii de noroiu...
— I-oiu mai purta și necurățiți.
— Și s'o trimiți după aspirină, când ți s'o face de guturai...

Damian Stănoiu

— M'oiu aproviziona din vreme.
— Și să-ți coasă nasturii — până și la izmene...
— Mi le-oiu prinde cu ace de siguranță.
— Azi avem în treișpe...
— Și mâine în paișpe...
— Domnule, eu nu glumesc!
— Nici eu!

Coana Tinca aruncă o privire furioasă, întoarse spatele ca la comandă și trecu în odaia dumisale. Și fiindcă nu putu să trântească ușa din cauza unei velințe care se îndoise de margine, lovi cu piciorul într'un scaun, scaunul se izbi de măsuță și doborî un ghiveciu de sticlă în care ținea o floare artificială ca decor de iarnă. Rost de plâns și de vărsat focul.

— Na! Of, firar a dracului de viață, să fie! Să fie a dracului de viață! Uite așa! Că m'a blestemat Dumnezeu să trăesc din cameră mobilată. Ori poate dracu m'o fi blestemat, că Dumnezeu o fi avînd și inimă în el n'o fi având numai fiere! Și nu i-am făcut nici un rău, să mă blesteme în halul ăsta. Că pe popa îl primesc cu botezul, câte-o leturghie îi mai trimet și eu în zi de sărbătoare, că la biserică nu pot să mă duc, că de, trebue să ai grijă de chiriaș! Să fii în picioare când o veni ăla cu cornuri; să-i aduci jurnalul de la poartă — prin ger și prin viscol — și să-i faci focul în sobă, că de, plătește omul chirie și ești datoare să te bagi slugă la el! Să se scoale în căldură, să nu răcească. Mă rog! Și îndată ce-o face ochi să fie și ceaiul gata! La moment! Da să-l brodești, mă rog, după gust: cînd mai tare, când mai slab. Parcă ești Dumnezeu să ghicești dacă s'a sculat cu dosul în jos ori cu el în sus!

Firar a dracului de ursitoare, că tare a mai fost îmbufnată și încruntată când a trecut pe la mine. Pe semne că i-a stricat mama somnul, că m'a făcut dimineața când nici nu se luminase de ziuă. Și o fi zis, sgripțuroaica dracului: stai, dacă-i așa! S'o ursez să trăiască din cameră mobilată. Să-și bage străin în casă și să-l facă stăpân. Iaca așa! Acuma trebue să scoț polul ca să cumpăr alt ghiveciu! Că n'o să las masa goală și săracă! Nu-mi era deajuns sângele care mi s'a urcat la cap. Auzi că dumnealui se mută! Ducă-se, că m'am săturat de slugărie. De chiriași nu mă vaet eu. Casă de închiriat să am. Cum oiu lipi biletul — gata! In două zile am și închiriat. Să mai găsească slugă ca mine! Ehe! Crede dumnealui că pe toate le cheamă Tinca? să aibă grijă de jurnal, să i-l aducă dela poartă; să aibă grijă de cornuri să fie prăjite și moi — de, cine-o fi mai pomenit să fie și prăjit și moale! Acuma s'a săturat de bine și vrea să plece! N'are decât. Eu cu sila nu țiu pe nimeni. Cum oiu pune biletul — zece vin odată! Ba mai are nas să-mi spue că mâine e în paișpe! Parcă eu nu știam! Paișpe să fie, domnule!

Și se porni pe plâns.

După ce avu răbdare să înghită, din săliță, toată Bistrița supărării proprietăresei, Liță Soare întoarse și el spatele ușii de vis-à-vis și intră bleg în odaia lui. Strânse clanța binișor, în semn de respect pentru durerea altuia, și se lăsă oftând într'un fotel uzat pe margini și rupt la mijloc.

Și flueră a oftat.

* * *

Locuia de patruzeci și trei de zile la cucoana Tinca. Plătea una mie trei sute de lei pe lună pentru casă, o sută de lei pentru becul electric și cincizeci pentru spălatul rufelor de pat.

N'avusese nici o nemulțumire. Odaia era puțin igrasioasă, dar numai lângă ușă, departe de pat. In schimb soba nouă de teracotă era călduroasă și economicoasă. Patul avea somiera cam hodorogită de alți foști chiriași mai grași și poate mai prietenoși cu femeile, dar nu-i simțea tăriile căci salteaua de lână era nouă sau înoită și destul de groasă. Păduchi de lemn nici de sămânță. Liniște absolută. Ferestrele duble și așezate în partea opusă crivățului. E drept că nici soarele nu pătrundea, dar lipsa lui nu se observă în vreme de iarnă viforoasă. Plapoma făcuse probabil parte din trusoul proprietăresei, dar cearșaful era lat și fără găuri, încât scamele de lână nu apăreau decât odată în două săptămâni când se primenea rufăria patului.

Nici cucoana Tinca nu era o gazdă care să nu-și dea seama că pe un chiriaș cu luna, fără contract și fără bagaje, nu-l poți ține decât făcându-i viața aci cât mai lesnicioasă. Avea grijă să-i încălzească teracota la timp, deretica prin odae oridecâteori i se părea că o pernă nu stă exact la locul ce i-se cuvine, sau un praf de cenușă a găsit prilejul să pice pe luciul galeriei de lângă sobă. Pândea pe băiatul care aducea jurnale și cum vedea sau simțea c'a aruncat foaia peste poartă, ieșea cum se găsea și orice prăpăd de vreme ar fi fost, ca s'o ridice. Drept este însă că această grabă își avea tâlcul ei. Bărbatul cucoanei Tinca îndeplinise o mică slujbă la expediția ziarului — și dumneaei se obișnuise încă de pe atunci să facă „politică", cu noaptea în cap.

Până să se scoale chiriașul, citea „Intâmplări din Capitală", iar după plecarea acestuia pe cele din provincie, începând, firește cu urbea natală: Râmnicu-Sărat. Mai târziu, după ce isprăvea cu ale casei, citea, din obișnuință „Mica Publicitate" la „Căsătorii" și „Camere mobilate". Telegramele din străinătate și „ultimele informații" le citea după masă, iar articolul de fond îl păstra pentru seara ca să poată să adoarmă mai repede.

Ii pregătea ceaiul, însă nu degeaba. Această mică osteneală făcea parte din învoială. — Iți dau 1300 lei, a grăit Liță Soare, cu condiția să-mi prepari ceaiul în fiecare dimineață. — Treaba asta o făceam eu și fără să-mi spui mai dinainte, a încuviințat fără nici o codeală cucoana Tinca. Și s'a ținut de cuvânt. Cum ieșea din plapomă, cea dintâiu grijă îi era să aprindă focul și apoi să pună de ceai. Iar dacă i-se părea c'a zăbovit câteva minute în pat, așeza ibricul la mașina de gaz.

— Ai făcut măcar un ochiu ca să-ți aduc ceaiul?

— Mai lasă-mă un pic, că e prea dimineață, răspundea domnu Liță plin de somn.

— Ce să te mai las? Nu te mai las deloc. Că n'ai vrea să ieși în ger cu beregata înfierbântată!

Și da busna în odae. Liță Soare căsca prelung și făcea ochii mari. Coana Tinca așeza ceaiul pe măsuță, apoi încerca să tragă plapoma de-un colț. Era curioasă să vadă dacă a dormit în pijama sau în cămașa de noapte. Domnu Liță făcea haz, sbârcea stingherit din nas sau îi zicea supărat:

— Prost gust ai, coană Tinco!

— Prost, deștept, am și eu un gust ca tot omul. Dacă nu-ți place — adio!

Dar cucoana Tinca mai avea și mania surprizelor. Cum auzea pe chiriaș tușind sau măcar strănutând, punea de ceai — la orice vreme din zi și din noapte.

— Vezi ce grijă am eu de chiriaș? Să poftești să mai zici, când îi pleca dela mine, că nu te-am îngrijit ca pe-un copil. Ce strâmbi din nas? Ia colea și bea-l așa fierbinte până nu s'așează răceala în carne. Nu vezi că tușești?

La început, Liță Soare socotea atențiile proprietăresei a fi de natură pur creștinească și chiar părintească, dată fiind diferența de vârstă și sterpiciunea dumneaei. Dar când a început să-i ridice plapoma a citit în ochii-i de gâscă matură alte preocupări. S'a făcut însă că nu pricepe. Ce și-a zis: eh, e și ea văduvă, n'are niciun prieten și o fi tânjind după tandrețea

(Continuare în pag. II-a)

răposatului. Câteodată se ducea el cu gândul și mai departe... Ba chiar se îndupleca de privirile verzi-alburii al coanei Tinca și făcea o mișcare s'o apuce de mână sau de mijloc, după poziția în care se găseau.

El avea 26 de ani și ea 44. O diferență de vârstă care la o adică s'ar trece cu vederea, dacă... Acest „dacă" îl trăgea pe Liță de mână oridecâteori se lăsa înduioșat de rugămințile fără grai ale proprietăresei și vrea să-i răsplătească ostenelele și să-i fie măcar odată pe pofta inimii. Când îi vedea nasul înfundat între umerii obrajilor; semnele de vărsat în care s'ar fi strâns apă dacă pe dumneaei ar fi prins-o vreo ploaie dormind în curte cu fața în sus; părul perceat — ici și colo — de șuvițe albe; apoi burta rotofeie și picioarele groase și fără pulpe, la fel cu niște uleie primitive, — i-se strângea fața ca după o mușcătură de măr pădureț și se retrăgea cu o mutră de câine care își cere ertare.

Pe ziua de astăzi, cucoana Tinca se întrecuse cu gluma. Sosise domnu Liță friguros din oraș, și dumneaei, având ibricul pe foc, îl pofti la o „cafeluță".

— Vezi cât țin la chiriașul meu? Ai să-mi duci dorul după ce te-i muta — vreodată — dela mine.

Liță Soare se așeză către capul dinspre mesuță, al patului, și-și pironi ochii în gura sobei. Incepuse să se întunece și gazda n'aprinsese încă lumina. Liță o privi din profil cum sta în fața sobei și descânta cu lingurița în ibric. Se trudi să dea capului o formă geometrică și, neizbutind, scânci a râs.

— Un'te gândești, domnule Liță, de te găsi râsul?

— Imi adusei aminte de posnele lui Malec, minți acesta la repezeală.

— Credeam că la Lya Mara te gândești, îl tachină coana Tinca vânturând spuma din ibric.

— Ba nicidecum. La Malec.

Lya Mara era favorita lui Liță Soare și Malec adoratul coanii Tinchii.

— Bată-l focul pe Malec! — făcu dumneaei. Și-și plesni vârful limbei de dinții de sus. Apoi scoase ibricul, suflă în el și iar îl vârî în sobă.

Râsul coanii Tinchii scapă din gură printr'un câh! stropșit, apoi se localizează o vreme în burtă și reapare la gură printr'o jumătate de chiot foarte original și foarte simpatic. Lui Liță îi plăcu râsul, ca de obiceiu, dar îi plăcură și mânile. Plinuțe, cu nodurile ascunse cași nasul, micșoare — în disproporție cu restul corpului, — și cu unghiile tăiate din carne. Coanii Tincăi nu-i plăceau unghiile mari, și-și făcea o mândrie din faptul că nu purta „ghiare" ca semenele dumneaei.

— Poftim! Vrei poate și o țigară?

Liță o privi întrebător și se dibui după tabachere. Până s'o găsească, coana Tinca îi propti în gură o țigară bulgărească—mai lungă de-o șchioapă. I-o dăduse o prietenă care avea cunoștințe pe la legația bulgară și o adusese acasă, împachetată frumos, pentru „Domnu Liță".

— Da unde ai găsit bățul ăsta?

— Bățoiu! Unde l-am găsit l-am găsit! Ce, ori nu-ți place? Nici măcar n'ai gustat.

Și trase un chibrit.

După ce-l luă din vârful țigării, făcu o mișcare cași când ar fi vrut să-l vâre în ochii chiriașului. Acesta se trase brusc îndărăt.

— Oho, că nu-ți dau foc! Așa ochi nu se ard, seee...

Și aprinse becul.

Se priviră puțin speriați. Liță izbucni în râs. Râse și cucoana Tinca.

— Aha! Ai fost de te-ai ferchezuit! — esclamă dumneaei când îi văzu frizura proaspătă și fața pudrată. Te-a ras bine, dar cărarea e strâmbă în moalele capului. A fost — ori chior, ori șașiu, ori beat, ăla care ți-a făcut-o.

Și pierzându-și răbdarea, cucoana Tinca îi înfipse mânile în creștet și-l sgâlțâi cu putere. Apoi își scoase pieptenul din coc și se apucă să tragă o cărare mai pe placul domniei sale.

Liță Soare, surprins, nu făcu nici o mișcare să se apere, dar trase cu sete din țigară și trimise fumul drept în ochii proprietăresei. Coana Tinca râse și-și apropie pieptul de nasul chiriașului. Liță privi cărarea dintre sânii uriași atât cât se vedea din marginea cămășii și avu impresia că se află în fața unui defileu; apoi lăsă ochii pe burta ce se curba brusc din capul pieptului și i-se păru că vede dealul pe care se dădea cu târlia când era copil — și iar râse. Cucoana Tinca se crezu încurajată și trase capul chiriașului de-i vârî nasul între sâni. Aproape înăbușit de mirosul de suc ce icnea de subt cămașa proprietăresei, Liță Soare o împinse îndărăt, fără s'o bruscheze, și se ridică în picioare.

Cucoană Tinco, te cam întreci cu glume... și lucrurile astea mie nu-mi plac. Nu de alta dar, după părerea mea și după experiența altora, raporturile dintre proprietar și chiriaș trebue să fie corecte și nimic mai mult. Bună seara!

Cucoana Tinca, uluită de întorsătura pe care o cam prevăzuse, păru deodată c'o să tacă, dar își luă seama.

—Dumneata visezi, domnule Liță, ori ce ai?

Văzând în tonul acestei întrebări oarecare căință, Liță Soare se opri în antreu și căută s'o liniștească:

— Coană Tincuțo, dumneata ești o proprietăreasă cum nu se găsesc multe. Ești și harnică, îți cunoști și interesul și ai și inimă bună. Câteodată însă am impresia că... ești prea îndatoritoare și că.... mergi prea departe cu glumele dumitale... Te rog nu te supăra — și... să rămânem prieteni.

Cucoana Tinca își supse limba, înghiți scuipatul și se declară ofensată.

— De, domnule, așa sunt eu: îmi place să-mi mulțumesc chiriașii. Dar uite că e greu până să le cunosc firea... Și nu știu cum să fac să ies mai bine... Dacă-i las în grija Celui-de-sus, se supără și-mi fac observații; iar dacă-i corconesc mai bine încep cu mofturile... De, domnule, iartă-mă, uite n'am știut că ești așa mofturos, că...

— Dar astea nu sunt mofturi, cucoană! — sări Liță Soare enervat de mutra de mahalagioaică pe care o vedea pentru prima oară la proprietăreasă. Aceasta, surprinsă, la rândul ei, de vorba răstită care ieșea din gura unui om blând ca Liță Soare, bătu din papuc și ridică nasul și tonul.

— De, că nu te mâncai! Te mâncai, domnule? Am eu mutră de mâncătoare de oameni? Așa-mi trebue! Să mă învăț minte, să nu mă mai țin scai după chiriaș. Să-i iau chiria, să-i mătur dimineața prin odae, să-i pui surcele lângă sobă — și să-l las în plata Domnului! Așa să fac!

Apoi îl invită să se mute.

* * *

După ce cugetă cu amănuntul la viața dusă o lună și jumătate subt acoperământul doamnei Ecaterina Neagu, Liță Soare aprinse a patra țigară și se ridică depe fotel. Om bun din fire și recunoscător pentru cel mai neînsemnat serviciu făcut de cineva, găsi în cele din urmă că a fost cam aspru cu proprietăreasa. Venise la ea ca un străin, și-l tratase din primul moment ca pe o rudă apropiată. Desigur, grijile ei cam exagerate aveau un tâlc, dar poate și două și trei. Căci coana Tinca nu e numai o biată văduvă stingheră, ci și un fel de negustor care trăește din micul lui comerț și caută să-și menajeze mușterii. Afară de asta are și inimă bună. Era convins, domnul Liță Soare, că tot așa l-ar fi îngrijit chiar dacă dumneaei n'ar fi tânjit după un pic de dragoste. Totuși, gândi el împingând un rotocol de fum în tavanul odăii, cucoana Tinca a dat cărțile pe față și și-a prezentat nota de plată. Dela altul ar fi așteptat recunoștința sub forma unui pahar cu vin, a unui bilet de cinematograf sau a unei testele de ace. Lui îi pretindea altă monedă.

Trase pentru ultima oară din țigară, svârli cartonul în scrumieră, apoi își ridică ochii la un tablou vechiu și ponosit care înfățișa un centenar îmbrățișând o nimfă... Iși închipui o scenă aidoma între el și cucoana Tinca și găsi repede că o comparație este exagerată. Oricât de necioplit ar fi corpul proprietăresei, tot s'ar simți mai bine lângă ea decât nimfa lângă monstrul mitologic. Și apucând pe calea comparațiilor, gândi că așa cum suporți în taxi vecinătatea unui lucrător cu hainele murdare sau a unui bețiv duhnind a băutură; a unui voiajor care începe să horcăe de cum s'a așezat în acelaș compartiment în care călătorești „de plăcere"; cum împarți masa la un restaurant aglomerat cu unul care clefăe sau suflă în lingură și te stropește, — tot așa de bine poți împărți, la o nevoe mare, patul unei femei care e proprietăreasă, mai ales când ești obligat de un dublu sentiment: de milă și de recunoștință. Apoi, poți pleca împăcat că n'ai împins egoismul până la desconsiderarea unei ființe care, în felul ei, tânjește după o îmbrățișare.

Se desbrăcă fluerând și-și puse pijamaua, ca să fie mai pe gustul proprietăresei. Apoi trecu în antreu și se făcu numai urechi. Cucoana Tincuța horcăia din toate puterile. Apăsă clanța ușor și intră fără sgomot. Vrea să-i facă o surpriză. Dar ca să n'o sperie aprinse lumina. Coana Tinca dormea cu fața în sus. In această poziție burta se lasă lată și apasă respirația. Din care pricină buzele groase ale coanii Tinchii produceau un sunet de motor care urcă. Liță Soare, pornit pe indulgență, le găsi interesante și zâmbi prietenos.

Iși făcu planul s'o deștepte cât mai plăcut, și se apropie de pat. Știa că are picioare groase și otova, dar nu le văzuse în piele niciodată. Acum avu prilejul nenorocit — bineînțeles dela genunchi în jos. Erau pline de păr creț și de gâlme, fără pulpe și cu degetele mari de doi centimetri mai lungi ca celelalte...

Simțind că i-se lasă greu la stomac, ieși mai repede de cum intrase...

Iar a doua zi, după birou, plecă să-și caute altă cameră — și, desigur, altă proprietăreasă.

DAMIAN STANOIU

Caleidoscop intelectual

Morala e iar la modă

Dintr'un interview acordat de romancierul francez Marcel Prévost, cităm un pasaj interesant :

Prefacerile sociale au înrâurit totdeauna relațiile dintre sexe. Femeia poate fi aleasă azi în Parlament, poate îmbrățișa orice carieră și și-a cucerit independența materială. In schimb bărbații fug de răspundere. De unde în epoca ante-belică, Francezul se priva de orice, pentru ca la 40 de ani să se poată retrage din arena muncii, azi râvnește și în tinerețe la confort — vrea „să-și trăiască viața", și prin urmare caută să-și cheltuiască venitul numai pentru sine. In clasa muncitorească, nu s'a vorbit niciodată de emanciparea femeii, pentru că acolo femeea muncește, câștigă și soții trăesc mai eftin laolaltă decât despărțiți. Intrând în arena muncii, femeia intelectuală n'a devenit nici ea rivala bărbatului, mai ales că din cauza structurii fizice, femeia nu poate munci așa de mult și, chiar la preț mai eftin, munca ei are mai puțină căutare. Nemai fiind o povară a bugetului, femeia muncitoare nu mai e ocolită. Raporturile dintre soți nu sunt înrâurite în rău prin faptul că femeia exercită o profesiune, căci femeia, fiind altruistă, e încântată de succesul soțului. Cum însă bărbatul nu suferă superioritatea femeii, cred că cele mai bune căsnicii sunt acelea în care lucrează și femeia, dar în alt domeniu, ceeace evită gelozia profesională.

Astăzi, când viața a devenit atât de aspră, bărbatul care îndeobște fuge de căsnicie, nu se hotărăște să se însoare decât cu o femeie care prezintă toate garanțiile că nu-i va aduce neajunsuri. Tipul băetanei ese deci din modă. Viața s'a înăsprit, viitorul e nesigur și teama de singurătate le sperie pe fete mai mult decât pe vremea inflației. Ele nu mai văd în amorul liber calea fericirii. Virginitatea e iar la modă și viața de familie și-a recâștigat importanța. Această reînviorare caracterizează restabilirea echilibrului social, întoarcerea la normal. După războaie și revoluții, viața de familie e totdeauna zdruncinată: așa s'a întâmplat la revoluția franceză și apoi sub primul imperiu. Odată cu restaurația și cu potolirea manifestațiilor revoluționare, s'a reconsolidat morala și a reînviat familia. După părerea mea, reacțiunea de azi e bună. Femeia să lucreze, să fie independentă de bărbat, dar să chibzuiască bine și să privească drept în față viața, să nu uite că viitorul e nesigur. Azi ca și eri și ca și mâine, ținta cea mare a ambelor sexe să fie idealul etern al tuturor oamenilor: fericirea.

Revedere

Sandeau și George Sand s'au întâlnit după cincisprezece ani de despărțire în anticamera unui ministru, fără să se recunoască.

„Cine e bătrânul care a trecut înaintea mea în cabinetul ministrului"? — întrebă George Sand pe ușier.

— E domnul Jules Sandeau dela Academia Franceză, — răspunse acesta.

— Ah! exclamă scriitoarea. A îmbătrânit în adevăr mult.

— Cine e bătrâna care stătea lângă mine?" — întrebă Sandeau la rândul său?

— E doamna George Sand, — răspunse ușierul.

Teatru rusesc

Pentru a celebra la 7 Noembrie a cincisprezecea aniversare a Revoluției bolșevice, teatrele rusești anunță că vor reprezenta piese noui, dintre care cele mai multe vor fi consacrate faimosului plan quinquenal.

Piesa cea mai importantă, care (deși opera unui scriitor sovietic) nu tratează un subiect cu totul comunist, — a fost scrisă de Mihail Bulgakov și se intitulează „Molière".

Numeroase piese satirice de Bulgakow au provocat furia diverșilor critici ortodoxi, care reproșau autorului că satirizează Rusia actuală în piesele sale. Două sezoane Bulgakov n'a mai figurat pe afișele teatrelor rusești.

Cu toate acestea una din operele sale a fost reluată de curând și acum se anunță noua sa piesă „Molière" unde se pare că va arăta pe autorul operei „Tartuffe" în luptă cu meschinăriile iezuiților.

Poate că autorul a vrut să ridiculizeze pe proprii săi șefi.

In orice caz, se așteaptă cu nerăbdare reprezentarea piesei „Molière" pe scena Teatrului Artelor din Moscova.

Serviciu civil

Bărbații sunt obligați să facă serviciul militar și chiar preoții nu pot scăpa de această îndatorire.

Așadar, de ce să nu fie obligate și femeile de a îndeplini un an de serviciu civil? Iată ideea destul de originală sugerată de o cititoare. Totuși originalitatea ei nu e lipsită de un fond foarte rațional.

Câte fete, viitoare mame de familie și soții nu-și cunosc datoriile și obligațiunile ce le așteaptă?

Câte știu în adevăr să conducă un menaj?

Prin concurența feminismului, în toate profesiunile odinioară rezervate bărbatului, plăpândele noastre surori au neglijat funcțiunile consacrate lor. Ca o urmare, vedem că numărul menajerelor experimentate diminuează din zi în zi.

N'ar fi oare practic ca fetele să fie constrânse la un serviciu de practică menajeră?

Timp de un an ar trebui să-și facă ucenicia într'o familie, ca șefă a personalului de serviciu. Acolo vor învăța cum se face bucătărie, cum se economisește, cum se cârmuește o gospodărie. Ele se vor iniția la spălatul rufelor, la cârpit și tot acolo vor învăța cum se cresc copiii și vor căpăta primele noțiuni de medicină.

De sigur foarte mulți vor protesta:

„Dar e o nebunie să constrângi fete bine crescute să se ocupe cu munci manuale care nu-s de rangul lor și mai ales să fie sub ordinele unor persoane inferioare ca cultură".

Totuși femeea nu știe să comande tocmai fiindcă n'a învățat să servească, fiindcă nu cunoaște anumite lucruri ce vor avea de condus, mai târziu, în casa lor.

Gândiți-vă mai mult la ideea dată de această cititoare și veți vedea că are multă dreptate!

O monedă internațională

Galloni d'Istria și Forissier sunt autorii unei invenții, foarte interesantă la prima vedere, — anume creiarea unei monede internaționale de schimb.

Iată manifestul acestora:

„Crearea unei monede cu caracter internațional și de o concepție mai largă, se impune azi ca o necesitate economică și politică.

Totdeodată, atunci când schimbul de materiale va fi practicat în mod curent, e posibil ca în limbagiul comercial să se adopte o nouă monedă în vederea acestui schimb.

Un fel de „esperanto" monetar, moneda aceasta va permite evaluarea justă a materialelor și va putea lua chiar o valoare mai mult sau mai puțin fixă în raport cu celelalte monede

Lumea comercială se va adapta ușor acestei măsuri, dându-i o formă de evoluție rațională".

Ideia unei monede de schimb poate să pară utopică.

Totuși, ea ne pare destul de interesantă.

„Reducerea dreptului de vamă, — spune mai departe manifestul — va spori partea rezervată — amortizării datoriilor internaționale. Ea va fi adăogată la activul țărilor importatoare.

„Datorită acestei concepții, țările creditoare vor avea de aci înainte interes să vadă o desvoltare cât mai mare în exportul țărilor debitoare".

Mai există totuși o întrebare: dacă n'ar constitui un pericol pentru țările creditoare această concurență industrială venită dela țările debitoare.

Orice s'ar zice, teoria aceasta a schimbului a provocat o anumită curiozitate. Mai cu seamă moneda de schimb reține toată atențiunea noastră.

Ea va contribui, într'o măsură oarecare, să ne libereze din servitutea impusă de aceste schimburi.

Ochelarii și arta

A dispărut una din cele mai curioase figuri: Cauvet, prietenul intim al lui Emmanuel Signoret și al lui Cézanne.

După Cauvet, prima întâlnire între Signoret și Verlaine a avut loc la cafeneaua „Procope" și n'a fost lipsită de originalitate.

Tânărul s'a recomandat și, după ce l-a invitat la masa lui, Verlaine i-a comandat un absint. Dar Signoret, care disprețuia în epoca aceea alcoolul, a luat paharul aruncându-i-l în față. Drept răspuns, Verlaine l-a strâns la piept; și întâmplarea aceasta a fost începutul unei prietenii profunde.

Cauvet vorbea deasemenea mult de Cézanne.

In atelierul acestuia a început sculptorul Solari să-i facă maestrului bustul.

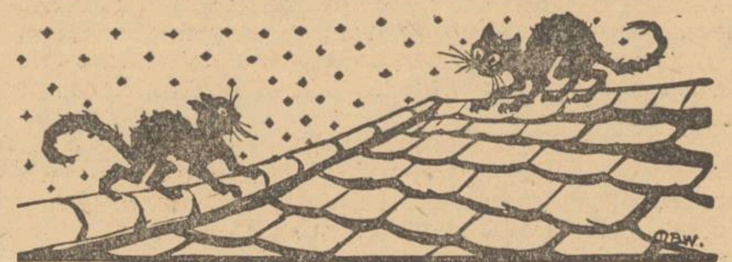
La ultima ședință însă, pentru unele retușări și-a pus sculptorul o pereche de ochelari.

Atât a trebuit!

„Cum, — strigă Cézanne, — tu-ți pui sticle la ochi pentru a privi natura?

„Nu voi poza niciodată unui om ce nu mă poate vedea cu ochiul liber!"

De-aceia opera aceasta a rămas neisprăvită.

Cronica științifică

Dansuri africane

Pe cât de numeroase, pe atât de variate sunt dansurile africane. Aproape că nu există trib în uriașa Africă, ale cărui serbări să nu se deosebească de cele ale tribului învecinat. Oricât de sălbatice și deșuchiate ar părea acestea la prima înfățișare, ele reprezintă în fond un sens adânc și simbolic, constituind de cele mai multe ori preocuparea de căpetenie în timpul sărbătorilor. In ele se pot recunoaște anumite legi determinate, totuși, gesturile și mișcările în diferite direcții sunt prea complicate ca să le putem înțelege.

Dar nu aceste dansuri ceremoniale și rigide fac cea mai puternică impresie asupra spectatorului, ci marile serbări populare, când fiecare suflet de om aduce jertfe idolului său, începând apoi un joc nebunesc. In timpul recoltei, dansurile acestea durează zile și nopți în șir. Pe întinsele câmpii de orez, sub arșița soarelui de foc, sutele și miile de trupuri se dedau petrecerii cu o pasiune frenetică.

* * *

In cercul larg al spectatorilor au loc lupte corp la corp; vinul de palmieri se scurge necontenit în gâtlejurile însetate; dar și în brazdele pământului uscat, spre cinstirea Dumnezeului ceresc, care le-a hărăzit o recoltă bună.

Pline de mister sunt „fanadele", sărbători care țin săptămâni sau luni de-arândul. Participanții, băeți sau fete, primesc atunci titlul maturității, fiind incorporați în unitatea tribului. Aceste fanade au loc, după trib, la intervale de trei până la douăzeci de ani, și iau parte la ele tinerii care, dela ultima sărbătoare, au devenit maturi. Și aci, dansurile prezintă un rol important; de obicei însă, dansurile sunt executate de fiecare ins în parte, sau de grupuri de dansatori în care fiecare se poate manifesta independent. Astfel, cei din tribul Bijogo, mascați cu capete de boi sau de hipopotami, imită, cu gesturi cât se poate de naturale, mișcările și mersul acestor animale. Chiar fetele, cu trupul uns cu ulei și mijlocul încins într'un brâu lat de dans, execută dansuri pline de grație.

De departe, șgomotul asurzitor anunță locul unde se dansează. In insula Formoza, băștinașii dansează sub arborii uriași, pe pământul presărat cu cenușă și stropit cu apă. Intâi se adună tineretul satului. Băieții poartă sorțuri de piele, colorate roș și negru, — în față lungi până după genunchi, iar în spate până la jumătatea pulpei — garnisite cu clopoței și scoici. Atât partea superioară a trupului gol cât și picioarele, sunt colorate cu linii, puncte și cercuri roșii care produc un efect grotesc în contrast cu pielea neagră și lucioasă. Brațele cât și picioarele sunt deasemeni împodobite cu nenumărate brățări. Dansatorii mânuesc bețe, cozi de bou, și scuturi colorate. Pe cap poartă măști din lemn, cu chipuri de animale artistic sculptate, care le acoperă aproape toată fața. Gronțăelile și urletele lor, imitând animalele, îți fac impresia că te afli într'o cireadă de animale sălbatice. Unii fac mișcări grotești, sărind de ici, colo, și spunând glume în râsul tuturor; alții dansează sărind în aer și făcând piruete. Fiecare dansator se orientează după ritmul tobelor cu burduf de piele, legănându-se domol sau bătând din picioare după reguli bine studiate. Cu ochii închiși, și trupul tremurând în ritmul dansului, par transportați în alte sfere. Ochii negri ai fetelor le urmăresc însă încordate fiecare mișcare. Cele frumoase bat din palme, adresând dansatorului cuvinte care să-l înflăcăreze ; ba uneori, câte una iese din cercul tovarășelor și în semn de admirație îl mânjește cu nisip, sau îi mângâe umerii!

Fetele sunt și ele gătite de sărbătoare. Trupul le lucește de unsoare, fustele de iarbă colorată le acoperă mijlocul până la genunchi, iar frizura de lut, proaspăt colorată le împodobește fruntea. Un grup de fete cântă cântece monotone; câteva poartă pe umeri niște tobe mici. Lângă ele iau loc băieții care țin strâns, cu pulpele, tobe de piele lungi de câte doi metri, dar foarte înguste. Instrumentele acestea sunt lovite fără întrerupere. Ei spun că vrăji misterioase dau acestor tobe o rezistență și un sunet deosebit de puternic. Adesea s'au văzut cazuri când dansatori entuziaști s'au apropiat de toboșar, l-au salutat cu venerație și au atins cu ambele mâni prețiosul instrument.

Uneori vin și grupuri de dansatori din satele vecine. In acest caz, femeile aduc în strachini de dovleac vin de palmier. Un bătrîn supraveghează ca fiecare dansator să-și primească partea lui de băutură.

Festivitatea devine din ce în ce mai furtunoasă. Strigătele de bucurie răsună ca niște valuri clocotitoare. Deodată zărești câte un dansator căzând din goana dansului la pământ. Câteva minute stă nemișcat, cu fața îngropată în țărână, fără să mai dea semne de viață; dar pe negândite, se ridică ca o svârlugă și se năpustește din nou în mijlocul vâltoarei dansatorilor. Și dansul continuă până la complecta istovire a tuturor.

COZONACI FRUMOȘI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Tabletă cu medalion

Alexandru Constantinescu

In mijlocul stolurilor de rândunele adunate de plecare, a fost scoborâtă, la Şosea, pânza, de pe chipul, strămutat în carne şi oase statuare, al lui Alexandru Constantinescu. Duminică de Octombrie şi Octombrie de August, anotimpul s'a întors şi în copaci se coc portocalele lunguieţe de hârtie ale toamnei, ca în lumina de aur interioară, dintr'o noapte cu pom de Crăciun.

S'ar putea umple pagina unei tablete cu un acatist de sufletul unui ministru de Agricultură, Zootecnie şi Domenii?

Toţi dascălii pământului erau de faţă la desvelirea statuii. Firul de iarbă, frunza pâlpâită în arşiţă, urechelniţa spicului de grâu, ciucalăul popuşoiului ca un cep, mărgelele aeriane ale ovăzului, bursucii de cartofi şi-au trimis deputaţii lor din Minister. Iată codrii, buciumaţi de printre oi, hergheliile din pusta Dunării, cirezile cu braţele coarnelor deschise, turmele zulufate pe după urechi, ţapii stâncoşi cu ţăcălia neagră, vidrele timide, hultanii, şoimii şi iereţii. Insăş găina şi oul ei — fenomenul, — însăşi curca şi domniţa cu lapte, vaca, au participat prin învăţaţii lor la sărbătoarea tristă a unei amintiri.

Alexandru Constantinescu a fost un mare ministru şi un administrator cu autoritatea vioaie, dar a fost mai ales, cu corpolenţa lui bachică şi cu figura lui de Lucifer, îmblânzit de căutătura dulce a lui Confucius, divinitatea umană şi caprină satirică a cerealelor şi şesurilor grase româneşti. Pan, cum îl înfăţişează urcioarele cu brâuri tumultoase ale vechimii, înfricoşând agreabil libelule feminine, scăldate în unda selenară a unui lac dintr'un luminiş de cipri, semăna documentar cu acest Vlădică al brazdelor, al fântânilor şi al apelor mari, humos, îmbelşugat şi darnic. Pe bună dreptate, omului care gusta savoarea, mâzga şi crustanţa vieţii cu o dragoste pasională antică, i-a plăcut să-şi aleagă din departamentele Statului stăreţia naturii.

Lui Constantinescu i-au fost gustoase şi plătica şi femeia şi paharul, în care se topeau, frământate între buze şi limbă, rubinele şi corindoanele de nuanţă ale unui vin sărutat în cristal...

Când numeroşii lui valeţi, costumaţi în livrele de oameni politici, îi prezintau dis de dimineaţă omagiile unei cariere şi genuflexiile de principiu, Prinţul le primea în pat surâzând, cu sarcasmul binevoitor, de circumstanţă. Acest Suveran, care ştia să dea şi cu cravaşa şi cu punga era cu umilinţă şi cu o vasalitate totală şi adulat şi iubit, cum poate nimeni n'a mai fost. Intre deputaţii lui, escortă civilă permanentă, el distribuise toate funcţiunile culinare, permiţând reprezentanţilor naţiunii o singură colegialitate, la maioneză şi frigărui. Un deputat avea specialitatea omletei, un senator se pricepea la tirbuşon, un secretar general frigea grătarul cu aptitudini. In trenul ministerial fiecare se găsea calificat la locul lui. Linguşul îl făcea milostiv şi-l irita insistenţa proastă. A dat cui i-a cerut, de două ori mai bine şi a ştiut să dea şi celor ce nu puteau să cerşească

Desigur că austeritatea unui Vintilă Brătianu nu făcea incompatibilă vecinătatea omului generos cu omul avariţiei, dar între aceste două personalităţi, una de perpetuă uitare şi alta de agresivă ţinere de minte, erau deosebirile care au marcat constant în omenire două mentalităţi. Cei mai numeroşi oameni politici sunt incapabili să mulţumească: prieteni şi adversari se împiedecă de ostentativele lor declaraţii de cinste şi muncă. Constantinescu cunoştea acest lucru delicat şi greu, datoria de-a face binele de-a dreptul, de a-l repeta fără oboseală şi pricepea privilegiul, pe care îl învăţase natura lui dela natura guvernată. Pentrucă a dat mult şi tuturora, stăpâneasca lui indiferenţă la opinie, bârfă şi pizmă, a slujit de cal de bătaie hipocriziilor ascetice şi onestităţilor cu firmă — şi cine a căpătat mai mult dela el a fost partidul politic servit de inteligenţa şi de rapiditatea fulgerătoare a soluţiilor lui, totdeauna exacte, în dibăcie, în elasticitate şi prestigiu. Partidul liberal s'a răzimat înainte de lichidarea recentă pe patru minţi, din care cea mai puternică a fost a lui Constantinescu, înţelept ca şarpele şi de nevinovăţia columbei, adaptat punctual cu împrejurarea.

Călătorind prin ţinutul Făgăraşului, afla odată că a doua zi va fi scos la licitaţie castelul Sâmbetei de sus, un aşezământ brâncovenesc, şi că vânzarea trebuia să cadă în folosul unor străini, indicaţi de circumstanţă. In stupefacţia oamenilor politici care-i puneau masa în tren, cum se obicinuieşte într'o gospodărie cu feciori, ministrul se hotărî să liciteze castelul. O bancă locală, unde nu-l cunoştea nimeni, îi puse la îndemână câteva sute de mii de lei.

— Ce faceţi cu el, Excelenţă? l-au întrebat sufragiii?

— Il dau artiştilor.

Artiştii erau singurul obiect de care nu se vorbise la masă. Constantinescu era la Domenii şi la ministerul Artelor funcţiona un titular orientat în trebile lui tot atât de puţin ca şi valeţii de bucătărie din tren.

In casa lui de o simplicitate provincială, din Bucureşti, cu un mobilier de conac boieresc de pe timpuri, Conu Alecu, cum i s'a zis, nu rămânea străin de viaţa intelectuală de dincolo de politică. Avea o apreciere şi o noţiune despre literatură, de pildă, în care oamenii politici dau tot atât de mult cu osul capului cât şi cu al copitei. Jocul cuvintelor şi păinjenişul ideilor îl interesau ca şi o masă bună, cu cari îndeobşte se întocmesc, ca şi o femeie frumoasă, ca şi un pitoresc de natură. Dedesubtul Predealului, casa lui de lemn se vede în valea păduroasă a Timişului şi azi când proprietarul ei risipit în natura pe care a iubit-o cu cinci simţuri sincere şi întregi, a fost adunat cu sitele printre fluturi, greieri şi cărăbuşi şi frământat într'o imagine pe un soclu.

E un om din care au rămas numai fapte, şi nicio vorbă, fapte publice şi particulare, primele organizate de creerul matematiceşte clar şi precis, celelalte pornite cu inima şi încheiate cu emoţia. De puţini oameni se poate spune că sunt buni, într'un înţeles de milă imensă, de iertare sceptică şi de trecere cu vederea părintească. O icoană catolică înfăţişează simbolica bunătate a lui Iisus în specia unei inimi dogoritoare de raze, dedesubtul căreia purcede în azur un miel cu o cruce pe umăr, ţinută de o lăbuţă întoarsă. E inima lui Alecu Constantinescu, pentru care ar trebui să existe neapărat un colţ meritat de Paradis surâzător...

T. ARGHEZI

P. Cerna

— La Brăila.—Costache Nicolopol.—Viaţa de licean —

Părinţii poetului, ca şi celelalte rude ale sale, simpli plugari, muncitori ai unui pământ care nu era al lor, nu aveau mijloace materiale suficiente să întreţină băiatul la liceu şi, mai ales, într'o localitate străină. Deaceea micul candidat fu dus mai întâi de toate la Costache Nicolopol, un negustor grec, care-şi arătă oarecare bună-voinţă în a găzdui pe viitorul poet şi care-i era totodată naş ca şi părinţilor acestuia.

Fu deci primit în gazdă aici, unde i se oferea casă şi masă, în schimbul serviciilor pe care trebuia să le'ndeplinească prin prăvălie, precum şi pentru ajutorul ce trebuia să-l dea la „ale casei".

La început, adaptarea în această localitate nouă şi ciudată pentru el, n'a fost tocmai uşoară micului licean. Era prima dată când se înstrăinase de ai săi, într'o ambianţă cu totul necunoscută lui până atunci. Primele săptămâni, lacrimile nostalgice îl năpădeau mereu şi dorul de ai săi şi de locul natal prindea primele şi cele mai profunde cristalizări, care, mai târziu, urmară, printr'o puterinică memorie afectivă să se realizeze în lapidarele versuri:

Din vârsta fericirii fără minte
Icoane dragi mi-apar mereu 'nainte:

De lume răsleţită şi sfioasă,
In ramă de salcâmi zăresc o casă...

Apropierea de gazdă, de naşul său, Costache Nicolopol, s'a făcut totuşi mai uşor, dată fiind firea vrednică şi ascultătoare a băiatului care, înainte de a-şi face lecţiile sau de a pleca la şcoală, căuta să se achite în totul de îndatoririle pe care le avea, făcând târgueli din piaţă sau deretecând şi curăţind prin prăvălie.

Cu vremea aceste atribuţiuni s'au redus pentru a fi înlocuite cu aceea de preparator al fiului adoptiv al gazdei, un băetan de aceeaş etate cu Cerna, care era cam certat cu cartea.

Greutăţile însă nu-l părăsesc cu totul. Lipsa pecuniară îl urmăreşte necontenit, încât Cerna îşi învaţă lecţiile depe cărţile împrumutate dela colegi.

Astfel devine poetul elev al liceului real „Nicolae Bălcescu" din Brăila unde, ca şi la şcoala primară din satul său, se impune dintru început în ochii colegilor şi profesorilor cărora le câştigă încrederea pe deplin până la sfârşitul şcolii, nu numai ca premiant, dar şi ca mândria acestei instituţii, ca exemplarul cel mai ales al ei, ca obiectul admiraţiei tuturor acelora care l'au cunoscut.

Referitor la viaţa de licean, la felul lui de a fi, în această epocă, avem o mulţime de mărturii, foarte preţioase dela foştii săi colegi şi prieteni, prin care zorii viitorului poet se strevăd din ce în ce mai luminoşi. Câteva citate caracteristice prin felul lor edificator, ne sunt indispensabile. Reproducem mai întâi un fragment din amintirile d-lui C. Cristescu, publicate de către d. C. Stoika [1]:

„L'am cunoscut pe poetul Cerna în clasa V a liceului real din Brăila. Pe acel timp era singurul liceu real din ţară şi acolo ne adunasem toţi absolvenţii de gimnazii, dela Dorohoiu la Turnu-Severin, care urmau mai departe cursurile superioare ale liceului real. In clasa V ne strânsesem peste 80 de elevi şi, desigur, că toţi ne întrebam care sunt premianţii întâi dela diferite gimnazii, de unde venisem, căci ştiam că între ei se dădea mai puternic lupta pentru întâietate.

„Din cl. V a liceului real din Brăila, aflasem că premiantul întâi era elevul Panait Stanciof, un băiat mic, gras, voinic cu părul negru şi cu ochii mari, albaştri, de o strălucire neobişnuită şi în veşnică mişcare, în veşnică agitaţie".

După o descriere similară, d. V. Al. Jean, ne face mai departe în menţionatele „Amintiri", un admirabil portret al lui Cerna. Ne va fi iertată lungimea citatului, redat ca atare, dată find caracteristica sugestivă şi plastică în care trăsăturile fundamentale ale poetului sunt redate cu multă căldură, precizie şi sinceritate.

„Prietenia care m'a legat de el a venit repede, dela sine, inevitabil. Eram singurii realişti care în ora de Trigonometrie citeam pe Baudelaire.

„Din primele zile [2]) în care i-am putut vorbi m'a interesat, m'a câştigat şi'n urmă m'a prins definitiv personalitatea lui puternică. Schimbam din când în când câte-o vorbă, două, cu nouii mei colegi şi restul timpului eram al lui. Nici nu se putea altfel. Punea stăpânire pe tine complect şi te acapara ca pe un bun al lui pe care-l ţine la discreţie. Ca să fie mai sigur că nu ne turbură nimeni „visurile" şi-a părăsit vechiul tovarăş de bancă şi s'a mutat lângă mine. Era pe atunci în frigurile primelor succese. O poezie primită la *Pagini literare* o dedicaţie din partea lui Radu Rosetti... încurajări la Poşta redacţiei, şi simţia nevoia unei legături sufleteşti ca să poată destăinui cuiva năzuinţele lui îndrăzneţe de a fi cândva succesorul lui Eminescu. Citeam ambii mult, febril, fără ordine, cuprinşi de aceeaş beţie: Zola, Goncourt, Maupassant, Goethe, Baudelaire, Strindberg etc. Deseori pierdeam noaptea complect ca să pot termina romanul împrumutat pe 24 de ore să-l citească şi el şi să putem restitui împrumutul la timp. Geometria trecuse... pe-al doilea plan. Profesorii nu ne simpatizau. Fireşte, nimic mai enervant pentru profesorul care-şi descrie curbele în spaţiu, decât să-şi zărească elevii pierduţi în alte spaţii. Se răzbunau apăsând pe numele lui bulgăresc: „Bine, Stancioafe, la ce te gândeşti!?" Nu'l pedepseau însă. Până'n clasa IV fusese premiant şi la inspecţii contau pe el, oricât ar fi fost de împrăştiat. Se deprinsese cu trecerile lui bruşte dela indiferenţă la'ncordare şi'l ertau, convinşi că niciodată n'o să-i dea de ruşine. Era inegal. Această trăsătură fundamentală a întregii lui fizionomii sufleteşti, ieşea într'un relief izbitor, de pe atunci. Lăsă să treacă multă vreme învăţând de mântuială, mulţumindu-se cu orice notă şi deodată se hotărî să revie la vechea lui medie, să arate el „cine e"!

In clasa a şaptea, până aproape de Paşte, era notat mediocru. L'a supărat înţepătura unui coleg care susţinea că nu e în stare să reziste noului premiant, un venetic din Slatina — şi a muncit nebuneşte până la istovire, luând premiul întâi la sfârşitul anului. Mă obişnuisem cu această schimbare de direcţie la intervale destul de mici. In ora de mecanică îmi trecea pe sub bancă versuri, le comentam pe şoptite, apoi brusc îşi îndrepta atenţia asupra profesorului care explica o problemă nouă şi încâlcită: „Uite-l! A greşit!" Mă uitam la el uimit: „De unde ştii tu?" Se scula cu o falşă modestie şi indica profesorului eroarea. Inteligenţa lui vie se împăca cu ştiinţele pozitive, cifre, formule, analize, sinteze, cum se împăca cu fantezia şi visul.

Şi trecea uimitor de repede dela una la alta. Ca elev, era bun, strălucitor, leneş sau indiferent în cursul aceluiaş trimestru. Când se apropia însă vremea răspunderii, făcea din noapte zi şi se prezinta cum trebuia. Nu-şi cruţa niciodată sănătatea. Cred că din pricina acestui fel de a-şi brusca maşina omenească şi-a pierdut viaţa în timpul studiilor în Germania. Inegal în toate.

In raport cu profesorii şi colegii care-i preţuiau talentul şi-l încurajau, aceleaşi salturi, aceleaşi schimbări de o bruscheţă neobişnuită. Intâi duios, atent, recunoscător, apoi ironic, dispreţuitor, capabil să-i sacrifice pentru un joc de cuvinte. Mai târziu, pocăit regreta înţepătura ca să-i prindă din nou în sfârcul biciului. Să te superi pe el era însă greu, căci veselia exuberantă cu care-ţi arunca mica lui săgeată, îi da mai mult o nuanţă de sburdălnicie. Erai în faţa unui ştrengar teribil şi trebuia să râzi de nebuniile lui chiar dacă te dureau. Dintre profesorii noştri d. Munteanu-Râmnic s'a ocupat mai de aproape de elevul care promitea atât de mult. Il primea prieteneşte, captivat de firea lui originală, îl asculta cu admiraţie şi-l încuraja din toată inima deşi ciudatul său elev, obişnuia câteodată, din dragoste, să înţepe destul de adânc.

Pe aceeaş bancă, confesorul lui, trei ani am trăit sub farmecul dar şi sub povara firii lui capricioase. Ceiace îl deosebea fundamental de noi toţi era nelinişţea lui veşnică. Il simţiam alături de mine neastâmpărat, nerăbdător să-mi comunice ceva nou. Imi distrăgea atenţia dela cursuri şi nu era chip să scap. Il ascultam sau trebuia să citesc cu el împreună. La 5 după amiază când plecam spre casă, începea adevărata spovedanie. Un pasaj frumos dintr'un roman, o strofă dintr'o poezie celebră, versurile lui, credinţele lui, speranţele — tot ce-l interesa şi tot ce se frământa în viaţa lui lăuntrică, erau expuse volubil, cald, iute, sclipitor şi nesfârşit. Ajungeam acasă: „Condu-mă şi tu". Reluam din nou bulevardul până la liceu, şi apoi din nou spre casă şi iarăşi spre liceu ore întregi, până reuşeam să-l trezesc, să-i aduc aminte că-i aşteptat, că a pierdut masa şi se supără gazda. După ce pleca îl urmăream câteodată cu privirea. Cu capul în jos, cu mersul caracteristic al intelectualului care calcă nesigur şi cam pe deasupra pământului, continua aceeaş conversaţie, ca şi când ar fi avut pe cineva de braţ căruia să-i spuie... să-i spue mereu! Aveai impresia că tremura în el un prisos de viaţă care trebue cheltuit cu orice chip.

Dimineaţa când ceilalţi elevi se aşezau în bănci cu privirile puţin adormite, în prelungirea somnului de dimineaţă, mai cu seamă iarna — el era vioiu, concentrat şi încordat ca şi când ar fi continuat tensiunea celeilalte zile fără întrerupere. Şi era într'adevăr aşa: „Iţi spuneam aseară că cele mai bune versuri ale lui Sully Prudhomme sunt..." Aveai imediat impresia că firul conversaţiei n'a fost întrerupt nici o secundă, că a rămas întins peste noapte vibrând cu aceiaşi intensitate, cu aceiaşi vigoare. O poezie atât de frumoasă! Sully Prudhomme a scris-o numai pentru el, căci numai el poate vedea complect incomparabila ei frumuseţe! Credeai că s'a despărţit de versurile lui numai o clipă, dar în realitate noaptea dormea cu ele, cum dorm copiii strângând în braţe jucăriile care formează şi plăsmuesc viaţa".

ST. CONST. STELIAN

1) Amintiri despre Cerna. *Cultura poporului* 9. V. 926.
2) 1895 (N. R.).

Helada

Circeia

In jurul ei o turmă întreagă de-animale
Misterioase'n trista învălmăşeală-a lor
Tălăzuia lăuntric un val grohăitor
De pofte deşteptate din patimi ancestrale.

O'ntrecere de râturi, de pliscuri sau de boturi,
Frenetică'n mişcarea ei turbure, tindea
Să-ajungă'nfierbântată, de peste tot, la ea
Ca un gigantic fluviu de mâluri şi borhoturi.

Erau instincte'n goană sălbatecă de fiare
Ţâşnite fiecare cu sine potrivit.
Iar omul de din dosul lor mut şi buimăcit
Inainta cu labe greoaie şi cu ghiare.

Venise să privească o nouă armonie
Cu'nţelepciunea'n aur a gândului drept scut.
Şi s'a trezit că-i linge picioarele, căzut,
Şi mâinile, şi carnea de musc, trandafirie.

Ea răsărea cu râsul în ochi şi cu plăcerea
In cutele mişcării aprinsului ei trup.
Şi, cu mirosuri grele de ceară şi de stup,
Infiora'mprejurul ei umbra şi tăcerea.

Ţipa nisipul umed al insulei sub mersul
Ei sigur ca un veşnic şi straniu spazm în sbor.
Şi plantele cu toată căldura'n sus a lor
Umpleau cu strălucirea ei dârză universul.

Se'mbrăţişau copacii cu freamăt de pantere,
Plesnea granitul lângă ea tresărind în stânci,
Isvorul la picioare i se culca pe brânci
Şi voluptatea'n colici gemea şi în durere.

Işi cunoştea puterea ţâşnită cu'noptarea
Din ea ca magnetismul de şarpe'n porumbiei,
Şi ucisese'n turma de porci din preajma ei
Ruşinea renunţării la om, şi remuşcarea.

N. DAVIDESCU

Louis de Robert

Scrisoarea mortului

După 15 zile dela mobilizare, Jean Ordinaire se prezintă la regimentul din care făcea parte, însoţit de servitorul său Fortuné, care îi devenise camarad, deoarece erau repartizaţi la aceiaşi companie. Având acelaş grad, orice diferenţă socială dispăruse dintre ei; totuşi, fostul servitor păstra faţă de stăpânul său, aceiaşi respectuoasă dragoste. Intr'o zi la începutul campaniei, Jean îi schiţase, în câteva ore, portretul. Din ziua aceia Fortuné consideră pe tânărul pictor ca pe un ales al lui Dumnezeu şi căuta să-l scutească de toate măruntele grij ale vieţii, ursite, — după părerea lui, — numai muritorilor de rând. Pe câmp, în nesfârşitele marşuri, în cantonament şi mai târziu în tranşee — fostul servitor căuta să uşureze viaţa aceluia care, dacă încetase să-i mai fie stăpân, îi rămânea totuşi superior prin inteligenţă şi talent. Cum era robust, îndemânatec, inteligent şi practic — îşi întrebuinţa forţa fizică pentru a face corvadă dublă, scutindu-l astfel pe Jean; iar inteligenţa îl ajuta să-i procure întotdeauna fie un aşternut cald, fie un supliment de hrană, chiar în zilele cele mai grele.

La plecare spre regiment, mama lui Jean îi spusese lui Fortuné:

— Ştiu cât îmi iubeşti copilul ! Ţi-l dau în grijă ! Supraveghează-l, — ai grijă de el, fă tot ce poţi ca să-i fie mai uşor războiul. Fortuné îşi luase misiunea în în serios.

* * *

In ziua aceea călduroasă, secţia I-a din compania 27, trebuia să ocupe o importantă poziţie, de unde fusese izgonit inamicul. Gloanţele duşmanului şuerau pe la urechile soldaţilor, care se târau pe brânci, împovăraţi de echipamentul complect ce-l aveau în spate şi obosiţi de marşurile ultimelor zile. Cei care cădeau, răniţi sau morţi, erau lăsaţi în urmă, de oarece era ordin să se ocupe cât mai repede poziţia. In spatele lor se auzeau horcăituri şi chemări desnădăjduite, — dar fiecare se încuraja gândind că moartea îl va ocoli. Un soldat lovit în cap, continuă să se mai târască câteva clipe, plin de sânge; alţi patru se opriră deodată pe loc, fulgeraţi de moartea năprasnică.

Insfârşit ajunseră în faţa unei ridicături de pământ, unde se opriră să respire o clipă. Fortuné, întins alături de Jean, se ridică puţin ducând bidonul la gură, dar imediat capul îi căzu pe umăr şi un geamăt i se strecură printre buze. Un glonţ îi luase viaţa. Jean îl luă în braţe. Obrajii mortului erau plini de sudoare, iar gura parcă îi zâmbea. Jean nu putea crede că Fortuné e mort, aşa cum nu putem înţelege, în primul moment, moartea celor care ne sunt dragi. El încercă să-i dea să bea, încurajându-l, făgăduindu-i că va veni să-l ia spre a-l duce la ambulanţă, îndată ce vor ajunge la poziţia destinată. Dar când vru să-i ridice capul, acesta căzu înlături, inert.

Porniră din nou, cei care mai rămăseseră vii. Abea seara, după ce ocupaseră poziţia, după ce încetă atacul german, cei vii se putură îngriji de camarazii lăsaţi în drum, morţi sau răniţi. Ajutat de câţiva camarazi, Jean îngropă la umbra unor copaci, pe acel care îi fusese atât de bun prieten. Ii puseră la cap o cruce tăiată din crengile copacilor; pe coajă au săpat numele mortului. Peste cruce au atârnat chipiul bietului soldat. Apoi Jean rupse câteva crenguţe tinere, împleti o coroană şi o aşeză la picioarele crucii.

A doua zi, la distribuirea scrisorilor, se găsi una şi pentru Fortuné. — Dă-mi-o mie, — spuse Jean. Era o scrisoare dela mama camaradului său. Jean cunoştea scrisul, plicul. Tânărul pictor se gândi înduioşat la fiinţa aceia pe care n'o văzuse niciodată, dar ale cărei scrisori ştia cu ce drag erau aşteptate şi cu ce emoţie cetite!... Puse plicul în buzunar şi toată ziua rămase tăcut.

Pe înserat, camarazii îl văzură cum se strecura printre pomi singur şi trist. Câţiva l-au întrebat unde se duce, dar el nu le răspunse nimic. Ajuns în marginea păduricii, unde se ridicau cele câteva cruci pe mormintele săpate în ajun, — Jean se opri la crucea care purta numele lui Fortuné. Ingenunchie şi, în tăcerea serii de vară, el săvârşi un lucru care, — câteva zile mai înainte, — l-ar fi făcut să râdă cu hohote, dacă i l-ar fi povestit cineva. Pictorul scoase din buzunar plicul primit în ziua aceea, îl deschise şi, la lumina slabă a apusului, începu să citească cu glas tare. Ingenunchiat la capătul mormântului, lângă crucea de mesteacăn, soldatul Ordinaire cetea, cu glas tare, fără să se gândească dacă gestul lui era frumos sau ridicol, absurd sau mişcător. El cetea scrisoarea aceea din care se desprindea atâta dragoste sănătoasă, scrisoarea aceea venită din depărtaţii munţi Ceveni, dintr'un sătuleţ mic, ascuns în verdeaţă, dintr'o căsuţă umilă pe care mortul — adormit pe câmpul de luptă, n'avea s'o mai vadă, depe pragul căreia o mamă curagioasă şi iubitoare aştepta pe cel plecat, căutându-l în zarea limpede a serii aceleia de vară, fără să bănuiască că undeva, la marginea unei păduri, sub pământul rece, flăcăul ei adormise somnul veşniciei.

Trad. de UŢA FUS

Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevărului literar", a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi. Vineri şi Sâmbătă între orele 5-6.

Din literatura italiană contimporană

CORRADO ALVARO

Coronata

Işi pusese la gât iconiţa Maicii Domnului, atîrnată pe piept cu o panglică galbenă care-i stătea bine, şi-şi judeca amănunţit culoarea pământie a pielii. Desigur, cu o panglică verde i-ar fi venit şi mai bine, ca anul trecut, îşi aducea aminte ea. La nodurile cozilor părul se făcea auriu; verzi erau sferturile de stofă care îi rotunjeau pieptăraşul... ciudat de cereşti ochii ei. Când o priviai, îţi răsăriau în minte grâul, câmpurile în timpul verii, căci asemenea verii era uscată şi plinuţă în acelaş timp. Fără veste începu să spună că nu mai voia să meargă la biserică şi tremura toată de un tremur necugetat. Tatăl începu să strige: că nu se făcea una ca asta, după ce căpătase harul sfânt de-a vindeca de boală, să nu-şi ţie cuvântul dat. Trebuia să facă drumul pe jos, desculţă, cu o făclie de ceară în mână, patru ore de cale prin munţi. Atunci prinse a se ruga să n'o silească fiindcă avea să vadă câtă dreptate avea ea că nu voia să meargă, că visase urît, şi avea presimţiri şi mai urîte. Chiar atunci sosi doamna Domenica, cea cu copilul mut, care voia ca tocmai ea, Coronata, să-l ţie în braţe în faţa altarului Domnului, care trebuia, dacă voia, să-i redea graiul. Coronata se porni pe plâns şi se uita pe fereastră de parcă ar fi aşteptat pe cineva. Treceau cântând din fluere şi cimpoaie pelerinii, care veniau din depărtare şi sloboziau în piaţă, în semn de veselie, puşti şi pistoale cu mai multe încărcături. Unul făcea drumul jucând, altul pornise o adevărată horă în timpul popasului din piaţă, erau femei cu sugacii încărcaţi în coşuri pe care le purtau pe cap; era un vuet grozav care se alătura sgomotului obicinuit al verii. Unul din pelerinii aceia, cu calul numai panglicuţe, de parcă l'ar fi dus în dar, începu să strige spre ea: „Trăiască Madona!" şi juca plin de foc, învârtind în mână o puşcă. Atunci Coronata reintră în casă tremurând ca o găină, ciufulită, şi începu să bată din piciorul gol: — Nu, nu şi iar nu! — Turcoaico, arăpoaico, diavoliţo, păgâno! — îi strigau în jur.

Porniră, mama îşi puse pe cap coşul cu merinde, Coronata luă făclia grea împodobită cu panglicuţe, îşi puse pe plete cununiţa de spini împletită cu flori albe de curpen, care păreau un roiu de albine care-i flutura în jurul obrazului cald şi serios şi avea grije să nu se înţepe. Işi bătea cu pumnul în piept spunând: „Maică sfântă, ce-are să mi se întâmple!" Dar nimeni n'o băga în seamă şi tatăl o mâna înainte ca pe o viţea. Cei cu calul erau acum departe şi cântau cât îi ţinea gura. Mutul, pe care şi-l treceau una alteia purtându-l în braţe, sta şi privia cum strigau toţi „trăiască !" sau cum mânuiau armele şi — era în zori — se uita la copacii în flăcări care luminaseră drumul toată noaptea. — Vai, el n'aude nimic, bietul îngeraş ! — spunea doamna Domenica. Dar mutul înţelesese şi dădea din mânuţe ca unul care vrea să spună ceva. La un isvor din munte, cei cu calul se opriseră, mâncau şi beau şi cine n'avea nimic de îmbucat cânta de-ţi spărgea urechile. Dar nu cântau nimic religios, încât doamna Domenica se văita: — Uite ce neam de necredincioşi, care merg la slujbă cântând cântecele vesele ; dar, de ce se mai duc, mă rog? — Nimeni nu ştia de unde puteau fi, dar Coronata ştia : trebue să fi fost cumpărătorii de piei şi de ceară care veneau de pe partea cealaltă a muntelui, oameni care trăesc sus pe culmi jumătate din an, şi apoi coboară cu dobitoacele încărcate de marfă. Cum ştia lucrul acesta? Iar începu să spună că voia să se întoarcă îndărăt, că asta era o zi rea pentru ea, că Maica Domnului o ierta dacă se întorcea acasă. Atunci tatăl îi spuse că era în stare s'o ia şi cu răul, cu toţi cei optsprezece ani ai ei. Zorile se limpeziseră acum, soarele încerca să pătrundă în văile răcoroase şi umbrite, începeau pe crestele mai înalte să cânte greerii, pe când jos, glasul iernatic al şuvoaelor lărmuia ca cineva care nu vrea să asculte. Apoi începu priveliştea colibelor de ferigă, unde ţineau dugheni pentru pelerini negustorii de vin, aproape de isvoarele limpezi; şi răscrucile unde soseau din alte ţinuturi oameni beţi de cântece, de sgomot, de vin şi bolnavii care îşi ridicau feţele de smalţ de pe targă şi beţivii care mergeau şovăind pe marginea drumului, ca măgarii. Se căscară golurile văilor, gurile prăpăstiilor, între un cor asurzitor de strigăte, un fluturat de pălării şi de năfrămi şi împuşcăturile nebuneşti: apăru schitul alb, cu înfăţişarea lui de episcop cu mitra 'n cap, în fundul văii.

Coronata ţinea pe mut în braţe lângă împrejmuirea altarului şi zicea: — Strigă, strigă, chiamă pe Maica Domnului. — Il ţinea strâns în braţe, îi apăsa capul de marmora rece a parmaclîcului. Copilul scotea urlete nedesluşite, şuruind de năduşală, cu părul zburlit, gura căscată, alb ca ceara. Lumânările altarului se răsuceau încetişor în căldura mare a răsuflărilor şi-a suspinelor mulţimii şi pe neaşteptate picau lacrimi mari de ceară pe acoperitoarea altarului. Maica Domnului de piatră colorată, acoperită de cercei şi brăţări, privia cu ochii ei negri drept la uşa pe care năvălea mereu lumea, cu toate că biserica era ticsită. La fiecare grup de oameni ce intra, mulţimea deasă se strângea ca trupul unui monstru care mistue cu mare greutate. Pătrundeau ca într'o stână sfântă, juncile şi caprele gătite cu funde pe care păstorii le aduceau în dar şi care trebuiau să ajungă până la altar. Femeile în jurul mutului, îl apăsau din toate părţile, îi strigau în urechile surde, îi arătau, ca să-l facă să priceapă, cum mişcau buzele galbene când strigau: „Maica Domnului!" Alte femei, înfierbântându-se pentru lucrul acela, se striviau împrejur, se apucau să se bată cu pumnii în piept, să strige cât le ţinea gura: — Fă minunea, Maică prea sfântă ! — Părea că s'ar fi început o întrecere invidioasă, care căpătă minunea. Mutul ridicat deasupra întregii mulţimi, se căţărase pe marmora balustradei şi-i înţepau ochii toate lumânările acelea, gurile deschise îl năuceau iar mânile din jur care îl susţineau păreau că-l înalţă sus, sus, la îngeri. Inţelesese, şi acum glasul îi eşea de pe buze ca un horcăit. Bărbaţii, amestecaţi prin mulţime, turburaţi de-a se simţi strânşi între femei, erau cuprinşi de ameţeală. Din când în când, de pe banca acoperită cu o pânză albă, pe care credincioşii aruncau plini de avânt, cercei şi inele, tremurând şi strigând : „Fecioară frumoasă!", preotul ridica ochii în tavan ca şi când ar fi văzut zburând vocea aceia devenită articulată şi cuvântul acela care ar fi făcut să tresară de urlete biserica. Dar deodată Coronata dădu drumul băiatului. Un om se apropiase de ea înconjurat de alte feţe hotărîte. Mutul se muie pe balustradă, strigă, păru că strigă desluşit: „Maica mea! Mama mea!"; mulţimea se ridică fremătând şi bătându-se în piept, în timp ce un cal negru cu funde roşii îşi făcea drum tropăind şi nechezând, se apropia de altar şi iată-l că în loc să se ghemuiască jos, cum era obiceiul, se întorcea spre uşe cu o femeie în şea şi sub biciul unui tânăr întunecat trecuse hotărît pragul şi pe-aci ţi-e drumul, ca o nălucire.

Lumea care dănţuia în piaţă nu băgase de seamă chiar pe loc, până când o femeie nu năvăli pe uşa bisericii, cu părul despletit, strigând: — Mi-au furat fata ! — Alte strigăte acoperiră glasul acela: — A făcut minunea! — Calul pierise nu se ştie încotro în pădurea din jur şi împrăştiase un grup de oameni din jurul ghicitoarei legate la ochi, care rămase singură în piaţă, de parcă s'ar fi jucat de-a baba oarba. In piaţă mamele se porniră pe un strigăt grozav: — Mariana, Grazia, Lucia! — ca să se încredinţeze că fetele lor erau încă acolo. Un bărbat cu puşca în mână, începu să se roage să i se împrumute un catâr, un măgar, ca să urmărească hoţul, şi fură văzuţi un bărbat şi o femeie, doi bătrâni, care dădeau pinteni unui măgar vesel şi săltăreţ. pe urmele calului cel negru. Fetele erau speriate şi visătoare şi cam ştiau ele din ce ţinut era fata furată.

In pădure fu zarvă. Cine ieşia în cale era întrebat dacă văzuse o femeie călare pe un cal împodobit cu funde şi un tânăr călare şi el. Vorbele se băteau cap în cap, părea că oamenii nu înţeleg de loc ce e o femeie şi un cal. Poate le era teamă că hoţul era un om primejdios şi arătau nelămurit drumul, în sus, în jos, încoace, încolo, la întâmplare. Mama, cu părul despletit, mergea chemând şi rugând pe toţi sfinţii. Striga prin văi: — Coronata, Coronata, fetiţa mea! — Dar cuvintele îi erau acoperite de vocea pâraelor adânci care se căutau prin văgăuni şi nici munţii înşişi nu repetau şi nu lărgeau acele cuvinte, ci dădeau un slab răsunet de parcă ecoul însuşi amuţise. Spre seară, într'o văgăună pustie, păru că pe coasta unui munte s'ar fi aprins un foc, păru că în desişul întunecat culori gingaşe de vestmânt femeiesc strălucesc ca o arătare. Tatăl prinse a trage ca un nebun, până când îşi făcu loc printre ramurile unui copac o femee care începu să vorbească. Toată valea prinse să asculte, glasul acela care părea supraomenesc, glasul însuş al unui ecou care printr'o minune ar fi învăţat să născocească vorbe; şi zicea: — Eu vă spusesem că nu vreau să plec. Ştiam că trebuia să se sfârşească aşa, iar acum e zadarnic să vă mai bateţi capul. Dacă vreunul se mişcă — trag, fiindcă acesta e bărbatul meu şi-l iubesc. — Glasul se stinse, se auzi nedesluşit de două trei ori câte o silabă din cuvintele acelea repetate de ecourile absorbite şi îndepărtate, cu vocea lor morocănoasă şi batjocoritoare. Tatăl se aşezase pe o piatră, cu obrazul în mâni şi părea mort aşa cum stătea. Mama cu părul cărunt despletit, cu lacrimile care-i scăldau faţa ca o sudoare neomenească, spuse întorcându-se către unul: — s'o fi gândit, blestematul ăla, să-i ducă ceva de mâncare? Dacă ar fi cineva să-i ducă o oală cu fiertură şi o bucată de turtă. Eu nu, nu vreau să-i mai văd. Pentru mine au murit.

(Din volumul „Gente in Aspromonte"). Din italieneşte de *N. Dumitrescu*.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Primii paşi

Sfârşit

Se simte 'n aer un fior
Prevestitor de moarte.
Tomniţele se'ngână'n zbor
Peste câmpii deşarte.

COLETTE DEMETRESCU

Iubire...

Pe gura fragă de nectar, avar
Păstrat de buza ta subţire,
Cândva o gură a întârziat
Şi n'a găsit ce-a căutat...
Iubire.

In părul inelat — strălucitor
Şi'nvolburat de răzvrătire,
Cândva o mână a rătăcit
Şi n'a găsit ce-ar fi dorit...
Iubire.

In ochii plini de dor înăbuşit,
Clocotitori din fire, —
Cândva alţi ochi s'au oglindit..
Şi nici acolo n'au găsit...
Iubire.

A. LUNCESCU

Biografie

S'a născut într'o dimineaţă
Sub un şopron improvizat din stuf,
Pe şoseaua Gherman Pântea, în Bacioi.
Adăpostul rustic era mai mic decât movila de gunoi,
Care-i fura tot soarele din faţă.

Şi măsa muri deamiaza pe zăduf.

El a crescut...
A iubit şi o fată
Pentru care s'a bătut,
După obiceiul mărginaş.
In urmă a plecat cu mai mulţi la armată,
Eliberându-se cu gradul de fruntaş.
Asta fu în 27...
In 28 s'a însurat cu fata'n chestie,
Care şi-a plecat obrajii domneşti de mere coapte,
Pumnilor pietroşi de bestie.

Acum suntem în 32;...
Coliba veche nu mai e de mult.
In curte-a mai crescut căpiţa de gunoi,
Sub care-a putrezit corpul femeii smult
De sub scutul pruncului într'o noapte...
Răsbiseră viermii prin sbârciturile răscoapte.

El mărturisi unui tovarăş în cârciumă
Că pruncul plânge după mumă;
Deaceia i-au pus lanţuri la mâini şi la picioare.

Acum scoate sare

A. Cdr.

La o ţigară

Cel mai tânăr aprinse o ţigară şi urmă să povestească celuilalt cu glas măsurat, fără nici o intonaţie deosebită, mai mult ca un murmur monoton:

„Pe mine m'au dat la un batalion de rezervişti şi compania noastră avea trei ofiţeri: doi activi şi unul rezervist. Asta părea un om de treabă, nu comanda, nu înjura şi nici nu se răţoia în faţa frontului. Umbla liniştit şi gânditor. Soldaţii, daţi dracului, cum sunt ei, râdeau pe înfundate, când da greşit vreo comandă sau spunea unei ţoape: „Camarade, adu-mi rogu-te, niţică apă, în bidon". Când am ajuns dincolo trecuse de amiază. Era tare cald, doar vântul mai potolea puţin arşiţa cea mare. Fără să pierdem vremea, am urcat râpa şi am luat-o drept înainte pe câmp. Din depărtare se auzeau bubuituri. Am ciulit cu toţii urechile şi glumele pieriră ca prin farmec, fiecare am dus mâna la armă în neştire, pentru ca să ne încredinţăm că e încărcată şi tăcuţi am păşit mai departe. Bubuiturile se înteţiau mereu şi cu toate că era ziua, zăreai trăsnete pierind în depărtare. Un om de legătură aduce un ordin. Maiorul îl desface, îl citeşte şi schimbă câteva cuvinte cu comandanţii de companie. Două companii o iau spre dreapta şi stânga, a noastră însă înaintează având ca rezervă a patra companie. De acum încep să se audă şi împuşcături. Un şuerat prelung şi un plici lung când glontele izbeşte pământul. Şueratul se inteţeşte, iar noi înaintăm mereu, mereu, fără să suflăm o vorbă, cu mâinile încleştate pe armele luate de pe umăr, parcă ispitiţi de grozăvia ce ne aşteaptă. Dintru'ntâiu n'am băgat de seamă ce şopteau vecinii mei, până ce am prins câte-va vorbe. „Unde-i căpitanul, mă?" Toate astea nu au oprit o clipă compania din mersul ei, căci sublocotenentul rezervist păşea în capul coloanei, galben ca turta de ceară, dar hotărît, după cât puteam eu să judec. Fără să ne dăm seama ne-am pomenit că am iuţit pasul şi acum alergam suflând greu şi neştiind cum să ne ferim de gloanţele ce sburau deasupra capetelor noastre şi cum şi încotro să tragem. Incepuse să asfinţească când am eşit din porumbişte şi am dat de un câmp ras ca în palmă. Compania se opri o clipă pentru ca oamenii să răsufle, apoi pornirăm în goană înainte. Deodată sublocotenentul rămase locului, ridică amândouă braţele în sus, se întoarce înspre dreapta şi cade la pământ greoiu, ca un buştean. Câţiva inşi se reped ca să-l ridice. Murise pe loc. Fiecare se prefăcea că mai înaintează câţiva paşi, apoi se oprea şi se înturna spre porumbişte, fără să mai întoarcă capul. Câţiva mai mergeam înainte în neştire. Artileria bătea în spatele nostru, aşa că eram nedumeriţi încotro s'o luăm. Eram leoarcă de sudoare. Imi scot tunica de postav şi duc mâneca cămăşii la obraz ca să-mi şterg praful de pe faţă. Când am ridicat ochii am rămas locului pironit. Din amurg năvăleau sumedenie de ai noştri. Unii erau plini de noroiu, alţii de sânge. Colo un camarad se căznea să ducă în spinare pe un rănit, şi mereu alţii şi iar alţii răsăreau din amurgul serii descheiaţi, dezarmaţi, dând din mâini ca nişte dezmetici. Un şuvoi de fugari mă depăşeşte şi altul şi iar altul, aşa că tot câmpul, cât cuprindeai cu privirea, era plin de soldaţi care alergau ca nebunii în toate părţile. Multă lume era rănită şi cum unii mă văzură neatins, m'au silit să le leg rănile cu bucăţi de pânză rupte din cămăşile lor. Fugarii işţia erau încă din cei uşor răniţi. Cei care erau loviţi mai greu, alergau câtva timp, apoi cădeau la pământ şi se agăţau de picioarele trecătorilor ca să nu fie părăsiţi pe câmp.

O mână de inşi, cu tunicele descheiate, fără capele, fără arme urla dn goană către cei care mai mergeau înainte: „Inapoi, fraţilor, că vă taie bulgarii. Cei câţiva, care ne găseam la un loc, ne-am oprit, într'o râpă, cu faţa şi mâinile pline de sânge. Un glonte mă izbise în dreapta gâtului. Am fost ridicat şi dus la ambulanţă, iar de acolo la spital, unde am stat luni de zile. Nici acuma nu sunt bine.

G. MIRCEA

Un examen particular *(Schiţă veselă)*

SCENA I

(Scena se petrece în cancelaria unui liceu. Profesorul cu catalogul subţioară, se pregăteşte să iasă pe uşe. Intră un Domn gras).

D-l: Bună ziua, D-le Profesor.

PROF.: A! Vă salut cu respect D-le secretar general.

D-l: D-le Profesor, viu cu o rugăminte la d-ta...

PROF.: Mă rog, D-le secretar general, sunt la ordinele D-voastre. Luaţi loc vă rog.

D-l: Mulţumesc, dragă D-le Profesor, mulţumesc foarte mult, dar sunt tare grăbit. Mă aşteaptă ministrul şi sunt deja în întârziere.

Şi apoi, văd că şi D-ta te pregăteai să intri în clasă şi nu vreau să te reţiu. (Profesorul face un gest de protestare politicoasă). Nu, nu, te rog. Eşti foarte amabil. Iată în două cuvinte despre ce este vorba, scumpe D-le Profesor. Băiatul meu dă astăzi examen cu D-ta. Acum, D-ta să nu-ţi închipui că eu am venit ca să... Nuuu! Băiatul a învăţat. E un copil foarte bun, aş putea zice eminent... dar, vezi D-ta: e cam sfios, ...cam timid...

PROF.: De sigur D-le Secretar general, de sigur, aşa sunt copiii buni! Noi, dascălii suntem şi psihologi şi numai decât deosebim copilul bun şi sfios de cel rău şi impertinent.

D-l: Tocmai de aceia, D-le Profesor, venisem să te rog să...

PROF. (întrerupând): Să n'aveţi nici cea mai mică grije, D-le Secretar general. Cum se numeşte tânărul?

D-l: Petrescu Vasile.

PROF.: Petrescu Vasile. Bun. Am reţinut.

D-l: Mulţumesc, D-le Profesor, şi dacă cumva ai vre'o nevoie, ştii — vre'o afacere ceva pela minister, vino la mine şi numai decât ţi-o aranjez.

(După ce strânge cu efuziune, mâna profesorului, D-l gras pleacă. Profesorul îşi potriveşte ochelarii pe nas, îşi ia catalogul şi iese şi el).

SCENA II

(Scena se petrece în clasă. Profesorul pune întrebări unui elev care, congestionat şi transpirat face eforturi să răspundă)

PROF.: Cum îndrăzniţi să veniţi la examen în halul ăsta de nepregătire? Ce? D-v. credeţi că aşa se trece un examen? Tot anul umblaţi după drăcii şi când vă prezentaţi la examen staţi cu gura căscată.

ELEVUL (timid): D-le Profesor, mai puneţi-mi o întrebare.

PROF.: Ce să te mai întreb D-le? Ce să te mai întreb! Nu vezi că nu ştii nimic? Poftim. E ultima chestiune ce ţi-o mai pun. Cum se numea a doua soţie a lui Antonie Vodă din Popeşti?

ELEVUL (se gândeşte, încruntă din sprâncene şi mişcă gura ca şi cum ar mesteca ceva, vroind să arate prin aceasta că ştie chestiunea, dar momentan îi scapă răspunsul): D-le Profesor, să vedeţi...

PROF.: Ce să văd, D-le? Văd că nu ştii. Asta văd. Poţi să treci la loc. D-ta te numeşti Petreanu?

ELEVUL: Nu, D-le Profesor, Petrescu.

PROF.: A! D-ta eşti Petrescu? Păi, de ce nu spui D-le?! Stai, D-le Petrescu, mai stai puţin te rog, să-ţi mai pun o întrebare. Ia spune-mi D-ta, ce răsboaie a avut Mihai Viteazul.

ELEVUL (repede): Mihai Viteazul a avut războaie cu Turcii, Ungurii şi Tătarii.

PROF.: Cu Tătarii? Ia, gândeşte-te bine.

ELEVUL: Nu. Cu Turcii, Ungurii şi Polonii.

PROF.: Cu Polonii? Hm! Nu tocmai. Bine. Văd că ştii asta, dar ia spune-mi te rog ce localitate mai însemnată cunoşti unde a bătut Mihai Viteazul pe Turci.

ELEVUL (iar se gândeşte, iar încruntă din sprincene şi iar mişcă din gură).

PROF.: Ei, haide (voind să-l ajute). Că...

ELEVUL: Călăraşi.

PROF.: Ei! Călăraşi, la naiba! Gândeşte-te bine. Căl...

ELEVUL (vesel): A, da! Căldurăşani.

PROF.: Eh! Nu frate.. Călu... Călugă...

ELEVUL: Călugăreni.

PROF.: Aşa. Bine. Deajuns. Poţi să treci la loc, D-le Petrescu. Petrescu Vasile? Nu?

ELEVUL: Nu, D-le Profesor. Eu sunt Petrescu Ion.

P. ŞERBANESCU

Săptămâna aceasta
LECTURA Floarea literaturilor străine a lans...
NUMĂRUL 400!
Patru sute de autori celebri daţi cititorilor!
No. 400 aduce romanul unui destin uimitor şi dramatic:
COPILUL-MINUNE DIN GHETTO
de IRENE NÉMIROWSKY
O capodoperă a ilustrei autoare a romanului „DAVID GOLDER"

Cronica literară

Varietăţi erudite

Deşi nu am nicio competenţă în materie de filologie clasică şi numai oarecare orientare de cititor în filologia romanică, atâta câtă trebue unui intelectual pentru a putea folosi concluziile unei ştiinţe speciale în domeniul mai larg al filosofiei culturii, mă simt obligat să atrag azi atenţia asupra unor nu tocmai recente studii de eruditie filologică datorite unor români. Intârzierea este în fond inapreciabliă fiindcă asemenea lucrări sunt în afară de timp şi spaţiu şi trăesc numai în secolul abstract din praful marilor biblioteci.

Motivul pentru care mă simt îndatorat să spun câteva cuvinte neautorizate despre nişte cărţi de eruditiune este tăcerea care apasă de obiceiu asemenea lucrări pentru care nu există reviste şi critici de specialitate. Când în vreo redacţie de revistă literară pică vreo carte de acestea toţi şi-o aruncă pe întrecute în braţe şi nimeni nu vrea să şi-o ia asupră-şi. Rareori vreun universitar încearcă câteo recenzie, de obiceiu polemică, dar atunci are în vedere fără îndoială discreditarea autorului şi înlăturarea lui de la posibilitatea unei numiri la Universitate.

Primul op asupra căruia vreau să atrag atenţia este *Étude sur le style de Saint Augustin dans les Confessions et la Cité de Dieu*, datorit d-lui Const. I. Balmuş, clasicist erudit dela Iaşi, care a făcut studii în Germania şi a fost o vreme şi membru al Şcoalei române din Roma, pe vremea lui Vasile Pârvan. Lucrarea sa, editată de cunoscuta *Association Guillaume Budé* (Collection d'études anciennes) e o încercare de filologie în înţelesul cultural al ei, adică de studiu al culturii prin expresie. Prin aceasta se apropie într'o măsură importantă de preocupările noastre şi cade prin urmare până la un punct în sfera de acţiune a criticii literare. De altfel d. Balmuş e cunoscut publicului prin merit de ordin pur artistic. Traducerea romanului lui Longos, *Daphnis şi Chloé*, publicat acum zece ani, în editura „Cultura Naţională" ne arată până în ce măsură d-sa stăpâneşte nu numai originalul dar şi limba română, putând realiza translaţia completă a spiritului şi savoarei textului în versiunea română. Socotesc pe d. Balmuş printre cei mai artişti traducători ai noştri din limbile clasice şi de aceea aştept cu interes traducerea *Confesiunilor* Sfântului Augustin pe care o pregăteşte.

Nu pot, cum am zis, să dau vreo opinie în ce priveşte latura ştiinţifică a cărţii. Filologi emeriţi ca M. Comeau, Paul Faider, Giuseppe Ghedini, Iohannes Tolkiehn, Al. Graur şi alţii au adus elogii autorului aşa încât din acest punct de vedere nu mai este îndoială că ne aflăm în faţa unei lucrări extrem de valoroase. Giuseppe Ghedini, bunăoară, profesor de Latină şi Greacă la Universitatea catolică *Sacro Cuore* din Milano, crede că poate afirma „cum că studiul d-lui Balmuş este una din lucrările cele mai bune asupra stilului unui autor din care să se poată deduce sufletul şi arta unui scriitor".

Cititorul profan rămâne înspăimântat în faţa acestor fel de studii de retorică. Autorul studiază pe rând cuvintele în sensul şi funcţiunea lor, ordinea cuvintelor, construcţia frazelor, figurile retorice, într'un cuvânt face atâtea capitole câte puncte are gramatica. Intrebarea pe care ţi-o pui numaidecât e următoarea: în afară de purul exerciţiu universitar la ce bun toate acestea? Ce-mi pasă mie dacă Sf. Augustin pune verbul în mijlocul sau la sfârşitul propoziţiei, dacă împrumută diminutivele preclasicilor sau clasicilor sau dacă întrebuinţează participiile substantivale?

In realitate nu e vorba numai de un exerciţiu gramatical ci de o adevărată operă critică. Din atenta observare a elocuţiei se desprinde noţiunea unui ritm interior, parte spontan, parte artistic şi aceasta ajută procesul de intuire a operei studiate. D. Balmuş surprinde actul creaţiunii încetinind ca într'un film momentele gândirii şi atunci din analiza lentă a expresiei emoţia artistică devine mai vie. Critica sa, organizându-se încetul cu încetul pe treptele eruditiunii se transformă într'un proces de sensibilitate care valorifică. Intr'un cuvânt d. Balmuş face în chip analitic ceeace orice critic literar ar face în chip sintetic, adică reviziunea expresiei ca agent de sugestii. Iată un exemplu, luat la întâmplare, (p. 265) de fineţe critică în recepţia vocabulelor:

Nous finirons ce tableau par les images que saint Augustin trouve pour exprimer l'idée de *parler*.

Les *mots* sont des *vases choisis* et *précieux:* non accuso *verba* quasi *vasa* lecta atque pretiosa. Conf. I. 16, 26, 26; nec quali *vasculo sermonis*, sed quid mihi scientiae comedendum adponeret. Conf. V. 3, 3, 8.

Les *paroles purifiantes* prononcées par son ami Alypius ont été des *charbons* ardents qui ont cautérisé son âme gâtée: tu de corde et lingua mea *carbones ardentes* operatus es, quibus mentem spei bonae adureres tabescentem ac sanares, Conf. VI 7, 12, 27, 29.

Le *discours persuasif* du philosophe Victorinus était *l'épée* aiguisée avec laquelle „il avait tué tant d'âme": Victorini *lingua*, quo *telo grandi* et *acuto* multos peremerat Conf. VIII 4, 9, 32...

La rhétorique est *vent* et *fumée:* nonne ecce illa *fumus* et *ventus?* Conf. I, 17, 27, 17, etc".

Toate aceste exemple nu sunt oare sugestive în secolul *Cuvintelor potrivite?* Oridecâte ori d. Balmuş face o observaţie de ordin filologic, stabileşte şi o judecată estetică, aşa încât bizuit pe eruditie d-sa face operă de sensibilitate artistică adică de critică. Apropierea pe care o face între Sf. Augustin şi Péguy (unanim remarcată) dovedeşte cât de puţin uscat pentru frumuseţile literare poate fi un filolog clasic, socotit în deobşte pedant, şi refractar aerului de câmp al poeziei moderne.

* * *

A doua lucrare de care vreau să vorbesc aparţine d-lui Marin O. Lişcu şi editată în aceeaşi colecţiune se intitulează *Etude sur la langue de la philosophie morale chez Cicéron* (Paris, 1930). Iată dar un om modern, profesor şi fost senator, care pe aceste vremuri de oratorie parlamentară improvizată, meditează la Ciceron şi la stoicismul latin. Această constatare îţi face bine prin liniştea şi încrederea în puterea spiritului ce le aruncă în suflet. N'a murit încă, prin urmare, contemplativitatea, şi problema substantivului verbal în *tio* urmat de acuzativ mai entuziasmează câte un erudit.

N'am avut posibilitatea să aflu ce opinie au savanţii străini despre opera d-lui Marin Lişcu, dar bănuesc că nu poate fi decât elogioasă. La noi nu cred să fi văzut pe undeva o cât de mică recenzie, deşi publicarea unor lucrări româneşti în colecţii celebre ca aceea de care e vorba, este o onoare pentru ţara noastră.

Studiul d-lui Lişcu se deosebeşte de acela al d-lui Balmuş prin aceea că nu cercetează expresia în consecinţele ei formale, ci ca exponent al ideii. Studiind limba lui Cicero din operele sale morale *(De finibus, Tusculanes, De natura deorum)* d-sa face o lucrare de istorie a filosofiei de o nebănuită, la prima vedere, valoare. Deaceea cartea, cu aparent pedantele ei liste de cuvinte interesează în primul rând pe filozofi şi o pun în atenţiunea domniilor lor.

Dat fiind că Cicero a fost cel dintâiu răspânditor al filozofiei greceşti, în special stoice, în limbă latină, autorul a studiat fiecare termen ciceronian prin raport la corelativul său elin, ajungând astfel să determine rolul lui Cicero ca traducător de idei şi ca creator de limbă filozofică.

Nu poate fi locul într'o revistă literară să arătăm în amănunte modul cum d. Lişcu a urmărit limba filosofică a moralistului latin. Fără îndoială că la sfârşitul cărţii rămânem nu numai cu definiţia cea mai desăvârşită a stoicismului prin termenii săi, dar cu o analiză completă a eclectismului ciceronian, original prin adaptare şi expresie.

Interesul devine însă capital în analiza vocabularului. Ne având la îndemână o limbă filozofică, Cicero şi-a creiat-o după modelul celei greceşti din care traducea şi adapta, prin procedee pe care autorul nostru le studiază după normele celei mai riguroase eruditiuni. Traducerea mai mult sau mai puţin exactă, crearea de cuvinte compuse analoage, derivări asemănătoare, versiunea perifrastică, iată numai câteva din numeroasele mijloace de translaţie a gândirii grece în operele moarale ale lui Ciceron. Cercetarea vocabularului dela sfârşitul cărţii documentează în această privinţă pe studios.

Folosul pe care cititorul îl trage din consultarea acestei cărţi este întreit. In primul rând află că multe din noţiunile curente ale gândirii noastre împrumutate din limba latină sunt create de Cicero începând cu morala care-şi are obârşia în adjectivul *moralis* inventat de oratorul latin din substantivul *mos* prin analogie cu grecescul *Ethicos* din *Ethos*. Istoriceşte aşa dar importanţa lui Cicero în fondarea expresiei cugetării apare covârşitoare.

In al doilea rând paralela între terminologia greacă şi cea latină, stabilită de Cicero, permite istoricului şi cititorului de filozofie clasică o analiză mai aprofundată a noţiunilor respective.

In sfârşit nu cred că e cineva care să nege folosul unui asemenea studiu în chiar gândirea originală în măsura în care îşi caută o expresie clară, bazată deci pe istoria noţiunilor. Căci importanţa studiului d-lui Marin Lişcu este şi de natură semantică, demonstrând prefacerea sensului limbii latine sub acţiunea evoluţiei ideilor.

G. CALINESCU

Un splendid voiaj la Budapesta - Viena

In condiţiuni de confort şi eftinătate excepţionale, se poate face participând la excursia 2-a a „Realităţii Ilustrate" spre aceste mari metropole.

Plecarea va avea loc la 12 Octombrie a. c., deci în timpul cel mai frumos al anului, când turiştii de pe întreg globul vin să viziteze mai ales VIENA, oraşul melodiilor, al monumentelor nepieritoare şi al magazinelor luxoase.

„Realitatea Ilustrată" a întocmit un admirabil program, după care excursioniştii vor avea prilejul unic de a vedea şi cerceta în minimum de timp, maximum de lucruri interesante.

La Budapesta, excursioniştii vor rămâne două zile, iar la Viena 4 zile complecte.

Incartiruirea şi pensiunea complectă se va da la hoteluri de primul rang.

Preţul pentru întreaga călătorie dus şi întors, cu tren special, mers de rapid, întreţinerea complectă, paşaport cu vize, circuitele în autobuze, vizitarea palatelor şi muzeelor, etc., este 3200 de persoană.

Inscrieţi-vă chiar azi la „Realitatea Ilustrată" str. C. Mille 7—11 (secţia excursii), şi cereţi prospectul gratuit.

Feminista

Ca de obiceiu, în Sâmbăta aceea, ne adunaserăm la doamna Lucian. Eram vreo zece femei — şi mai tinere şi mai vârstnice. Venise vorba despre feminism, despre drepturile civile acordate de curând femeilor. Fiecare dintre noi îşi exprima admiraţia şi respectul pentru semenele noastre, care trecând peste toate piedicele ce li se puseseră în cale, acoperite de dispreţul sexului opus — ba chiar şi de acel al multora dintre femeile contemporane, — luptaseră cu îndârjire şi cu succes. Părerea generală era că aceste femei au, desigur, ceva masculin în construcţia lor psihică, căci pe lângă energia şi inteligenţa lor, par lipsite de acea excesivă sensibilitate care face din femee o învinsă în lupta vieţii.

Gazda, care tăcuse până atunci, se întoarse spre noi:

— Nu ştiu dacă aveţi dreptate, — zise ea. Intâmplarea a făcut să cunosc bine una dintre aceste luptătoare, pe vremea când eram studentă. Dacă vreţi, vă voiu povesti ceva din viaţa ei. Cum noi ne-am grăbit să primim, d-na Lucian începu:

„Sunt câţiva ani de-atunci. Locuiam cu încă alte trei colege, în strada Mătăsari. Parcă văd căsuţa albă şi micuţă, ascunsă între pomi şi flori. Noi ocupam camera din faţă, iar cele două din fund erau locuite de proprietari, doi bătrâni simpatici şi tăcuţi. Am stat acolo un an şi a rămas cel mai frumos an din viaţa mea de studentă. Ziua, toate patru ne vedeam de treburi; la cursuri, la bibliotecă, în vreo mahala depărtată după vreo meditaţie—fiecare cu grijile ei. Seara însă toate ne strângeam acasă şi făceam „gospodărie". Fiecare îşi avea atribuţia ei bine stabilită: colega dela ştiinţe aprindea focul şi-i purta de grijă; cea dela medicină şi drept pleca după târgueli la băcănia din colţ; cea dela Conservator cerceta gareroba comună, reparând micile accidente intervenite în timpul zilei; eu făceam ordine prin cameră şi pregăteam paturile.

Când era gata ceaiul, ne strângeam toate în jurul măsuţei lângă foc şi sorbindu-şi ceaşca — fiecare îşi povestea activitatea din timpul zilei. Pe urmă una lua o carte, alta scria sau lucra, dar, cele mai frumoase seri erau acelea când, lăsând la o parte lucrul şi cărţile, începeam una din acele conversaţii care ne ţinea treze până după miezul nopţii. Stingeam lumina şi ne aşezam pe scaune în jurul focului, care trosnea vesel. Afară crivăţul lovea furios în geamuri. Pe strada pustie, rareori se mai auzea pasul vreunui trecător întârziat sau huruitul unei trăsuri. Să ne fi ascultat cineva atunci!... Discuţiile noastre atingeau toate subiectele: literatură, artă, ştiinţă, religie, filosofie — toate erau desbătute cu înflăcărare. Bineînţeles, fiecare din aceste ramuri îşi avea reprezentanta ei. Eu eram cu literatura; colega dela ştiinţe ne descria emoţia ce o simţea în faţa tainelor naturii, în faţa armoniei şi frumuseţii ce se ascunde în sânu-i; artista povestea clipele de emoţie pe care le trăeşte când interpretează cine ştie ce personagiu dintr'o operă de seamă; dar cea mai elocventă şi mai ascultată, era studenta dela drept şi medicină. Poate pentrucă avea câţiva ani mai mult decât noi, cultură mai serioasă şi mai multă voinţă. Subiectul ei favorit era „deşteptarea femeii din starea de amorţeală în care o adusese organizaţia socială de până acum". Citise pe Victor Margueritte şi îşi făcuse un ideal din eroina romanului „Le compagnon". Fata aceea inteligentă, frumoasă, energică era modelul ce hotărîse să urmeze. Voinţa fermă a acestei femei care îşi apără libertatea chiar atunci când iubeşte un om superior şi bun; lupta dintre bărbat şi femeea care totuşi se iubesc, dorinţa inconştientă a bărbatului de a învinge şi supune femeea, reducând-o la rolul ei de veacuri; îndârjirea femeii care, trecând peste propria ei inimă, reuşeşte în fine să convingă pe bărbatul iubit că îi e în totul egală — toate acestea erau pentru ea nesecate subiecte de discuţie. Cum se mai revolta contra căsătoriei „cuib al minciunii şi prefăcătoriei"! Nici iubirea nu scăpa de mânia ei. Parcă o aud şi acum: „Atunci când femeea se va scutura de sensibilitatea-i bolnăvicioasă, de duioşia siropoasă ce nu-i aduce decât suferinţă şi umiliri; atunci când inteligenţa-i limpede va prodomina sentimentalismul nevolnic — rezultat al unei educaţii moleşite, al unei imaginaţii pervertită de romane mincinoase, rezultat al unor nervi deranjaţi şi unui fizic slăbit — atunci va putea fi egală bărbatului. Iubirea: citiţi-l pe Freud. Vizitaţi spitalele Maternitatea şi Colentina şi vedeţi acolo rezultatele iubirii! Convingeţi-vă odată că iubirea nu-i decât un instinct a cărui satisfacere în mod normal, aduce linişte şi bună activitate în organism, asta şi numai asta!.... Oare, nu sunt în lumea asta, atâtea alte probleme interesante şi frumoase, a căror deslegare aduce mulţumiri curate şi superioare? Dece ele să rămână numai domeniul bărbatului? Dece femeea să le rămână mereu străină, supusă unui instinct care face din ea o învinsă a vieţii?!..."

Mărturisesc că, deşi nu mă convingeau pe deplin teoriile ei, totuşi aveam o vie admiraţie pentru fata asta inteligentă, cu voinţă şi energie. Era pentru mine prototipul femeii viitoare. Mi se părea făcută dintr'o pastă deosebită, superioară nouă celorlalte, „femeiuştele", cum ne numea ea.... Totuşi uneori mă întrebam dacă n'avusese şi ea momente de slăbiciune. Să fi fost întotdeauna aşa de „tare" în faţa acelui sentiment care, o fi el derivaţia unui instinct animalic, dar prin complexitatea lui face să vibreze cele mai profunde fibre ale sufletului uman, lăsând acolo un ecou, care ne urmăreşte până la groapă şi pe care artiştii din toate timpurile, l-au imortalizat în operele lor.

Intr'o zi rămăsesem singură acasă şi făceam „scutură" prin cameră. Cum regulam nişte cărţi pe masa „feministei", dintr'un caet căzu un plic pe jumătate rupt, îngălbenit şi pătat — una din acele scrisori ce nu ajung niciodată la destinaţie, oprite în drum de raţiunea neîndurată. L-am ridicat şi era să-l pun la loc, dacă adresa lui nu mi-ar fi atras atenţia. Pe plic era scris — la locul adresei — numele unui tânăr scriitor pe care — anul trecut — îl întâlneam deseori în tovărăşia „feministei". Fusei curioasă să ştiu cum putea scri, unui bărbat, această înflăcărată „feministă". Conţinutul acelei scrisori, pe care am citit-o şi recitit-o, era cam acesta:

„Dragă prietene, întâmplarea a făcut să aflu tot. Iţi scriu ca să-ţi spun că nu eu voiu sta în drumul fericirii tale. Eşti liber şi deslegat de toate făgăduielile ce mi-ai făcut, când credeai că mă iubeşti.

„M'ai învinuit de multe ori, Emil, că sunt prea mândră! Vezi, tot e bună la ceva mândria mea: te scuteşte de lacrimele şi leşinurile scenei de despărţire. N'ai să mă mai întâlneşti în cale-ţi. Fii fericit. Ce voiu suferi eu, n'are să ştie nimeni. Iţi sunt recunoscătoare, căci m'ai făcut să trăesc clipe neuitate.... dar care, poate, e mai bine că nu s'au mai prelungit. Incetul cu încetul farmecul lor s'ar fi risipit şi n'ar mai fi rămas decât realitatea mecanică....

„Vezi, tot vechea mea neîncredere!....

„Totuşi te-am iubit mult şi nu-mi pare rău. Trebuia să zac şi eu de „boala" asta. Iţi mulţumesc că mi-ai înfrumuseţat aceste clipe de febră. Deacum s'a isprăvit. Am îngropat într'un colţ al sufletului toate visurile mele de iubire, după cum unii îşi îngroapă jucăriile copilăriei. Am pus, pe acest mormânt, o piatră grea şi dacă uneori în momente de slăbiciune, voiu îngenunchia în acest colţ, tu nu vei şti şi nimeni din lumea aceasta n'are să mai vadă...

„Te-am iubit mult... Doi ani în fiecare clipă te-am avut în gândul şi sufletul meu. In sala bibliotecii, în amfiteatrele facultăţilor, la cantină, în sgomotul celorlalţi colegi, în tramvaiu, pe stradă — ori unde eram te simţeam alături de mine....

„Iţi mai aminteşti discuţiile noastre care te supărau atât; furia cu care îmi combăteai ideile mele asupra căsătoriei, iubirii, independenţei femeii. De câte ori îmi spuneai: „Dacă ai iubi cu adevărat, n'ai mai avea asemenea idei!" De ai fi putut tu pătrunde în gândurile mele! Mă credeai o fire rece, cum dealtfel mă cred toţi şi cum mă cred chiar şi eu. Nu ştiu cum ai putut tu să mă transformi, transformare pe care cu greu o puteam ascunde în faţa ta. Sub raza ochilor tăi am devenit — dintr'un sloi de ghiaţă — un vulcan clocotitor! Noroc că ai oprit erupţia la timp, altfel cine ştie ce dezastru se întâmpla!... Deacum nu mai e nici un pericol — cenuşa nu face explozie! Tu ai avut puterea să transformi într'o femeiuşcă sentimentală, îndârjita duşmancă a sexului vostru. Când mă gândesc că sunt abia câteva săptămâni de când suprema mea fericire şi toată ambiţia mi se reducea la dorinţa de a putea trăi, într'o zi, in umbra ta, să fiu căţeluşul ce-ţi cerşeşte o privire, o mângâiere, ce ţi se strecoară pe braţe iubitor.

„Ce copilărie!!!

„Noaptea când, târziu, se stingea lumina în dormitorul căminului şi toate colegele dormeau, eu singură în patul meu, cu ochii mari deschişi, trăiam acelaş vis, care şi azi mai e viu în sufletul pe care l-ai stăpânit. Sunt undeva departe, în cuibul nostru. E noapte. Afară plouă. Picături dese lovesc în geamuri. Strada e pustie. Din când în când se aude flueratul gardistului din colţ. Eu lucrez în faţa focului, dar privirile mi se îndreaptă mereu spre pendula din perete. Mai e un ceas, o jumătate, câteva minute... Un pas bine cunoscut... sar să-ţi deschid uşa. Aduci de-afară aer rece şi umed pe care-l sorb la pieptul tău, strângându-te nebuneşte în braţe. Iţi servesc masa în sufrageria micuţă, în faţa focului şi, pe când mănânci, eu îţi sorb cuvintele şi caut să-ţi ghicesc din ochi, dorinţele. Tot ce-mi spui, are o însemnătate şi un farmec nespus pentru mine. Mai târziu, pe când tu scrii aplecat peste hârtii, eu între pernele divanului mă las cuprinsă de somn. Scârţâitul peniţei tale îmi pare o muzică adormitoare şi ce dulce mă mângâie privirile-ţi care alunecă ades peste mine. Târziu, în noapte, mă trezesc. In cameră e întuneric şi tăcere. Focul s'a stins. De nicăieri, nu se aude nici un sgomot, decât tictacul ceasornicului. Alături de mine, cu capul rezemat de umărul meu, tu dormi liniştit. Mă ridic încet şi te privesc mult. Aş vrea să nu mai adorm ca să pot gusta mai mult timp fericirea de a te simţi al meu şi numai al meu, pe deplin, în noaptea târzie şi tăcută ce-mi dă impresia că suntem numai noi doi pe lumea asta....

Acum acest vis nu-şi mai are rostul şi azi, când ştiu că s'a isprăvit, nu înţeleg cum am putut eu — însetată de luptă şi activitate — să-mi făuresc un asemenea vis...

Drumurile noastre s'au despărţit pentru totdeauna şi fiinţa care te-a iubit, nu va mai exista în curând. I-am săpat mormântul şi morţii nu-şi mai părăssec locul; iar aceea care rămâne să trăiască, nu mai are nimic comun cu moarta... Dar nu ştiu încă care dintre ele îmi e mai dragă"...

* * *

Au trecut ani de atunci. Viaţa ne-a despărţit. Din toate visurile noastre, ţesute la gura sobei, în nopţile târzii de iarnă, acolo, în cămăruţa aceea săracă, puţine s'au împlinit.... Noi, celelalte trei am renunţat una câte una, la toate planurile entuziaste, ţesute în prima tinereţe. Artista a părăsit de mult teatrul şi acum e soţia unui moşier din Drăgăşani. „Ofelia" de altădată e azi o femeie grăsulie şi veselă, mamă a doi copii. Colega de la ştiinţe a renunţat şi ea la celebritate şi a devenit o harnică gospodină şi o „doamnă bine" în societatea târgoveşteană, unde e măritată cu un doctor. Eu, cum vedeţi, sunt o profesoară obscură şi-mi împart viaţa între clasă şi cămin. Numai feminista n'a renunţat la niciunul din planurile primei tinereţi. Avocat cunoscut, e stimată de colegi, care se cam tem de ironia ei ascuţită.

Scrie la câteva reviste de seamă şi face parte din toate societăţile care luptă pentru ridicarea femeii. A primit, cu hohote de râs, cererea în căsătorie a unui coleg care, se spune, o iubea mult. Legăturile ei sentimentale, cunoscute de toată lumea, s'au terminat fără sgomot şi fără scandal. Bărbaţii o curtenesc deşi spun că-i fără inimă; femeile o invidiază, dar n'o scot din „stricată". Acum câteva luni am fost la o întrunire publică unde vorbea ea. Aproape nu s'a schimbat; tot aşa sveltă, nervoasă, dar parcă şi mai hotărîtă, mai inteligentă, mai serioasă. Ascultând-o cum vorbea despre drepturile femeii, despre deşteptarea ei,—mă gândeam la scrisoarea aceia care n'a ajuns niciodată la adresă.... Oare va mai fi îngenunchind ea în colţul neştiut de nimeni, pe mormântul primelor ei visuri?.... Va fi regretând trecutul şi „ce ar fi putut să fie" — sau e mulţumită cu „ce este", cu viaţa ei de femee liberă şi „tare"?

Cine ştie?....

Poate are şi ea momentele ei de tristeţe, când regretă căldura unui cămin, după cum regretăm, uneori şi noi, viaţa ei liberă şi fără îngrădiri, când „căldura căminului" ne dogoreşte prea tare....

LUCREŢIA DASCALESCU

LA 10 OCTOMBRIE APARE

C. STERE

IN PREAJMA REVOLUŢIEI

LUTUL...

340 PAGINI roman 80 LEI

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

Cronica teatrală

TEATRUL REGINA MARIA: „Am ucis!" piesă în 3 acte şi un prolog de Maurice Rostand.

Piesa d-lui Maurice Rostand e mai puţin o piesă şi mai mult gestul unei conştiinţe de scriitor.

Vom spune dela început tot răul ce se poate spune — şi se poate spune mult rău — despre această piesă, ca să putem sublinia apoi în linişte fondul ei nobil, care cinsteşte pe autor.

„Am ucis!", pusă în slujba revoltei împotriva răsboiului şi a sentimentelor de umană fraternizare între naţiuni, este o piesă — tehniceşte vorbind — trenantă, încărcată de repeţiri şi declamatorie. Autorul ei, parisian, pare-se că n'a putut rezista ispitei de-a specula sensibilitatea gingaşă a unor spectatori şi a le stoarce lacrimi. Şi iarăşi, din punctul de vedere al strictei tehnici teatrale, d. Maurice Rostand a săvârşit o greşală fundamentală adăogând piesei sale un prolog. Căci acest prolog lămureşte spectatorului toată problema dramei sufleteşti a eroului, aşa încât interesul pentru conflictul piesei scade, iar întreaga tărie a unei scene din actul al doilea (mărturisirea Francezului că el l-a ucis pe Hermann), care trebuia să fie şi cheia dramatică a piesei, se atenuiază într'atâta, încât îşi pierde valoarea pe care altfel incontestabil ar fi avut-o.

Elementele pur teatrale care au intenţia să ţină încordată atenţia spectatorului, sânt romantice, mieroase şi puerile.

Dar peste aceste scăderi grave ale lucrării d-lui Maurice Rostand, care în niciun caz nu este teatru, ideia centrală a piesei e vrednică de toată lauda noastră.

Un Francez care a ucis pe un soldat neamţ în timpul războiului, pe front, e chinuit lăuntric de fapta criminală, pe care n'o poate atenua în conştiinţa lui nici obicinuita scuză a „legitimei apărări" în răsboi. După ani şi ani, Francezul simte nevoia să ştie cine a fost victima lui, căreia nu-i cunoaşte decât numele. Impins de această imperioasă necesitate sufletească, el pleacă în Germania să găsească familia celui ucis, să-i împărtăşească toate frământările lăuntrice şi, desigur, să ceară iertare.

In casa victimei, Paul Renard găseşte trei oameni încă neconsolaţi de pierderea lui Hermann von Holderlin: părinţii şi logodnica lui. In faţa durerii lor care mai persistă vie, Francezul nu are tăria să-şi facă marea mărturisire. Şi întrucât, prin interesul pe care-l arată pentru cel dispărut, este luat drept un prietin al lui Hermann, el nu poate să distrugă această iluzie mângâietoare.

De aici, o strânsă apropiere între aceşti Germani îndureraţi şi Francezul chinuit în conştiinţa lui.

Această poveste puţin romantică (Maurice Rostand trebue să amintească pe tatăl său, Edmond) a dat prilej autorului să pledeze cu sinceritate şi curaj pentru pace şi bună învoire între oameni. A strigat durerea mamei care-şi pierde copilul şi revolta omului pus să ucidă, fără voia lui, dar mai ales a strigat necesitatea de înfrăţire omenească.

Astfel, Maurice Rostand a scris câteva pagini de adevărată nobleţă sufletească şi a făcut gestul pe care orice conştiinţă de om trebue să-l deseneze, când şi când. Subliniem acest lucru, şi sublinierea noastră este o adeziune, aşa cum au făcut-o şi spectatorii premierei din săptămâna trecută, deşi ne-am dat seama de scăderile piesei d-lui Rostand.

Interpretarea pe care compania dela Regina Maria" a dat-o acestei piese, a atenuat defectele ei şi a fost atât de caldă încât a cucerit dela prima la ultima replică.

D-na Lucia Sturdza-Bulandra adaogă bunelor sale interpretări din trecut, o nouă creaţie puternică cu rolul Luisei. De mult, d-na Bulandra nu şi-a ales un rol mai nimerit pe care să-l interpreteze, nu numai cu o tehnică perfectă, dar cu tot temperamentul d-sale de mare actriţă.

In rolul lui Paul Renard, d. Tony Bulandra a ştiut să fie atât de discret chinuit şi în chinul său să folosească accente atât de calde încât cronicarul teatral e gata să noteze o manifestare de desăvârşită artă dramatică.

D. Storin ni se pare a nu fi fost în rol, de data asta.

La fel s'ar putea spune despre d-ra Petreanu, deşi constatăm la d-sa un progres faţă de interpretările din stagiunea trecută.

L. SEBASTIAN

——∞═*═∞——

CERCEI

Elegie modestă

Când inimii căzuse poverile pe drun
o linişte se'ntinse bolnavă ca o pată
şi serile crescură din funduri ca un fum.

In suflet îţi răspunde ecou de undeva
şi-l risipeşte cu vântul în negura târzie...
Plecările cu trenă de uliţă pustie
sunt ale toamnei toate şi toate dor aşa.

De ce vâsleşti? Lopata ţi-e grea şi putrezită
şi noaptea asta n'are nici un hotar de zori;
întoarce-te şi-ţi cată povara rătăcită,
o vei găsi păstrată în cuiburi de cocori.

1930 MIRCEA PAVELESCU

„Aş vrea să ştiu"

N. COLEAN-Iaşi.

Ce cărţi pot consulta asupra activităţii societăţii culturale „Junimea" din Iaşi?

„Amintirile de la Junimea din Iaşi" (2 volume) de Gh. Panu şi *„Amintiri din Junimea"* de Iacob Negruzzi.

N. GINSBERG-Brăila.

Ce carte pot consulta asupra filosofiei lui Tolstoi?

Citiţi *„La philosophie de Tolstoi"* de *Ossip Lourié* din „Bibliothèque de philosophie contemporaine", *editura* Felix Alcan.

I. POPA-Loco.

Ce sunt razele cosmice?

Razele cosmice sunt radiaţiuni electromagnetice ale eterului, având cea mai mică lungime de undă din toate cele cunoscute până'n prezent. Acest record îl deţineau în ultimul timp razele gamma, emanate din radium. Noile radiaţiuni au fost descoperite de câţiva ani de fizicianul german Hess şi savantul american Millican, care le-au pus în evidenţă în straturile înalte ale atmosferei. Se atribue acestor radiaţiuni o origine interstelară, din care cauză au fost denumite *cosmice* şi se presupune că ar juca un rol de seamă în formaţiunea şi dezagregarea materiei precum şi în jocul forţelor vitale ale fiinţelor vieţuitoare. Razele cosmice pătrund straturi foarte groase de plumb şi sunt absorbite de păturile atmosferice, din care cauză ajung foarte slăbite la suprafaţa pământului.

Pentru a le examina deaproape, savantul elveţian Piccard s'a ridicat în două rânduri până în stratosferă.

UN CITITOR-Galaţi.

Cum se poate învăţa mai uşor o limbă străină fără profesor?

Metoda cea mai recomandabilă e sistemul „Linguaphon", plăci de gramofon, care cuprind imprimate întreaga serie de lecţiuni predate de un bun profesor şi pedagog. Repetând după voe plăcile, se poate învăţa în afară de regulele gramaticei şi pronunţia corectă.

Această metodă are însă neajunsul de a fi cam costisitoare.

Nu rămâne atunci alt mijloc decât acel al unor manuale speciale pentru studiul limbilor fără profesor. Graţie acestora, cu o anumită perseverenţă, se poate studia destul de bine gramatica, scrierea şi lectura unei limbi, — mai greu însă pronunţia.

Din această categorie de manuale, cele mai renumite sunt acelea din colecţia „Toussaint-Langenscheit" (seria mare şi mică).

M. NEGOI-Brăila.

Un tratat bun de medicină populară?

Vă recomandăm lucrarea *„Medicul nostru"*, datorită eminentului specialist Dr. Ygrec, (editura „Adevĕdul"), care cuprinde, sub forma unui dicţionar, în ordine alfabetică, enumerarea tuturor boalelor, indicându-se în fiecare caz tratamentul corespunzător.

ION MIHĂESCU-Loco.

Ce deosebire există între starea de catalepsie şi aceea de letargie?

Catalepsia este o stare în care voinţa apare cu desăvârşire suprimată, iar muşchii „vieţii de relaţiuni" conservă multă vreme atitudinile, care li se imprimă (plasticitatea cataleptică).

Letargia, la rândul ei, corespunde unei stări speciale a centrilor nervoşi caracterizată în primul rând prin excitabilitatea exagerată a nervilor şi a muşchilor, în aşa fel încât atingerea uşoară cu un corp a unui nerv motor sau a unui muşchi, provoacă imediat contracţiunea acestui muşchi. După fiziologul francez Charles Richet, starea cataleptică, starea letargică şi starea somnambulismului provocat, reprezintă cele trei perioade succesiv fundamentale, prin care trece o persoană hipnotizată.

Un nou mare concurs al „Realităţii Ilustrate"

Premii în valoare de 100.000 lei

Concursul muzical al casei „Columbia"

„Realitatea Ilustrată" de comun acord cu marea casă muzicală „Columbia", organizează în România un mare concurs muzical, la fel cu acele organizate în străinătate, la care vor putea participa toţi cititorii noştri.

Casa „Columbia" va scoate la concurs douăzeci de plăci, cu muzica cea mai modernă, cântate numai în româneşte, pe care cititori. revistei le vor putea asculta în toate magazinele de muzică, la radio, unde vor fi transmise la date anunţate dinainte, precum şi în marile magazine de desfacere ale casei „Columbia", din Bucureşti, Timişoara, Cluj şi Cernăuţi.

Concursul constă din alegerea celor mai frumoase din aceste plăci muzicale, care vor fi indicate pe o serie de bonuri ,ce vor apărea consecutiv în „Realitatea Ilustrată".

Pentru cele mai bune alegeri ale acestor plăci de gramofon, „Realitatea Ilustrată", de acord cu casa „Columbia" oferă o serie de premii, în valoare de peste 100.000 lei, compuse dintr'un aparat de radio „Columbia", aparate muzicale şi plăci de gramofon „Columbia".

Suntem siguri că acest concurs va stârni cel mai mare interes printre cititorii noştri, a căror singură obligaţie este să asculte o serie de plăci frumoase şi să desemneze pe cea preferată.

Citiţi în „Realitatea Ilustrată", amănunte asupra concursului.

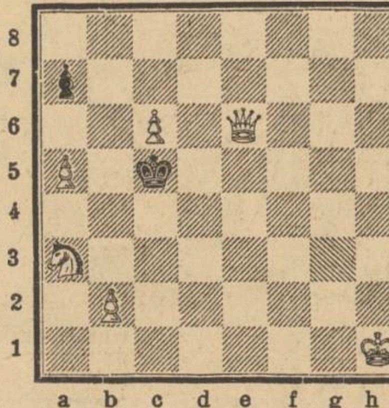
Cronica Şahului

PROBLEMA No. 503

de **A. Nagy**, Bucureşti.

(inedită)

— Dedicată d-lui I. Schlarko —

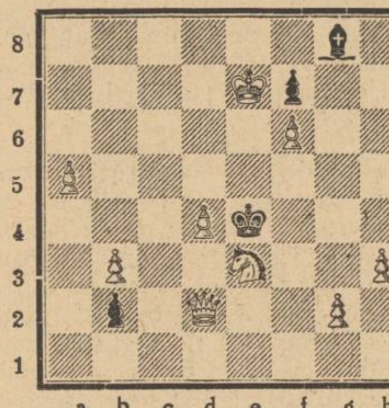
6 + 2 = 8

Mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 504

de **O. Costăchel**, Iaşi.

(inedită)

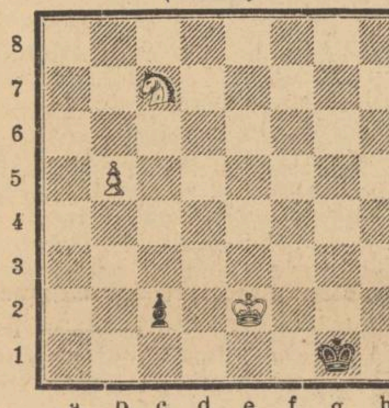
9 + 4 = 13

Mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 505

de **A. Kniest**, Bottrop.

(inedită)

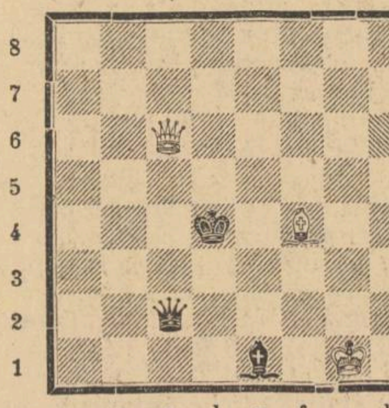
3 + 2 = 5

Mat ajutor în 4 mutări.

PROBLEMA No. 506

de **Hans Schaffer**, Viena.

(inedită)

3 + 3 = 6

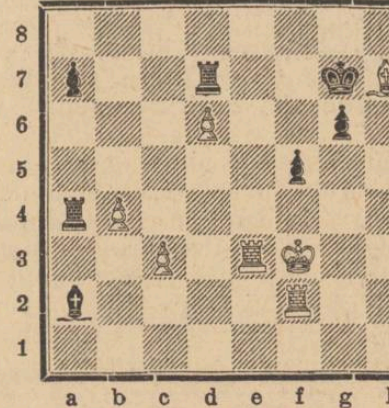
Mat maximal invers în 4 mutări cu aceleaşi piese.

Selbstpatt in 4 Zügen. Gleichstein-Längstzüger.

STUDIUL No. 51.

de **Rud. Svoboda**, Pr. ga.

(inedită)

7 + 7 = 14

Alb joacă şi câştigă

CORESPONDENŢA

C. A. I. — *Loco.* Pentru problemele cu gemen, se acordă numai punctele unui singur gemen. Pentru cealaltă întrebare, răspunsul îl aveţi în numărul trecut.

P. L. — *Iaşi.* Problema în 2 mutării insolubilă la 1... Cc4. La gemenul problemei (Ra1, Rd5) dublă soluţie prin: Rh1, Ne4+ 2. Cf3, T×C 3. Nh2, Tf1 mat. Pe viitor vă rugăm, ca problemele corectate, să ni le trimiteţi din nou şi complect scrise pe diagrame.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozităţi

Lucruri pe care nu le ştie mai nimeni

Dunele de nisip şi pustiile, cântă. Uneori scot un zumzet uşor, alteori ţi se pare că auzi plânsul unui copil. Dunele Saharei, între Tumbuctu şi Marocco spre exemplu, scot sunete bocitoare, cele din Africa de Sud râd. La Kanai, una din insulele hawaiane, sunt dune de nisip care „latră".

Insfârşit, colinele cântătoare de nisip ale pustiei arabe, au provocat mii de legende şi povestiri fantastice de călătorie. Azi, se ştie că mari cantităţi de nisip pot „cânta" într'adevăr, că pot produce sunete asemenea sgomotului tobelor, al harpelor şi al glasului omenesc.

In sudul Californiei, cântul nisipului pustiei îţi face impresia unui cor de voci femeeşti. Poporul vorbeşte despre mănăstiri prăbuşite. Multe din artistele dela Hollywood care jucau în „filme africane" au devenit isterice.

Explicaţia acestui fenomen puţin cunoscut?

Invăţaţii susţin că aceste sunete sunt datorite fricţiunii milioanelor de grăunţe de nisip, pe care vântul le mişcă necontenit. Alţii spun că sunetele sunt ecoul unor imense goluri subterane. O a treia categorie susţine că sunt fenomene electrice. Dunele de nisip ar fi acoperite cu săruri care, după evaporarea apei, formează membrane puse în vibraţie de bătaia vântului. Nu se ştie încă nimic precis; totuşi atât călătorii, cât şi aparatele fonografice au înregistrat şi confirmat pe cale ştiinţifică „cântecele" pustiilor.

* * *

Mai ciudat decât că nisipul cântă, e faptul că pietrele pot fi îndoite. In Brazilia există un anumit fel de piatră auriferă, itacolumitul, care are un aspect identic cu al gresiei roşii. Ea e compusă, ca şi gresia, din grăunţe foarte mici de cvarţ. Pe când la gresie legătura e calcaroasă sau din lut, deci tare, la itacolumit ea e formată din talc sau mică. Iar acest material de legătură care învăluește cele mai fine grăunţe de cvarţ, le dă o elasticitate specială.

Pietrele acestea curioase şi aurifere, cu un diametru de 8 până la 10 cm. pot fi îndoite ca o bucată de cauciuc.

Material bun pentru scamatori !

* * *

Tumbuctu, un oraş cu zece mii de locuitori, aflat pe coasta de sud-vest a Saharei, e socotit drept cel mai cald dintre oraşele locuite în permanenţă. Nopţile cu o temperatură de + 50 grade, sunt ceva obişnuit în acest infern.

Werhojansc, o localitate în Siberia, cu 500 de locuitori stabili, deţine, în urma celor mai recente cercetări, recordul frigului: minus 71 grade.

Irkutsk, centru industrial şi comercial în Siberia de nord-est, oraş cu 11.000 de locuitori, nu atinge decât minus 64 de grade.

Deci există pe pământ diferenţe de temperatură până la 120 de grade.

* * *

In apropiere de Paita, singura staţiune de cărbuni pe coasta de vest a Americei centrale, se află două orăşele care deţin şi ele recordul climei. Pitura şi Gaiacaos sunt cele mai uscate oraşe ale Americii de Sud şi chiar de pe tot globul. In medie cad câteva picături de ploaie odată la optsprezece ani.

Locuinţele patrate din Pitura şi Gatacaos sunt clădite fără acoperiş. Razele soarelui sunt oprite să pătrundă în casă cu ajutorul unor planşe. In timpul nopţii luna şi stelele le luminează odăile. In afară de acest record, cele două orăşele mai deţin şi un al doilea: ele sunt principalele producătoare ale pălăriilor de panama.

* * *

In mările sudice trăeşte o specie de crab care stăpâneşte fundul mării prin faptul că ţine între foarfeci o anemonă otrăvită. Faţă de otrava acestei anemone nu este imun decât un singur peşte, un peşte pitic, care trăeşte, din această pricină, în stomacul anemonei.

In aceleaşi ape mai trăeşte şi stenops vittatus, un animal foarte gălăgios. Când prinde un duşman făcând dragoste, scoate nişte sunete guturale, foarte ciudate, nişte strigăte scurte şi puternice.

Parati lapia multicolor are, pe lângă coloritul lui minunat, un fel ciudat de a-şi creşte copiii. Acest peşte al mărilor tropice îşi ţine puii în gură; uneori nu mănâncă câte 14 zile din pricină că puii îi umplu gura. La cea mai mică primejdie fug, dar se reîntorc imediat după aceia în gura mamei.

FOTOGRAFIILE DV.

şi a celor ce vă sunt dragi, trimiteţi-le revistei „Magazinul", care vi le publică gratuit.

„Magazinul" apare lunar, în 100 pagini, pe hârtie cromo şi costă 30 lei.

Cărţi şi Reviste

„Răscoala", noul roman al d-lui Liviu Rebreanu

Intr'un interview acordat de curând, d. *Liviu Rebreanu,* marele nostru romancier, a făcut câteva interesante destăinuiri în legătură cu noul său roman „Răscoala".

Din declaraţiile publicate reproducem capitolul final, în legătură cu cadrul şi atmosfera în care se desfăşoară „Răscoala":

— Am isprăvit manuscrisul, de proporţiile căruia eu însumi sunt îngrijorat. Vor fi două mari volume. Oarecum, o continuare a lui Ion cu două acţiuni paralele în mediul rural şi urban. Dacă te interesează, răsfoeşte manuscrisul.

Intervievwerul deschide la întâmplare.

— „Du-te Pavele!... Aşa-i, bine zice Cristea!... Aide, Pavele, nu mai sta în cumpănă!... Trebue să-ţi plătească!

Insfârşit ţăranul răspunse mai jalnic:

— Aoleu, oameni buni, mă mânaţi să mă stâlcească şi pe mine?... Că doar n'o să se sperie dânşii de o umbră de om!

— Hai, Pavele, că merg şi eu cu tine! strigă Petre îndreptându-şi sumanul pe umeri.

— Să ne ducem cu toţii, mai bine! strigă un om mic şi îndesat, cu o căciulă uriaşă dată pe ceafă. Că doar n'are să ne bată pe toţi.

— Taci, Gavrilă, nu fii copil! zise repede Ignat Cercel. Nu ne-am dus deunăzi mai tot satul pentru don' Lică şi nu ne-a izgonit boeru Miron ca pe nişte câini?

— Apoi dacă ne-om tot lăsa ca atunci, vezi bine că ne-or alunga! făcu gros şi ursuz Trifon Guju.

— De ce să ne lăsăm?... Să nu ne lăsăm!... Că nu suntem câini! izbucniră deavalma mai mulţi.

— Mai bine le dăm foc, să se aleagă scrum şi cenuşe din tot neamul lor, adause singur un glas subţire ca un fir roşu, atât de limpede parc'ar fi coborît din văzduh.

Toţi se întoarseră spre Melentie Heruvimu care ţinea capul în sus, să arate că nu se ascunde de ce a spus. In aceiaşi clipă însă din jos se auzi, ca o chemare de alarmă tutuitul strident al automobilului.

— Vine, vine! şoptiră multe glasuri uimite, uitând brusc pe Melentie.

Mulţimea de ţărani se grămădea în faţa cârciumei cuprinzând şi bătătura pentru horă şi uliţa din şanţ în şanţ. Deşi auzise semnalul, lumea rămase pe loc, închizând drumul parcă ar fi vrut să oprească trecerea. Dar când apăru în zare maşina, cineva făcu împăciuitor:

— Ia feriţi, măi oameni, feriţi că vine!

Oamenii, cu mişcări încete, silite, deschiseră calea, strângându-se pe marginea uliţei. Maşina repeta stăruitor şi poruncitor, acelaş avertisment care răsuna tot mai puternic. Uruitul motorului şi zbieretele eşapamentului se înăspreau mereu cu cât se apropia, dominând toate glasurile şi toate zgomotele satului. Ţăranii, rânduiţi ca nişte străjeri vechi pe amândouă părţile drumului priveau cu ochi lacomi şi cu feţe mohorîte trecerea automobilului. Numai cârciumarul Busuioc din pragul lui, scoase căciula închinându-se cu plecăciunea obişnuită. O mână delicată îi răspunse din maşină cu o legănare amicală.

In acest moment parcă nu s'ar mai fi putut stăpâni, Petre Petre ţâşni în mijlocul uliţei urlând furios:

— Huo!... Huo!

Din vre-o sută de gâturi izbucni aproape simultan şi furtunos acelaş „huo" revoltat, pe când Trifon Guju, apucând o piatră o zvârli după automobilul ce se depărta, huiduind:

D. Liviu Rebreanu în vie

— Soarele şi Dumnezeii voştri de tâlhari!

Zgomotul maşinei era mai puternic decât răcnetele oamenilor. Domnul cu bărbuţă din fund totuşi parcă ar fi simţit ceva, se uită o clipă înapoi şi văzu feţele mânioase, pumnii ridicaţi şi pe Trifon Guju zvârlind. Ingrozit şi buimăcit întoarse repede capul şi strânse umerii aşteptând o lovitură. Apoi cu cât depărtarea înăbuşea vâjâitul automobilului, cu atât se încingea vuetul vălmăşagului de ţărani în mijlocul uliţei din care se lămurea ca o poruncă un glas răguşit:

— Mama voastră de ciocoi!"

CADRUL ROMANULUI

— Poate pentru atmosfera în care se desfăşoară „Răscoala", spune d. Rebreanu, pasagiul pe care îl citeşti este edificator. E locul acum, fără a intra în amănunte, să-ţi dau câteva precizări în legătură cu noul meu roman.

Nu e vorba aici numai de romanţarea răscoalelor ţărăneşti din 1907.

Nu voiu scrie istorie pentrucă fac literatură şi numai literatură; dar împrejurările în care au izbucnit răscoalele caşi documentele autentice ale vremii, au o valoare literară prin ele însele.

Aşa, de pildă, când frământarea în păturile rurale era în toi şi când cazanul fierbea mai puternic, în parlamentul ţării se vorbea despre maximalizarea preţurilor la benzina de automobile. Să tot fi fost în România de atunci vre-o trei sute de maşini.

Aceste preocupări ale vieţei urbane şi rurale, complect diferenţiate una de alta, dezinteresul acesta care — indiscutabil — pornea de sus în jos, şi-a arătat curând de tot efectele.

Acţiunea romanului se desfăşoară mai ales în epoca aceasta de incubaţie. Răscoala în sine interesează mai puţin.

Se puneau în anii aceia o sumedenie de probleme de ordin social care trebuiau rezolvate; erori de neiertat în conducerea centrală; se cerea un interes mai adânc petru durerea păturei ţărăneşti.

Acum, după 25 de ani, lucrurile apar mai lămurite.

Lacunele şi greşelile din conducerea ţării sunt evidente şi în aparenţă uşor remediabile. Dar această clară-viziune o dă numai perspectiva deceniilor care au trecut.

* * *

După cum se ştie, „Răscoala" va apărea în curând în editura „Adevĕrul".

Prin materialul nou pe care-l aduce, noul roman al autorului „Pădurii spânzuraţilor", va constitui desigur un eveniment în viaţa noastră literară.

MICHAEL ARLEN: Zugvögel
R. Piper-Verlag

Autorul „Păsărilor călătoare" e tot atât de puţin cunoscut la noi cum a fost şi Lawrence, până la apariţia în limba franceză a romanului său: „L'amant de Lady Chatterley".

Tot ce scrie Arlen e impregnat de un suflu care subjugă. Dela cea mai mică nuvelă, până la schiţa rapidă, totul respiră numai spirit, melancolie şi surâs.

Un nou roman de Arlen nu prezintă nimic deosebit faţă de cele anterioare. In toate găsim o femee tragică, deşi atmosfera e veselă, şi doi bărbaţi viguroşi. De obicei mai există o femee, şi ea tot tragică — fie numai din pricina anilor. Şi între aceşti oameni... desigur că intervine iubirea. Căci iubirea e elementul primordial, chiar în viaţa bărbatului! Da, Arlen are curajul să închine imnuri acestui adevăr.

Se va spune că romanul lui Arlen e amuzant. De bună seamă. Dar acest gen de roman a ajuns, datorită artei lui Arlen, să se înalţe în sfera poeziei. Un ungur care scrie englezeşte — deci foarte cult, cu tradiţii, stăpânit în pasiunile sale, gentleman până şi în odaia de culcare, la club şi când se află singur cu el! Nu comitem o injurie dacă ne permitem apropierea: Lawrence=Arlen. Lawrence e mai sever, mai cu greutate, şi în acelaş timp mai senzaţional. Arlen e mai accesibil, mai uşor, mai de toate zilele am putea spune — dacă acest artist n'ar avea darul să-şi situeze romanele mult mai sus de acest nivel, datorită verbului, spiritului şi farmecului său.

Indrăzneala lui te desarmează, graţie felului în care ştie să-şi îmbrace incursiunile. Radicalismul său erotic pare atenuat, deoarece îl exprimă cu multă vervă.

Un romancier amuzant, e drept; dar unul care justifică genul cu toată autoritatea.

VANDERPYL: Peintres de mon époque
Ed. Stock, Paris — 15 fr.

Specialiştii criticei literare şi artistice interzic ca pe-o infamie incursiunea artiştilor şi literaţilor în domeniul lor. Fiindcă, s'ar zice, critica acestora nu poate fi decât subiectivă, dacă nu direct pătimaşă, şi în orice caz sentimentală şi literară.

D. Vanderpyl, el însuşi pictor, scrie azi o carte despre pictorii epocii sale. Poate că ar fi îngăduit unui pictor să vorbească mai obiectiv despre clasicii penelului, acei pictori de mult răposaţi şi consacraţi. Dar d. Vanderpyl ţine să vorbească despre fraţii epocii sale.

Mărturisim că această carte într'adevăr subiectivă şi sentimentală, îşi are valoarea tocmai prin subiectivismul şi sentimentalitatea ei.

Dacă e adevărat cuvântul lui Anatole France că în critică nu căutăm decât să aflăm pe critic, trebue să spunem despre cartea d-lui Vanderpyl că, portretizând şaisprezece pictori, d-sa izbuteşte să-şi facă propriul portret. Apoi, întrucât d. Vanderpyl a avut şi are atâtea prietenii printre pictori, volumul d-sale adună un material de pură informaţie — informaţie strictă şi informaţie sentimentală — foarte interesantă şi foarte utilă.

Articolul despre Vlaminck, pus dealtfel în fruntea cărţii, ni se pare cel mai fericit, întrucât, în cele câteva pagini, d. Vanderpyl izbuteşte un portret veridic şi just. Vorbind despre multiplele meserii ale lui Vlaminck, care a încercat atâtea în anii săi de mizerie şi de luptă cu viaţa, autorul spune:

„Ignora că va fi profesor de muzică, asemenea tatălui său, ciclist de profesie (sport agreat de atâţi intelectuali pe la 1900, cu Tristan Bernard în frunte), tribun, atlet, scriitor sau nimica toată. Un lucru trebuie să-i fi părut neîndoelnic: că ce va fi, va fi cu tot sângele lui".

Cine cunoaşte lucrările lui Vlaminck a băgat de seamă fără îndoială pasiunea cu care pictorul francez apasă penelul pe pânză, o pasiune pe care poate n'o întâlnim — în alt plan — decât la Van Gogh.

Dar şi mai exacte şi mai judicioase, ni se par rândurile despre Van Dongen, acest pictor parzian la modă, creator de pânze uriaşe şi destul de frivole ca să fie scump plătite: „Aşa cum ridicarea la Bursă a acţiunilor sale n'are nicio legătură cu adevărata situaţie a unei societăţi anonime, tot aşa preţul la care se vând tablourile lui, nu indică deloc gradul talentului pe care-l are pictorul".

Cu toate că nu putem împărtăşi toate opiniile şi aprecierile d-lui Vanderpyl (cu deosebire ne e imposibil să aderăm la părerile despre Marc Chagal), ne dăm seama că autorul acestor portrete e un scriitor în primul rând, cu stil personal şi viu, şi un artist, a cărui sensibilitate ajută criticei sale estetice.

L. SB.

RECENZII

EDGAR WALLACE: Oameni

Romancierul londonez Edgar Wallace, mort de curând, a scris, cu câţiva ani în urmă, o autobiografie, cu titlul de mai sus; o carte care eşea din sfera preocupărilor sale literare şi care aducea cu sine o notă de sinceră confidenţă, plină de căldură, voioşie, umor şi optimism.

Ca şi Edison, Hamsun, Strindberg şi o mie alţii, Wallace a avut şi el un trecut nebulos şi senzaţional. Strindberg a fost născut la o margine de şanţ. Wallace, mai norocos, a împărtăşit soarta lui Moise. A fost lepădat la margina unui lac „care desparte mândrul oraş Greenwich de împrejurimile nesănătoase ale Deptford-ului".

„Eram în vârstă de nouă zile împlinite când am fost luat de suflet. Altfel mi-ar fi zâmbit o educaţie romantică în orfelinatul muncitoresc din Greenwich, sau într'una din acele instituţii unde orfanii de tată şi de mamă, lipsiţi de mijloace materiale bine cunoscute, sunt crescuţi în vederea unui mijloc de existenţă".

Din fericire se găseşte un iubitor de oameni care aude de existenţa lui. Dar cum omul avea oroare de orfelinatul muncitoresc, o trimite acolo pe nevastă-sa, Clara, să-l ridice.

— O adoptăm, — zise Mr. Freeman, — care era în felul lui un tip autocrat.

Şi Mr. Freeman nu renunţă la această hotărâre nici dupăce află că fata nu era fată, ci băiat.

Wallace avea acum şi el un tată şi o mamă.

Mr. Freeman se ocupa cu transportul peştelui la piaţa din „Billingstate". El avea un trup cât trunchiul unui copac, un cap mare, nasul respectabil, o barbă ca a lui Abraham Lincoln şi o putere de urs; în afară de asta era de o cinste exemplară, drept, şi cu frica lui Dumnezeu. „Nu l-am văzut niciodată să scrie altceva afară de numele său, sau să citească altă carte decât *Noul Testament*". „Mama-sa" era cea mai blajină femee care a existat vre-odată. Cu ea stătea Wallace ceasuri întregi de vorbă, sau asculta cu luare aminte poveştile cu hoţii şi banditii intraţi în istorie.

Dar Edgar avea şi doi fraţi „vitregi", pe Tom şi pe Harry. Aceştia aveau atâta pică pe poliţişti încât îi snopeau în bătae la fiecare ocazie; rezultatul era că aproape nu-i vedeai pe acasă.

Harry l-a sfătuit odată frăţeşte: — „Dragul meu Richard dacă nu mănânci pudding n'ai să isbuteşti niciodată să baţi un „copper" (poliţist).

La şase ani e dat la şcoală. Primul lucru pe care-l învaţă e să-şi iscălească numele: „Dick Freeman". Dar şcoala îi inspiră un simţimândt de desamăgire: „Clasa neîncălzită, tabla neagră pe care profesorul scria cuvinte lungi, fără sfârşit, ajunseră să mă chinuiască groaznic". Mai târziu însă, când cunoscu pasagii din „Macbeth", „Julius Cesar" si „Hamlet" simţi în suflet o adevărată delectare.

La zece ani, devine membrul unei bande de spărgători. Deşi nu ia parte directă la furturi i se dă şi lui o parte din câştig. La 11 ani vrea să se facă vânzător de ziare. Dar Mr. Freeman se opune: „Numai băeţii fără căpătâi vând ziare!" Cu toate astea, se apucă să vândă ziare între St. Paul şi Tenpple Bar. Cu banii câştigaţi se duce la teatru. Se simţea în galeriile teatrelor Surrey, Elephant şi Castle, ca la el acasă. Aci a plâns el primele lacrimi.

In vara anului 1886 îşi începe cariera comercială. Se duce la Londra, fără ştirea părinţilor. Aci e iniţiat în secretele „Vânzărilor şi Returnărilor"

Dar afacerile mergeau prost. Atunci se hotărăşte săşi reia numele său adevărat şi să-şi caute o existenţă. Intră ucenic la o tipografie din Newington-Causeway, unde lucrează dela 3 dim. până la 6 d. a. Banii economisiţi îi dă pe dobândă tovarăşilor de lucru. Din cauza unei mici întârzieri, e concediat. Dar patronul îi reţinuse 5 shillingi din salariu. După ce se sfătueşte cu poliţistul din stradă şi cu comisarul de poliţie, îl dă în judecată pe patron şi câştigă procesul. Avea atunci 12 ani. Intră apoi la tipografia Riddle, Couchmans; dar e concediat şi de aci din pricina grevei ucenicilor la care ia şi el parte dupăce intrase deja la lucru. Neavând ce face se apucă din nou să vândă ziare în gara Ludgate Hill şi la St. Paul. Apoi se angajează la un magazin de încălţăminte, iar de aci la o fabrică de articole de cauciuc din Camberwell. Insfârşit se simte satisfăcut: e lucrător! Cu acest prilej a învăţat două lucruri: „Să nu-ţi faci niciodată ţie însuţi rău, şi să nu spui oamenilor adevăruri dureroase, dacă nu eşti în stare să le răspunzi cu aceiaşi monetă".

După alte 3-4 slujbe pleacă din Londra, la Grimsby, de unde se îmbarcă pe un vapor ca ajutor la bucătărie. Era o iarnă aspră. La înapoierea vaporului, fuge acasă, dupăce fură din cabina căpitanului un shilling şi o pereche de cizme. In drum spre casă, istovit de foame, fură pâine din căruţele brutarilor.

La Clactons intră salahor la o bina. Stingerea varului îi arde atât de rău palmele încât renunţă la banii ce i se cuveneau, îşi vinde pardesiul şi pleacă din nou la Londra, unde se înscrie voluntar în regimentul de infanterie West-Kent. In 1894 trece la serviciul sanitar din Aldershot. După terminarea cursului e trimis la un spital. O poezie trimisă poetului Arthur Roberts îi atrage elogiile acestuia. Poezia figura în piesa intitulată „Biaritz". Ca să vadă piesa de teatru pleacă fără voie din spital şi aproape că uită să se mai înapoieze. Această indisciplină îi atrage 4 zile de carceră grea.

Nu trece mult şi e trimis la „Capul Bunei Speranţe"; în 1896, luna August. De aci e trimis la Simonstown, oraşul ideal al sanitarilor, de oarece nu exista nici spital şi nici bolnavi. Aci are norocul să întâlnească pe William Shaw Caldescott şi pe soţia acestuia, care devine de fapt „naşa lui literară". Graţie ei, Wallace îşi croeşte un nou drum în viaţă. Printre alte lecturi, cunoaşte scrierile lui Maurice Hewlett şi Kipling. Intâmplarea face ca Kipling să-şi anunţe un voiaj în Africa de Sud. Wallace, într'un moment de entuziasm, trimite ziarului „Cap-Times" un articol de bun sosit. Datorită acestui fapt intră în legături de amiciţie cu Kipling, care la rândul său îi prezintă pe Edmund Garett. La banchetul dat de către autorităţi în cinstea lui Kipling, ia şi el parte. Apariţia unei gazete la Simonstown îi deschide drumul ziaristicei. Prima lui grijă e să atace amiralitatea. Drept pedeapsă e permutat la un spital de sifilitici şi i se interzice să mai scrie.

Dar Wallace n'are astâmpăr. Aude că la „Londra de Est", o localitate aflată în partea de miază-zi a coloniei Cap, există un ziar: „Ost London-Post". Oferta de colaborare îi e primită. I se plăteşte 30 de shillingi de articol. Articolele lui atrag atenţia ziarelor din alte ţinuturi. După două luni primeşte oferta de colaborare a două gazete: „Midlands News" din Cradock, şi „Grocotts-Penny-Post" din Grachamstown. Articolele le scria noaptea, când făcea de gardă. Cu vremea colaborează şi la revista săptămânală „Owl". Dar îl acaparează o revistă concurentă: „The South African Review". Toate poeziile şi articolele lui erau îndreptate împotriva amiralului Krüger „Qom Paul" şi a castelanilor, sau în legătură cu chestiunea Uitlander sau Byworner.

Sir William Butler, comandantul garnizoanei, îi atrage atenţia că militarii n'au voie să facă politică. Totodată îl sfătueşte să-şi înainteze demisia din armată. Atât aştepta şi el. Camarazii îi dăruesc la plecare un baston cu mânerul de aur.—Insfârşit se simte liber. Are odaia lui, se poate duce şi înapoia când vrea, poate sta de vorbă cu cine vrea. Prima noapte se înapoiază acasă la ora 3. Dimineaţa, când se trezeşte, descoperă în odaie o masă de scris, hârtie, cerneală, un dicţionar şi o carte de maxime: „un întreg bagaj intelectual".

A doua zi pleacă însă la Wynberg, de unde-i trimite „mamei" la început câte o liră, apoi câte două pe săptămână, să facă cu ele ce-o ştii. Frecventează galeria parlamentului din Cap, scrie dări de seamă asupra dezbaterilor parlamentare şi face cunoştinţa oamenilor politici. La inaugurarea expoziţiei Sud-Africane din Grahamstown, e reprezentantul unei agenţii de ştiri. Aci scrie primul articol cu răsunet, care-i creiază o situaţie materială la adăpost de orice griji. Orele libere le folosea cu cetirea unui tratat de logică deductivă şi inductivă: „L-am cetit ani dearândul, pagină cu pagină Il mai am şi acum. Dar nici până azi n'am reuşit să-l pricep".

In acestă vreme apare primul lui volum de versuri, Incepe războiul contra Burilor. I se propune din partea agenţiei „Reuter" să meargă pe front în calitate de reporter. E fericit.

Investigaţiile sale dau dovada unui copoi bine dresat. Nimic important nu-i scapă. Ştirile sale produc adesea vâlvă. Desvălueşte lucruri neplăcute. In parlamentul englez provoacă interpelări. E suspectat de Kitschener. Cenzura îi opreşte telegramele. Recurge la tot felul de trucuri. Riscă să-şi piardă viaţa. Dar Wallace nu ştie ce-i teama. El e în slujba unui ziar şi-şi îndeplineşte datoria cu conştiinciozitate. Darea în vileag a tratativelor duse în secret cu Burii, are ca urmare îndepărtarea lui dela Cartierul General. Măsura e însă tardivă. Războiul ia sfârşit şi lui Wallace i se deschid perspective noui.

Un om cu avere, Freeman Cohen îi propune conducerea celei mai importante gazete din Transvaal. In afara de salariul de 1500 lire pe an, e părtaş la câştig. Ziarul „Rand Daily-Mail" e şi azi unul dintre cele mai răspândite ziare din Africa de Sud. Totodată scoate şi o gazetă de seară: „Star". Starea lui materială devine tot mai bună. Cercurile cele mai distinse îi deschid uşile. La Iohannesburg, oraşul jocurilor de bursă, câştigă într'o săptămână 12.000 de lire, ca apoi să piardă 20.000 numai în două ore. Se desparte de Freeman Cohen pe o chestiune în care n'avea dreptate. Pleacă la Londra, unde ajunge cu 3 shillingi în buzunar. Harlowe îl primeşte la „Daily-Mail" unde scrie după placul inimii. In privinţa interviewurilor, Wallace scrie, că dacă nu l-ar fi ajutat memoria, n'ar fi fost în stare să redea niciodată un interview — din pricină că nu cunoştea stenografia — iar în al doilea rând, pentrucă avea un dar fatal de a se pierde în povestirea a tot felul de lucruri interesante, care-l făceau să uite cu totul de scopul prezenţei sale acolo.

Odată, povesteşte Wallace, m'am dus să interviewez un om de ştiinţă — pare-mi-se pe Ray-Lankester. După ce i-am vorbit aproape o oră, îmi zise: „Foarte interesant tot ce mi-ai povestit, dar acum îmi dai voie să vorbesc şi eu?" Altădată, Wallace a fost trimis la Sir William Grontham. După ce i-a descris acestuia sitauţia politică din Africa de Sud şi Europa, şi i-a vorbit despre progresele marinei militare, despre geniul lui Harmsworth şi despre importanţa ziarelor la care colaborează, Sir William abservă, puţin cam plictisit: „După câte bănuesc, ai venit la mine ca să afli dacă îmi dau demisia din postul pe care-l ocup. Ei bine, nu-mi dau demisia!"

Dar oricât de bună li s'ar părea unora meseria de reporter, lui Wallace nu i se părea tocmai rentabilă; şi apoi Wallace mai avea o singură dorinţă: să devie romancier. Se punea însă o problemă destul de delicată: cine să-i tipărească romanele? Cum n'a găsit nici un editor, se hotărăşte să deschidă pe cont propriu o editură. Aci îşi tipăreşte o serie de articole asupra ţarilor Rusiei, sub titlul: „Smithy". Vinde 30.000 de exemplare, cu 1 shilling volumul. Cu al doilea volum „Short-story", ajunge pe pragul falimentului. Lordul Northclife îl scoate din încurcătură şi-l trimite în Congo să controleze versiunile în legătură cu atitudinea Belgienilor faţă de băştinaşi. La înapoiere, află că un ofiţer, simţindu-se calomniat într'un articol, a dat ziarul în judecată şi a trebuit să i se plătească 5000 de lire despăgubiri. Acest incident îi atrase concedierea.

„Eu, scrie Wallace ironic, am fost singurul gazetar dat afară de „Daily Mail", toţi ceilalţi tovarăşi de redacţie au plecat ei singuri".

De altfel, această ultimă concediere i-a fost de bun augur. Reporterul Wallace devine după scurt timp romancierul Wallace, cetit pe nerăsuflate de milioane de oameni şi plătit cu lăzi de aur.

AD. BYCK

INSEMNĂRI

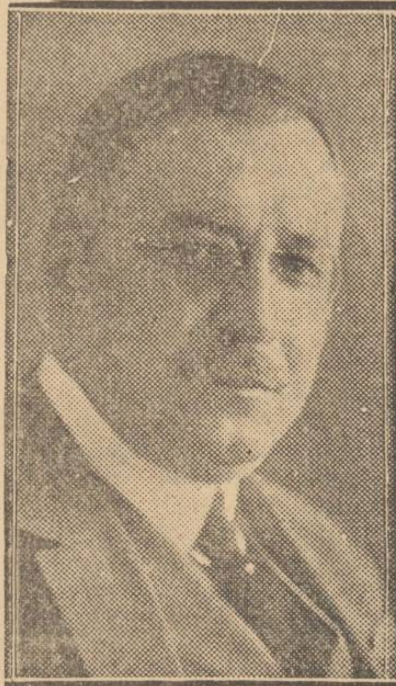
Congresul Astrei

La Deva s'a întrunit zilele acestea congresul anual al glorioasei societăţi culturale „Astra".

S'au dezbătut probleme capitale pentru organizarea culturei naţionale, stabilindu-se noua orientare a activităţii Astrei în cadrul împrejurărilor de azi.

Din numeroasele contribuţii orale aduse la acest congres, se cuvine să subliniem în prim rând cuvântarea d-lui prof. Dim. Gusti, ministrul instrucţiunii publice, al cultelor și artelor.

Dând o nouă definiţie culturii, d-sa a determinat şi rostul politicii culturale în genere şi obiectivele ce trebuesc atinse în acţiunea statului cultural.

D. Gusti

„Guvernul, — a spus d. Gusti, — înţelege să creeze toate condiţiile pentru desvoltarea culturii şi mai ales pentru răspândirea ei în massele populare. Deasemeni înţelege o cât mai strânsă colaborare cu Astra, reclamată de atâtea necesităţi ale societăţii româneşti. Am întocmit în acest scop un program minimal de muncă. Ceiace se numeşte cultură se poate prezenta sub patru aspecte. Cel dintâi este în legătură cu sănătatea, educaţia higienică şi educaţia fizică. Al doilea aspect al acţiunii culturale, trebue să fie morala, educaţia religioasă şi cea estetică. A treia problemă apoi este în legătură cu munca şi cooperaţia, iar a patra: educaţia intelectuală prin biblioteci şi conferinţe, mai ales în jurul şcolii.

In chipul acesta vom putea crea statul cultural, iar societăţile în frunte cu „Astra" vor fi chemate să dea toată contribuţia lor pentru realizarea programului.

Dar pentrucă suntem o ţară de ţărani această acţiune se va desfăşura într'o proporţie de 80 la sută în mijlocul satelor. Cred că întâia noastră datorie este să creştem şi să dăm conducători satelor, dintre locuitorii lor, printr'o organizare sănătoasă. Pentru noi, una dintre problemele centrale este desrobirea poporului prin cultură. Cultura nu însemnează şcoală, ci aplicarea la viaţa de toate zilele a celor învăţate la şcoală".

Un discurs, tot atât de remarcabil mai ales prin curajul propunerilor a ţinut d. Sextil Puşcariu.

D-sa nu s'a sfiit să spună că „Astra" trebue să-şi schimbe orientările, tradiţia putând fi dăunătoare:

„Inainte de război aveam un ideal clar formulat în două cuvinte: unitatea politică. După război, am continuat cu sistemul imitării, smulgând potirele şi icoanele, în locul cărora am ridicat viţelul de aur. Or, acest deceniu şi criza lui ne pun într'o situaţie nouă.

Trebue căutat un nou ideal; anume, să încetăm epoca de imitare, să impunem o cultură românească. Să încetăm cu formulele mari, cu scepticismul. In locul lor să punem optimismul creator.

Pentru realizarea acestui ideal trebue să facem apel la tineret. Să nu-l mai considerăm minor şi să-l îndemnăm la activitate. O împrospătare a „Astrei" poate veni dela acest tineret, care a dat dovadă în despărţământul de la Sibiu de puterile lui creatoare".

Procedându-se la alegerea noului preşedinte, d. V. Goldiş fiind bolnav şi nemaiputând îndeplini această funcţiune, e proclamat ales cu unanimitate d. prof. Iuliu Moldovan.

Schiţând în câteva cuvinte programul d-sale, d. Moldovan a spus că se va menţine în spiritul tradiţiei care a condus „Astra" atâtea decenii. Societatea culturală se va pune la dispoziţia suveranului şi va solicita concursul bisericii.

„Programul nostru n'are nevoe de inovaţii. E atât de larg, încât încape orice energie proaspătă ce se va preocupa de educaţie în spirit naţional. Poporul nostru nu a rezistat în trecut prin avere. Bogăţia noastră este intelectuală şi sufletească".

Şi noul preşedinte al „Astrei" închee făcând un călduros apel la solidaritatea tuturor forţelor care compun societatea culturală.

Douăzeci şi cinci de ani dela moartea lui Huysmans

S'au împlinit douăzeci şi cinci de ani dela moartea lui Joris K. Huysmans, unul dintre cei mai talentaţi scriitori din epoca şi şcoala lui Zola. Prima sa nuvelă *„Sac au dos"* a apărut în colecţia programaticelor *„Soirées de Médan"*: titlu inspirat de reşedinţa de vară a maestrului şi conducătorului curentului naturalist, Emil Zola. Volumele *„Le Drageoir à epices"* (1874), „Marthe" (1876), şi *„Les soeurs Vatard"* (1879) deşi anterioare şi superioare nuvelei mai sus amintite, sunt totuşi mărturii mai puţin caracteristice pentru felul de a scrie al lui Huysmans.

Dela primul său volum până la *„A Vau-l 'Eau"* (1882), Huysmans a fost pătruns de naturalism, atât pe cât poate fi un om inteligent. El alegea o întâmplare oarecare, aridă şi de fapt neinteresantă. Apoi, desena (să nu se uite că era olandez!) linie cu linie, până izbutea să dea la iveală o imagină bine conturată şi clară în tonuri, o reproducere miniaturală plină de efecte impresionante. Incă din *„Drageoir à épices"* se remarcă ochiul ager care urmăreşte detaliul şi spiritul critic, care dă la iveală, cu o dexteritate de maestru, nota caracteristică.

Dar Huysmans începe să se inspire din propria lui viaţă, scriind un emoţionant şi nemilos rechizitoriu asupra desordinei sale spirituale şi fizice pe care o credea iremediabilă. Din toate aceste mărturisiri se desprinde dorinţa puternică a unei vieţi comode şi a unei existenţe liniştite.

In *„A Rebours"* (1884) el reia vechea temă tratând-o sub altă formă şi anume: adoptă posibilităţile de satisfacţie, cele mai fantastice, le gustă cu aviditate, şi notează cum devine pe zi ce trece tot mai obosit, fără să-şi lase o zi de odihnă şi de reculegere. Eroul din „A Rebours" poartă numele unui duce, Jean, sub care se ascunde de fapt figura poetului simbolist contele de Montesquieu. Acestui înţelept om de lume, Huysmans îi împrumută sufletul său propriu făcându-l să sufere durerile care-i rodeau lui inima şi creerul. Ducele Jean se apropie — ca totdeauna, din curiozitate, sau din nevoia liniştei — de sfera de cugetare a catolicismului. De îndată însă ce inteligenţa a intrat în făgaşul cunoaşterii, recunoscând unele posibilităţi reale, sentimentul începe să oscileze. Senzaţii noui îl amăgesc spre o viaţă nouă — şi Durand-ul tuturor romanelor care urmează devine de aci înainte „bublul" lui Huysmans, pe care acesta îl ţine sub supraveghere severă, pe care îl lasă să soarbă mai întâi tot ce a încercat el în viaţă (pentrucă după Huysmans nu există altă desfătare decât literatura) — şi Durand ajunge astfel pe drumul Damascului.

In fiecare carte Huysmans devine tot mai încredinţat, până ajunge în cele din urmă să se considere *credincios*. Dar oricât s'ar adăpa opera sa, şi deci senzaţiunile sale artistice, din atmosfera catolicismului, titlul său de glorie rămâne „A Rebours".

Insemnătatea lui Huysmans, în desvoltarea literaturii moderne, e dublă: întâi a tălmăcit „romanul" arătând că totul e dacă te pricepi să scrii cărţi, nu dacă intriga a ajuns la bun sfârşit; apoi a demonstrat că depinde numai de persoana autorului, dacă o carte e citibilă sau nu, şi că pot fi lăsate, de-oparte, fără teamă, toate „invenţiile", lungimile şi episoadele de prisos.

In ceiace priveşte stilul, Huysmans face parte dintre inovatorii lui fanatici. El stăpâneşte un stil artistic, incisiv şi extraordinar dozat. Imaginile sale sunt surprinzătoare, pe alocuri exagerate; dar limba e totdeauna înnoită, simţită şi construită personal.

Huysmans ar putea fi numit, cu drept cuvânt, un martir al decadenţei franceze, căci el a suit de nenumărate ori muntele calvarului ei.

Dintre operele sale mai amintim: „Là Bas", „La Cathédrale" şi „L'oblat".

O biografie a lui Edgar Wallace

Viteza cu care se scriu, se tipăresc, şi se aruncă pe piaţa literară tot felul de cărţi, are în sine ceva impunător. Biografiile romanţate ale personalităţilor cu renume sunt aproape tot atât de repede confecţionate ca şi necrologul din ziare.

Despre Ivar Krueger s'a scris o mică bibliotecă: despre Briand una mai mare; iar de curând şi-a găsit şi Edgar Wallace un biograf. Nici că se putea altminteri.

De altfel, Wallace a avut el însuşi grijă să-şi descrie viaţa romantică, începând cu zidurile căzărmii, pereţi redacţiilor şi sfrâşind cu succesul strălucit al romanelor sale. Dar într'adevăr romantică i-a fost abia moartea şi enormul insucces, cunoscut după moarte, — dar numai în ceeace priveşte partea financiară. Lăsând în urma sa frumuşica avere de zece milioane lei, Wallace a lăsat moştenitorilor săi şi o zestre de şaizeci de milioane datorii.

Robert Curtis, secretarul şi autorul biografiei lui Wallace, apărută acum câteva zile la Londra, ne povesteşte cauza acestui bilanţ dezastruos. El afirmă că onorariile fabuloase şi fantastice, pe care acest fabricant de romane le primea din partea editorilor, le irosea ca jucător de curse, director de teatru şi cu operele de binefacere. Sau mai pe scurt, din pricină că acest om dotat cu atâta fantezie, şi căruia îi curgeau banii de pretutindeni, nu ştia să facă socoteli şi nici nu vroia să le facă.

Curtis scoate în evidenţă o mulţime de trăsături caracteristice ale acestui om bun, care muncea din greu, dar fără nici un spor.

Odată, l-a urmărit cifra 29. Adunând numerele pe care le purtau trei automobile — care trecuseră pe dinaintea casei unul după celalt — ajunse la această cifră. Ridicând ochii spre calendar observă data de 29. Nu trecu mult şi primi un cek de 29 lire sterline. Fără să mai stea mult pe gânduri îl trimise pe Curtis la turful din Lingfield cu indicaţia de a juca pe calul cu numărul 29. Dar cursa fu câştigată de calul 11. „Ştiu, — îl întrerupse Wallace, pe când Curtis îi făcea reproşuri, — numărul 11 a câştigat cu patru lungimi; dar cum de nu te-ai gândit, Bob, că doi şi cu nouă fac unsprezece?"

Banii pierduţi la curse trebuiau însă recâştigaţi prin scris. Romanele sale le vorbea la dictafon cu o viteză de 2400 de cuvinte pe oră şi asta timp de 36 de ore fără întrerupere.

Intr'o Sâmbătă trebuia să predea un roman de 120.000 de cuvinte. Era Marţi, şi Wallace stătea încă la curse. Dupăce pierdu toţi banii, se duse într'o goană acasă, şi dictă ne 'ntrerupt zi şi noapte, la dictafon. In acelaş timp, soţia lui şi secretarul Curtis transcriau totul la maşina de scris, iar întreg personalul casei, compus din bucătărească, servitoare, grădinar şi şofer, adunau filele, le orânduiau şi le strângeau în volum!

Sâmbătă dimineaţa mai lipseau încă 40.000 de cuvinte. Dar fură complectate şi acestea. Manuscrisul fu predat la timp, graţie unui bacşiş gras dat unui şofer care porni la editor în goană nebună. Când Curtis se înapoiă cu cekul de 1000 lire sterline, Wallace îl întâmpină cu entuziasm: „Ai venit la timp; să ştii că mai prind şi prima cursă la Alexandra-Park".

Această manifestare spontană caracterizează îndestul măreţia şi slăbiciunea acestui prodigios şi talentat romancier.

Bilanţul săpăturilor dela Herculanum

După o activitate de cinci ani a fost desgropat întreg cartierul din partea de sud a oraului Herculanum. Conducătorul lucrărilor arheologice, Amadeo Majuri, a alcătuit de curând un interesant raport asupra rezultatelor săpăturilor efectuate până în prezent.

Herculanum a constituit dintru început un punct de atracţie deosebit, din pricina greutăţilor cu care aveau de luptat arheologii; un alt punct capital îl forma faptul că primele săpături executate de către generalul lorenian d'Elboeuf au dus la descoperirea unui însemnat număr de bronzuri şi mozaicuri, şi a unei biblioteci bogate aparţinând filosofului Pisoni. E cu putinţă prinurmare ca în cursul actualelor săpături să se găsească şi alte biblioteci care să nu cuprindă numai opere filosofice ca cea amintită mai sus.

Dintre cele trei oraşe moarte: Ostia, Pompei şi Herculanum, primul a avut nevoie de trei mii de ani ca să moară; Herculanum, a murit în trei zile; iar Pompei, în trei ore. Aşa se explică deosebirea dintre starea obiectelor celor trei oraşe. In timp ce Pompei a fost acoperit de massa de cenuşă şi piatră adusă de vânt, Herculanum a fost înnecat de massa de lavă caldă amestecată cu apă şi pământ, fără totuşi ca să topească metalele, să calcineze marmora, sau să carbonizeze lemnul. N'a fost o distrugere rapidă, şi locuitorii au avut răgaz să-şi salveze multe obiecte preţioase. Totuşi ei au lăsat pe loc statuile şi tablourile. în speranţa că fluviul de lavă se va opri înainte de a se apropia de oraş. Numai astfel se explică starea bună în care s'au păstrat statuile de marmoră, decoraţiunile de stuc, picturile şi mozaicurile.

Dacă înainte vreme, arheologii nu erau preocupaţi decât de descoperirea a cât mai numeroase opere de artă, sau obiecte de interes cultural şi istoric, neluând în seamă monumentele arhitectonice, aşezarea oraşului, dărâmând ziduri, uşi, etc., — cercetătorul de azi pune cu deosebire preţ pe vechile clădiri, căutând să le proptească cu grijă şi să le completeze. Toate obiectele găsite sunt lăsate, azi, pe loc. In timp ce săpătorii dinainte nu lăsau în picioare o singură casă, prin practicarea nouilor metode, s'a ajuns la desgroparea întregului edificiu, fapt care ne înlesneşte în chip plastic cunoaşterea arhitecturii antice.

Cele mai frumoase clădiri sunt vilele aşezate spre mare, de partea extremă a oraşului, unde veneau vara patricienii din apropierea Neapolului. Ele au o fundaţie massivă, şi sunt împodobite cu balcoane, grădini suspendate şi verande. După arhitectura şi obiectele găsite până acum, rezultă de asemeni că Pompei şi Herculanum aveau un caracter cu totul deosebit: Pompei era un centru economic animat şi avea o populaţie din tot felul de rasse; pe când Herculanum, înconjurat de păduri şi vii, avea o populaţie stabilă care se îndeletnicea cu pescuitul. Proprietarii vilelor îşi petreceau timpul aci numai o parte a anului.

Problemele arheologului la Herculanum sunt considerabile, iar săpăturile — pentru a nu se strica nimic — trebuesc întreprinse cu atâta precauţie, încât nu încape îndoială că multe generaţii vor mai avea aci de lucru.

Toţi acei care se vor abona pe timp de cel puţin şase luni, începând de astăzi la ziarele noastre „Dimineaţa" sau „Adevěrul" precum şi cei care se vor abona pe timp de un an la revistele „Realitatea Ilustrată", „Adeverul literar", „Magazinul", „Dimineaţa Copiilor", „Cinema", „Lectura" şi „Radiofonia", vor primi UN BILET LA LOTERIA STATULUI (o optime) cl. I-a.

Cine însă se va abona PE UN AN la „Adevĕrul" sau „Dimineaţa" va primi

DOUĂ BILETE LA LOTERIA STATULUI (cl. I)

Lozurile sunt achiziţionate de noi de la marea colectură a Băncii Hermes, Bucureşti, Calea Victoriei 30 şi strada Lipscani No. 20.

UN MATCH ORIGINAL

Se aduce la cunoştinţa tuturor amatorilor de şah, că revista „Rebus" a organizat un foarte interesant match între redacţie şi cititori.

In numărul 35 apărut de curând pe piaţă se găsesc toate detaliile, dimpreună cu prima mutare făcută de redacţie.

De vânzare pretutindeni. Preţul 5 lei

Mijloc de recunoaştere

— Ce asemănare! Cum ştie mama care-i unul şi care-i celălalt?

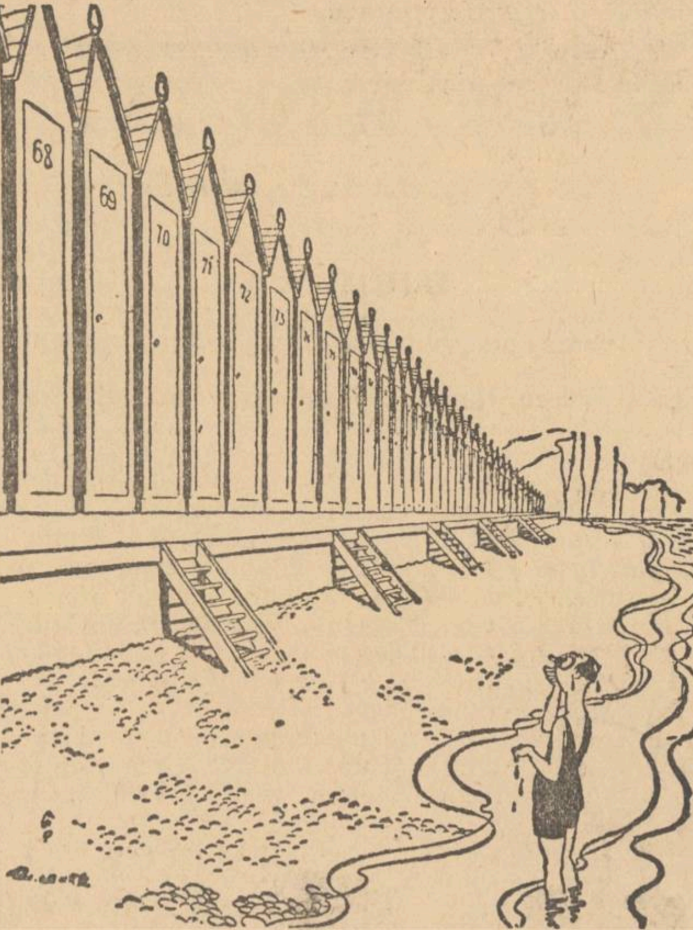
— Când ne bate: Ştefănel ţipă mai tare!...

La Mare

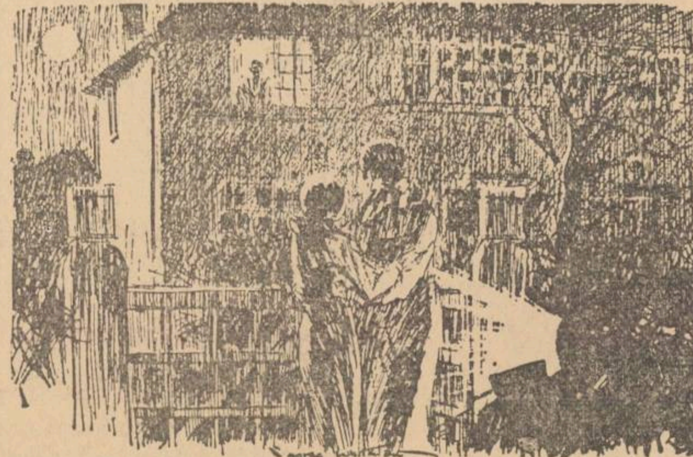
— Trebue să te aşezi, mătuşică...

Uniformitate...

...sau domnul care şi-a uitat numărul cabinei.

Luna

— Odette, ce faci afară la ora asta?

— Privesc luna, tată!

— Bine, bine! Spune-i lunei să se sue pe motocicletă şi să plece la culcare!...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 619

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 16 Octombrie 1932

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 — 1897
CONST. MILLE 1897 — 1920

FONDAT IN 1893

Paserile de primăvară

După conferințele și succesele iernii, în cele dintâiu zile de primăvară, doctorul Iacob își luă Rusul și se așeză la Pârăul Negru, ca să fie de față la trecerea gâștelor sălbatice. Ințelegerea era că, după ce se închide vânatul, inginerul pleacă și vine doamna Eufrosina Melinte, să ție tovărășie profesorului.

Cei doi prietini au găsit pe Uvar cu luntrea gata cătrănită și călăfătuită. In preajma laboratorului, pământul fumega zbicindu-se într'un soare strălucit. La asfințit, către munți și păduri, încă albeau omături. Balta se desfăcuse la limpezișuri; cele din urmă sloiuri treceau între stufuri, topindu-se. Plutea peste toate un abur străveziu, ramurile goale ale sălciilor își schimbaseră coloarea și pompau sevă către muguri.

Lângă luntrea priponită stăteau drept, cu cozile înfipte în pămîntul moale, lopețile. Uvar le smulse și le potrivi la locul lor. Apoi trecu în căsuța cu ușa și ferestrele deschise și aduse cîteva unelte de pescuit, două băncuțe pe care le potrivi între crivace și un ispol. De-asupra băncuțelor adăogi perne acoperite cu lăvicere. Doctorul le cunoștea: erau lăvicere dela Roznov. Deci Uvar se grăbise a face o vizită bătrînilor și căutase iarba de leac.

— Ce face mama, Uvar?

Iacutul îl privi mai mult cu spaimă decît cu mirare. Fără îndoială că acest om învățat are multe meșteșuguri tainice pentru a cunoaște cele mai ascunse lucruri.

— Am găsit-o lângă sobă, răspunse el.

— I-ai dat buruienile și s'a bucurat, nu-i așa?

— Așa este; și a întrebat de dumneavoastră. I-am spus că Duminică vă duceți la Roznov, ca să-i vedeți pe dumnealor. Tatăl dumneavoastră e sănătos și a dorit să asculte cântări care le-am învățat cu dumnealui, dară eu le-am cam uitat. Am învățat altele dela oameni de-aici. Cântece de lume.

— Cum? Ce-ai învățat?

— Cântece de lume, domnule profesor, se veseli Uvar, cu gura largă, arătându-și dinții de fildeș.

— Asta nu-i rău. Dar de ce ai vestit că mă duc Duminică la Roznov? N'aveai de unde ști. Eu nu ți-am vestit nimic în privința asta.

— Astăzi e Joi, socoti Uvar, uitându-se pieziș în baltă. M'am gândit că două zile umblăm la vânat. A treia zi e pentru odihnă. Mergem să ne închinăm la biserică la Roznov. Mama dumneavoastră spune că pregătește cea mai bună mâncare din lume, în număr de o sută cincizeci.

— E vorba de sărmăluțe... se întoarse profesorul către Anton Rohalschi.

— Intocmai, stimate și iubite Iacob Ioanovici. Sînt foarte bucuros că nu vom lipsi dela masă. Iacutul e un om înțelept.

Cercetară cotloanele până către prânz și găsiră câteva cârduri de rațe. Dar lumea iazului încă nu era așezată; zările de către amiază încă nu-și deschiseseră porțile. Cu tot soarele, vântul era rece și sufla dela miază-noapte. In ochiuri negre, între papuri și sălcii, în partea izvoarelor vii, broaștele își depuseseră ouăle fără număr, dar nu se mișcau din tainițele de subt luciu, păstrând în gușele lor alburii tăcerea bălții. Amurgul acelei zile dintăiu a avut o lucire străină și înghețată. Dar a doua-zi dimineață glasul lui Uvar îi chemă vesel. Iacutul bătea în obloane, trezindu-i fără nicio sfială din somn.

— Ce s'a întâmplat, Uvar? Intră! îi porunci doctorul.

Slujitorul intră bocănind. Se uită în juru-i; luă puștile și cartușierele și vru să iasă cu ele.

— Mai stai, Uvar; spune întâiu ce s'a întâmplat.

Iacutul se întoarse dela ușă:

— Indată după miezul-nopții, lămuri el, s'a întors vântul de către munte. Era tot aspru, ca de pe omăt. După aceia, în zori, l-am simțit încălzindu-se. Au venit cârduri de rățuște; după ele s'arată și nouri. Dar până la amiază nu cred să ploaie. Cât nu plouă și ține soare, intrăm pe baltă. Trebuie să fi sosit și cufundari dela marea, care nechează; și fluierari. Trebuie numaidecât să-i căutăm.

— Bine, Iacutule, râdea inginerul; asemenea poruncă nu se poate să n'o ascultăm. Venim numaidecât.

Intrară pe baltă la prânzișor și vânară până la amiază. Găsiră într'adevăr câteva soiuri de paseri străine, califari, cufundari de marea, rațe cu penajuri albe și cu moț. Erau numai un fel de cercetași înaintați ai nemărginitelor stoluri care se pregăteau să vie. Inghețul și vântul potrivnic le opriseră. Acuma erau gata să treacă spre mările libere din miază-noapte, spre gurile fluviilor siberiene, spre ostroave misterioase unde se țin soboruri extraordinare ale dihăniilor mării și văzduhului. Vântul sporea, din ce în ce mai umed și mai cald, și nourii pluteau pe munți și păduri, lăsând libere în cer lacuri adânci de azur. La două după-amiază, când ieșiseră din luntre ca să se ducă la masă, vântul avu un răstimp de liniște. In acel răstimp solemn, pe care-l comandase parcă o poruncă din eternitate și din bălțile de sus, izbucni deodată, fără nici un semnal prealabil, în toate bălțile dela Pârăul-Negru, tunetul broaștelor. Dintr'odată porniră toate, formidabil, din pământ până în cer. După ce-și îndepliniră oficiul, se liniștiră. Profesorul și inginerul se opriseră înfricoșați, cu inimile bătând. Iactul își vedea nepăsător de treburi. Cu toate acestea, ascultase și el acel semnal al veșniciei și-l înțelesese, fără să-i caute argumente și justificări.

Vântul se trezi iar și îndată sosiră și stropi de ploaie. Soarele rămase subt nouri toată după-amiaza.

Inserarea veni cu'n fel de presiune tăcută și egală a vântului, în care șopotul ploii pe ape se auzea distinct, ca un cântec. Cu întunericul compact al nopții, stihiile părură a se mișca înspre steaua polară. Cei doi prietini stăteau ascultând freamătul migrațiunilor uriașe de primăvară. Multă vreme oprite de curenți ostili, în preajma mărilor din mijloc, acuma se îmbulzeau spre nord în șiraguri nesfârșite și etajate, chemându-se, din fundul cerului până la linia stufurilor. Iacutul aprinsese foc de găteje în fața laboratorului; profesorul și inginerul ascultau din cerdac acel zvon pe care numai vânătorii au bucuria de a-l cunoaște. N'aveau lămpi; stăteau în jilțuri învăliți în blăni, și ascultau. Ii lumina dintr'o parte focul. Observă și pe Uvar cum stă cu urechea întoarsă către văzduhul nopții.

— Ce cântec asculți, Uvar? îl întrebă doctorul Iacob.

— Ascult, ca să știu ce trece, răspunse vesel Iacutul. Sunt obișnuit cu asemenea glasuri și le cunosc decând eram mic. De răul lor, nu puteam închide ochii.

— Intr'adevăr, el le deosebește și le înțelege... întări Anton Rohalschi. Gâștele și lebedele le-aud și eu; dar celelalte mi-i cu neputință să le deslușesc. Sunt sute și mii de specii de paseri.

— Eu le știu... rosti încet Iacutul. Nu mi-au putut spune numele; dar după înfățișare le cunosc.

Le asculta atent și visător.

— Uvar, grăi doctorul aprinzându-și o țigară, nu mi-ai răspuns niciodată dacă ai avut un bunic pe care-l chema cași pe tine.

— Nu știu, răspunse Iacutul; bunic trebuie să fi avut, dar nu l-am cunoscut. Mama a murit tânără și m'a lăsat singur. Tata a căzut într'o râpă umblând după reni. Foarte puțin îmi amintesc cum că ar fi spus el ceva despre bătrînul lui, că era chior de ochiul stîng și nu bea rachiu — dovadă că nu era bărbat vrednic; dar a fost prin țări străine și se zice că ar fi văzut pe împăratul alb. Dar asta poate fi și o vorbă. La noi toți oamenii visează să vadă pe împăratul și trăiesc cu asemenea nădejde în colibele lor înghețate până ce mor.

— Poate acel împărat e soarele... râse inginerul.

Silueta slujitorului rămase o clipă neclintită, cu gura căscată, pe fondul de lumină.

— Așa trebuie să fie, se veseli el. E soarele. Cine ajunge la el nu mai vrea să se întoarcă înapoi. Acolo [illegible] cea sunt prietinul oamenilor, adaose el rânjind larg, și nu mai sunt rob. Aici e raiul de care spun poveștile.

— Cum se poate, Uvar? se miră profesorul. Ție nu ți-e dor de locul tău? Nu ți-ai luat pământ într'o sticlă?

— Ba mi-am luat; dar l-am lepădat pe drum, în gară la Kiev.

— N'ai avut nevastă?

— Nu.

— Poate ai fost prietin c'o fată.

— Se poate; dar ea a rămas acolo și eu am venit la împăratul. Aici am găsit una care râde. Ascultați, începu el altă vorbă, înălțând palma dreaptă lângă ureche. Acuma au început a trece gâștele cele mari. Până acuma am auzit numai gâlițe. Unele coboară către noi; mâni le găsim la margine, în apele dezghețului.

Ploaia urma să cânte în baltă.

— Ascultă, Iacutule, încercă iar doctorul, eu am aflat și trebuie să-ți spun că pe bunicul tău l-a chemat cași pe tine, Uvar, și a fost un om vrednic și drept, dar n'a avut viață fericită.

— Nu mă mir și se poate, răspunse cu indiferență slujitorul. Dumneata, fiind un fel de șaman, poți cunoaște orice. In țara aceia toți oamenii trăiesc cu dreptate, dar nimeni nu cunoaște bucurie.

— După cum văd, râse inginerul, omul nostru e eliberat de dorul pământului natal și de glasul strămoșilor. Iubite Iacob Ioanovici, te rog să nu te superi și să-i dai dreptate. Acolo trebuia să facă sforțări îngrozitoare ca să nu crape de foame. Aicea dă numai dintr'o mână și se ține deasupra. Poate ai fi curios să afli ce crede el despre oamenii de-aici care se simțesc așa de rău acolo unde el se simte atât de bine.

Iacutul își desvăli iar râsul tăcut, în lumina focului. Nu-și putea [illegible] lămuririle lui încâlcite, dar se părea că știe foarte bine din ce pricină. Rămase visător și neclintit, urmând să asculte zvonul stihiei care fremăta pe uriașe [illegible]arbe ale aceleași latitudini pământești.

— Păsările și dihăniile sunt mai multe decât oamenii... zise el către Europeni și se cufundă iar, imediat, în visul lui și'n puhoiul primăverii.

MIHAIL SADOVEANU

NOTĂ. — Fragment din romanul „Uvar" care apare în curând la „Cartea Românească".

In câmp

Pe șesul fără de sfârșit
Singurătatea 'și ține răsuflarea.
Și nu mai știu de unde 'ncepe zarea,
Și nu mai știu pe unde am venit.

O să pornească poate vânt
Prin iarba rea, prin tufele de tămâioară?
De-atâta vreme par s'aștepte
Un foșnet, o mișcare, un cuvânt...
Dar cerul ofilit își desfășoară
Monotonia liniilor drepte —
Și ziua parcă 'ntârzie să moară.

Și drumul nu se duce, nici nu vine...
Aș vrea, de frică, să vorbesc cu mine.
Dar vorbele pe care le-am știut
S'au desfăcut
Ca un șirag subțire de hurmuz
Dealungul câmpului ursuz.
Și cine le mai poate auzi?

Nici lună nu-i în astă sară
Și stelelor li-i frică să răsară.
Și 'n vânătul sfârșit de zi
Rămân străină, fără gând și fără grai,
Ca iarba moartă și ca tufele de scai.

Dimineață

Nu s'a trezit nici vântul, nici albinele...
Incremenite, lumânările castanilor veghiază
Și'n iarbă, roiu de stele stânse, dorm verbinele.

Dar soarele, ascuns pe nu știu unde,
Aprinde 'n vârful plopului o rază,
Și plopul somnoros
Iși risipește umbra din frunziș pe jos.

Zorelele deschid trompete mici.
Și cine o să sufle 'n ele oare?
Un înger alb, cu rouă pe-aripioare
Și 'n păr cu ținte reci de licurici,
Coboară 'ntr'un hârzob de curcubeu
Și buciumează 'n fiecare floare,
Pentru albine, pentru viespi, pentru furnici,
C'a răsărit o margine de soare.

Dar oamenii, cu sufletul prea greu
Și prea aproape de pământ,
Nu pot s'audă glasul mic și sfânt...

OTILIA CAZIMIR

G. Călinescu: Viața lui Eminescu

de G. IBRĂILEANU

Am cetit cartea d-lui Călinescu îndată ce a apărut și încă nu mă pot despărți de ea. O țin pe lângă mine, recitesc unele pagini ori capitole întregi, pentru faptele relatate, pentru modul în care autorul le povestește, pentru imaginea ce și-a făcut-o d. Călinescu despre poet, pentru frumusețea limbii și a stilului — și-mi spun mereu: *există,* dar nu în înțelesul pe care, cu exces de modestie, autorul îl dă acestui cuvânt în postfața sa.

Mirarea mea — căci aceasta e starea de suflet pe care mă încerc s'o exprim aici — este că biografia poetului, așa cum o merită el și care mi se părea irealizabilă în condițiile actuale ale istoriografiei noastre literare, o am aci, pe masă, dinaintea mea.

M. Eminescu

Cartea d-lui Călinescu îți îmbogățește cunoștințile despre Eminescu, îți dă o imagine complectă a lui — și plăcerea de a încerca să o retușezi — te încântă ca o operă de artă, fiindcă, în limitele genului ei, este o operă de creație, și însfârșit are calitatea eminentă de a te face să gândești.

Este, după umila mea părere, monumentul cel mai impunător ce s'a ridicat până astăzi lui Eminescu.

S'au scris câteva pagini bune și până acum despre el, cu privire la o problemă sau alta, dar cu câteva flori nu se face primăvară. „Planul" lui Eminescu nu fusese încă „ridicat". D. Călinescu ne-a dat prima parte. A doua, o anunță pentru toamnă.

Eminescu a fost o anticipație. O apariție aproape inexplicabilă. Un meteor căzut aici, printre noi, din alte lumi. A fost prea mare pentru vremea când a apărut, pentru cultura acelei epoci, vreau să spun pentru cei care au voit să-i priceapă integral psihologia, viața, opera.[1])

Critica literară (și, cu atât mai mult, istoria literară care, în bună parte, este critica literaturii de altădată,) apare târziu în cultura unui popor. Este conștiința ce se întoarce asupra ei însăși. Și când încă nu aveam genurile literare mature, ca romanul ori drama psihologică, cu atât mai puțin am fi putut avea critică literară.

Oameni sensibili la opera de artă, familiarizați cu problemele estetice, inițiatori de curente, șefi și subșefi de școli și cenacle, am avut destui, dar de aici nu urmează cu necesitate existența unei adevărate critici literare. Maiorescu a fost îndrumător, om de gust și estetician, dar în critica propriu zisă — și aceia mai mult teorie estetică pe marginea operei literare — nu are decât puține pagini. Iar faptul că până eri criticul român era teoreticianul unei estetici, un promotor, un șef sau toate la un loc, în orice caz un partizan și valorifica talentul și opera prin maniera literară (ba unii nu aveau nici gust literar — câni de vânat dresați, cum s'a zis, dar lipsiți de miros — și *totuși* opera lor trecea drept critică) dovedește adevărul afirmației noastre.

Acum a venit și timpul criticii literare și, dacă nu nu ne înșelăm, d. Călinescu e acela care marchează mai cu putere această dată în cultura noastră.

D. Călinescu e un *critic,* adică un om de gust, înzestrat cu o serioasă cultură estetică și literară, care ia contact direct cu opera de artă, liber de orice alte considerații afară de valoarea operei, un om despre care nu știi dinainte — după „școala" din care face parte scriitorul din titlul articolului său — că o să fie favorabil sau defavorabil, ori, în cazul cel mai bun, că o să precupețească laudele unui scriitor din altă tabără și o să copleșească cu elogii copioase pe scriitorul din tabăra sa.

Iar cu *Viața lui Eminescu,* d. Călinescu și-a făcut debutul în istoria literară, și l-a făcut în chip strălucit.

Biografia d-lui Călinescu nu este material aruncat cu toptanul în brațele cetitorului, nici exegeză (pentru exegeză) de documente, nici explozie de sentimente pentru personagiul biografiat, nici biografie romanțată. (Dacă d. Călinescu n'ar fi scris-o cu talent, desigur că biografia ar fi fost „științifică"!). Este operă de creație, în care informația adunată cu diligență și discernământ, aduce faptele din care rezultă „viața" eroului său, toate faptele, dar numai cele necesare, semnificative.

D. Călinescu *știe* să utilizeze izvoarele. D-sa este stăpânul și nu sclavul lor. Cu o remarcabilă sensibilitate intelectuală, știe să aleagă esențialul și caracteristicul. Adesea, într'o singură frază d-sa topește excelent mai multe izvoare, valorificându-le unul prin altul, și înviind faptul prin viziunea sa și prin stilul său personal. E una din reușitele cele mai impresionante ale d-lui Călinescu. E, în mic, ceiace d-sa face în mare: Tot ce se știa despre Eminescu și tot ce știe numai d-sa — combinat într'o viziune unică, organică, în imaginea unui om.

Dar meritul acestei sinteze creatoare, ca și ceiace este nou în izvoarele d-lui Călinescu și în interpretarea lor, rămâne necunoscut cetitorului, fiindcă d. Călinescu nu polemizează, nu pune note sub text. (Lipsa de note sub text, pentru care a fost învinuit, e un sacrificiu din partea d-lui Călinescu).

D. Călinescu „romanțează" atât de puțin, încât atunci când face o ipoteză pe baza faptelor, când, cu alte cuvinte, presupune un fapt cât de mic — determinat de un fapt documentar — d-sa nu uită să spună „probabil", „cred", etc.... așa că cetitorul este edificat. Ceiace a făcut impresia de romanțare este, pe lângă ta-

1) Vezi, la sfârșitul articolului Anexe, 1.

(Continuare în pag. II-a)

lent, dominarea faptelor de către autor, interpretarea lor originală.

Pentru a duce la bun sfârșit biografia lui Eminescu, autorului i-au trebuit însușiri de cercetător și gânditor într'un grad de care se poate dispensa la rigoare un biograf și critic francez sau englez, care găsește un material bogat și sigur de fapte informative în jurnalul scriitorului, în corespondența lui, în memoriile altora, în ziarele epocii, în cercetările predecesorilor.

Numai cine cunoaște materialul de care s'a putut folosi d. Călinescu — prin preocupările mele profesionale mă prenumăr printre aceștia — își poate da seamă de greutățile întâmpinate de d-sa. Marea majoritate a informatorilor celor mai prețioși pentru alcătuirea unei astfel de opere, adică a celor care l-au cunoscut personal și de aproape pe Eminescu, au fost oameni prea simpli, incapabili să-l priceapă. (E greu să pricepi pe orice om, și cu atât mai mult pe unul ca Eminescu!) Apoi, cei mai mulți dintre ei și-au consemnat impresiile, ca și faptele poetului, foarte târziu, după vagi amintiri — și nici unul în „jurnale" contemporane cu faptele. Insfârșit, când e vorba de izvoarele pentru copilăria și adolescența poetului, martorii au defectul de a nu fi știut cu cine aveau a face. Eminescu era un coleg de școală sau de jocuri ca oricare altul, așa încât nu i-au dat atenția necesară, care ajută „păstrarea", cum se zice în psihologie la capitolul Memorie. Afară de asta, când au scris, știau că e un om de geniu și, fără să vrea, vedeau faptele altfel decât s'au petrecut, iar romantismul poeziei lui Eminescu îi ispitea să-i romantizeze și viața — cum s'ar zice să i-o „romanseze".

Iar dintre cei mai pricepuți — unul, Maiorescu, era legocian și filozof, dar puțin psiholog. Pe Eminescu el l-a văzut prin prizma unor prejudecăți ideologice: inconștient de geniul său, frigid din punct de vedere erotic, înamorat de un prototip platonician de femee, abstract față de toate ispitele vieții concrete. Altul, Slavici, pentru care viața sexuală era o imoralitate și pesimismul o alta, îl vedea optimist în concepția vieții, consacrat castității, etc. Panu, raționalist voltairian, incapabil să se transpună într'o psihologie ca a lui Eminescu (cum dealtfel și Eminescu în una ca lui Panu) vedea în el un animal de lux, se 'nțelege, dar bizar, pe care nu-l poți lua în serios cu tot dinadinsul. Numai Caragiale, lipsit de prejudecăți ideologice, observator, spirit concret, artist curios de viață, l-a înțeles, cred, mai bine — a scris însă puțin, nu s'a ținut de făgăduința de a „reveni". Și trebue să adăogăm imediat că realismul său radical l-a împiedicat să vadă exact în sufletul romanticului nebulos Eminescu. Insfârșit, afară de Maiorescu, nici unul n'a avut cultura necesară ca să priceapă preocupările poetului, și cu atât mai puțin sensul și importanța lor în viața lui de toate zilele.

— Dacă e așa, dacă isvoarele sunt insuficiente și nesigure, cum s'a încumetat d. Călinescu să scrie această biografie?

Intrebarea ar fi legitimă, dacă d. Călinescu nu ar avea în el, în inteligența sa, mijloace excepționale de investigație. E greu să reconstitui o specie animală după un os fosil, dar nu e imposibil. Insuficiența —*fatală* — a materialului nu trebue să descurajeze. Din contra, trebue să stimuleze, să înverșuneze pe cercetător. Și, apoi, *à l'impossible nul n'est tenu.*

Dacă ar exista undeva un material bogat, inaccesibil încă, atunci s'ar înțelege renunțarea — provizorie. Dar afară de ceiace o fi conținând memoriile lui Maiorescu, [2]) e cu neputință să existe vre-un material important necunoscut până astăzi.

Dar d. Călinescu a compensat, pe cât posibil, penuria izvoarelor și nesiguranța mărturiilor prin cercetarea manuscriselor poetului. D-sa e primul care a știut să cetească, din punctul de vedere din care vorbim aici, punctul de vedere cel mai important afară de cel estetic, hârtiile rămase dela Eminescu. Hodoș, Scurtu și chiar Chendi, au stat ani și ani între manuscrisele poetului, dar n'au înțeles nimic, ori nu i-a interesat nimic — e acelaș lucru. D. Călinescu n'a cercetat manuscrisele numai ca bibliotecar ori ca editor, și nici numai ca istoric literar, ci și — mai cu seamă — ca psiholog. Și desigur și ca estetician și critic, ceiace vom avea plăcerea să constatăm în volumul pe care-l pregătește. [3])

Psihologia lui Eminescu, d. Călinescu a făcut-o ca artist și, trebue repetat, ca artist creator. D-sa a făcut ceiace s'a numit „de la psychologie vivante".

Biografia, înțeleasă astfel, ține de istorie pentrucă e vorba de un om cu activitate publică, și de roman pentrucă în cea mai mare parte povestește fapte neistorice. Că aceste fapte îi sunt impuse biografului-artist de documente, aceasta nu schimbă nimic.

D. Călinescu asediază pe eroul său din toate părțile, metodic, — ași fi tentat să spun: strategic — ca să străbată în psihologia lui, — și reînvie totul, personalitatea poetului ca și atmosfera în care s'a dezvoltat.

Una din calitățile cele mai remarcabile de artist ale d-lui Călinescu este adaptarea stilului la fond, cu alte cuvinte viziunea totală și clară a lucrului. D. Călinescu, rămânând în sfera limbii strict literare, scrie potolit-moldovenește când evocă imaginile copilăriei, peizagiile rurale, oamenii simpli din preajma lui Eminescu. (Limba aici e un mijloc de creație a vieții). E neologistic, rapid, când judecă, analizează, când privește lucrurile prin prizma cercetătorului. Această adaptare, această supunere a formei la fond, această polimorfie a stilului îl pune alături de Caragiale și de Sadoveanu și dă operei sale un caracter de înaltă artă. [4])

Dealtfel, d. Călinescu stă alături de scriitorii cei mai artiști ai noștri prin toate caracterele scrisului său. Puțini oameni cunosc care să știe exprima, direct ori „figurat", cu atâta exactitate scurtă și cu atâta priză asupra inteligenții și a imaginației cetitorului. Și să reușească să exprime în limba tuturora observații fine justificate prin considerații teoretice subtile.

Mă împac cu tot ce spune d. Călinescu? *Firește* că nu. Cartea d-lui Călinescu nu este o colecție de locuri comune, de idei răsuflate, ca să se poată împăca oricine cu ea pe deantregul. Este o operă originală, și ca atare dă de gândit. Și când începe gândirea, începe și divergența. Afară de asta, *Viața lui Eminescu* nu este o înșirare de fapte și de explicații, este realizarea concepției d-lui Călinescu despre Eminescu. Și este imposibil ca doi oameni să-și facă aceiași „idee" despre un om, despre un eveniment și chiar despre un simplu obiect neînsuflețit. Există tot atâția Napoleoni, tot atâția Victori Hugo, câți istorici, biografi și romancieri au scris despre ei, și tot atâtea Veneții câți călători-artiști au zugrăvit-o. Și tot atâția Ionescu Gheorghe câți amici are el, care-l văd, fiecare, în alt mod. Și desigur vor exista întotdeauna tot atâția Eminești câți cercetători se vor mai ivi.

Și consider ca o datorie față de o operă capitală să-i aduc unele obiecții. Și dacă s'ar întâmpla ca unele din ele să fie îndreptățite, — întrucât obiecțiile de concepție pot fi îndreptățite! — aceasta nu ar micșora întru nimic valoarea excepțională a acestei opere, care inaugurează la noi biografia adevărată. E natural ca o asemenea operă să provoace discuții. Până acum, dacă nu mă înșel, afară de rari excepții, n'a avut parte decât de laude goale și atacuri nesăbuite — un alt aspect caracteristic al criticii și, în genere, al culturii noastre încă începătoare.

Dar, ca să nu mă repet, obiecțiile le voiu face cu altă ocazie, într'o lucrare personală — câteva note pe marginea operei și vieții lui Eminescu.

G. IBRAILEANU

I

La început, pe Eminescu nu l-a înțeles nimeni afară de Maiorescu, dar și el necomplect. Odobescu, de pildă, ca să citez pe omul care, în erarhia culturii și a bunului gust, vine imediat după Maiorescu, comparând în 1881 opera lui Alecsandri cu cerul înstelat — fiecare volum o altă constelație — nu mai vedea, în afară de bardul dela Mircești, decât „licurici", „flăcărae care fâlfie câteva secunde în aer și dispar nevăzute, efemerii noștri poeți *de azi*". Iar Hasdeu, târziu după înbolnăvirea poetului, îi opunea pe Gheorghe din Moldova. Scoborând puțin mai jos, ajungem la G. Sion, scriitor și membru al Academiei, care într'o prefață la poeziile lui Carol Scrob din *1883*, îl preamărea pe ofițerul versificator, cita, ca să se bucure că poezia română este înfloritoare, alți cinci-șase poeți, printre care Eminescu strălucea, cum se zice, prin absența lui.

Cea mai înaltă prețuire a poetului cade în ultimul deceniu al veacului trecut. O parte din scriitorii noi ca Vlăhuță, Delavrancea, Caragiale, o bună parte din tinerime, mai ales socialiștii, pun hotărît pe Eminescu mai presus de orice scriitor român. Motivul nu e numai de ordin estetic. E, într'o măsură de ordin sentimental, sensibilitatea poetului corespunzând perfect sufletului generației nouă de atunci. Dar critica epocii e mai prudentă. Maiorescu, discutând valoarea lui Alecsandri și a lui Eminescu, înlătură ca insolubilă problema priorității unuia sau altuia. Iar din studiile lui Gherea despre Eminescu și Coșbuc e greu să distingi care dintre cei doi poeți e mai „mare" pentru acest critic.

După 1900, în epoca numită sămănătoristă, *poetul* începe să devină incomod din cauza pesimismului și din cauza universalismului poeziei sale (adică tocmai din cauza genialității lui). In schimb, e glorificat pentru naționalismul din articolele politice. Atrăgând și concentrând atenția publicului mai cu seamă asupra ziaristului și proclamându-i activitatea aceasta ca esențială; dezgropând apoi ciornele poetului și dându-le drept continuare la poezia lui, epoca aceasta a scoborît pe Eminescu. Iar esteții și criticii aceleiași epoci, descopăr poeți tineri, amici ai lor, tot atât de mari ca și Eminescu, ba încă având asupra lui superioritatea optimismului, goetheismului, etc. Și astfel, unul din marii poeți ai omenirii se luptă, în conștiința criticii române, când cu Alecsandri, când cu Coșbuc, când cu... ba chiar, în conștiința naționaliștilor, cu propriul lui ipostas de sociolog și politic.

După războiu, poetul e, pe deoparte, lipsit de interiorizare, de sintetizare, de, cum să zic? de inefabilizare, e perimat, mandolinist, ori, la ocazii, de frică și din gură, „marele poet Eminescu", dar cu inima la simfoniștii complicați, la Debussyii verbului A. B. C. D. — dar, pe de alta, „cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată poate pământul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate și câte o stea va vesteji pe cer în depărtări până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale". *(G. Călinescu).*

II

Deocamdată, ca o primă recoltă a cercetărilor d-sale în Biblioteca Academiei, d. Călinescu ne pune la îndemână, în câteva reviste literare, însoțit de adnotațiile și explicațiile necesare, un bogat material eminescian, care suggerează cetitorului o mulțime de concluzii. Și mai întâiu și cea mai însemnată, aceia că Eminescu a fost mult mai divers, că în el trăia și un dramaturg și mai cu seamă un prozator descriptiv și epic — că inteligența lui artistică era perfectă și armonioasă. Și că atât în versuri cât și în proză, dar mai cu seamă în proză, el n'a apucat să desăvârșească și să dea la lumină decât foarte puțin din ceiace avea consemnat și uneori chiar pus în lucru. (Avem impresia că *Cezara*, probabil nedefinitivată, Eminescu n'ar fi tipărit-o în 1876, dacă n'ar fi avut nevoe de material pentru *Curierul Iașilor*, unde dealtfel nici nu-și iscălea bucățile).

Dacă ne gândim că Eminescu, trăind, ar fi dus la capăt unele sau toate compunerile sale în proză și ar fi scris și altele; dacă ne gândim că poeziile publicate de el sunt mai toate redactarea numai a unei părți dintr'un material consemnat în prima sa tinerețe; dacă imaginăm opera sa așa cum ar fi fost când ar fi folosit tot materialul adunat, la care s'ar mai fi adăogat tot ce ar fi produs nou — atunci înțelegem că ceiace a publicat și l-a pus în fruntea literaturii române și printre marii scriitori ai lumii, este un minimum, este ca vârful unei stânci marine care se ridică din fundul mării la suprafață și din care a ieșit abia vârful, sau, ca să părăsim această comparație marină, este numai un preludiu, numai o mostră de ceiace era să fie, este numai debutul său în literatură.

Avem convingerea că, dacă Eminescu ar fi trăit măcar ciclul vieții mijlocii acordat unui om, el s'ar fi ridicat până la nivelul unui Goethe care, cum am spus aiurea, de s'ar fi stins la vârsta de treizeci și trei de ani, n'ar fi fost „Goethe".

———*———

2) După fragmentele publicate în *Convorbiri literare*, se pare că aceste memorii sunt cu totul sumare și poate mai mult politice și că notele despre Eminescu privesc epoca, mai puțin interesantă, a bolii lui.

3) Vezi, la sfârșitul articolului, Anexe II.

4) Vezi vocabularul din *O făclie de Paști*, vezi ultimele volume ale d-lui Sadoveanu.

Caleidoscop intelectual

Viitorul Teatrului

Sub acest titlu a apărut, în „Revue des deux mondes", un articol de Georges Ricou. Iată câteva din reflexiile finale:

„In ciuda amenințărilor de pretutindeni, în ciuda pericolelor creiate de situația prezentă și de multiplele concurențe, e natural ca teatrul să învingă criza.

„Pentruca să parvie, teatrul va trebui să-și modifice felul de a fi.

„Câteva săli mici, rezervate elitei vor rămânea. Celelalte teatre părăsind sălile de dimensiuni prea reduse, vor trebui să se organizeze în vederea unei exploatări posibile într'un cadru vast, capabil de a le permite realizarea unei rețete bogate cu un tarif moderat.

Mai cu seamă, — păstrând dealtfel genurile intime, dialogurile pline de sevă și nerv, — teatrul va trebui să facă o sforțare capabilă să se impună prin acțiune, pitoresc și mișcare. Cu alte cuvinte — să revie la timpul în care teatrul conceput pentru mulțime își dădea toate silințele să-l subjuge, să-l miște, dublă țintă neglijată astăzi.

„Nu se poate spune că publicul nu iubește teatrul. Dar trebuie să admitem că toate împrejurările îl îndepărtează.

Teatrul trebuie să facă efortul necesar și vital de a lupta contra cinematografului, care-l imită, îl denaturează fără a reuși să-l dea complect uitării.

Dacă soarta lui e compromisă, cum e de fapt, nu înseamnă că nu mai e nimic de sperat.

Teatrul are în urmă un întreg trecut glorios. Fără să uite aceasta, el va trebui să-și realizeze un viitor.

Pentruca să parvie, e necesar ca teatrul să nu rămână legat cu încăpățânare de tradiție.

Atâta timp cât oamenii vor avea pasiuni, atâta timp cât viața-și va avea dramele sale zilnice, sbuciumările și luptele de interese, înfrângerile și victoriile sale, teatrul va avea public.

Aceasta e siguranța de viață și durată, singura necesară pentru a păstra energia necesară de a se impune.

Arta grădinilor

Expoziția anuală a castelului „Maisons-Laffitte" e consacrată artei grădinilor. S'au adunat acolo o sută de gravuri din sec. al XVII-lea și din primii ani ai sec. XVIII; deasemenea desene în peniță din aceiași epocă, acuarele și picturi din vechiul regim. Toate acestea reprezintă castelele regale dela Versailles, Fontainebleau, Meudon, ca și grădina palatului construit de Richelieu.

Se mai poate vedea frumoasa proprietate dela Vaux-le-Vicomte, zidită de Fouquet, cea de la Chaville și în sfârșit cea a localului expoziției, reprezentată sub toate aspectele încă din timpul în care nu fuseseră distruse cele două aripi care încadrau clădirea principală.

Ceiace domină cu adevărat e grădina de stil clasic francez strâns legată de o arhitectură care se supune însăși „unui spirit de geometrie"; o grădină în care arta triumfă în lupta cu natura și în care însuși farmecul florilor e îndepărtat cu grije pentru evitarea unei abateri dela armonia vastă și severă de ansamblu.

De frica bacalaureatului

Germania e țara sinuciderilor. Subiectul a fost foarte des întrebuințat de romancierii și dramaturgii săi.

Iată un caz care s'a petrecut în ultimul timp și care din nenorocire nu va putea satisface gustul tragicului.

In apropierea unui lac, nu departe de Berlin, s'a prezentat în coliba unui pescar un băiat de optsprezece ani, ud, tremurând și care nu era îmbrăcat, ci avea numai o pereche de ciorapi. El povestea că se plimba pe malul lacului și c'a fost jefuit de răufăcători care i-au luat hainele și banii.

Pescarul l-a primit, l-a îmbrăcat și i-a dat să mănânce. A doua zi când a fost dus la poliție, el a făcut aceiași declarație însă puțin denaturată. In cele din urmă a mărturisit că fiindu-i teamă că va fi respins la bacalaureat s'a hotărît să se sinucidă. A venit în mijlocul nopții pe mal, și-a aruncat hainele în apă și numai în ciorapi a început să înainteze în apă. Când apa i-a ajuns la gât și când și-a dat seama că un pas în plus i-ar fi fost fatal, s'a hotărît să-și părăsească funestul plan și să înfrunte pericolul școlar, cu toate ororile bacalaureatului!

Vânzarea cărților

Un colaborator dela „Tägliche Rundschau" a întreprins o anchetă amănunțită asupra vânzării cărților.

E incontestabil că vânzarea volumelor s'a micșorat considerabil de un an.

Nu numai, — spune anchetatorul, — din cauza crizei și a lipsei banilor, ci din cauză că spiritele preocupate de evenimentele politice nu mai au liniștea necesară ca să citească ca odinioară.

Există totuși o categorie de cărți, foarte largă de altfel, a cărei vânzare se mărește din zi în zi.

In timp ce romanele și operele străine, foarte apreciate acum doi ani, slăbesc, — clientela cere toate lucrările naționale și naționaliste fie noi sau reeditate.

Cărțile citite mai mult sunt:

„Bismark fondează Reich-ul" de Beumeburg; „Sfârșitul Capitalismului" de Ferdinand Fried; „Lupta mea" de Hitler; „Războiul", noul roman de von Ompleta; „Sudul Tirolului german" de Rohmeders.

De asemenea câteva romane de Uxel Munthe de Fallada, Ina Seidel, Hausmann, și Alma Iohanna Konnig.

Pe de altă parte tot ce era considerat în ultimii ani ca literatură de stânga se vinde din ce în ce mai puțin.

Acesta e cazul romanelor lui Stefan Zweig și Iacob Wassermann.

Tot așa s'a întâmplat și cu cărțile și schițele reprezentative ale Rusiei sovietice. Cerute până de curând în număr foarte mare de public, rămân azi în rafturi, uitate de toată lumea.

Inceputul noului sezon confirmă indicațiile ce priveau anul trecut. Editorii sunt prudenți și nu vor scoate exemplare prea numeroase. Pe de altă parte ei țin seama în alegerea pe care o fac, de indicațiile date de public.

Cărțile străine vor fi mai rare decât în trecut, iar romanele vor fi în majoritate cu tendințe naționale.

Prețurile vor fi deasemenea schimbate. Anumite opere remarcabile, pe succesul cărora se putea conta, fiind puțin cerute, vor fi reeditate iarna asta într'o formă mai puțin costisitoare și 'n acelaș timp mai practică.

In general mersul vânzării în librărie confirmă și accentuează anul acesta tendințele sezonului trecut: subiecte naționale, vânzare restrânsă, în afară de câteva ediții mai eftine.

Noui săpături la lacul Genezaret

Pe un munte din partea de nord a lacului Genezaret, în Galilea, s'a bănuit existența ruinelor orașului biblic Capernaum, dar târnăcopul — vorba lui Momsen — a fost mai inteligent decât arheologii.

[illegible] directorul institutului oriental al societății germane Görres, din Jerusalim, a început săpăturile în acest oraș și, spre surprinderea tuturor, a descoperit un castel roman dela începutul secolului al doilea după Christos, împrejmuit cu ziduri și turnuri de o technică admirabilă. Soclul era făcut din bazalt, iar celelalte straturi erau umplute cu beton. Acest fel de construcție amintește castelele romano-arabe care se întindeau dela Damasc până la Maan, în Jordania, împotriva invaziei beduinilor.

Singura poartă a castelului se afla spre străvechea șosea a caravanelor, care ducea din Mesopotamia la Damasc și dela lacul Genezaret spre Egipt. Se găsea deci într'un punct strategic însemnat. La poartă se afla o nișă frumos profilată. In vechiul Orient ca și în Palestina asemenea arcade ale porților serveau ca locuri de judecată. De partea opusă se afla o a doua nișă, care fusese însă construită mai târziu. Dar poarta a suferit în intervalul dintre epoca bizantină și cea arabă numeroase schimbări și adausuri, până ce a fost complect acoperită.

In apropierea ei s'a găsit o bucată mare dintr'o cupolă, cu resturile unui acoperiș din mozaic de sticlă admirabil colorată, care trebue să fie de origină arabă. Desigur că vre-un emir sau vreun sultan din Evul Mediu a transformat castelul roman într'un fastuos palat care a fost apoi dărâmat de un cutremur de pământ. Pe ruinele lui s'a ridicat un sat arab sărăcăcios, pomenit până spre mijlocul secolului al șaptesprezecilea.

C. Stere

A APĂRUT ***

Al treilea volum din ciclul IN PREAJMA REVOLUȚIEI

LUTUL...

de C. STERE

340 pagini 80 lei

Numeroasele cereri din toate colțurile țării dovedesc nerăbdarea cu care a fost așteptată apariția volumului

Primele două volume:

Vol. * Smaragda Teodorovna (Ediția II)

Vol. ** Vania Răutu (Ediția II)

Editura „Adeverul" S. A. București

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Căluşeii

Intâi, gândeşte-te limpede dacă e mai bine să pleci ori să rămâi şi caută dacă nu cumva dorinţa de plecare vine cu o nevoie de evadare, de dispariţie a răspunderilor contractate. Sau dacă, nu cumva vrei să pleci, ca să fugi mai puţin de alţii şi mai mult de tine. Poate că ţi-e urât să te găseşti în patru ochi cu sufletul tău, care ar avea cuvinte să te mustreze. Vezi, ai făcut tot ce trebuie? Mi se pare că nu. Puţini oameni pot simţi mulţumirea zmerită că s'au achitat de ceiace conştiinţa lor numeşte o datorie, cu care bine înţeles, nu e trebuinţă să te lauzi.

Cunoşti şi tu, amice, personagii parvenite la treapta guvernării de oameni, fără să fie oameni întregi, jumătăţi, sferturi şi optimi de oameni, ridicate la fizionomia omului de autoritate pe băşicile de săpun, pe care le suflă cu paiul împrejurarea. Infricoşate de înălţime, după ce s'au temut o viaţă întreagă de singurătatea de sine, asemenea personagii călătoresc şi poposesc la domiciliu între două orare de tren şi două geamantane, pretinzând că drumul îi informează şi-i instrueşte, ceeace este adevărat pentru oamenii neîngroziţi de ora examenului secret.

Ritmul şi al vieţii sedentare e copiat după ghidul de cale ferată. Personagiul preferă gospodăriei hotelul şi restaurantul, când nu poate călători mai departe, clubul şi atracţiile frivole însă variate ale străzii. Don Juan se sperie de sine numai la bărbier, în oglindă, unde înfrumuseţat de cosmetice ştie că la spatele lui stă de pază cu pieptenele în bucla frizată a scârlionţului, Figaro. El nu poate să-şi ia responsabilitatea unei familii; dacă se căsătoreşte divorţează şi după divorţ se recăsătoreşte. Voiajază... Din pat în pat, din blond în oacheş, cu mersul trenurilor sentimental deschis.

Năravul infidelităţii e mai adânc decât îl relevă simpla cronică sexuală. E incapacitatea omului de a se opri, nomad şi provizoriu în credinţe şi însufleţiri; incapacitatea credinţei, a hotărârii, a voinţei. Omul muscă este egal satisfăcut că trece din ciubărul cu gunoaie în grădină, zănatic între icoane şi oglinzi, atras de miere şi împiedicat în drum de un scuipat cleios. El a lichidat familia, care i-a dat născare, vânzându-şi părinţii şi fraţii, şi lichidând şi prieteniile disciplinate. Ai auzit oare de acea înaltă faţă bisericească, odihnită acum în sânul lui Abraham; de acel venerabil prelat, care în zece ani i-a făcut unei femei nefericite şapte copii şi după zece ani s'a întors la Dumnezeu, ca un erou, izgonind din preajma altarului femeia şi copiii? I-ai văzut poate bastarzii prinşi de mâna mută şi de fusta în zdrenţe a maicii lor, cerşind la biserica Episcopiei, alungaţi de sufragiul Prea Sfinţiei Sale. Aceşti şapte copii trebuie să fie acum nişte oameni în plină vârstă, cu temere de Dumnezeu sau osândiţi pentru tâlhărie. Vlădica şi-a trădat jurământul pentru o călătorie de plăcere, a trădat şi dragostea şi omenirea şi s'a înecat ca un şoarice în candela lui cu undelemn aprins.

Dacă rămâi, în loc să pleci, e loc în punctul tău pentru încăperea şi a universului, care se strânge până la bobul de apă tremurat în vârful unei frunze. Kant n'a ieşit din mahalaua lui, Fabre nu s'a mişcat depe maidanul lui din Serignan, Lukian şi-a descoperit minunile şi vopselile, aşteptând zece ani întins pe paie ca Iov. De patruzeci de ani vişinul dă floare nouă, fructe virginale şi umbră încremenit într'un picior. Dacă eşti viu şi nu ţi-e frică, ai cu ce te juca o mie de ani în leagănul tău sufletesc. Fiece lucru începe ceva şi fiece gânganie vorbeşte şi povesteşte. Ţărâna ascultă greierii şi cerul clipeşte întreg în buruienile tale. Depărtarea pământului nu-ţi poate da mai mult decât brazda de care fugi.

Omul visează să schimbe lumea şi nu se poate schimba pe sine; vrea mai greul şi nu încearcă mai uşorul. Crede că dacă pune în locul împăratului un intendent, va fi mai mult bine pentru el, călătorind în forme şi neştiind să se caute în adânc. Ce puţină dragoste i-a lăsat sânul supt şi părintele care într'o zi de lumină l-a prins în braţe dintr'un pom! Ţi se urăşte, omule, pentrucă nu te uiţi nici în sus, nici în jos, nici în tine, împresurat cum eşti de ghicitori.

M'am dus în ţară şi am găsit bătăturile pustii şi sterpe. Mă lătrau câinii flămânzi şi se uitau la mine vacile slabe, cu coarnele putrede cojite. Copiii mişunau în pulbere cu vrăbiile, pântecoşi pe nemâncate, bubaţi şi posomorîţi, ca nişte filosofi de patru ani, cu căpăţâna umflată. Ca să mă vadă bine, se ştergeau de lacrimi şi de muci, odată peste toată faţa. Maicile lor şedeau în făina de lut a drumului de arşiţă, octogenare la 20 de ani. Prin prohabul rupt li se arăta pielea bătrână, o carne crescută ca un mucegai uscat pe un hoit de strigoi. Trei mărgele pe o sfoară atârnau pe scândura pieptului şi pe nişte boarfe de ţîţe.

Copiii din drum au ieşit fără noimă din ele, ca nişte şoareci din hârtie şi ţoale — şi ei au încolţit în vintrele tencuite pe nuiele de oase cu pământ asudat, fără dragoste, cu o înghiţitură şi un sughiţ. A scuipat bărbatul în humă, a frământat cu două degete scoase din mămăligă şi s'au făcut copiii: aşa cresc troscotul şi pirul, fără floare şi fără poamă. Era Duminică şi bărbaţii erau duşi la târg în cosciugul cu roate al căruţii, traşi de gloabe mici uscăţive şi triste, mai mari puţin decât câinii, ca să chibzuiască ce domn nou vor alege.

Bătătura înconjura prispa, cu mucavaua ei uzată. Nici-o plantă, care trebueşte muncită şi udată, nici-o floare, nici-o legumă, satele păreau spoite cu o bidinea înmuiată în neantul vânăt. După toacă nu fierbea în vatră nimic. Serile ca zilele, erau scunde, lumina scâlciată: a nins mii de veacuri tibişir cenuşiu şi scrum.

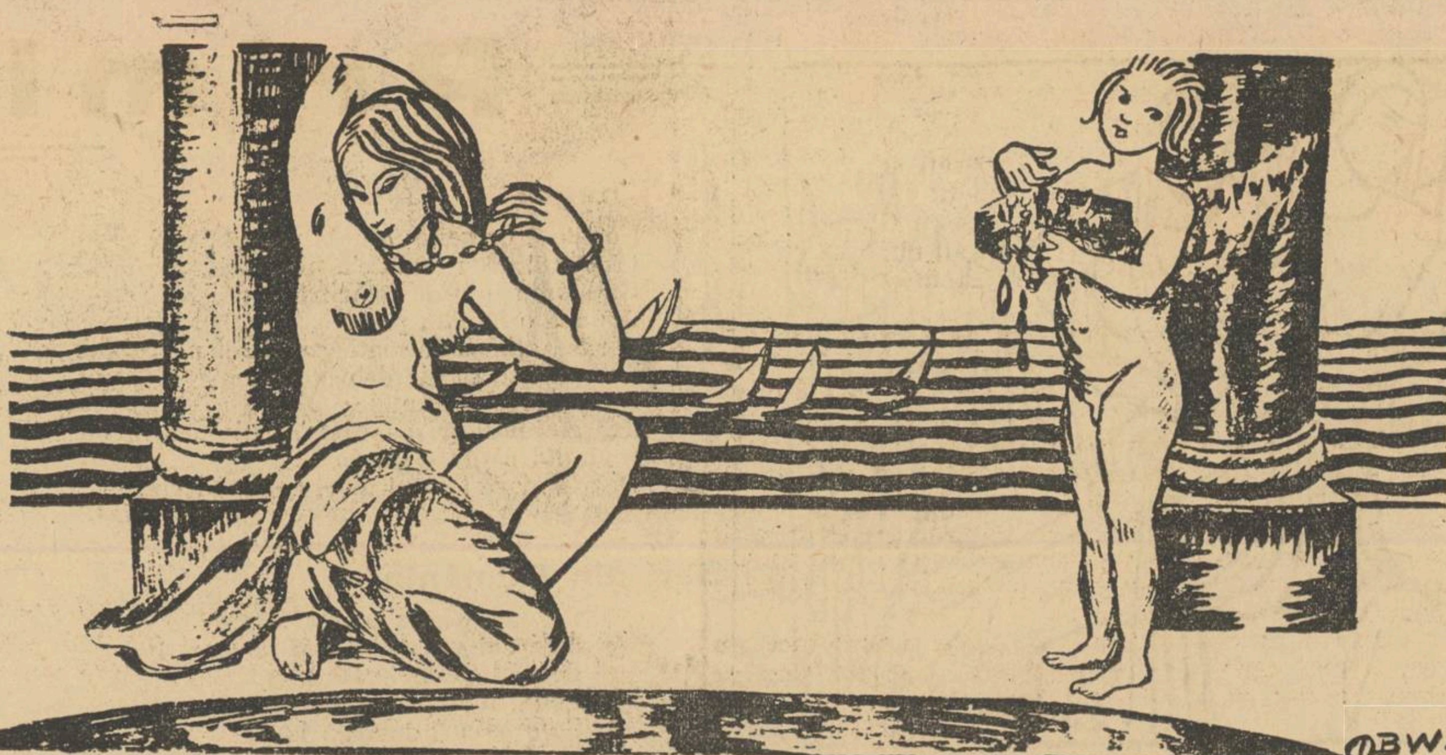
Cine a făcut scoarţele, ulcelele dela muzeu? cine urzeşte peşchirile şi fotele? cine înfloreşte cojoacele? cine adapă caii? Dintr'un centru mare până la intrarea iadului stins şi indiferent acoperit cu stuh şi rogojini rupte, sunt numai 12 km. Femeile cască, oamenii se întind cu băgare de seamă ca să nu se scrântească: li se urăşte. Mâine'n zori vor pleca în călătorie cu toţii ca să slugărească în oraş sau să caşte şi să se întindă printre ziduri şi pe pulbere cu asfalt. Câte sute de mii de pogoane rămân acasă, galbene de sămânţa şi de rădăcina morţii?

Rămâi, nu pleca. Inzdrăveneşte-ţi bordeiul şi dă-l cu var curat. Fă măturoi de bălării, curăţă ograda şi sapă. Pune cartofi şi garoafe, pune busuioc şi fasole omule care vrei să te duci la Paris. Spală, femeie, curăţă, chiseş-ţi casa, ograda şi trupul, fă fiertură cu cimbru şi leuştean. Pune doi stupi, cinci pomi, cincizeci de seminţe şi cloşca pe 15 ouă. Şi cântaţi, oameni buni şi pişti, învăţaţi a cânta, că nu vă aude de cinci sute de ani nimeni cântând, ca şi cum aţi fi un neam de gânditori, însărcinaţi să daţi deslegări pentru tainele învăţătorului ghebos şi a popii.

Rămâi acasă şi tu amice, singur în odaia ta cu cai sau cu femeea pe care ţi-ai ales-o. Pricepeţi-vă unii pe alţii ca să nu vi se urască. Ca nişte furnici, lucraţi în toate minutele zilei, cu tragere de inimă şi nu lăsaţi să vi se închidă ochii de somn cu părere de rău — şi nu vă gândiţi că ar putea să fie mai bine, venind binele de afară sau căutându-l departe: nu e mai bine decât poate fi în bordeiul tău, nicăieri...

Dar dacă pleci în călătorie nu uita să fii curat, căci în caz de accident, când vei fi dus la spital, medicilor şi slujitorilor să nu le fie scârbă de tine.

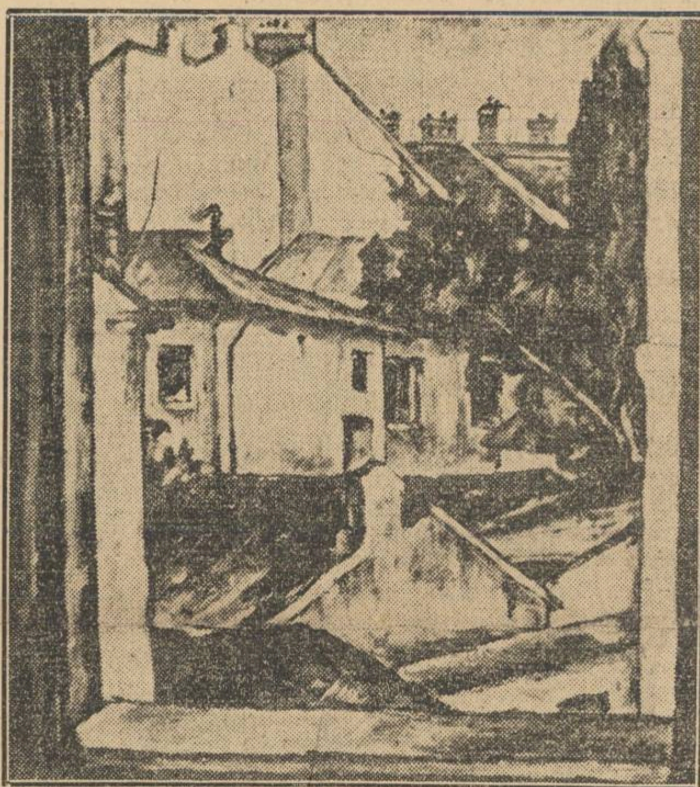
T. ARGHEZI

PLASTICA

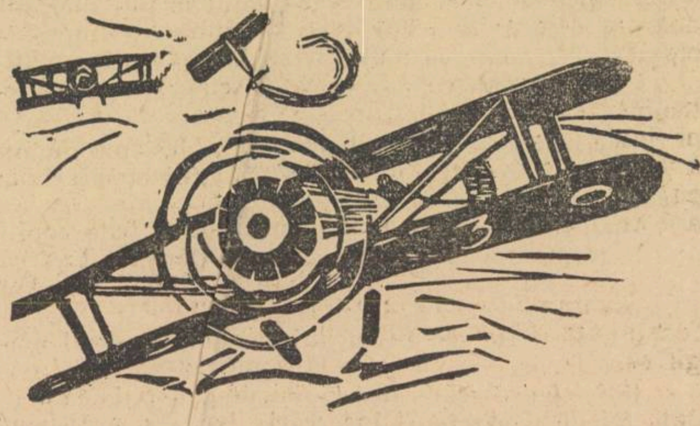
— Salonul de toamnă —

„Oricât s'ar ridica de sus, artistul — spunea cineva — nu poate totuşi să întrezărească o independenţă absolută. E legat de natură prin inspiraţiile ce-i vin de la dânsa, prin materialul operei pe care o crează, prin relaţiile acestei opere cu mediul în care e plasată, în care trăeşte".

G. Nichita — **Peisaj**

Dar... „oricât de variate ar fi modurile de colaborare a artei cu natura, vine un moment când artistul găseşte rolul acesta de simplu *metteur en scène* prea restrâns şi prea servil. El aspiră să exprime pe gustul său şi cu mijloacele sale armonia parţială care l-a impresionat mai deosebit".

Pau Konrad Hönich — **Gravură**

Aci e toată problema artei: de o parte — resemnaţii, de alta — îndrăzneţii.

S'a contestat adesea dreptul artiştilor de a ignora natura, dar nu s'au ridicat destule proteste împotriva acelora care nu văd decât cu ochiul exterior şi nu ştiu să spună decât ce s'a mai spus sau ce poate spune oricine.

Creaţia artistică e individualizare, e afirmarea viziunii unice. Restul — e meşteşug şi slugărnicie.

La noi, s'a făcut divorsul dintre tineri şi bătrâni, dintre evoluţionişti şi tipicari. Tinerii şi-au creat şi un salon al lor *„Salonul de toamnă"*, tocmai pentru a pune şi mai vârtos în lumină scindarea.

Dacă principial gestul tinerilor era legitim, în faptă el s'a dovedit însă donchişotesc şi inutil.

In locul spiritului nou, a împrospătării salutare, „Salonul de toamnă" n'a adus decât decepţia şi haosul lipsei de discernământ.

Vasiliu-Faiti — **Portret**

Impărţit în două localuri: pictura la Şosea în Casa Grădinilor, — sculptura, gravura şi artele decorative în saloanele somptuoase ale Fundaţiei Dalles, „Salonul de toamnă", mai puţin oficial şi solemn decât alte Saloane, e fireşte şi mai puţin convenţional, — putându-şi permite chiar luxul unui mic scandal public la inaugurare.

Greşala iniţială a acestui Salon e tocmai excesul de libertate tinerească. Lipsa controlului sever, a criteriului selecţiunii, a înlesnit strecurarea intruşilor, a lucrărilor menite să nedumerească.

Dar Salonul în întregul lui nemulţumeşte atât prin calitatea operelor şi prin aranjament, cât şi, mai ales, prin absenţa ineditului: s'au expus aproape numai lucrări cunoscute din expoziţii anterioare colective şi individuale.

E cel mai puternic argument în favoarea desfiinţării acestui Salon care îşi dovedeşte astfel completa lui inutilitate.

O expoziţie colectivă nu se organizează cu ambiţii personale şi cu preferinţe, ci numai după criteriile criticei şi autocriticei obiective.

* * *

Una din sălile Fundaţiei Dalles e ocupată de picturile savuroase ale d-nei Elena Popea, de curând înapoiată dintr'o călătorie de lucru în Spania.

Viziunile d-sale iberice prezintă o ciudată particularitate: fac din peisajul adesea sumbru, tragic, de multe ori pleşuv, sărăcăcios, punctat de numeroase şi variate accidente topografice, un peisaj dinamic, înviorător şi plin de vibraţie.

Haina colarată în care îmbracă artista priveliştile vizitate e una dintre cele mai savante compoziţii cromatice ale plasticei noastre.

D-na Popea nu mai e la primele încercări. Şi izbânda de azi e o meritată şi oportună încoronare.

H. BLAZIAN

O comoară de argint descoperită la Pompei

Pompei, oraşul ruină care formează golful oraşului Neapole, a fost — fapt necunoscut de toată lumea— de două ori distrus: prima dată sub Nero, în Februarie, anul 63 d. Chr., când un cutremur înspăimântător a distrus aproape toate templele, porticele, teatrele şi nenumărate locuinţe, apoi sub împăratul Titus, în anul 79, când a izbucnit prima erupţie catastrofală, care a acoperit de lavă oraşele Pompei, Herculanum, Stabiae şi alte câteva localităţi mai mici.

După ultimele relatări ale lui G. Calza şi Matteo Della Corte (1926) catastrofa s'a petrecut în felul următor: O ploaie piatră-ponce=lapilli de mărimea unui bob de fasole, amestecată cu cenuşă, a acoperit în trei zile întreg oraşul. Cenuşa şi lapilli au pătruns prin curţi, ferestre şi uşi, în interiorul caselor; pe de altă parte, aglomerându-se pe acoperişe în cantităţi mari, au provocat, prin greutatea lor, surparea clădirilor. Materiile răspândite de erupţia vulcanului au asfixiat oamenii şi animalele, şi au carbonizat toate materiile organice; dar n'au provocat marmorei. stucaturilor, picturilor murale, bronzurilor şi zidurilor, decât pagube neînsemnate.

Imediat după trecerea nenorocirii au început primele săpături. Locuitorii salvaţi de la cataclism s'au înapoiat şi au îndepărtat straturile de cenuşe şi piatră ponce pentru a căuta obiectele de valoare pe care oamenii în fuga lor disperată, nu le-au putut pune în siguranţă. Săpăturile efectuate mai târziu au urmărit de asemeni însuşirea cât mai grabnică a obiectelor de preţ. Fiecare se gândea să ajungă cât mai repede la suprafaţa străzilor şi podelelor casei pentru a „descoperi" obiectele de artă. Acest sistem, barbar şi necinstit, a fost definitiv înlăturat de către arheologul Vittorio Spinazzola, care a condus săpăturile începând din anul 1909, şi de către succesorul său Amadeo Majuri. De atunci lucrările se execută prin înlăturarea orizontală a straturilor suprapuse, tehnică introdusă de genialul arheolog renan Wilhelm Dörpfel, şi consilierul de pe vremuri al descoperitorului Troei: Heinrich Schliemann.

După ce se înlătură stratul superior de pământ şi primii lapilli, iese la iveală acoperişul casei. Lucrările încetează şi acoperişul e fotografiat din toate părţile. In locul grinzilor carbonizate se aşează grinzi nouă, sau se fixează cu precauţie, între ziduri, şini de metal. Odată acoperişul reconstituit, săpăturile continuă; dar de fiecare dată când o parte a construcţei necesită să fie fortificată lucrul încetează. In chipul acesta săpăturile ajung treptat-treptat până la pavajul străzii aşa că imobilul nu mai are nevoe de un sprijin deosebit fiind dela început fixat de toate părţile. După noile principii, obiectele casnice sunt lăsate pe locul unde au fost găsite, în loc de a mai fi transportate şi etichetate la muzeu, cum s'a procedat până acum. E dela sine înţeles, că picturile murale şi inscripţiile trebue să fie ferite de soare, ploaie, ger şi umezeala pământului.

Această nouă tehnică în executarea săpăturilor a dat rezultate admirabile la Via dell'Abbondanza. Abia de curând conducătorul săpăturilor a avut norocul să descopere obiecte care pun în umbră tot ce s'a dat la iveală în ultimii ani. In aşa numita casă a lui Menandru din Via dell'Abbondanza, Majuri a găsit o comoară de argint care poate sta cu demnitate alături de comorile găsite de Boscoreale, la Pompei, (acum aflate la Louvre) şi de cele descoperite de Hildesheim (aflate la Berlin).

Comoara compusă din peste 115 bucăţi separate, surprinde prin starea extrem de bună a obiectelor, ca şi prin execuţia lor artistică. Toate fuseseră împachetate într'o ladă de lemn şi acoperite cu pânză cu intenţia de a fi transportate undeva. Probabil însă că precipitarea dezastrului i-a făcut pe stăpânii obiectelor să le lase pe loc şi să fugă; căci în casă nu s'a găsit nici un schelet. Datorită învelişului de cenuşă, obiectele acestea de preţ s'au păstrat atât de bine, încât îţi face impresia că abia acum au fost executate de mâna artistului.

Comoara cuprinde un serviciu de masă complect, pentru patru persoane, alcătuit din farfurii şi tăvi de argint, dela cel mai mic, la cel mai mare format, linguri în toate mărimile, sucupe, tot felul de vase de băut, cuţite de bucătărie şi de masă, forme de cozonaci, ulcioare de vin şi chiar tingiri cu mânere bogat cizelate, dintre care una reprezintă o vânătoare redată cu multă viaţă. Pe o farfurie mare, lucrată ca şi celelalte obiecte, în argint masiv, se vede la mijloc, plastic reliefat, capul unei zeiţe a oraşului, executat în aur masiv.

Pe lângă obiectele de argint, care ne dau imaginea luxului bogătaşilor din Pompei, se adaugă juvaeruri preţioase: brăţări de aur masiv şi cizelat, o întreagă colecţie de inele cu pietre scumpe, cercei grei încrustaţi cu perle, peruzele şi smaragde şi o mulţime de monezi de aur.

După stil, obiectele găsite acum par a fi tot de pe vremea celor din Boscoreale. In Boscoreale au fost găsite în 1895 în total 94 bucăţi de vase antice de argint, lucrate în stil alexandrin-grec-roman. Descoperirea fusese tăinuită atunci, şi la târgul artistic internaţional, comoara ajunsese în posesia baronului E. de Rothschild, care a dăruit-o muzeului Louvre. In ceeace priveşte varietatea obiectelor, comoara descoperită acum în casa lui Menandru întrece pe cea din Boscoreale şi ca material şi ca valoare.

A apărut:

APOLLONIUS DIN TYANE

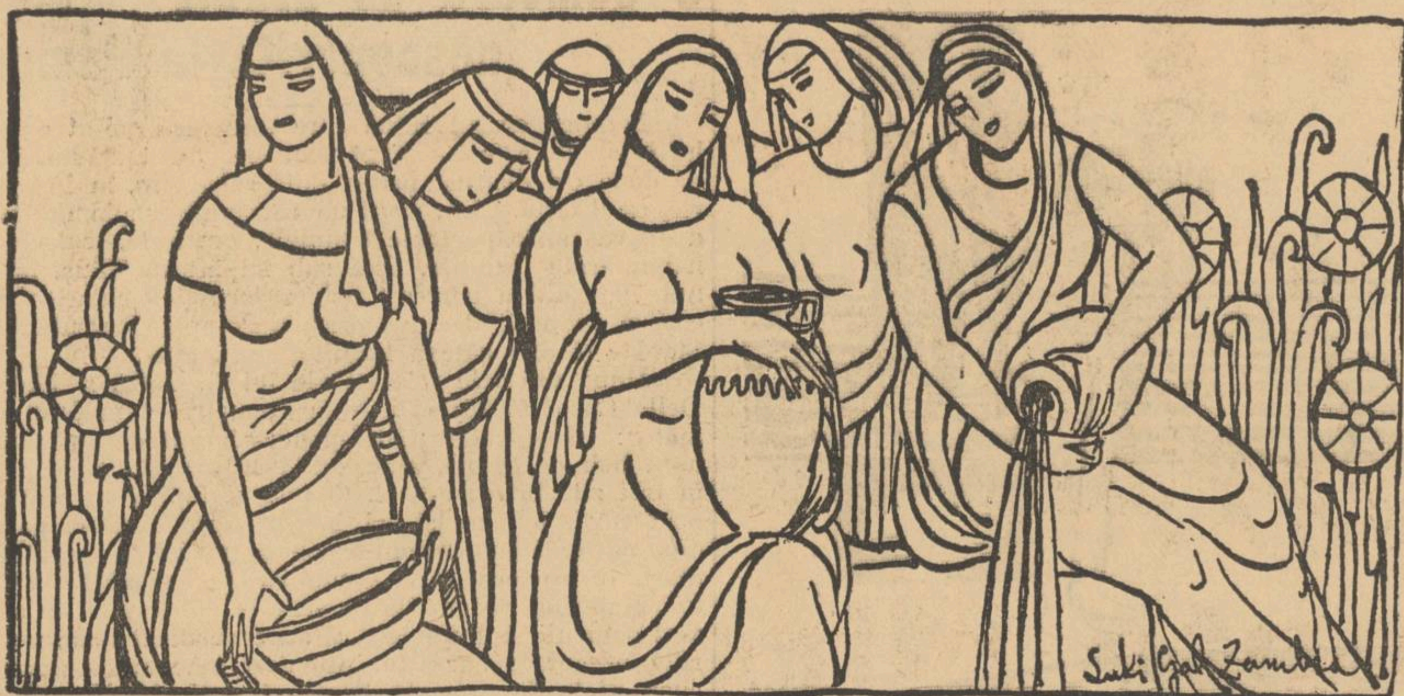
Poem dramatic în versuri
de

ADRIAN VEREA

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

Un volum cu ilustraţii şi hors-texte Lei 7.

Prin forma clasică a compoziţiei, prin strălucirea versului şi prin înălţimea ethică, această lucrare se recomandă ca lectură deosebită pentru elevii claselor superioare.

Mark Antokolsky

S'au împlinit 30 de ani de la moartea marelui sculptor rus, Mark Antokolsky.

Acum 30 de ani am avut prilejul să-l vizitez în muzeul lui particular din Paris. Atelierul lui Antokolsky, care cuprindea atâtea comori, era într'adevăr un muzeu.

Toate acele opere erau oare rezultatul muncii unui singur om?

Cum? Acest Spinoza spiritualizat a fost cioplit de aceiași daltă ca și Yermak Timofievici — această massă de carne din care țâșnește o putere de voință sălbatecă? Sau acest Petru cel Mare, a cărui neînduplecată voință te silește să îngenunchezi, și această figură gingașă de fată de la mormântul princesei Obolenski, în care se resfrânge neputința și disperarea? Iluminatul călugăr Nestor, care judecă totul cu îngăduință, culegător al hrisoavelor despre începuturile istorice ale sfintei Rusii, și Ivan cel groaznic, care se sfâșie singur și-i e scârbă de el însuși? Tot de Antokolsky e și acest Mefisto care întrunește toate viciile din lume, și acest Socrate muribund, cea mai senină expresie a stoicismului elin? Apoi, acest Iisus a tot-iertător și „Agenții inchiziției care se năpustesc asupra Evreilor"?

Toate astea le-a creat umilul și plăpândul ucenic al unui modest sculptor în lemn dintr'o ulicioară murdară din Vilna veche?

Da! Antokolsky a pătruns în toate aceste vieți și lumi străine. Descendent al unei familii evreiești din Rusia, el a reușit să oglindească aceste lumi diverse. Și a reușit pentrucă, fiind evreu născut în Diaspora, a fost nevoit să contopească în el două lumi opuse.

* * *

Cine ar fi putut să-i prezică micului și bolnăviciosului Mark, fiul unui biet cârciumar cu o familie numeroasă, pe care abea era în stare s'o întrețină, că va trăi o viață din cele mai invidiate?

Ca și alți copii de evrei, Mark a frecventat *Chederul*, apoi a studiat *Thora* și *Talmudul*. Ceiace îl deosebea însă de colegii săi era pasiunea lui pentru desen. Nici-o masă, nici-un părete, nici-o ușă, nici măcar podeaua n'au scăpat de bucățile lui de cretă, de cărbune de creion. Acoperea totul cu desenele lui. Palmele și bătăile pe care le primea de la părinți și învățători nu-l puteau lecui. In sfârșit, înțelese și tatăl lui Mark, predispoziția fiului său pentru mâzgălituri, și îl băgă ucenic la un sculptor în lemn. Aici atrase, prin motivele originale ale desenurile sale, atenția guvernatorului Vilnei, generalul Nazimov, care îl onoră cu câteva comenzi. Nazimov promise tânărului talent că va interveni să fie primit la academia de arte frumoase. Și Nazimov se ținu de cuvânt.

La vârsta de 21 de ani, Antokolsky fu primit la Academia din Petrograd. Doi ani mai târziu el prezentă direcțiunii o statue sculptată în lemn: *„Croitorul evreu"*. Pentru această lucrare obținu mica medalie de argint. In anul următor obținu, pentru *„Sgârcitul"*, sculptat în fildeș, marea medalie de argint și o bursă.

De la această dată, Antokolsky începu să lucreze la celebra lui compoziție — „Agenții inchiziției se năpustesc asupra Evreilor". A lucrat șase ani. Cu această operă își termină anii de studii, urmând să obțină titlul academic. Profesorii au considerat însă că lucrarea e prea îndrăzneață și n'au acceptat-o. Drept răspuns, Antokolsky a părăsit Petrogradul și a plecat la Berlin.

Academia n'a vrut totuși să se lipsească de acest elev înzestrat și l-a convins să se întoarcă în Rusia, unde a continuat să lucreze la „Inchiziția" lui, care a fost apoi acceptată pentru expoziția Academiei.

Izbânda obținută contra rigidității academice îi înaripează voința și Antokolsky îndrăznește să atace un alt subiect odios, vrând să arate până unde poate duce tirania nețărmuită. Ca simbol se folosește de legendara figură odioasă a țarului Ivan cel groaznic. Și el așează pe tron un țar chinuit de remușcări negre, care privește împietrit de groază, în ajunul morții, viziunea înspăimântătoare a procesiunii victimelor sale.

Acest monument a provocat în cercurile culturale din Petrograd un delir de entuziasm.

Marele romancier Turgheniev i-a făcut o recenzie, consacrându-l pe Antokolsky ca cel mai mare sculptor al Rusiei.

* * *

Dar ce piedici enorme a trebuit să învingă artistul până a ajuns pe această treaptă. Profesorii nu erau în stare să învingă cu totul mânia lor contra ereziilor comise de Antokolsky împotriva spiritului artei oficiale. De oarece bursa lui nu-i permitea să-și închirieze undeva un atelier propriu, Antokolsky s'a văzut nevoit să se mulțumească cu mansarda pe care i-o oferise Academia.

Abea dupăce vice-președintele Academiei a fost îndemnat de cineva să urce scările până la mansarda lui Antokolsky, s'a petrecut o schimbare importantă în cariera artistică a sculptorului. A doua zi apăru în aceiași mansardă marea ducesă Maria Nicolaevna, președinta Academiei, care recunoscu în statuia lui Antokolsky opera unui mare maestru și-l îndemnă pe țarul Rusiei să vadă și el pe „Ivan cel groaznic".

Dar cum să inviți pe împăratul Rusiei să se urce în pod până la mansarda sculptorului? Antokolsky declară însă că nu se putea muta în alt atelier; transportul monumentului era un risc prea mare.

Marea ducesă împărtăși temerea artistului. Ea ordonă ca scările să fie acoperite în grabă cu covoare și pâreții să fie tapetați din nou. Lucrarea făcu și asupra țarului o impresie profundă. El cumpără statuia, care urma să fie turnată în bronz pentru muzeul „Ermitage".

Mai târziu ea fu mutată la Muzeul lui Alexandru al III-lea. Se turnă o copie pentru galeria Tretiakov din Moscova, iar un al treilea exemplar a fost trimis la Londra pentru Muzeul Kensington.

Numit membru al Academiei, Antokolsky obținu o bursă care-i permise să plece pentru câtva timp în Italia. Petrecu câțiva ani la Neapoli și la Roma unde termină statuia lui Petru cel Mare, care a fost expusă apoi în parcul împărătesc dela Peterhof.

Operele lui au obținut la Expoziția Universală din Paris (1878) premiul cel mai mare și recunoașterea unanimă a criticei europene. Intors în țară, Antokolsky inaugură prima sa expoziție la Petrograd. Cu acest prilej a fost ales membru al Academiei rusești, — titlu aproape inaccesibil pentru un evreu rus.

Dar nici admirația lui Stassov, cel mai mare critic de artă din Rusia, nici protecția de care se bucura la Curtea imperială, nu l-au scutit de atacurile grosolane ale presei antisemite. Cu toate că Antokolsky a compus figura impresionantă a lui Iisus, chipul călugărului cronicar Nestor, statua legendarului bandit Yermak care a cucerit Siberia pentru Rusia și portretul lui Ioan Botezătorul, — adversarii lui nu i-au putut ierta vina că era evreu și că apăra cu autoritatea și prestigiul numelui său interesele populației evreești din Rusia.

Deși, personal, a fost tratat cu cea mai mare atențiune, Antokolsky n'a putut suporta atmosfera înăbușitoare a Petrogradului, și s'a stabilit la Paris.

* * *

Antokolsky se căsătorise cu una din cele mai frumoase femei din Petrograd.

Această căsătorie a sporit și mai mult adversitatea societății rusești. Soția lui, născută Apatova (fiica unui medic cunoscut din Vilna) și sora ei, Malvina, măritată cu dr. Volkoviski din Vitelesk, reprezentau pentru vremea aceia, două figuri strălucitoare.

Malvina era cea mai îndrăzneață amazoană din Petrograd; făcea parte din aristocrația rusească, și era admisă, cu toată origina ei evreiască în „Clubul nobilimii". Extravaganțele ei nu aveau pereche: între altele a obținut, acum 50 de ani, premiul întâi pentru înot la Veneția.

D-na Antokolsky, a cărei frumuseță concentra toate privirile asupra ei, nu împărtășea extravagențele surorii sale, dar salonul ei din Petrograd era frecventat de lumea cea mai selectă din capitala Rusiei.

Totuși, atacurile meschine din „Novoia Vremea" și alte ziare antisemite l-au scârbit pe Antokolsky și l-au îndemnat să părăsească Rusia.

* * *

Nici la Paris n'a putut să uite aceste injurii.

In muzeul lui din Paris, unde figurile mărețe zămislite de fantezia lui păreau că-l strivesc pe măruntul Antokolsky, maestrul îmi arătă câteva busturi de oameni politici de pe vremuri.

Cei mai de seamă oameni de stat ai Rusiei se simțeau măguliți să fie modelați de Antokolsky. De aceia, muzeul lui nu oglindea numai o pagină din istoria Rusiei, ci o bună parte din istoria contemporană.

Figura de piatră a unui conte rus, care a jucat un rol odios în politica țării sale, m'a frapat în deosebi prin expresia animalică a trăsăturilor. Antokolsky observă nedumerirea mea:

— Fiecare om, — interveni el, — ascunde o nuanță animalică într'însul. Unul știe s'o învingă mai mult, altul mai puțin. De aceia, artistul accentuiază la o figură partea omenească, iar la alta partea animalică. Așa e, tinere; ochiul d-tale a descoperit adevărul...

Mai târziu am descoperit această sentință artistică și la Ibsen, care a pus-o în gura sculptorului Rubek din piesa „Când învie morții".

P. SWESDITSCH

MACAROANE HERDAN
BUNE EFTINE, SPORNICE

Primii pași

Linii negre

Un sunet de gong; o notă plină.
Ciocanul greu lovește'n nicovală.
Un sîmbur alb de stearină,
Aruncă o lumină pală.
O rază albă-linie mată conturată'n arabesc
Tremurând se pierde'n umbră
In spectacolul dantesc.
...Și ciocanul greu lovește'n cuie pentru un sicriu
Ingînînd cântare sumbră...
De'ngropare a-unui mort ce încă-i viu. —

N. Gry.

Seri din România

Coboară seara tot mai deasă...
Incep și stelele să iasă
Din adâncime, câte una
Pe-un fond albastru-inchis, luna, —
Ca o patacă de aramă
Un nouraș, — un smoc de scamă, —
Se-arată 'ncet dinspre Apus...
M'am agățat și eu de-o stramă
De vis, să mă înalț în sus.

MARIN GAISEANU

Uitarea

In seara asta, ca și'n altă seară
Aceiaș ploae monotonă 'n geamuri,
Acelaș plâns răsleț, de stropi, prin ramuri
Și-aceiaș amintire, mă 'nfioară...

Aceiaș amintire, doar o clipă
A rătăcit cu vechile imagini...
Și 'n urma ei, uitarea peste pagini
A coborît cu trista ei aripă...

Uitarea — peste acelaș dulci nimicuri
A 'ntins o mână galbenă, și veche,
Și cântul altor seri — fără pereche
A adormit — cu șoaptele din plicuri...

IOANID OVIDIU

Țifâliceasa

Mi-aduc aminte că pe când învățam la școala din satul meu de naștere, nu știu pentru ce anume „domnul" îmi croise câteva vărguți de sânger de-mi rămăsese vărgi pe partea obișnuit expusă acestei metode pedagogice, pe atunci în floare.

A doua zi după această întâmplare, o spuzitură ca niște bătături de urzică începură să mi se iviască și se lățiră pe tot corpul de n'aveai unde pune un vârf de ac. Aveam o mâncărime și o neliniște de-mi venea să zgrepțin toți pereții.

De mâncat nu mâncam mai nimic, iar de somn nici vorbă. Din când în când doar ațipeam puțin la poveștile vechiului și credinciosului nostru argat Costache Fălângă, care avea un dar minunat de a le spune și mai ales de a le lungi până ce mă simția c'am închis ochii.

Mama era, săraca, desperată și plângea toată ziulica neștiind ce să-mi mai facă. Și pe câte nu întrebase? La câți nu le ceruse sfatul? Unii o sfătuise să mă frece pe corp cu traistă de cal, alții să mă spele ba cu ceai de pojarniță, ba cu sovârf, ba cu apă dela Bobotează și cu câte 'n lume. Dar leacul cel adevărat nu se arăta dela nimeni și de nicăieri.

In durerea și disperarea ei, biata mamă începuse să blesteme pe „domnul Tanasache" — așa se numia învățătorul meu — că i-a băgat băiatul în toți sperieții cu bătaia și că de asta îmi ieșise spuzitura care mă chinuia atâta, cu toate că multe femei bătrâne o încredințau că mi s'a dat, că am călcat în cine știe ce spurcăciune.

„N'ar mai ajunge, țapul dracului", blestema mama pe învățător, care purta o barbă roșcată ce semăna chiar cu barba țapului.

„Auzi, dar unde s'a mai pomenit să se bată copiii până le rămân vărgile cât degetul pe dânșii? Las' că l-oiu învăța eu, mânca-l-ar holera să-l mănânce. Am să-l spun lui Petrache să-l dee la jurna."

In treacăt fie zis, Petrache era un frate de-al mamei, care făcuse vreo 4 clase la seminarul Socola și până să-l hirotonisească, stătea la noi, de unde publica prin unele foi de pe vremuri încercări literare și corespondențe dela sate.

In așteptare, însă, ca „domnul Tanasache" să-și primească pedeapsa pe care i-o pregătia mama în complicitatea lui „Moș Petrache", cum îi spuneam noi, nepoții, — eu continuam să sufăr, să plâng și să mă zbucium de slăbisem în câteva zile că nu mai eram de recunoscut.

Și tata, cu toată firea lui cam lăsătoare și cu toată credința lui de preot evlavios, începuse s'o cam bage pe mânecă și să se îngrijoreze de boala mea care dură acum mai bine de o săptămână.

De aceea, într'o zi, folosindu-se de venirea în sat a unui doctor dela Iași, rudă cu proprietarul moșiei, pe care doctorul acela obișnuia să-l viziteze din timp în timp, l-a chemat să mă vadă.

Și numai ce văd intrând pe tata pe ușă cu o făptură de om de par'că era dracul. Avea un cap mare și turtit fără fir de păr pe el, niște ochi mari cărora sticlele ochelarilor de pe vârful nasului îi făceau să pară și mai holbați de cum erau, niște mustăți negre pleoștite și-o țăcălie neagră care atârna ca un pămătuf triunghiular sub o buzoaie cât ți-i pătlăgica roșie.

Doctorul s'a apropiat de mine, m'a sucit, m'a învârtit și la urmă mi-a dat o apă de spălat pe tot trupul și-o doctorie s'o iau la ceas cu lingura.

Zădarnic, însă. Și leacurile acestea ca și tot ce învățase pe mama unii și alții, par'că le-ași fi fost pus alături. Niciun semn, nicio nădejde de îndreptare. Spuzitura începuse acuma să se bește și să mă doară de remuram ca de friguri.

Intr'o zi, iată că vine la noi moașa Țifâliceasa cu un nou-născut în brațe să-i facă tata agheazmă.

Țifâliceasca era o moașă bătrână în sat, dar îi mergea vestea că știe să facă și feldefel de farmece. Se spunea despre dânsa anume că făcând de dragoste Mărioarei Duhaliu, i-a adus aceștia ibovnicul tocmai dela Iași dela armată, călare pe-o prăjină de alun. Chiar mama spunea că odată, stând în cerdac, ar fi văzut pe băitanul acela trecând în goana mare pe șosea, călare pe-o prăjină de alun, cu capul gol și numai în cămeșoiu, strigând ca un nebun cât îi lua gura: „Hi căluț la Mărioara, că mă arde inimioara".

Și câte nu se spuneau în sat de baba aceasta sfrijită, adusă puținel de spate, dar cu niște ochi mari și sprincenați, cu o privire care parcă te amețea când te uitai mai mult la dânsa.

Țin minte că mama, scoasă adeseori din răbdări de obrăzniciile mele — căci, la dreptul vorbind, am fost bună poamă când eram copil — mă amenința cu zmeii și strigoii Țifâlicesei, pe care dacă nu i-am văzut niciodată, groaza lor m'a stăpânit până'n cei din urmă ani ai copilăriei mele și-a făcut din mine, aș putea zice, un adolescent de-o timiditate câteodată ridiculă pe care cu o greutate neînchipuită a isbutit s'o biruiască judecata omului în toată firea.

— Dar ce are, părințele, băietul? întrebă Țifâliceasa pe tata, atrasă de plânsul și de zvârcolirile mele.

— Ce să aibă, mătușă? Ia niște bube i-au eșit pe trup și nu-l mai pot scăpa de ele. Câte nu i-am făcut? Pe cine n'a întrebat preoteasa? L-a văzut și un doctor dela Iași, o rudă de-a cuconului Mărgărint... Dar tot degeaba. Se chinuiește bietul băiet de ți-i mai mare mila de el. Și pe lângă dânsul, nici noi nu mai avem liniște. N'am închis ochii un ceas de când e bolnav.

— Ia să-l văd și eu, părințele.

Cu-o înfățișare atentă și cu niște pași mărunți pe care, în imaginația mea înfierbântată de copil, îi asemuiam cu-ai nu mai știu cărui personaj din poveștile lui Costache Tălângă, Țifâliceasa se îndreptă spre mine. Am început să tremur ca varga de frică, dar ea, de departe, prinse a-mi vorbi așa de blând și de duios că mă liniști.

— Ia să vadă baba ce are băietul...

Și râdicându-mi cămeșuța, mă cercetă uitându-se peste tot corpul și plimbându-și amândouă palmele pe pielea mea scorțoșată.

Apoi zâmbind ca și cum ar fi vroit să spue că boala mea e o nimica toată față de puterea meșteșugului ei, se'ntoarse către tata și către mama, care-i așteptau nerăbdători cuvântul și li spuse pe un ton hotărît și sigur.

— Ascultați, părințele și cucoană preoteasă: băietului i-i dat. A călcat într'o spurcăciune pusă cine știe pentru cine și de cine știe ce dușman, — rămâne-i-ar de cap să-i rămâie!... N'aveți nicio grijă. Cu ajutorul lui Dumnezeu Sfântul, într'o săptămână vi-l fac sănătos ca oul.

Și venind iar la mine și netezindu-mă pe frunte și pe obrajii îmbujorați cu palmele ei aspre din care parcă simțiam că se iradia ceva liniștitor, îmi vorbi cu acelaș glas duios și dulce.

— Cum arde puișorul mamei!... Las', dragul mamei, c'are să te facă mama sănătos, — n'ar mai ajunge ziua de mâne cel care ți-a dat.

Și apoi, iar către tata și mama.

— Mâne-i Luni, părințele. E tocmai ziua să'ncep scăldătorile băietului. S'aveți pregătită balia ori o albie. Leacurile le aduc eu de-acasă. Am să vin înainte de răsăritul soarelui că altfel nu se prinde leacul.

Și Țifâliceasa, după ce sărută mâna mamei și a tatei pe dos și pe față, râse la mine, îmi spuse „rămâi cu bine, puișorul mamei" și eși pe ușă, bolborosind în legea ei.

Era prin postul mare, așa că adouazi înainte de răsăritul soarelui, când a venit la noi Țifâliceasa, se crăpa de ziuă, iar eu ațipisem puțintel.

Inchipuiți-vă acum ce mutră am arătat când m'au trezit pentru scăldătoare și ce primire am făcut eu babei care-și alesese tocmai ceasul acela pentru miraculosul ei tratament.

Dar, însfârșit, mai cu alintările babei, mai cu stropșitul tatii care — fie vorba'ntre noi — nu-mi prea sufla în borș, mai cu plânsul mamei, m'au desbrăcat în pielea goală și m'au pus să stau în picioare în balie. Baba, bodogănind mereu din gură un descântec din care nu-mi mai aduc aminte decât cuvintele: „din sat în sat pân' l'al noulea sat să fie de capul celui care-a dat", îmi turna câte puțin dintr'un oloiu cât o cristelniță, niște apă care mirosia a flori de câmp, pe când tata și mama se luptau cu mine să mă ție, căci mă sbăteam ca zvârluga în mânele lor — nu atâta că apa era rece, dar de ciudă pe baba, pe care, dac'ș fi putut, aș fi strâns-o de gât.

După scăldătoare, m'au înfășurat într'o prostire curată și m'au învălit cu oghialul.

Baba a plecat anunțându-și vizita următoare pe Miercuri la acelaș ceas căci — spunea ea — descântecul, pe lângă toate ale lui, apoi mai trebue spus numai în zilele de post.

Am adormit în dată după plecarea babei și m'am trezit cu soarele sus. Era întâiași dată că dormisem atâta de când zăceam.

A doua zi am fost mult mai liniștit. Imi zbura gândul la joacă și ceream mamei de mâncare.

Mama însă — pe semne c'așa o sfătuise baba — nu-mi dădea decât apă și câte puțin dintr'un ceai făcut din niște buruiene peste care turna apă clocotită.

Tratamentul Țifâlicesei își arătase cu prisosință virtuțile și dăduse tatii și mamei cea mai bună nădejde de vindecare. Iar tata de bucurie i-a tras în ziua ceea, cu „domnul Tănăsache" și alți berecheți ai satului, un chef de se duse pomina.

Și baba Țifâliceasca a venit și și-a făcut ale ei și Miercuri și Vineri, iar Sâmbătă dimineață, adică a doua zi după cea din urmă scăldătoare, spurcăciunea de pe mine dispăruse și n'au mai rămas decât niște pete vinetii care și acele s'au ascuns după câteva zile.

Și iată cum m'a lecuit de spurcăciune Țifâliceasca, când eram copil....

Sunt ani, foarte mulți ani de-atunci. Trupul sfrijit al babei, vestită în satul meu pe vremuri, e astăzi oale și ulcioare. Peste lumea zburdalnicei mele copilării, munca și năzuințele omenirii, neastâmpărate și veșnic nesățioase, a așternut o altă lume, o lume nouă...

In luptă cu această lume, cu tot ceeace mă îndeamnă să fac și cu tot ce mă învață să cred, icoana Țifâlicesei răsbate pân la mine limpede și vie ca o rază misterioasă de lumină ce spintecă întunericul unei nopți adânci....

Și mă întreb dacă ceeace a pus Țilâliceasa în miraculosul ei descântec, nu prețuește cel puțin cât zbuciumul și rodul orgolioasei noastre inteligenți.

CORREGGIO.

HENRI DUVERNOIS

In ascensor

Comedie fonografică într'un act. Durată: 7 minute. Personagii: El, Ea

EL. — Luaţi ascensorul, doamnă?
EA. — Da, domnule.
EL. — Intraţi, vă rog.
EA. — Mulţumesc, domnule.
EL. — O! iertaţi-mă... V'am călcat pe rochie.
EA. — Ascensorul ăsta, e din cale-afară de îngust.
EL. — Sper că nu v'am sfâşiat rochia?
EA. — Nu face nimic.
EL. — La ce etaj mergeţi?
EA. — La al şaselea.
EL. — Şi eu merg tot acolo.
EA. — La soţii Carpentier?
EL. — Da, doamnă.
EA. — Seratele lor sunt foarte reuşite... Pline de veselie...
EL. — Ingăduiţi-mi să mă prezint: Louis Duterpe.
EA. — Romancierul? A! domnule... sunt încântată... Am citit toate lucrările d-vs... Capodopere e puţin spus... Ce pătrundere!... Ce psichologie! Despre d-vs. se poate spune fără pic de exagerare că sunteţi cel mai mare cunoscător al sexului slab.
EL. — Atât de tânără... atât de frumoasă... şi vă mai rămâne timp pentru citit? Felicitările mele.
EA. — In fiecare seară, înainte de a adormi, iau câte un roman... Cartea îmi cade din mâni... Ce încet merge ascensorul ăsta!
EL. — Nu mă plâng.
EA. — Nici eu... Sunteţi sigur că nu ni se poate întâmpla vreun accident?
EL. — Vă este frică?
EA. — Mie? Frica este un sentiment pe care nu-l cunosc. Practic toate sporturile: călăria, automobilizmul şi nu de mult, am intrat singură în cuşca unei pantere... Dar iată-ne ajunşi la etajul al doilea... Poftim! Ne-am oprit.
EL. — Se vede că, din greşală, am apăsat pe un alt buton.
EA. — Se poate... Să vedem... Aha!... Porneşte... dar cât de încet!... Să nu se fi stricat ceva! O noutate: ascensorul-melc.
EL. — Simpatic... Imi dă prilejul să rămân mai mult timp în atmosfera parfumului d-vs.
EA. — Vă place? E un amestec de 427 cu foarte puţin iris în care arunc o mână de ardeiu roş... V'am destăinuit unul din secretele mele...
EL. — Mulţumesc.
EA. — Etajul al patrulea.
EL. — Insfârşit!
EA. — Na! S'a oprit iar... Să chemăm portarul. Există vreo sonerie?
EL. — Nu.
EA. — Casă veche, ascensor anti-deluvian. Trebue să fie vreun hidraulic transformat... Ascensorul nostru, nu merge: sboară; porneşte ca un proectil... Soţul meu dacă era de faţă şi-ar fi pierdut de mult răbdarea... Dar mi se pare că nu m'am prezentat: Doamna Felix Pulpin.
EL. — Inginerul? Am auzit adeseori pe prietenii noştri vorbind despre dânsul. Voiu avea plăcerea să-l văd?
EA. — O, nu! E bolnav... Are flebită...
EL. — Sper că nu e nimic grav?
EA. — Nu, dar are nevoe de multă îngrijire... Infirmiera nu-l părăseşte nici o secundă. Şi nu e egoist deloc. M'a trimis aici: „Du-te şi te distrează sărmană Glumdalclici..," Mă numeşte astfel, în glumă, pentrucă sunt mică de statură... Glumdalclici, dacă vă aduceţi aminte, era femeia uriaşă din Gulliver... Vă amintiţi?... Ei, dar ce ne facem?... Trebue să avertizăm pe portar... Aţi găsit vreo sonerie?... Ce-ar fi să ieşim?... Două etaje nu reprezintă mare lucru... Le putem urca fără ascensor...
EL. — Pentru Dumnezeu, nu deschideţi!... Vedeţi: s'a pus din nou în mişcare!
EA. — Da, dar cu alura asta ne trebue un sfert de oră până sus... Prinţesa de Pruigne are un lift maiestuos... Seamănă leit cu cortina Comediei Franceze. Am întârziat... Invitaţia era pentru orele zece şi jumătate şi acum e miezul nopţii. E o serată în cadru foarte intim: şaizeci de persoane, cel mult... După cât am auzit, prietenii noştri Carpentier au angajat o japoneză care travestită în negresă, dansează o pavană aranjată în tempo de fox-trot de un compozitor ungur. N'aşi vrea să pierd un asemenea spectacol... Supeul are loc la ora unu noaptea... şi n'am luat aproape nimic în gură... N'am avut vreme... La prânz n'am mâncat decât şapte felioare de pâne cu unt. Nu sunt la regim — slavă Domnului — şi nici n'am nevoe de aşa ceva, dar socotesc că e mai amuzant să-mi păstrez intactă pofta de mâncare pentru supeurile la care sunt invitată... Pe unde mă duc, devorez. Fac în necaz prietenelor mele care postesc zi şi noapte pentru menţinerea siluetei. Ne-am oprit iar?
EL. — Nu, dar aproape.
EA. — Şi doar nu suntem atât de grei...
EL. — Vorbiţi pentru d-vs., doamnă.
EA. — O, nu! Judecând după greutate, nimeni n'ar putea spune că sunteţi un scriitor ajuns.
EL. — Ajuns! Ce vorbă mare!
EA. — Mai ales în momentul de faţă.
EL. — Foarte spiritual!
EA. — Ce vă spuneam eu!... Ne-am oprit din nou. O! dar de data asta ies...
EL. — Imposibil! Ne aflăm între două etaje.
EA. — Atunci?
EL. — Să aşteptăm.
EA. — Sunt de părere să-l încurajăm: „Pull up!" Haide dragă, asecensorule! Hotărăşte-te!... Nimic!...
EL. — Suntem în pană.
EA. — Pană la ce?
EL. — Nu ştiu. De ce nu luaţi loc?
EA. — Sper că nu vom rămâne aici toată noaptea... A!... S'a stins şi lumina!... Asta-i culmea!... Repede!... Aprindeţi bricheta!
EL. — N'am brichetă.
EA. — Chibrituri aveţi?
EL. — Nici un băţ. Nu sunt fumător.
EA. — Ce-are face! Soţul meu, deşi nu e fumător, poartă întotdeauna la dânsul o brichetă sau o cutie de chibrituri... Precauţie elementară... Vă rog să mă iertaţi... Sunt nervoasă!... Niciodată n'am putut suferi întunericul... Când eram mică, la căpătâiul meu ardea în permanenţă o lampă mică... Imi vine să ţip!
EL. — Nu vă jenaţi. Portar!
EA. — (urlând) Portar!!
EL. — Portar!
EA. — Urlăm de pomană... Portarii stau tocmai la mama dracului, la primul etaj, iar locatarii, nici nu se sinchisesc. Căutaţi altceva, domnule.
EL. — Ajutor!
EA. — Mai tare!
EL. — Nu pot mai tare. Am o voce foarte slabă.
EA. — Ajutor! Hoţii! Asasinii!... Nu, asta nu... căci nu va veni nimeni... Foc!
EL. — Foc!!
EA. — Suntem ridiculi!
EL. — Daţi-mi voe...
EA. — Soţii Carpentier nu ne pot auzi. Oamenii ăştia au prostul obiceiu de a face un sgomot infernal: în anticameră aparatul de radio, în budoar patefonul şi în salon invitaţii care dansează... Cât priveşte pe jucătorii de bridge, să nu mai vorbim... Sunt surzi oală!...
EL. — (strigând) Ajutor! Suntem în pană!
EA. — Asta e tot ce-aţi găsit! Felicitările mele! Vă rog, domnule! Sunteţi om de litere, nici vorbă, dar sunteţi bărbat... Trebue să faceţi ceva... A început să-mi fie frică... A!!!
EL. — Nu vă speriaţi, doamnă! Sunt eu. Vreau să pun în mişcare coborârea.
EA. — E de prisos!... Am apăsat de câte zece ori pe fiecare buton în parte... Imi mototoliţi rochia fără de nici un folos... A! nu mai pot răbda, domnule. Trebue să mă scoateţi de aici într'un fel sau într'altul... Gândiţi-vă că nu sunt decât o biată femeie!
EL. — Portar! Portar!
EA. — Şi încetaţi odată de a mai striga: Portar! Portar!... Mă enervează! Mă rog: puţin sânge-rece... Ne aflăm între al patrulea şi al cincilea etaj... Deschideţi uşa cabinei, urcaţi-vă pe acoperişul ascensorului şi încercaţi să vă prindeţi de rampa scării... De aci şi până la etajul şase, nu mai este decât un pas. Vă duceţi la prietenii Carpentier, cereţi o scară şi mă scoateţi de aici imediat.
EL. — Stimată doamnă, fără ceremonie: nu!
EA. — Refuzaţi?
EL. — Categoric. Sunt literat... om de studii şi nu m'am îndeletnicit niciodată cu gimnastica. Şi-apoi, gândiţi-vă... Dacă porneşte ascensorul, voiu fi strivit.
EA. — Cine nu riscă, nu câştigă.
EL. — Prefer să nu risc.
EA. — Atunci vom rămâne aici toată noaptea, aşteptând pe cineva care va binevoi să treacă pe scară... Vom fi găsiţi amândoi în această cutie... în postura grotescă în care ne aflăm... Voiu fi compromisă... Da, domnule!... Ştiu bine ce va zice lumea: „Au venit împreună şi au inventat întâmplarea asta ca să-şi justifice întârzierea". Dar spuneţi ceva, pentru numele lui Dumnezeu! Cel puţin, să vă aud glasul!
EL. — Portar!
EA. — Vă felicit!... Aveţi o imaginaţie!... Dealtfel, lectura cărţilor d-vs., e edificatoare. Trebue să recunoaşteţi că am nimerit-o rău. Nici măcar o cutie de chibrituri! Uite, tremur toată!... Am să mă aleg cu o dublă pneumonie.
EL. — Să vă dau paltonul meu?
EA. — Fiţi atent! M'aţi călcat din nou pe rochie! Voiu ajunge în zdrenţe... dacă voiu mai ajunge vreodată!... Nu se aude nimic... Casa asta e un mormânt!... Un mormânt... N'ar fi trebuit să spun asta... Domnule, pentru motive pe care nu sunt obligată să vi le spun, trebue — înţelegeţi? — trebue să fiu în două minute cel mai târziu la soţii Carpentier... Deschideţi uşa şi încercaţi să aduceţi ascensorul la nivelul unui etaj oarecare.
EL. — Iar? Nu, doamnă.
EA. — Sunteţi grosolan, domnule.
EL. — Pot cel mult să strig: ajutor!
EA. — Aşi fi curioasă să ştiu ce-aţi făcut în timpul războiului... Desigur că aţi strigat „ajutor"... Aţi spus ceva?
EL. — Am spus: „Sărmanul Pulpin!"
EA. — Pot să vă spun că dacă soţul meu se afla aici, lucrurile s'ar fi petrecut altfel. El ar fi găsit imediat mijlocul de a mă scăpa din situaţia asta nesuferită...
EL. — Eu nu sunt inginer.
EA. — Ştiu, sunteţi fricos.
EL. — Doamnă!
EA. — Staţi!... mi se pare... da, da.... Se reaprinde electricitatea!
EL. — Porneşte ascensorul. Insfârşit!
EA. — Sss! Nici o vorbă, nici un gest! Ajunge! Vorbiţi tot timpul! Insfârşit... am ajuns! Suntem salvaţi!... Soţii Carpentier locuesc în stânga, nu-i aşa?... Uf!...

Sonerie.

EA. — Bună seara.
CARPENTIER. — Bună seara. D-vs. sunteţi, scumpă doamnă?... Poftiţi... Incepusem să fim îngrijaţi... A, bună seara, scumpe maestre! Admiratoarele dvs. vă aşteaptă cu nerăbdare... Să vă prezint doamnei Pulpin?
EL. — E inutil...
EA. — Da, închipuiţi-vă, ne-am întâlnit în ascensor şi ne cunoaştem cum se cunosc oamenii care au călătorit împreună.

In nomâneşte de VIRGILIU ZLATTA

SERVIŢI-VĂ DE

Mica Publicitate

a Ziarului „DIMINEAŢA"

DAŢI anunciul astăzi şi mâine veţi avea răspunsul pentru cereri şi oferte de serviciu, închirieri de case. căutări de apartamente, vânzări, hipoteci, etc. etc, Numai cu un anunciu la

Mica Publicitate

ziarului „DIMINEAŢA" veţi avea succesul dorit.

Tante Mireille

— „S'ar zice, fetiţo, că acuma ai muls vaca şi-ai bătut laptele ca să fabrici untul", făcu bătrâna domnişoară Capră arcuindu-şi sprincenele şi îndreptându-şi lorgnonul către subreta care intra pe uşă cu tava.

Apoi, lăsându-şi în jos colţurile încreţite ale gurii, se adresă acru stăpânei casei: „Vous ne l'avez guère stylée, ma chère"... căci d-ra Capră, — tante Mireille, — e pretutindeni atotputernică: nu-i pasă de nimeni şi de nimic.

Locueşte la nepoţii ei pe care-i mormăie de dimineaţa până'n seară; sunt doi tineri însurăţei care de mult ce-s certaţi de bătrână, nu mai au timp să se certe între ei, aşa că se împacă de minune. De exemplu când domnişoara Capră vine cu o gură cât o şură să-i reclame lui Mişu că: „neglijenta de nevastă-ta a dat Mariţii să-mi calce gulerul meu bun de dantelă în loc să-l calce dânsa şi Mariţa, — sigur, — mi l-a ars", Mişu gândeşte înduioşat: „mititica, hainele mele niciodată nu le dă Mariţii; mereu le calcă ea singură"...

Iar când reclama vine la Miette: „fetiţo, nu înţeleg cum poţi trăi cu bădăranul acela care-şi suflecă mânecile când mănâncă", tânăra nevastă surâde: „da, dar ce biceps frumos are Mişu; braţe de adevărat sportsman, tante Mireille".

Dealtfel sunt drăguţi copiii; de trei luni de când s'a mutat la ei, numai odată au supărat-o într'atât pe domnişoara Capră, încât a vrut să plece. Se întâmplase că Miette era plecată în oraş, pe seară, când deodată intră în camera domnişoarei fără să bată la uşă, Mişu; acum, n'ar fi fost nimic, dar tante Mireille era în pantaloni; şi iarăşi n'ar fi fost nimic dacă Miette s'ar fi arătat scandalizată şi l-ar fi pus îndată la punct pe bădăran; dar dânsa, cum sosi din oraş şi auzi povestea, — şi vezi dumneata, lucru curios: întâmplarea avusese loc tocmai în lipsa ei de acasă, — cum spun, Miette se pusese pe un râs nebun; şi râzi ea, şi râzi şi Mişu, râdeau amândoi ca doi proşti.

Asta era prea de tot; tante Mireille îşi pusese pălăria şi ar fi plecat cu tot dinadinsul dacă nu s'ar fi aruncat amândoi în genunchi cerându-şi iertare şi ţinând-o de fustă să nu plece.

A rămas; totuşi vreo două zile nu le-a vorbit nici un cuvânt. Dar pe urmă tot i-a iertat.

Dupămesele, domnişoara se distrează făcând vizite. Cum însă nu se poate osteni pe jos, un alt nepot, Dinu, îi trimite maşina lui care-i stă la dispoziţie până seara. Joia însă, primeşte dânsa; şi pentrucă e plictisitor să stai toată ziua acasă, seara o duce toată familia la teatru. A doua zi face „la grasse matinée", căci în celelalte zile se scoală cu noaptea'n cap. Nu-i vorbă că de obiceiu se şi culcă devreme, după câte-un sfert de oră de lectură care variază între Sherlok Holmes şi Lamartine.

In serile când citeşte din Lamartine, adoarme cu o mână pe inimă, cu un colţ de plapomă atârnând romantic pe podea, cu un smoc de păr alb ieşind de sub boneta de noapte şi cu un suspin pe jumătate înflorit pe buze; atunci însă când face lectură din Sherlok Holmes, bonetul e foarte înfundat pe ochi şi plapoma trasă până peste nas; numai din când în când iese de dedesubt câte-o mână uscată care aprinde repede lampa electrică depe masa de noapte şi îndreaptă lumina spre toate ungherele odăii. Şi abia când s'ar crede că totul a recăzut în linişte, se ridică prin întuneric un horăit întretăiat, nasal, emoţionat, pe care l'ai putea confunda cu sgomotul de paşi înăbuşiţi a unei bande de tâlhari, noaptea, pe un cheiu pustiu.

Dimineţile însă, domnişoara se scoală totdeauna la fel, bodogănind că a trezit-o o rază de soare sau cântecul cocoşului; odată cu noaptea au trecut şi impresiile, încât din momentul sculării şi până seara, domnişoarei nu-i mai pasă de nimeni şi de nimic; e pretutindeni atotputernică.

In clipa când v'o prezint este în vizită la o doamnă foarte bine cu a cărei mamă e prietenă veche.

Ceaiul se serveşte într'o strictă intimitate: nu sunt de faţă decât domnişoara Capră, un domn bătrân şi gazdele: mama cu fiica. Fiica, doamna Natalie, o femee brună, vioaie şi robustă, de vreo patruzeci şi cinci de ani, prepară ceaiul doamnei bătrâne care, foarte grasă şi paralizată de picioare urmăreşte din fotoliul ei, cu faţa destinsă, într'un surâs blând, miscările fetii sale.

Domnul bătrân, foarte nervos, vrea să-şi pue zahăr în ceaiu şi nimereşte pe-alături din cauză că şi-a uitat, după vechiul său obiceiu, ochelarii acasă.

Numai tante Mireille nu mai tace: „— Extra-ordinar! Să nu fi tu în stare, Natalie dragă, să stilezi o domestică! O jumătate de ceas exact i-a trebuit ca să aducă o bucăţică de unt".

— „Dumneata, duduie, ştiu că aveai talentul să stilezi fetele", îndrăzni domnul bătrân în timp ce se căznia să-şi adune zahărul de pe farfurioară.

— Oh!", surâse graţios domnişoara, „sunt o bună gospodină... acasă la mama nici n'o lăsam pe dumneaei; numai eu mă ocupam de servitori..."

— „Mi-amintesc că aveai într'un rând o subretă foarte nostimă; era surdă, şchioapă şi chioară de-un ochiu", — completă domnul bătrân, acum foarte satisfăcut că reuşise să-şi potrivească zahărul în ceaiu.

— „Crai bătrân!" îl ameninţă domnişoara Capră cu degetul. „Vra să zică te uitai la fata din casă"...

— „Cum să nu mă uit dacă avea toate calităţile? Tii, nu ştii ceva: aveam ochelarii la mine, uite aici în buzunarul drept şi eu nu ştiam; măi, măi, măi!"

— „Pe atunci n'aveai ochelari", oftă domnişoara Capră.

— „Pe-atunci? He, he! Pe-atunci eram un tânăr frumos şi galant. Aveam monoclu, baston şi urechea stângă acoperită de o şuviţă de păr negru uns cu brilantină. Fetele se prăpădeau după mine afară de dumneavoastră două care eraţi „deux jeunes filles modèles", mereu la braţ urmate de doamnele „mamans" tot la braţ. Dealtfel, eu nici nu mă uitam la fetele care se prăpădeau după mine; n'am avut pasiune decât pentru o singură fată, şi tot din cauza ei am rămas „vieux garçon" căci toate partidele îmi sburau pe sub nas în timp ce-i făceam ei poezii pe care nu i le citeam..."

— „Atenţie! Oncle Toto va nous faire des confidences", râse doamna Natalie.

— „Les confidences, Nataliţo, à mon âge ne comptent plus. Cum zic, iubeam o fetiţă de patrusprezece ani: avea păr galben, nasu'n vânt şi faţa pistruiată".

— „Ah", gemu domnişoara Capră şi fără să vrea, trase cu ochiul la oglindă.

— „Copila era la pension. Ii aduceam bomboane la parloir" — tante Mireille clipi des, — „şi când ieşi de-acolo „couronnée" mă pomenii că era o fată mare şi frumoasă, graţioasă şi sfioasă, un înger! Numai picioarele le avea cam mari".

— „Ţi s'o fi părut", spuse domnişoara Capră cam înţepată. „Nu cred să fi avut picioare chiar aşa de mari; ba cred că mai degrabă erau mici".

— „Aşi" răspunse platonic oncle Toto. „Nu vedeam eu când o încălţam?"

— „Cum, o încălţai?" se miră domnişoara.

—— „Adică, o ajutam să-şi pună şoşonii".

— „Ah! adevărat", murmură imperceptibil tante Mireille.

— „Avea nişte şoşonei ruseşti, un număr mai mărişor, aşa ca pentru piciorușul ei dulce. Şi un pas legănat! Vara purta o pălărie mare de pae cât roata carului cu flori de jur-împrejur şi iarna un beret mic de blană... şi-şi ascundea toată faţa'n manşon... par'că era un pisicuţ plouat!"

— Dar cine era fata, domnule Pană? spune-ne, că ne faci curioase", ceru doamna paralizată.

— „Nu, nu, nu, nu! mă opun", se scandaliză tante Mireille cu mâinile la urechi. „De ce să fim indiscrete, Julie dragă?"

— „Ah, pardon, nu-i nici o indiscreţie", rectifică oncle Toto. „Nu v'am spus cine era? Credeam că v'am spus-o dela început. Mes bonnes vieilles amies" — domnişoara Capră palpita — „am iubit-o nebuneşte, am iubit-o cu patimă, dar n'am îndrăznit niciodată să-i destăinuesc; într'o zi la o excursie la Slănic..."

— „Taci!", imploră domnişoara Capră, „ştiu!"

— „Cum, duduie, îţi mai aduci şi matale aminte de excursiile noastre din Slănic? Deci, cum spun, eram tot grupul de tineri la o excursie. Eu mergeam cu capul în jos, parcă număram pietrele. Nu îndrăzneam să-i spun..."

— „Nu-i spune", îngâimă tante Mireille, frângându-şi mâinile.

Oncle Toto ridică mirat nasul:

— „Nici nu i-am spus, spre regretul meu", încheiă el liniştit. „Spre regretul meu, căci din excursia aceia s'a împrietenit cu neamţul cu care s'a şi măritat. Pe urmă nemţoiul dracului a luat-o în străinătate şi am rămas eu cu buzele umflate. He, fir'ar să fie, mi-a suflat-o şi pace". — Şi oncle Toto îşi plesni înciudat palmele de genunchi.

— „Măritat? Străinătate?"

— „Desigur, duduie, dar ce-ai uitat că Eva s'a măritat cu neamţul?? Doar le-ai fost domnişoară de onoare la nuntă şi eu cavaler, păcatele mele!"

— „Care Eva, că eu nu-mi aduc aminte?" întrebă doamna grasă.

— „Stai, stai, cum îi spunea pronumele? Fro... Fro... Nu, nu Fro; Fri... îh! da'cum dracu'am uitat cum îi spunea pronumele Evei?" se enervă oncle Toto. „Matale nu-ţi aduci cumva aminte, duduie?"

Dar tante Mireille nu mai auzia nimic. Intoarsă cu faţa spre oglindă îşi lega ţeapăn voaleta sub bărbie.

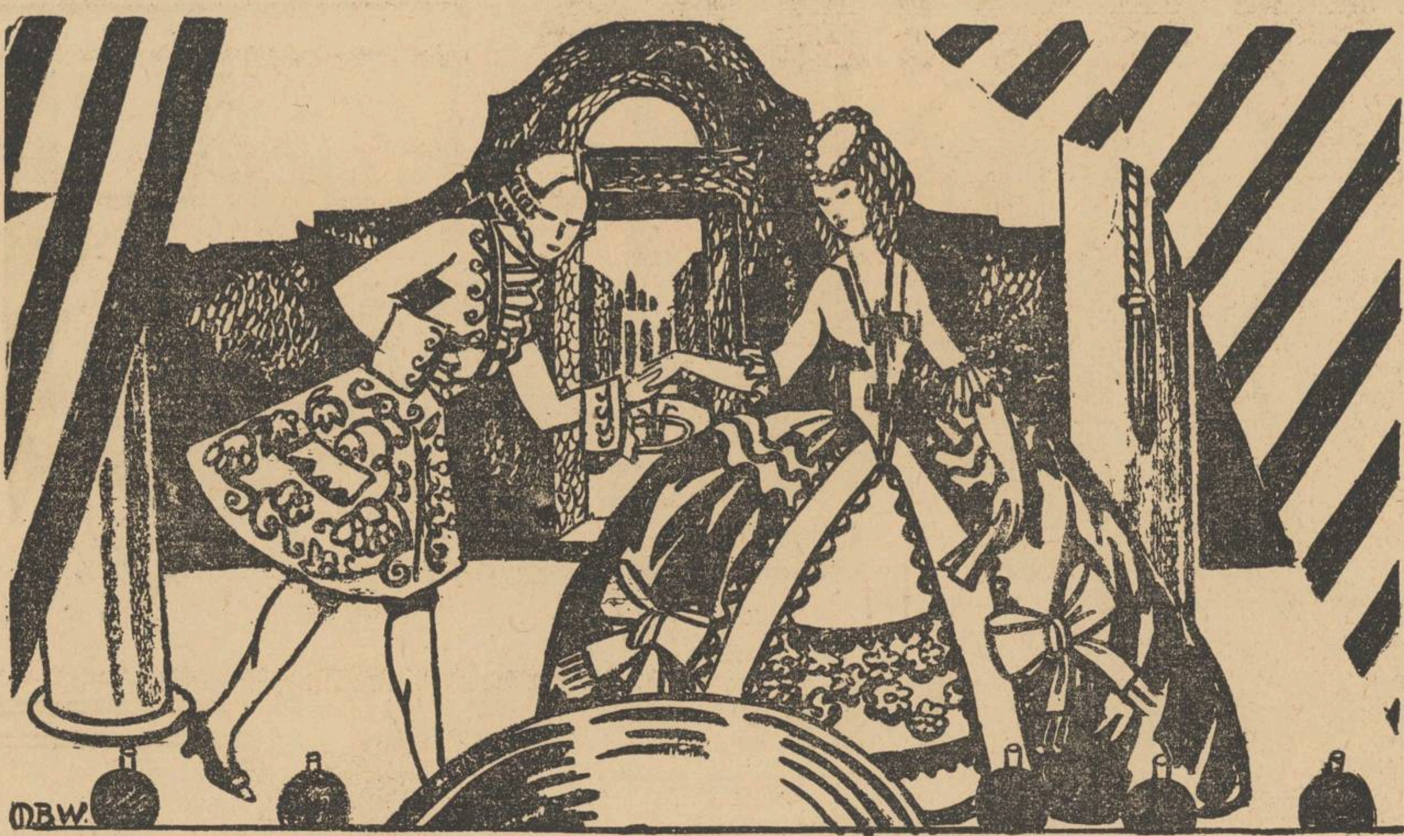
— „Ce, pleci deja, tante Mireille?" întrebă doamna Natalie.

— „Dar cât vrei să stau, fetiţo? eu mă simt".

Şi domnişoara Capră depuse, gravă ca o regină ofensată, câte-un sărut uşor pe fruntea doamnelor, întinse o mână şovăitoare bietului oncle Toto care scăpase ochelarii sub masă şi ieşi, mândră şi fatală; în seara aceea însă fu scandal în casa nepoţilor şi pe masa de noapte a domnişoarei, alături de „Sherlock Holmes" îşi făcu apariţia: „Aventurile extraordinare ale detectivului francez Arsène Lupin" în locul lui Lamartine care fusese împins cu violenţă într'un fund de saltar.

Iar în noaptea aceea, ca niciodată, tante Mireille dormi cu un pumn încleştat pe plapoma aruncată de-a curmezişul, cu cealaltă mână sub boneta trasă pe-o ureche şi cu o lacrimă strivită între două riduri adânci la colţul gurii.

LUCIA SCURTU

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Naţional: „Manon Lescaut" de Carl Sternheim

S'a vorbit îndeajuns despre lipsa de directivă, de discernământ, despre şovăiala teatrelor noastre la alcătuirea repertoriului. Dacă însă s'a spus ceva rău şi despre repertoriul Teatrului Naţional, credem că i s'a făcut o mare nedreptate.

Intr'adevăr, nu întâlnim până acum în istoria teatrului nostru —şi poate nici în a celui universal — o linie mai dreaptă, un punct de vedere mai unitar şi mai susţinut în ce priveşte stabilirea unui repertoriu. Căci altfel, cum se explică nobila furie a Naţionalului de-a desgropa piesele moarte *(Scandalul, Trei crai dela răsărit, Şarpele casei)* şi de-a promova o serie de piese după romane celebre *(Idiotul, David Copperfield, Manon Lescaut)?* Indiferent de valoarea unei piese sau de scăderile alteia — noi am arătat că nu sântem *a priori* împotriva dramei după roman, — trebue să recunoaştem, în repertoriul Teatrului Naţional, preocuparea de a fi în ritmul vremii, cum se zice. E lumea plictisită? Să-i dăm piese care să-i aţâţe căscatul! E tristă lumea? S'o punem în faţa unor drame mieroase cu virtutea specială de-a stoarce lacrimi! E şi asta o concepţie. Dacă mai adaogi că e unitară şi susţinută...

D-ra Maria Anca

„Manon Lescaut" de Carl Sternheim? Mărturisim că ne-am dus la acest spectacol plini de o satisfacţie anticipată, deşi aşa ceva nu este îngăduit cronicarului teatral, care trebue să fie obiectiv. Cunoşteam din opera lui Sternheim — acest scriitor cu destin tragic — câteva nuvele cu adevărat moderne şi, în orice caz, foarte puternice. Eram prin urmare îndreptăţiţi să credem că această *Manon,* (asemenea nuvelei intitulate *Napoleon,* în care însă nu ni se vorbeşte de învinsul dela Waterloo), porneşte dela istoria de dragoste povestită de abatele Prévost, ca să alcătuiască apoi o dramă modernă.

Nu. Piesa lui Sternheim este, în teatru, romanul pe care îl cunoaştem. Singura originalitate — vai! atât de puerilă, gratuită şi lipsită de sens — este apariţia aventurierului Casanova alături de Manon. Inţelegem, desigur, tâlcul acestei apariţii: Manon, care iubeşte cumplit pe Des Grieux, ştie să umilească până şi pe acest mare cuceritor de inimi feminine. Dar trebue să vedeţi tabloul în care intră Casanova şi să gustaţi farmecul posturii sale factice.

In genere, despre piesa lui Sternheim se pot spune următoarele: In ultimul tablou, ca ultimă replică, la căpătâiul cadavrului celor doi amanţi chinuiţi, un abate grăeşte (citez din memorie): „Cel ce va scrie mai târziu istoria lui Manon şi Des Grieux, va scrie cea mai frumoasă poveste de dragoste". S'ar putea adăoga aici: „Iar cel care va încerca o piesă de teatru după această poveste, va scrie o piesă foarte slabă şi se va chema Carl Sternheim".

In ce priveşte interpretarea pe care a dat-o Teatrul Naţional acestei foarte slabe piese, trebue să tăinuim mai mult.

Felul în care se stabileşte distribuţia la Teatrul nostru Naţional — mărturisim cu toată naivitatea — ni se pare misterios, aproape impenetrabil. Trebue să fie un joc de noroc. Probabil, aşa cum jucam noi în copilărie „armaşul". Mici bileţele cu numele actorilor, amestecate într'o pălărie şi scoase pe rând, pentru cutare şi cutare rol, cu gest de scamator. De pildă: d. Pop Marţian în Des Grieux, d-ra Maria Anca în Manon, etc. Dar şi aici, scamatoria ni se pare adevărată scamatorie, căci mai totdeauna nu ies din pălăria minunată decât cinci sau şase actori, printre care — inevitabil — d. Bălţăţeanu.

Lăsând gluma la o parte, trebue să amintim că de atâtea ori am subliniat creaţiile adevărate ale d-rei Anca şi ale d-lui Pop-Marţian, care sânt unii dintre cei mai pasionaţi şi mai talentaţi actori ai noştri. Inchipuiţi-vă însă — iau un exemplu, la întâmplare — că Paul Wegener e silit să interpreteze un rol de june-prim.

Abia în ultimul tablou al piesei părea că şi d-ra Anca şi d. Marţian se găsesc în inima rolului, la largul lor. Se înţelege: interpretarea lor a fost un nobil efort şi o realizare onestă, atât cât permiteau nişte roluri străine de temperamentul actorilor. Dar numai atât. Şi o spunem asta nu pentru blamarea acestor actori de talent, cât pentru a arăta uşurinţa distribuitorului.

In rolul fratelui lui Manon a apărut — ghiciţi! — d. ţăţeanu a intrat pe o linie normală şi eram hotărîţi — scriitorul lor a însemnat toate scăderile grave ale acestui actor, atât de utilizat şi de uzat. Totuşi, în rolul de lichea al lui Lescaut, ni s'a părut, în primele tablouri, că d. Bălţăţeanu a intrat pe o linie normală şi eram hotărâţi — cu bucurie hotărîţi — să salutăm această fericită trecere. Dar în tabloul în care Lescaut moare împuşcat, d. Bălţăţeanu s'a scos din nou la iveală pe el însuşi, iar pe deasupra a comis o gravă crimă de cabonitism, pe care — nu ştim dece — d. Soare n'a ţinut s'o interzică. Inainte de a ţipa fără motiv, tocmai când trebuia să vorbească pe şoptite (se află într'o închisoare unde nu trebuia să-l ştie paznicii), s'a arătat de-o exuberanţă inutilă, deplasată. In clipe de înfrigurare, când amanţii fug din temniţă pe furiş auzim un strigăt: „Foamea, foamea!" Mărturisim cu sinceritate — şi poate iar cu naivitate — ni s'a părut că acest strigăt vine dela galerie. Nu. Era d. Bălţăţeanu care spunea lui Manon: „Foamea, foamea... are să te înveţe să nu-ţi fie frică..." sau aşa ceva.

D. A. Athanasescu, în Casanova — apariţie, ce-i dreptul, fugitivă — n'a înţeles că marele aventurier, fost popă, fost ostaş, fost escroc şi etern cuceritor de femei, Giacomo Casanova, Cavaler de Seingalt n'a fost niciodată un marchiz băţos.

Din tot acest spectacol — cu tot succesul lui la galerie — nu reţinem decât buna şarjă a d-lui Finteşteanu în G. M., cea a d-nei Kitty Gheorghiu şi decorurile d-lui Traian Cornescu.

L. SEBASTIAN

„Aş vrea să ştiu"

LUX-Loco.

Care era scopul celei de-a două ascensiuni a lui Piccard în stratosferă?

Obiectivul ştiinţific principal al ascensiunii lui Piccard în stratosferă era examenul radiaţiilor cosmice în straturile înalte din atmosferă, sau mau precis: măsurarea intensităţii acestor raze la diverse înălţimi din văzduh.

Or, în ascensiunea executată în vara anului trecut, gondola lui Piccard, suferind o coborâre bruscă, aceste măsuri nu s'au putut realiza în mod gradat, la diferitele altitudini între stratosferă şi pământ, ci numai la înălţimea maximă. Deaceea, savantul elveţian a efectuat la 18 August 1932 o a doua înălţare în stratosferă. Cu acest prilej el a reuşit să ridice toate măsurile, de care avea nevoie. In plus, vechiul record de înălţime a fost depăşit. In 1931 Piccard se ridicase la 15.781 m., în 1932, la 16.500 m

UN CITITOR-Galaţi.

Care sunt operele mai importante ale scriitorului francez Marc Chadourne?

Romanele *„Vasco"* şi *„Cécile de la Folie"* (premiul Femina 1930) şi notele de călătorie *„Chine"* (premiul Gringoire 1931) şi *„L'U.R.S.S. sans passion"*. Toate din editura Plon-Paris.

MICU SCHOR-Piatra-Neamţ.

Care sunt operele filozofice ale lui Bergson?

„Essai sur les données immédiates de la conscience", „Matière et mémoire", „L'évolution créatrice", „Le rire", „L'énergie spirituelle", „Durée et simultaneité à propos de la théorie d'Einstein" şi „Les deux sources de la morale et de la religion".

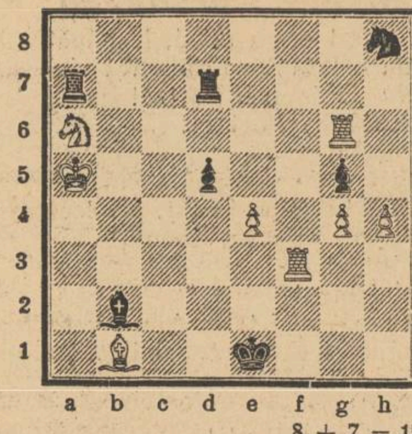
Toate aceste lucrări sunt publicate în colecţia *„Bibliothèque de philosophie contemporaine"*, éditura Felix Alcan.

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 401
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
LUIGI PIRANDELLO
VOCEA
Lei 5, Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 507

de **Paul Iordan,** Freital.
(inedită)

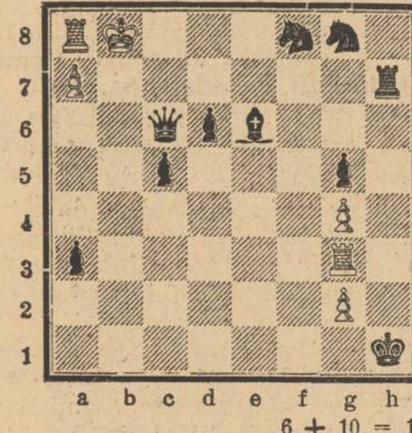

8 + 7 = 15

Mat maximal invers în 7 mutări cu aceleaşi piese.
Selbstmatt in 7 Zügen. Gleichstein-Längstzüger.

PROBLEMA No. 508

de **S. Herland,** Bucureşti.
(inedită)

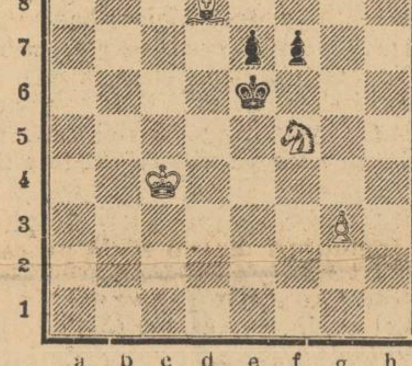

6 + 10 = 16

Mat ajutor în 3 mutări.

PROBLEMA No. 509

de **S. Thau,** Bucureşti.
(inedită)
— Dedicată D-lui Dr. L. Lazarus —
Motto : *„Koch"*

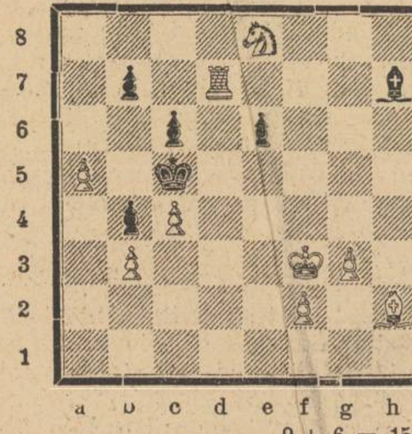

4 + 3 = 7

Mat ajutor în 3 mutări.

PROBLEMA No. 510

de **Dr. G. Erdös,** Viena.
(inedită)

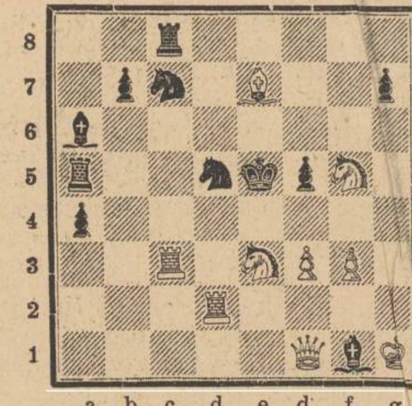

9 + 6 = 15

Mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 511

de **A. F. Iarovcic,** Soroca.
(inedită)
— Dedicată deslegătorilor „Adevărului Literar şi Artistic —

9 + 11 = 20

Mat în 2 mutări.

Korrektur. — Im problem Nr. 493 (A. I.), setzt der Autor den w. L. von **a2** nach **d5.**

Rectificări. — Problema No. 493 (A. I.) este corectată de autor prin mutarea nebunului ab dela **a2** la **d5.**

*

In problema No 506 se va citi în loc de nat maximal: *pat maximal.*

CORESPONDENŢA

W. K., *Kiel.* — 1) Die Geldpremie für 60 rreichte Punkte beträgt Mk 5. — 2) Für jede Nebenlösug oder Inkorrektheit wird je 1 Extrapunkt angerechnt.

P. I. NEGRENU.
S. THAU.

POGGIO FIORENTINO: Anecdote

Un cântec care place cârciumarilor

Un drumeţ înfometat se opri într'o cârciumă şi se îndestulă bine cu mâncare şi băutură. Când cârciumarul îi ceru plata, răspunse că n'are nici un gologan, dar că-i va cânta un cântec. Cârciumarul răspunse că nu-i trebuiau cântece, ci bani. Iar celălalt: Dar dacă-ţi cânt ceva ce-ţi place, te vei socoti plătit? Cârciumarul se învoi şi călătorul zise un cântec. Apoi întrebă pe cârciumar dacă-i plăcea şi acesta dădu din cap că nu. „Acum îţi voi cânta unul — zise celălalt — care îţi va plăcea fără dor şi poate". Şi scoţând punga din buzunar, caşi când avea de gând s'o deschidă, intonă cântecul drumeţilor: *„Vâră mâna'n pungă şi plăteşte cârciumarului"*. Când sfârşi, îl întrebă dacă-i plăcea. „Asta da, îmi place, răspunse acesta". Iar călătorul: „După învoiala pe care am făcut-o eşti plătit, fiindcă cântecul ţi-a plăcut". Şi plecă fără să plătească.

Răspunsuri isteţe de copii

Un băiat ducea la râu reţele din acelea care servesc pentru spălatul lânei. Un alt băiat întâlnindu-l îl întrebă în glumă: „La ce vânătoare mergi cu reţelele astea?" Iar celălalt: „Merg la ieşirea puşcăriei s'o iau pe mumă-ta". „Hei, răspunse celălalt, atunci fii cu ochii în patru c'o găseşti şi pe-a ta".

Compensaţiune

Cineva, bine intenţionat sau ca să-şi bată joc, merse la un preot spunându-i că vrea să-şi mărturisească păcatele. Invitat să înşire ceeace-şi amintea, zise că furase nu ştiu ce pe furiş unuia, dar adăogă că acesta îl furase şi mai mult pe el. Preotul zise: „Un lucru se compensează cu altul şi sunteţi deslegaţi". Apoi adăogă că bătuse pe cineva, dar fusese şi el bătut la rândul lui: „Atunci — zise preotul — vina şi pedeapsa sunt egale şi se compensează. Vorbind tot în felul acesta de alte multe lucruri, preotul îi spunea mereu că un lucru se compensează cu altul. Insfârşit pocăitul zise: „Este un păcat de care mă ruşinez şi mă căiesc, mai ales faţă de dumneata care eşti ofensat prin el". Indemnându-l preotul să spună fără înconjur vina, el se codi multă vreme, apoi învins de insistenţe, declară: „Am păcătuit cu sora ta". — „Şi eu — zise preotul, — am păcătuit de mai multe ori cu mama ta şi un lucru se compensează cu altul". Şi-l iertă de păcate, dându-i binecuvântarea.

Onestitate juridică

Un judecător al unui proces, primi dela unul din împricinaţi un ulcior cu untdelemn, în schimbul promisiunii că sentinţa va fi favorabilă aceluia. Când celălalt împricinat află chestiunea, trimise judecătorului un porc gras, rugându-l să-l aibă în vedere. Judecătorul dădu sentinţa în favoarea celui cu porcul, iar celuilalt care i se plângea de călcarea promisiunii şi de untdelemnul pierdut în zadar, îi spuse: „Să vezi ce s'a întâmplat: A venit în casa mea un porc şi dând de ulcior l-a răsturnat şi l-a spart. Şi aşa am uitat de promisiune".

Capital şi dobândă

Un preot şedea într'o Duminică lângă altar şi primea micile danii ale credincioşilor, cum e obiceiul. Şi după uz, zicea oricui dădea ceva: „Pentru unul veţi avea o sută şi veţi moşteni viaţa veşnică". Un bătrân nobil, care dădea un gologan, auzind aceste vorbe, zise: „Aş fi mulţumit, dacă mi-ar înapoia numai capitalul".

Exagerare

Un alt preot care predica enoriaşilor săi Evanghelia, povestea cum a hrănit Domnul nostru Isus Cristos cinci mii de oameni cu cinci pâni, dar în loc de cinci mii zise cinci sute. Dascălul îi şopti iute că greşise numărul, fiindcă Evanghelia vorbeşte de cinci mii. „Taci, prostule, îi zise preotul, şi cinci sute şi o să le fie greu să creadă".

Onoare

Un călugăr predica poporului în ziua Sfântului Cristofor şi făcea cu multă elocvenţă panegiricul Sfântului, repetând într'una această întrebare: „Şi cine a mai avut onoarea să poarte pe Mântuitorul? şi continua să întrebe: „Cine a mai avut asemenea har?" Unul din cei de faţă, om vesel, plictisit de atâtea întrebări, zise: „Asinul, care a purtat şi pe Fiul şi pe Sfânta Fecioară".

Emulaţie

Un preot încălecând pe cal spre a merge la ţară, ţinea pintenii în buzunar. Şi fiindcă animalul mergea încet, el îl împungea des cu călcâile, zicând: „Nu te mişti, gloabă! Dacă ai şti tu ce am în buzunar, ai mânca pământul".

Un beţiv

Un beţiv vestit fu prins de friguri, din care pricină îi spori şi setea. Doctorii chemaţi discutau asupra modului de a-i tăia febra şi setea. „Ocupaţi-vă numai de febră, zise bolnavul, că de sete, mă ocup eu".

Răspuns prompt

Cineva, foarte liber la gură, vorbea într'o zi lucruri cam deşanţate în Palatul pontifical şi însoţea vorbele cu gesturi expresive. Un prieten care îl văzu, îl întrebă: „Ce faci, vrei să te ia lumea drept nebun?" Iar el: „Asta ar fi o mare bucurie pentru mine: fiindcă numai cu condiţia asta aş intra în graţiile guvernanţilor, fiindcă acum e vremea nebunilor şi numai ei au frânele statului pe mână".

Perspicacitate

Intr'un han din Siena, unde trăseseră mulţi călători cu caii lor, toţi se găteau de ducă a doua zi dimineaţa, numai un Veneţian şedea în uşă, distrat. Un prieten, mirându-se de lenea şi nepăsarea lui, îl vesti că — dacă voia să meargă cu el, — trebuia să se grăbească. Acesta răspunse: „Vreau, se 'nţelege, să vin cu dumneata, dar nu-mi cunosc calul printre ceilalţi: deaceea aştept ca toţi să încalece, fiindcă atunci ştiu că cel pe care-l voi găsi în grajd e calul meu".

Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului literar", a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între orele 5-6.

Cărţi şi Reviste

C. STERE: In preajma revoluţiei; roman, vol. III, Lutul
Edit. Adeverul, 1932

Primele două volume ale romanului d-lui C. Stere „In preajma revoluţiei" au cunoscut un strălucit succes de librărie.

Viaţa sufletească şi socială a provinciei de dincolo de Prut e înfăţişată în acest roman ciclic printr'o viguroasă analiză a moravurilor basarabene, a tendinţelor sociale, a frământărilor şi aspiraţiunilor individuale.

D. Stere s'a dovedit nu numai un desăvârşit cunoscător al sufletului basarabean, dar şi un neîntrecut narator şi analist al faptelor ce pot interesa deopotrivă istoria şi literatura.

Editura „Adevĕrul" a scos de sub tipar volumul al treilea din ciclul „In preajma revoluţiei": *Lutul.*

Primele două volume concentrau interesul acţiunii în jurul *Smaragdei Theodorovna*, soţia marelui proprietar rural Iorgu Răutu, boer de baştină, şi a fiului lor *Vania Răutu*

C. Stere

Cronologiceşte acţiunea celui de al treilea volum se desfăşoară în timpul anilor petrecuţi de erou în închisorile din Chişinău şi din Odesa, şi în drumul surghiunului siberian.

In izolarea detenţiunii, Vania Răutu are prilejul să-şi făurească o concepţie nouă despre lume, despre viaţă, despre valorile morale, despre raporturile dintre suflet şi materie. Lectura Bibliei — acest „bogat isvor de gândire", îi precizează şi-i limpezeşte crezul filosofic.

Constatând *apăsarea lutului*, Vania Răutu e hărţuit el însuşi de instincte fireşti ca şi de imperativele superioare al conştiinţei. Tinereţa şi entuziasmul îl fac să trăiască cu aceiaşi intensitate drama lui sufletească, accidentul lui romantic (provocat de intervenţia unei femei devotate cu care contractează o căsătorie fictivă) dar şi drama socială în a cărei vâltoare s'a înrolat.

D. Stere analizează obiectiv, acest interesant proces psihologic lăsându-şi adesea eroul în prada sbuciumului său lăuntric, dar definind totdeauna mobilul stărilor lui sufleteşti.

Din atmosfera uneori deprimantă, de multe ori însă ţesută din îndârjire şi elan tineresc, a acestui al treilea volum, se desprinde marea putere de evocare epică a romancierului şi siguranţa pătrunderii sale psihologice.

H. BL.

R. L. VON WIESENAU: Streiflichter ins Dunkel
Viba-Verlag

India — ţara monumentelor legendare, a misterelor şi a fachirilor, ţara care a atras în mrejele ei călători de pe toate meleagurile şi a vrăjit imaginaţia atâtor poeţi — India a inspirat un nou roman, în care problemele subconştientului, ocultismului şi hipnozei se împletesc fantastic cu peripeţiile extraordinare ale unei tinere fete.

Autorul? Numele lui n'a ajuns încă popular, dar de bună seamă că îşi va fixa curând un loc proeminent printre fruntaşii romanelor senzaţionale. Dr. Kurt Sonnenfeld i-a acordat în „Freie Presse" o atenţie deosebită. Reproducem mai jos rezumatul romanului:

Tsching-So-Lu, un bătrân neguţător de opium, locueşte la marginea unui canal murdar, aflat pe una din uliţele rău famate ale Calcutei. Tsching-So-Lu deschide uşa maghernitei dărăpănate şi scunde, privind în jurul lui cu sfială şi neîncredere. De câteva zile presimte un duşman primejdios. Poliţia? O, nu, de ea nu se teme: specialitatea lui constă tocmai în aceia că nu poate fi dovedit niciodată cu nimic. Duşmanul de care se teme e mult mai primejdios. De câteva zile, un fachir jerpelit dă târcoale în jurul casei. Ce-o fi vrând? Bătrânul neguţător de opium, a cărui conştiinţă e încărcată nu numai de nenorocirile provocate cu stupefiante, ci şi de extorcări de bani şi crime nelegiuite — simte un sbucium lăuntric ca şi când ar fi căzut în plasa unui paianjen uriaş care vrea să-i sugă sângele din vine.

Nu, fachirul nu-i azi în apropiere. Neguţătorul de opium intră în casă, încuie uşa cu băgare de seamă, se furişează în odaia lui sărăcăcioasă pe care o încuie de asemenea cu teamă şi începe să îmbuce nişte fărâmituri de mâncare. Dar deodată simte o senzaţie neplăcută, ca şi când cineva l-ar urmări de aproape. Se întoarce şi zăreşte un cap murdar şi osos, ai cărui ochi îl privesc fix şi supranatural. Neguţătorul scoate revolverul din buzunar şi vrea să tragă asupra fachirului. Dar braţul lui pare înlemnit. Vrea să se năpustească asupra străinului, dar trupul nu-i dă ascultare. Neguţătorul de opium e el însuşi destul de iniţiat în ale fachirismului, ca să nu poată fi hipnotizat cu uşurinţă. Cu cea mai încordată putere de voinţă, încearcă disperat să opună rezistenţă privirii fulgerătoare a jerpelitului străin. Dar nu-i e de nici un folos. Lupta asta mută durează vreo zece minute, până ce chinezul, înfrânt de privirile ucigaşe şi înspăimântătoare ale fakirului cade la pământ.

Hipnoza îl istovise şi pe fachir. Respirând din greu, bea câteva înghiţituri dintr'o sticlă pe care o descoperise pe masă. Apoi strigă chinezului: „Tsching-So-Lu!"

Hipnotizatul se ridică ascultător.

— Tsching-So-Lu! Scoate toţi banii, toate juvaerurile şi obiectele de preţ pe care le ai în casă, şi adu-le aici!

Ca un automat, chinezul bâjbâe încolo şi încoa, cară monete, bancnote şi bijuterii, şi le pune claie peste grămadă înaintea fachirului. Acesta îşi priveşte victima cu ochi reci: ce să facă cu neguţătorul pe care l-a prădat? Să-l omoare? Pe fachir îl tenta însă să se joace cu prada sa ca pisica cu şoarecele. Legă cu o frânghie braţele neguţătorului de opium, îi strânse picioarele şi-i atârnă de mâni şi de picioare nişte greutăţi. Apoi îi ordonă neguţătorului de opium să meargă în patru labe, ca un animal: „Mai departe, aşa, frumuşel, mai departe!" Bătrânul chinez, încătuşat, trebui să se târască afară din casă, după comanda hipnotizatorului, trebui să se strecoare printr'un gang întunecos până la un parapet sub care gâlgâia apa murdară a canalului. — „Mai departe, aşa, frumuşel, mai departe!" Trupul greu al celui hipnotizat, de care atârnau greutăţile, se prăvăli ca un sac în apă.

* * *

Cine este fachirul care abuzează de puterile lui misterioase pentru a săvârşi o crimă? Răspunsul pe care-l dă autorul e destul de ciudat: acest fachir indian, jerpelit, este o fată albă travestită — fiica unei franţuzoaice imigrată în India. La vârsta de 13 ani a fugit dela mamă-sa, amăgită de un fachir. Pentru a se pune la adăpost de urmăririle autorităţilor, fachirul unse trupul copilei cu o zeamă de rădăcini, şi metamorfoză pe frumoasa fată albă într'un băeţaş nenorocit, aşa cum se văd cu miile, colindând satele şi străzile Indiei, ca ajutori ai scamatorilor.

Tânăra franţuzoaică rătăci cu maestrul ei, timp de doi ani, în lungul şi'n latul Indiei, învăţă toată ştiinţa lui secretă şi-l întrecu chiar în magia puterii de voinţă. Tunsă până la piele, cu trupul slab pe care-l ungea în fiecare zi cu tinctură, îmbrăcată sdrenţăros, semăna aidoma cu un băştinaş. Când îşi simţi superioritatea faţă de fachir, îl părăsi, şi începu să lucreze pe cont propriu.

Pentruce atunci îl jefueşte şi-l ucide pe neguţătorul de opium? In fata, care s'a înstrăinat complect de rassa şi de felul de viaţă al predecesorilor ei, s'au redeşteptat amintiri din copilărie. Ea îşi aminteşte că a fost odată o fetiţă răsfăţată, că vorbea franţuzeşte cu mama ei, că purta rochiţe din dantelă şi că locuia într'o casă frumoasă şi luminoasă, înconjurată de o grădină înflorită. Trecutul, aproape mort, reînvie în sufletul ei. Timpul, pe care-l petrecuse cu mama ei în India, încă mai doarme în inconştient. Dar anii dinainte, anii petrecuţi în Franţa îi vorbesc cu glas ademenitor. Se simte covârşită de dorul patriei, vrea acasă, în Franţa. Pentru asta însă, îi trebuesc bani. Ea e obişnuită să asculte de instinctul animalelor de pradă şi să se folosească de magica ei voinţă ca de o armă. Neguţătorul de opium trebue să-i dea bijuteriile sale, apoi să moară.

Dar în Franţa? Găsi-va ea drumul înapoi spre civilizaţia marilor oraşe?

R. L. von Wiesenau — al cărui roman gen reportaj tranşant, e din punct de vedere psihologic extraordinar de interesant, — deşi a împodobit ciudatele peripeţii ale unei fete albe, metamorfozată în fachir, într'o haină neverosimilă, pare totuşi să se fi inspirat dintr'un fapt real: O fată, de o frumuseţe fascinantă care câtva timp făcuse senzaţie în varieteurile din Paris, prin fachirismul ei uluitor, dispare deodată, în chip misterios, fără a i se mai da de urmă! — *Ad. B.*

„Mal d'amour"

Intr'un articol din Mercure de France, dr. Pierre Mauriac spune interesante lucruri despre amor şi dă valoroase reflecţii asupra acestui „rău etern".

Problema esenţei amorului, căci e o problemă într'adevăr, nu poate fi considerată dintr'un singur punct de vedere: ştiinţific sau filosofic literar. Ar duce la o interpretare unilaterală a uneia dintre pasiunile fundamentale şi eterne ale genului uman. Pierre Mauriac analizează succint ideile generale din texte ale diferitelor timpuri şi datorite unor autori de diverse ocupaţii: medici, filosofi, moralişti, literaţi, artişti. Primul medic al Amorului a fost Hippocrate. Dar răul Amorului este al tuturor timpurilor şi locurilor. De aceea cu analiza pasiunii se vor ocupa şi Descartes, Malebranche, Bossuet, Montaigne, Stendhal, Proust şi Valéry.

Problema amorului nu e numai de competinţa medicului, care-i poate cunoaşte cel mult latura sa fizică. Trebue văzut dincolo de reacţiunile organice, până la raţiunile inimii. Medicina amorului nu este monopolul nimănuia. Cunoaşterea şi vindecarea răului de amor nu depinde în nici un caz de medicină. Terapeutica lui mai de grabă va fi căutată în lectura lui Ronsard, Racine, Musset şi altor romancieri decât în tratatele ştiinţifice despre răul amorului, — chestiune aşa de complexă în definitiv, care se pune atât oamenilor de ştiinţă cât şi moraliştilor şi literaţilor.

Citând o frază din Fr. Mauriac, după care „amorul uman se alterează, se corupe şi moare din momentul în care amanţii renunţă la martiriul de a fi separaţi", Pierre Mauriac crede a găsi remediul acestui rău al dragostei în „eterna prezenţă" a subiectului, din care rezultă imposibilitatea de a idealiza figura simpatică.

Un mare concurs al „Realităţii Ilustrate"
Premii în valoare de 100.000 lei
Concursul muzical al casei „Columbia"

„Realitatea Ilustrată" de comun acord cu marea casă muzicală „Columbia", organizează în România un mare concurs muzical, la fel cu acele organizate în străinătate, la care vor putea participa toţi cititorii noştri.

Casa „Columbia" va scoate la concurs douăzeci de plăci, cu muzica cea mai modernă, cântate numai în româneşte, pe care cititori revistei le vor putea asculta în toate magazinele de muzică, la radio, unde vor fi transmise la date anunţate dinainte, precum şi în marile magazine de desfacere ale casei „Columbia", din Bucureşti, Timişoara, Cluj şi Cernăuţi.

Concursul constă din alegerea celor mai frumoase din aceste plăci muzicale, care vor fi indicate pe o serie de bonuri ,ce vor apărea consecutiv în „Realitatea Ilustrată".

Pentru cele mai bune alegeri ale acestor plăci de gramofon, „Realitatea Ilustrată", de acord cu casa „Columbia" oferă o serie de premii, în valoare de peste 100.000 lei, compuse dintr'un aparat de radio „Columbia", aparate muzicale şi plăci de gramofon „Columbia".

Suntem siguri că acest concurs va stârni cel mai mare interes printre cititorii noştri, a cărar singură obligaţie este să asculte o serie de plăci frumoase şi să desemneze pe cea preferată.

Cronica literară

Primii paşi

Una din învinuirile stereotipe ce se aduc revistei *Adevĕrul literar* de către cei care n'au putut publica nimic în ea este că ea e înconjurată de ziduri chinezeşti şi că nu lasă să pătrundă în cetatea ei niciun scriitor tânăr. Cât de puţin adevărată este această afirmaţiune, o poate constata cititorul atent examinând numele colaboratorilor din fiece număr. Atunci se va vedea că mai întotdeauna o parte din revistă e semnată de nume noui şi necunoscute, aparţinând deci debutanţilor.

Datoria unei reviste mari nu este aceea de a forma scriitori, ci de a educa pe cititori pentru literatura bună. Mai de vreme sau mai târziu scriitorul de valoare îşi va găsi recunoaşterea şi niciun zid chinezesc nu e în stare să-l împiedice de a se ridica pe promontoriul pe care i-l hotărăsc propriile sale merite. Incât dacă o revistă mare ca *Adevĕrul literar* respinge fără intenţie rea doi trei debutanţi, fiindcă nu intueşte încă viitoarea lor ascendenţă, face un rău cu mult mai mic decât se pretinde, fiindcă aceasta nu va împiedica destinele tinerilor de viitor. Cu mult mai mare eroare ar face, dacă dintr'o generozitate rău înţeleasă ar deschide coloanele tuturor începătorilor ca să stingă ţipetele şi invectivele câtorva grăbiţi. Atunci cititorul conservativ ar arunca revista speriat şi ar dispreţui prin producţiile juvenile pe care nu le gustă întreaga literatură, pe care s'ar desobişnui s'o mai citească.

Să nu se supere aşa dar tânărul începător, oricât timpul ar justifica mai târziu prezumţia lui. Datoria de a înlesni tinerilor debutul este a revistelor închise de tineri, a acelora care nu se vând ce e drept în publicul mare, dar care trec prin mânile scriitorilor şi atrag atenţia asupra nouilor generaţii. De acolo revistele mai mari îşi aleg noui colaboratori când s'au convins că forţe proaspete au început să se afirme în câmpul literelor.

Datoria *Adevĕrului literar* n'a fost nici când să facă avantgardă, ci de a întreţine în publicul mare gustul pentru literatura consacrată, de unde evident avea să derive şi un interes pentru literatura în formaţiune. Numai cine a editat reviste ştie cât tact trebue pentru aceasta şi mie îmi vine să râd întotdeauna de spiritul absolut al unora, care găsesc totul detestabil, pentruca atunci când ei înşişi sunt puşi să-şi arate mijloacele să se dovedească mult mai prejos. Vorbind cu toată sinceritatea şi fără spirit redacţional, conducătorul revistei a avut tactul ce i se cerea. El a alternat literatura originală cu traducerea, reportajul cu recenzia, anecdota cu pagina de curiozităţi în aşa fel încât ochiul cu tensiune mică al cetitorului obişnuit să nu se obosească şi să nu se închidă. Oricât de frivole ar fi unele lucruri, ele au întotdeauna o latură culturală, digerabilă tocmai prin superficialitatea ei. O revistă ce s'ar ambiţiona să dea numai bucăţi de sublimă artă ar fi un prânz de mare galǎ cu vinuri aromatice şi ananas, repetat zilnic până la intoxicaţie.

Cercetând însă colecţia revistei oricine va recunoaşte că ea cuprinde materialul celui mai larg program cu putinţă. Din fragmentele publicate aci au ieşit volume întregi de literatură bună şi numai d. Tudor Arghezi e reprezentat aci printr'un număr impunător de pagini de proză. Intr'o ţară în care nu există o revistă de istorie literară, *Adevĕrul literar* înfăţişează cea mai bogată arhivă istorică fără de care studiile de istorie literară ar fi cu neputinţă de condus. Recenziile revistei alcătuesc cel mai larg repertoriu al literaturii române, într'un spirit de îngăduinţă poate excesiv uneori, dar indicat de politica culturală a publicaţiunii.

Aceste merite numai, de ar fi, şi ar face nedreaptă acuzaţiunea de claustralitate. Dar este *Adevĕrul literar*, o revistă cu porţi de fier? Am arătat mai sus că nu. Oricâtă bună voinţă ar avea, redactorul unei reviste rămâne încurcat în faţa împrejurării de a găsi un manuscris inutilizabil în totalitatea lui, remarcabil şi promiţător într'o porţiune. Din această problemă s'a născut ideea rubricii *Primii paşi*.

A publica din fiece manuscris numai ceeace este de reţinut, este o metodă ce face cu putinţă şi prezentarea onorabilă a debutantului şi este în acelaş timp şi o critică deghizată a textului, care scuteşte de observaţiunile neplăcute dela *Poşta Redacţiunii*. In felul acesta sorţii de publicitate a unui tânăr cu oarecare merit sunt sporiţi considerabil şi odată cu ei se calmează şi trepidaţiunea şi mâhnirea care fac pe mulţi să nu poată medita la mijloacele lor din ideea fixă a persecuţiunii. Cititorul primeşte şi el cu simpatie producţia astfel selectată şi-i scuză slăbiciunea când află în chip explicit că e vorba de un concurs de publicitate.

Succesul rubricii *Primii Paşi* se poate deduce după marele număr de nume noui prezentate numai de vreo 20 de săptămâni. Iată-le:

Valentin Grigorescu, Anton Ionescu, S. Brumfeld, Damaschin Titt, Eugen Echert, Liuben Dumitru, N. Crişan, Radu D. George, Victor Adrian, I. Val. Ionescu, T. Cărvunaru, Const. Craiovitza, Gh. Vania, Mircea Farcaş, Radu Voinea, George Vrancea, George Negrea, G. Mircea, Georgel Nicolescu, Liana Dărăscu, Adrian Zahareanu, Iavona, Alessandra Millanis, Rolly, Aurel Kendler, Mihail Şerban, A. Luncescu, P. Şerbănescu, etc.....

Ceeace este caracteristic la aceste peste treizeci de nume e că nu sunt dintre acelea care apar în revistele efemere de debutanţi şi că printre ele sunt şi nume feminine, deşi după celelalte reviste s'ar crede că tânăra romancă nu aspiră de loc să devină literată. Este de remarcat iarăşi că unii s'au servit de iniţiale, ceeace înseamnă că urmăresc nu publicitatea ci satisfacţiunea interioară de a-şi da seama că pot da expresie experienţei proprii.

Din fragmentele publicate se desprinde această constatare îmbucurătoare, că cei care pot să scrie frumos sunt mult mai numeroşi decât credem şi nu se află în chip neapărat printre cei cu voinţa fermă şi războinică de a-şi face un nume. Ei sunt probabil din aceia care au *ceva de spus.*

Citiţi de pildă frumosul fragment al lui *Mihail Şerban,* în care e analizat sufletul unei fete infirme Tania îndrăgostită de un alt infirm, acela al lui *Aurel Kendler,* tratând despre primele turburări erotice ale unui şcolar silitor, spirituala schiţă a *Alessandrei Millanis,* care ne înfăţişează primele vanităţi de femee ale unei fete, care se crede curtenită şi este în realitate supraveghiată de un cunoscut al părinţilor, schiţa *Odată'n viaţă* a lui *Adrian Zahareanu,* tratând inocenta petrecere de unul singur a unui proaspăt bacalaureat, *Agonia* de *Radu Voinea,* cu emoţionanta sentinţă de moarte, auzită de un muribund din odaia alăturată.

Mai curios este să constatăm că o domnişoară, *Liana Dărăscu,* vorbeşte cu competenţă despre atmosfera tribunalelor. Schiţa ei *Lichidare sentimentală* este dealtfel remarcabilă prin acuitatea prin care e surprins momentul de slăbiciune al femeii, fie şi culte.

„Deodată, a ridicat ochii. S'a uitat întrebător în ochii mei. M'am roşit. Mi-am dat seama că roşesc; şi pentrucă eram furioasă pe această roşeaţă de fetiţă de pension, m'am roşit mai mult. Mă înăbuşea un val de căldură în urechi, pe frunte, în mâni. Privirea mea devenise nesigură, dar se încăpăţâna să se cramponeze de privirea lui, cu disperarea naufragiatului ce se agaţă cu mânile de barca de salvare supraîncărcată, ştiind că cei salvaţi — ca să nu-şi îngreuieze fragila punte spre viaţă, — vor tăia mai de grabă mânile crispate pe lemn, decât să-l ridice la ei.

„Eu ştiam că-mi va face numai rău acest virtuos al confortului în viaţă, cum l-a supranumit un confrate.

„Şi totuş, ceva mai tare decât mine, mă silea să-i înfrunt privirea, care se adâncea în mine. Era ceva uimit în ea, la început. Pentru întâia oară, de când lucram împreună, descoperea în mine, femeea".

„Şi când a înţeles, sprâncenele ridicate în semn de întrebare, s'au lăsat uşor în jos şi ochii negri au pătruns triumfători într'ai mei, îmbrăţişându-i".

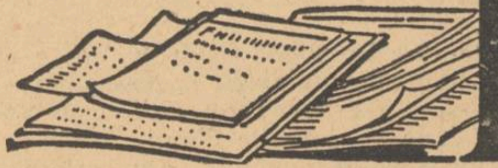
Toate fragmentele publicate sunt ecouri ale vieţii şi este inutil să le mai cităm de vreme ce ori cine le poate găsi în revista noastră.

Dacă proza rezumă experienţa, poezia, spre deosebire de tendinţa estetică a tinerilor poeţi, dela alte publicaţii, exprimă *sentimente,* de o sinceritate adesea încântătoare ca în *Logodna* d-lui *George Negrea:*

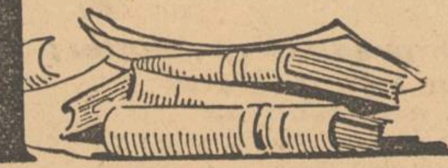
> Aprinzi în mine foc şi nu-mi dai pace
> Laşi mâna ta micuţă 'n mâna mea,
> Te bucuri mult şi-atât de mult îţi place
> Şi tremuri... şi eşti albă ca o stea.
>
> De vraja nopţii inima ţi-e plină...
> Sglobie râzi şi-apoi te uiţi discretă
> Cum prind un nor formând o mână fină
> Şi luna'n inelar o verighetă.

Pentru soliditatea unei literaturi în devenire acest contact cu problemele reale ale sufletului e mult mai promiţător decât sterilele voluptăţi de cuvinte.

G. CALINESCU

INSEMNĂRI

Uvar

Publicăm în fruntea acestui număr un fragment din romanul „Uvar" al d-lui M. Sadoveanu, roman care va apărea în curând.

E redată viaţa aspră a unui Iacut, cu numele Uvar, care — după mulţi ani de traiu greu în regiunile polare — se stabileşte în ţinuturile noastre, adevărat raiu pentru omul dela Nord.

Aici el intră în serviciu la un profesor universitar, intelectual rebel, care nu vede decât negru în jurul lui.

Intrând în mâna acestuia un document, care cuprinde viaţa unui bunic al lui Uvar, — intelectualul român se simte influenţat de bătrânul Iacut.

Concepţiile intelectualului român contemporan se schimbă astfel subt povestirile unui vânător şi pescar iacut, de mult trecut în mormintele de ghiaţă.

Un exemplu de influenţă sufletească între oameni şi popoare...

Intre călugărie şi literatură

D. Damian Stănoiu, cunoscutul prozator, a primit o adresă oficială din partea Sf. Patriarhii, în care i-se spune: „... înclinările literare ale Cuvioşiei Tale nu se potrivesc cu îndatoririle călugăreşti, şi eşti destul de matur ca să tragi singur consecinţele şi să nu ne mai încurci cu călugăria".

Damian Stănoiu

La aceasta, d. Damian Stănoiu a trimis următorul răspuns:

Inalt Prea Sfinţite Stăpâne,

Aveţi perfectă dreptate. Toate „înclinările" s'ar potrivi cu „îndatoririle călugăreşti", numai literatura nu. In consecinţă, vă rog respectos să binevoiţi a lua act că renunţ a mai face parte din clerul monahal.

Un interview al d-lui Gala Galaction

Intr'un interview acordat de curând, d. Gala Galaction face unele destăinuiri interesante în legătură cu felul cum lucrează şi cu nouile d-sale proecte literare:

„Aştept foarte mult până să scriu, — spune autorul „Roxanei". — Aşi zice că am două feluri de cerneală: una care dospeşte aci pe masă şi alta care fermentează în nu ştiu care cisterne intangibile din misterul meu sufletesc. Foarte greu pot să mă apropii şi să mă folosesc de aceste misterioase cisterne nevăzute. După ce am gândit potrivit şi încheiat în mintea mea subiectul ales, realizarea grafică este suficient de lesnicioasă. Dar până să ajung aici cunosc zile, săptămâni şi chiar luni de reverie şi de farniente".

Intrebat dacă s'a descris vreodată într'o bucată literară, d. Galaction răspunde că până acum n'a făcut-o anume, dar:

„...în cele două romane „Debora" şi „Ostrovul Patmos", în care dezvolt mai departe premizele din „Roxana", voi expune şi o largă parte din preocupările mele filozofice şi umanitare. Deocamdată în cât am scris până acum şi cât mi-aduc aminte am însemnat trecătoare clipe subiective, dar nu vre-un crâmpei din epopeia mea sufletească".

Ultimele preocupări:

„Mai am de tradus din Biblia Vechiului Testament vreo şaizeci-şaptezeci de pagini mari. Şi anume Cărţile Macabeilor. Cred însă că voi face un popas. Simpaticul şi mult îngăduitorul meu prieten d. Rosetti-Bălănescu îmi aduce aminte, de altfel foarte discret, că-l fac să aştepte prea mult romanul ce i-am făgăduit: „Doctorul Taifun". Sper că acest roman va vedea lumina zilei spre sfârşitul iernii. Este drama conştiinţei unui medic care descoperă într'o noapte zbuciumată că acel copil pe care-l credea al său — rodul unei iubiri libere — este în realitate copilul unui rival. Chemat la patul micului pacient, pe care începe să-l caute cu ultimul devotament, doctorul prinde de veste printr'o împrejurare banală, că mititelul este rodul unei alte iubiri, tot libere, tot clandestine. Doctorul Taifun trece dela vecernia iubirii de tată la utrenia urei asasine, ca să isprăvească în zori, zdrobit şi încredinţat că acest copil trebue să trăiască iar el, omul înşelat şi distrus, trebue să se sinucidă.

Suicidul însă e amânat. O lumină bruscă morală se face în cugetul savantului.

El are puterea să ridice pe o platformă neaşteptată procesul lui de conştiinţă şi să capituleze ca un erou din vechile drame în aurora unei lecţiuni profund umane".

Leonhard Frank

Dacă ni s'ar pune întrebarea: Care dintre scriitorii germani — în afară de Thomas Mann şi Brecht — e mai mult şi mai cu plăcere citit? n'am sta o clipă la îndoială, dând votul nostru lui Leonhard Frank.

Dela „Ochsenfurter Männerquartett", până la „Der Mensch ist gut" impresionantul volum de nuvele din timpul războiului, fresca imaginilor şi figurilor create de Frank e plină de viaţă.

Autorul a împlinit zilele acestea cincizeci de ani. Născut la Würzburg, el a moştenit ceva din complezenţa barocă şi împăciuitoare a acestui oraş. Primul său volum „Die Räuberbande" — şi totodată primul succes — înregistra o stăpânire naturală şi desăvârşită a formei; şi deşi romanul înfăţişa povestea unei tinereţi, acest prim născut al unui tânăr autor nu avea în el nimic pueril sau necopt.

Amploarea talentului lui Frank se manifestă însă cu toată vigoarea în problema îmbrăţişată în cel de al doilea volum: „Die Ursache", care înfăţişează chinurile sufleteşti ale unui condamnat la moarte.

Autorul nu se pune numai în gardă în faţa demonilor, dar îi şi înfruntă cu toate puterile lui artistice şi etice; copleşit de logica lor tragică şi inexorabilă, are totuşi puterea să nu-şi sacrifice libertatea voinţei. „Die Ursache" devine astfel un apel fierbinte adresat conştiinţei omenirii întregi şi un protest înflăcărat împotriva pedepsei cu moartea.

Cei doi poli pe care Frank îşi clădeşte romanele sale sunt: puritatea artistică şi frământarea conştiinţei. In afară de romanul şi nuvelele mai sus amintite, trebue relevată frumoasa nuvelă dramatică „Karl und Anna" şi romanul din lumea şomerilor „Von drei Millionen drei".

Perspectivele lui Frank sunt încă destul de cuprinzătoare. Drumul lui, aproape necunoscut, e un zigzag complicat ca şi epoca noastră. Şi poate tocmai din această pricină îi putem prevedea noui posibilităţi de realizare artistică.

Iaroslav Vrchliţky

S'au împlinit zilele acestea douăzeci de ani dela moartea celui mai mare poet ceh, Iaroslav Vrchliţky.

In literatura cehoslovacă, Vrchliţky a fost un mare creator şi un mare deschizător de drumuri. Cu drept cuvânt opera lui poetică de peste trei sute de volume a fost comparată cu aceia a celor mai proeminente glorii universale.

Traducând scrierile poetice şi dramatice ale clasicilor germani, francezi, italieni, englezi, ruşi şi polonezi, neobositul poet ceh a dat literaturii ţării sale putinţa unei necesare şi viguroase împrospătări, punând-o în contact cu marile curente literare mondiale.

Talent generos, întregit de o nesecată putere de inspiraţie, Iaroslav Vrchliţky ajunsese la o virtuozitate neîntrecută, stăpânind toate tainele tehnicei poetice. El a înzestrat patrimoniul spiritual al ţării sale cu o mare bogăţie sufletească, înrâurind deopotrivă conştiinţa socială şi creaţiunea artistică.

Cu prilejul aniversării recente, s'a organizat, în trei săli ale universităţii din Praga, o expoziţie a operelor sale literare. In afară de volumele de poezii originale, în afară de operele dramatice, de librete pentru compoziţiile muzicale ale unor Smetana, Dvorak, Fibich şi alţii, s'au mai expus studiile literare ale poetului şi numeroasele sale traduceri.

De-asemeni, publicul vizitator a mai putut admira şi imensa bibliotecă a poetului, care cuprinde operele cele mai de seamă ale literaturii mondiale.

Societăţile culturale, presa, teatrele şi chiar cinematografele au dat o preţioasă contribuţie la comemorarea lui Vrchliţky. S'a realizat şi un film după „O noapte la castelul Karltein", piesa cea mai apreciată a poetului. — *h.*

Moartea lui Jules Chéret

Cu Jules Chéret dispare pictorul cel mai reprezentativ al placatului colorat. Opera lui intrase de mult în istorie. Oraşul Nissa îi ridicase încă acum cincizeci de ani un muzeu personal. Dar cu toată gloria lui universală, foarte puţini mai ştiau dacă mai trăeşte, lucrările lui fiind date uitării.

Acum treizeci-patruzeci de ani, numele lui Jules Chéret reprezenta pentru Paris cam tot atât cât însemna numele lui Iohann Strauss la Viena. El impregnase vieţii parisiene o fizionomie populară şi totodată artistică. Creaţiunile sale erau văzute pe toate străzile purtând în ele o părticică de veşnicie: căci placatele lui Chéret sunt o oglindă minunată a spiritului francez. Ele sunt animate de acel farmec care aparţine noţiunilor intraductibile, pentrucă au în ele ceva din caracterul înăscut al francezului: dispoziţie, entuziasm şi o voioşie molipsitoare. Pentru o clipă, viaţa devine uşoară. Privindu-le te simţi cucerit de strălucirea unei lumi în care tinereţea şi frumuseţea domnesc nestingherite. Din foile acestea colorate se desprinde un ritm caracteristic, ritm care nu mai are de fapt nici o legătură cu obiectul reclamei şi care ţâşneşte de bucuria unui singur cuvânt: Parisul!

Placatele lui Chéret seamănă între ele ca fraţii, dar nu sunt uniforme. In fiecare din ele se zăreşte artistul întreg. Asta le împrumută atâta viaţă. Inaintea unui cer, care sclipeşte verde şi trandafiriu ca şi lichiorurile de pe bufetele restaurantelor parisiene, femeile dansează îmbrăcate în rochii strânse în talie şi pălării garnisite cu pene care flutură în vânt. O mână subţire ridică cochet faldurile bogate ale fustei lăsându-te să priveşti în voie cele mai fermecătoare picioare. Ochii lor sclipitori râd din toată inima.

Un şir de Pierrots îşi fac şi ei apariţia, legănându-şi şoldurile şi cântând. Copiii, costumaţi, aleargă nebunateci printre ei. Instrumente muzicale, note, fluturi şi jucării, tot felul de obiecte imaginabile sunt adunate într'o vălmăşeală ameţitoare. Sau aşează una dintre aceste fee mondene pe un leagăn atârnat în infinit. Rochiţa ei de baletistă e galbenă. In spatele ei arde un soare roş. Spaţiul e albastru: Albastrul, galbenul şi roşul constitue de fapt acordul de culoare favorit al lui Jules Chéret. Linia preferată e însă diagonala. Figurile sale apar oblic, din fund. Membrele se mişcă în toate direcţiile, gesticulează, sar, electrizate de o orchestră irezistibilă.

Jules Chéret a lansat cu placatele sale romane, piese de teatru, biciclete şi lămpi de petrol — dar elocvenţa lui cuceritoare a stat mai cu seamă în slujba cabaretelor, serbărilor din timpul carnavalului şi operetelor.

El şi-a început activitatea ca ucenic la o instituţie litografică. In desen era autodidact. Primul său placat reuşit l-a făcut în anul 1858 pentru „Orfeu în Infern". Dela 1859—1866 Chéret a executat placate pentru produsele unei parfumerii din Londra. Apoi se reîntoarse la Paris, întemeind o tipografie personală. Atunci i-a venit ideia să dea la iveală placate colorate. El le desena singur pe piatra litografică, creând un stil aparte care deveni apoi stilul placatelor în general.

Mai târziu, datorită dexterităţii, a decorat şi interioare. La Municipiul din Paris există o decoraţiune interioară, care în mijlocul celorlalte tablouri academice îţi face impresia şampaniei între sticle de limonadă. In „Taverne de Paris" la Montmartre, a pictat de asemenea pe perete Olimpul său lipit de respect. Dar în afară de acest gen Chéret a lăsat în urma lui delicioase desene şi pasteluri, şi nenumărate studii de mişcare pline de spiritul genialităţii.

Ronald Ross

Din Londra s'a anunţat acum două săptămâni moartea lui Ronald Ross, care în anul 1902 a obţinut premiul Nobel pentru medicină.

In primăvara anului 1898 apăruse în ziarele din Calcuta un anunţ: „Se caută, de către un medic european, oameni care să se lase muşcaţi de moschite". Era desigur un anunţ destul de ciudat, dar acela care-l publicase era şi el un om ciudat şi se numea Ronald Ross. El îşi pusese în gând să descopere agentul malariei. Experienţele lui la Birma, în India, nu dăduseră nici un rezultat. Se înapoie la Londra, unde întâlni pe Patrick Manson, tip la fel de original ca şi el, un Jules Verne în domeniul patologiei. Amândoi se întreţinură zile şi nopţi dearândul asupra malariei. Intrebarea era cum se propagă malaria dela om la om şi ce legătură aveau aceste moschite cu boala. Manson bănuia ceva şi anume că moschitele care înţeapă pe bolnavii de malaria, mor, iar oamenii, care beau apa în care au murit insectele, se infectează. Toate acestea nu erau însă decât fantezii, un roman biologic pe care Ross avea să-l controleze la înapoierea lui în India.

După experienţe de ani de zile, el descoperi într'o zi ceva nou. Observă la microscop două sfere mici şi negre aşezate în rândurile celulelor şi pe care nu le mai întâlnise niciodată. Obosit amână cercetările pe a doua zi, când disecă stomacul altei moschite şi observă aceleaşi sfere, în care se aflau de asemenea puncte negre. Să fie oare paraziţii malariei, care s'au desvoltat în stomacul moschitei? După alte 24 de ore văzu într'adevăr peste douăzeci de celule pline cu puncte negre. Trebuiau deci să fie paraziţii desvoltaţi ai malariei! Dar dacă erau alţi paraziţi?

Intr'o zi însă, Ross făcu o nouă experienţă. Ştia că şi păsările suferă de o malarie specifică. El închise într'o colivie trei ciocârlii bolnave de malarie şi dete drumul înăuntru la o serie de moschite. Apoi cercetă la microscop pereţii stomacului lor şi descoperi aceleaşi puncte negre care-şi măreau volumul şi numărul pe fiece zi. Insfârşit sosi momentul hotărâtor. In stomacul acestor moschite se formară săculeţe pline cu puncte negre; şi deodată el observă că se sparge un sac din care ies regimente întregi de firişoare subţiri, îndreptându-se spre glandele salivare. Acest fapt îl duse fulgerător la recunoaşterea că malaria e propagată de înţepătura moschitei care transportă microbul bolii.

Toţi acei care se vor abona pe timp de cel puţin şase luni, începând de astăzi la ziarele noastre „Dimineaţa" sau Adevĕrul" precum şi cei care se vor abona pe timp de un an la revistele „Realitatea Ilustrată", „Adevĕrul literar", „Magazinul", „Dimineaţa Copiilor", „Cinema", „Lectura" şi „Radiofonia", vor primi UN BILET LA LOTERIA STATULUI (o optime) cl. I-a.

Cine însă se va abona PE UN AN la „Adevĕrul" sau „Dimineaţa" va primi

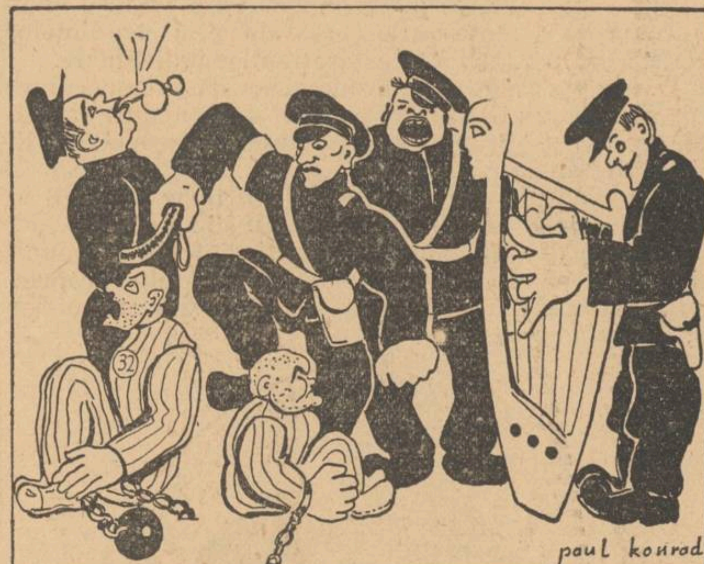
DOUĂ BILETE LA LOTERIA STATULUI (cl. I)

Lozurile sunt achiziţionate de noi de la marea colectură a Băncii Hermes, Bucureşti, Calea Victoriei 30 şi strada Lipscani No. 20.

O carte interesantă pentru tineret

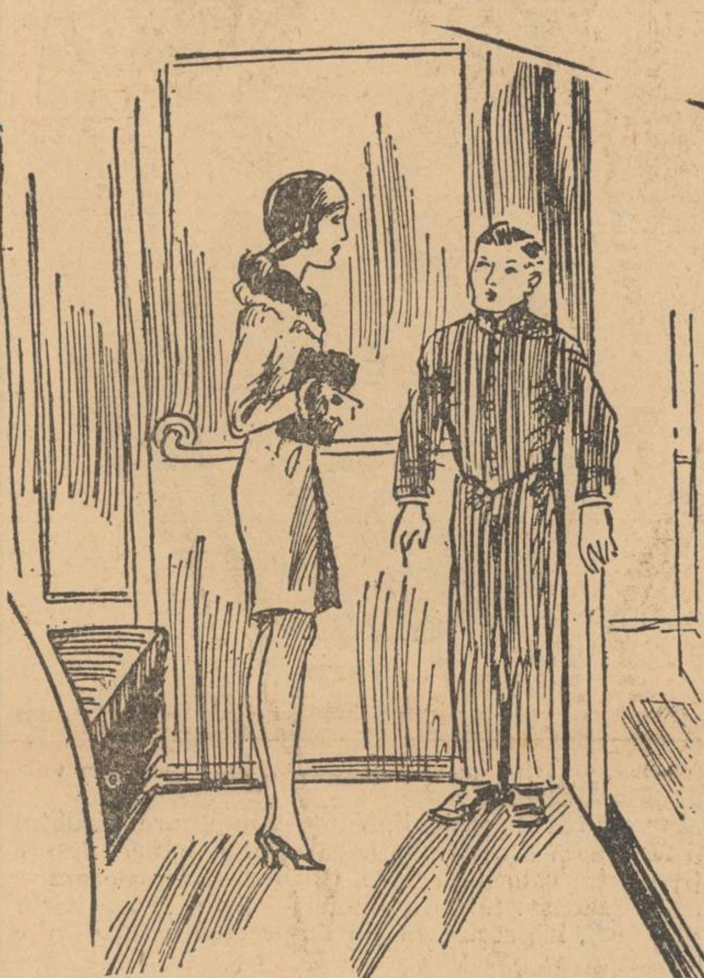
Primirea călduroasă rezervată piesei APOLLONIUS DIN TYANE de către cronicele dramatice de după premieră, dovedeşte interesul ce această lucrare prezintă pentru spectatorul iubitor de artă. Dar poemul dramatic al d-lui Adrian Verea, scris în versuri, are o ţinută literară care îl destinează lecturei tot atât cât şi rampei. O recomandăm deci călduros tineretului căruia ciocnirea cu proza vieţii de astăzi nu i-a înăbuşit încă în suflet dragostea de poezie şi elanul către ideal. Tipărită în Biblioteca „Dimineaţa", lucrarea e frumos editată, cu ilustraţii şi 2 planşe hors texte. Preţul lei 7.

Poliţie modernă

Secţia culturală a gardienilor publici a organizat un concert. *(Ziarele)*

In ascensor

Dactilografa: Cobor înapoi cu d-ta, pentrucă nu ştiu încă cum să-mi motivez întârzierea!...

Şiretenie

— Nu pari prea vesel.

— Ba dimpotrivă. Doctorul a spus nevestii-mi să plece pe o lună la mare. Şi dacă am să par prea vesel, nu mai pleacă.

FOTOGRAFIILE DV.

şi a celor ce vă sunt dragi, trimiteţi-le revistei „Magazinul", care vi le publică gratuit.

„Magazinul" apare lunar, în 100 pagini, pe hârtie cromo şi costă 30 lei.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 620

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 23 Octombrie 1932

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888–1897, CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT IN 1893

Romanul d-lui C. Stere

— *Lutul* —

Deşi *interesul* romanelor d-lui C. Stere a fost recunoscut de toată lumea, o conştiinţă clară a valorii lor artistice nu se vede încă. Vorbesc bine înţeles, de clasa oamenilor care au şi ţin să aibă opinii literare, căci publicul mai puţin pretenţios teoreticeşte, dar mai bine orientat prin instinct, şi-a dat cu prisosinţă verdictul său favorabil. Se întâmplă cu lumea de oarecare cultură acest proces ciudat: conştientă de necesitatea de a cerceta critic o operă, ea îşi distruge *plăcerea* imediată a lecturii, dar pe de altă parte nu găseşte în sine suficiente criterii de preţuire. In acest chip omul relativ cult nu va afirma niciodată valoarea unei cărţi, înainte ca altcineva să fi făcut aceasta şi va pune înaintea impresiunii directe, opinia curentă a celor în care are încredere.

Intrucât priveşte pe d. C. Stere, elementele neîncrederii sau ale nedumeririi măcar, sunt tari. D-sa a fost o viaţă întreagă aproape numai om politic, iar activitatea literară la această vârstă sperie ca un diletantism, cu un tâlc oarecare, cum ar fi de pildă ascunderea în mănuşa de catifea a ficţiunii a unor pumni răzbunători. Omului cult i-e frică să nu facă o *gafă*, confundând un scriitor de meserie cu un amator tardiv. In afară de aceasta toţi îşi dau seama că autorul îşi descrie în această operă viaţa proprie, de unde un mic, dar pervers sofism. Romanul d-lui Stere este un jurnal autobiografic, deci un document. Romanul literar trebue să fie însă fictiv, inventat. Prin urmare, romanul în chestiune prezintă un interes documentar, dar chiar prin aceasta se elimină din adevărata literatură estetică. Şi aşa mai departe.

Am auzit pe mulţi inşi, care preţuiseră primele două volume ale romanului, exprimându-şi *temerea*, că odată cu arestarea lui Vania, d. Stere va cădea în chip fatal, în autobiografie şi ca atare în document. Ei bine, această temere, nejustificată cu nimic în mişcarea interioară a celorlalte volume, capătă o desminţire categorică în al treilea volum, *Lutul*. Opera d-lui C. Stere nu este o auto-biografie ci un roman, iar autorul nu este numai un romancier accidental ci un mare scriitor. Ceeace înseamnă că oridecâteori autorul s'ar încerca să dea expresie unui material indiferent, va fi în stare să creeze, cu condiţia bine înţeles ca datele sufleteşti ale obiectului să fi fost ideal experimentate. Cu alte cuvinte ceeace este excepţional la d. Stere nu este materialul, ci talentul. Căci mulţi au fost în Siberia şi au stat la închisoare fără ca prin aceasta să scrie opere de valoarea celor ale d-lor Stere sau Arghezi.

* * *

Condiţiunile preliminare pentru ca un scriitor să poată creia, sunt intensitatea percepţiei şi puterea de analiză a senzaţiilor. Oricâte fapte ar conţine o operă, nedescompuse în stări, ele rămân simple anecdote, adevărate dar fără semnificaţie artistică. Din acest punct de vedere, luând ca bază de cercetare volumul recent *Lutul*, romanul d-lui Stere este operă de literat, fiindcă nici un moment faptul nu ne interesează ca atare ci numai ca fundament al unor impresii şi contemplaţii, idealmente experimentabile de către oricine.

Documentul arată că deţinuţii conversau între ei printr'o telegrafie fără fir, constând din ciocănituri în zid. Din el autorul reţine însă ficţiunea unei hipersensibilităţi acustice, ficţiune, pentrucă faptul nu e afirmat istoriceşte, ci recreat prin analiză.

„Nu numai că auzul lui ajunsese la aşa ascuţime, încât, culcat în patul lui de fier, el putea prinde ciocăniturile din a treia sau chiar a patra cameră, rămânând de fapt în contact continuu cu tovarăşii din închisoare, — dar toate simţurile lui căpătaseră o rafinare aproape miraculoasă.

„Cu toate că în coridor era aşternut un covor de pâslă groasă şi sentinelele purtau papuci cu tălpi moi, personalul de paznici nu se putea apropia de celula lui Vania fără ca să fie simţit.

„Şi vibraţiunea imperceptibilă, care se transmitea duşumelelor, prin furişarea cât de uşoară pe lângă zidul celulei sale, era atât de precis simţită de Vania, încât putea să-şi dea seama dacă paznicul era singur sau însoţit, — mai cu seamă dacă însoţitorul era vreunul dintre arestaţi, care, de altfel, avea grijă să dea semne bine înţelese imediat de toţi tovarăşii, — şi chiar ghicì care anume paznic trecea".

Când autorul e pus în necesitatea de a descrie, el nu face aceasta pentru a determina faptele ci pentru a le simboliza substratul sufletesc, utilizând aşa dar nu datele pentru date ci ritmica de imagini care actualizează emoţia.

„Ţărmurile stâncoase, printre păduri mai întunecate şi mai dârze, — în care tot mai mult se răreau trunchiurile albe ale mestecenilor — desgoleau solul roşietic, pe alocurea ca de sânge închegat, contururile se arătau mai abrupte şi mai sălbatice şi satele tot mai îndepărtate între ele, mai sumbre, cu bisericile lor mai prizărite şi de o structură mai primitivă.

Se simţea apropierea Uralului, pragul necunoscutului duşmănos, spre care, ca un destin implacabil, îi târa odgonul lui „Minin".

Cu cât ne urcăm în straturile mai de sus ale sufletului, lui, remarcăm această predispoziţie literară către analiza faptelor în ceeace au ele semnificativ din punct de vedere interior. Autorul caută în fapte gândirea eroilor şi aceasta e întâiul pas către creaţie. Ca auto-biograf d. Stere era ţinut să ne refere numai interogatoriul real ce i s'a luat de căpitanul de jandarmi, singurul valabil istoriceşte, în vreme ce d-sa ne relatează mai expresiv dialogul gândit de Vania, care devine caracteristic pentru recalcitranţa juvenilă a eroului.

„Se vede refuzând cu mândrie şi ferocitate să dea vreo lămurire asupra „activităţii sale revoluţionare", dând fiori de groază „călăului" în uniformă albastră, prin răspunsuri „teribile" la întrebările formale:

— „Naţionalitate" ?

— „Sunt român".

— „A! Român? Sunteţi supus al regatului vecin?"...

— „Nu sânt *supus* nimănui pe pământ, — sunt cetăţean liber".

— „Religiunea?"...

— N'am nici o religie inventată de popi"...

— „Hm!"... tuşeşte impresionat călăul: „nu sunteţi dar supus nimănui pe pământ, nici în afară de pământ?...

— „Nimănui!..."

Acest dialog ar fi de ajuns spre a dovedi însuşirea de literat a d-lui Stere. Cu toate acestea găsesc cu cale să prelungesc analiza.

Dacă autorul era tiranizat de propria viaţă atunci ar fi trebuit să pornească totul din închisoarea în care sta Vania de-alungul acestui volum şi să-şi trădeze reacţiunile proprii la o nefericire personală. Autorul nu reacţionează de loc (ca şi *Dostoievski* în *Amintiri din casa morţilor* sau ca şi *Silvio Pellico* în *Le mie prigioni)*. Obiectivitatea sa literară constă nu numai în permanenta stare de contemplaţie a faptelor dar şi în puterea de a fugi de sine şi a se privi de sus într'un raport de echilibru perfect cu restul lumii. Dacă Vania ar fi d. Stere în închisoarea rusească, de unde ar şti autorul întâmplările sufleteşti ale Taniei? El însă, sublimându-şi amintirile, lucrează cu ficţiuni, devenite toate importante, pentrucă sunt numai verosimile.

Atât de *roman* este această carte încât soarta lui Vania nu ne înduioşează deloc sub raportul moral. Ea ni se pare nece.ară pentru a defini un suflet chinuit de probleme, pe cale de a găsi o spărtură de lumină într'un nor des şi de altfel nu acidentul lui Vania este esenţialul ci mentalitatea lui în anume determinaţiuni. *Lutul* este romanul idealismului juvenil, făcut din revolte şi devotamente, din pierderea simţului de conservare proprie în ciuda primelor instincte de familie. *Lutul* este un roman de dragoste: al lui Vania, îndrăgostit de idealuri utopice şi de tovarăşe suave de activitate revoluţionară şi al Taniei, exemplar sublim de devotament feminin şi resemnare. Fiinţă de un idealism absolut, turburător, această Tanie, din rasa marilor femei, ar părea o aspiraţiune a sentimentalităţii virile, dacă talentul d-lui Stere nu ne-ar fi dovedit existenţa ei.

Toate aceste observaţiuni menite să scoată în evidenţă structura creatoare a cărţii, sunt inutile pentru cine, lipsit de prejudecăţi, ştie să se lase impresionat de-adreptul şi să emită judecăţi bazate pe intuiţie. Pentru acesta din urmă excepţionala putere de viaţă a romanului d-lui Stere este un lucru ce izbeşte la fiece pagină şi se exemplifică mai cu deosebire în portret.

Tinerele fete prezentate de d. Stere sunt pline de graţie şi când e vorba de dragoste, turburările lor sufleteşti, sunt exprimate cu mare acuitate. Iată câteva aspecte fugitive.

„De sub căciuliţa de astrahan, aşezată ştrengăreşte cam pe o ureche, părul tăiat şi mai scurt ca înainte, îi dădea, în adevăr, aerul unui băieţel deghizat de patrusprezece-cincisprezece ani, —

„Când o văzui intrând cu faţa învineţită de ger, mă surprinse aspectul ei, coafura ei nouă, cu părul frizat în bucle mărunte ca la mieluşeii din iconiţele catolice. Mă privea galeş, cu ochii ei de migdale zaharisite şi, cu o mină cochetă, îşi strecura mierea pe nas" (Tania).

„Capul Fany-ei cu gloria lui aurie, căzu pe umărul lui Vania. Acesta o rezemă uşor de spetează, aşternu pe banca din faţă peste pledul ei pe al său, aşeză la perete o perniţă de voiaj... şi ridicând-o uşor în braţe, o culcă în acest aşternut improvizat.

„Fany se lăsă îngrijită, ca un copil, cu surâsul fericit pe faţă, — lipindu-şi numai uşor pe furiş buzele de mâna ce o ţinea după gât".

aceasta e întâjul pas către creaţie. Ca auto-biograf d. sensibilitate reţinută, este egalată numai de talentul de a prezenta în câteva linii oameni organici. Niciun nume propriu nu se întâlneşte în romanul d-lui Stere care să nu stea sub un portret de un creion desăvârşit. De pildă:

„Mai mulţi paşi grei se opriră tocmai în faţa acesteia, se auzi cheia în lacăt, zăvorul tras, şi în faţa Undinei apăru un general enorm, înalt şi gros, acoperit cu broderii de aur, strălucind de cordoane şi decoraţii, care contrastau cu figura lui necioplită, cu trăsături parcă tăiate de o mână neiscusită într'un lemn poros, — figura atât de bine cunoscută din ilustraţiile ziarelor, — a marelui „şef" Ivan Ivanovici Fedotov".

Având atâtea de spus, d. Stere nu are vreme să scrie, adică să facă fraze. Dar în ritmul paginilor sale simţi un *stil*, care nu e numai un conduct necesar al ideii, dar reprezentând minimum de piatră pentru dimensiunile statuii, produce satisfacţiunea completei consumări a cuvintelor. Aceasta se cheamă însă artă şi e un proces devenit şi mai evident în ultimul volum în care completa raţiune a expresiei atinge virtuozitatea. Ai impresia că dacă ai trage o mică prepoziţie din zidăria ei, toată cartea s'ar prăbuşi ca un moloz, lipsită de un element necesar. Cartea are nu douăsprezece aripi de sublimă artă ci două aripi mari de adevărată viaţă şi o alice cât de mică în vârful uneia o doboară la pământ. Această suprafaţă de minimă rezistenţă la aer a stilului constitue marele merit al d-lui Stere, şi se adaogă pe lângă acela indiscutabil de creator, făcând din domnia sa un prozator mare.

G. CALINESCU

Balta

Doamna Eufrosina Melinte a venit la Pârâul Negru cu o zi mai de vreme decât hotărîse, către mijlocul lunei Aprilie. Inginerul Anton Rohalschi nu mai era acolo. Băuse coniacul, îşi spusese vorbele şi se dusese şi el la treburi ale lui. Doctorul se înfundase în mîluri, cu entuziasmul obişnuit, având tovarăş pe Iacut, din care nădăjduia să scoată un destul de bun laborant, însă de clasa a doua, din pricina mînilor lui prea mari. Dela mîlurile calde se ducea la odăiţa cu eprubetele şi cu ochianele, în care se deprinsese a ceti şi Asiaticul. Apoi rar se întorcea pe baltă. Avea în jurul lui, în luntre, reţele şi vase felurite. Cufunda reţelele sub luciu, aducea în lumină fiinţe şi plante minuscule, le privea foarte de-aproape, le potrivea sub lupă, le împărţea într'o străchinuţă, ori într'o cutie; şi era aşa de absorbit, încât nu băga de samă nici mersul soarelui (ceasornicul şi-l uitase acasă), nici căldura sporită, nici umbreluţa roşie care se mişca pe mal către luciul izvoarelor: părea un mac ce-şi schimbă într'una locul.

M. Sadoveanu

Ar fi putut părea o minune, dacă regiunea pe care doamna Melinte o cerceta cu ochi destul de indiferenţi n'ar fi fost, în realitatea vieţii ei necunoscute, ceva cu mult mai extraordinar. Balta era, dela un capăt la altul, dela suprafaţă şi până în nomol, o creaţie necontenită şi violentă de fiinţi şi fenomene, asupra cărora profesorul se înclina cu o uimire religioasă. Incă din clipa când la răsărit se schiţau coloane şi arcuri de abur purpuriu pentru intrarea zeului vieţii, privighetori în baltă şi pitulici cât o alună îi spuneau numele cu glasuri fărâmate mărunt şi delicat în pliscuri. Stăteau înfiorate pe vârfuri de trestii şi ierburi şi aşteptau să li se prefacă ochişorii în juvaieruri ale bucuriei. Bâtlani neclintiţi se lămureau din noaptea cotloanelor, la coada ghiolurilor, între tipsiile verzi ale frunzelor de nufăr. Stăteau posaci şi fioroşi ca nişte asasini, aşteptând o pradă, pe care o săgetau cu clonţul şi o înghiţeau într'o clipă, într'o convulsie enormă a gâtlejului. Gaia, vulturul cel bătrân, trecea pe deasupra, în zbor lin, resfirându-şi penele în cele dintâiu coarne de lumină şi, acolo unde clonţul bâtlanului părea că împuţinează, el vedea foind miliardele de codaţi, puzderiile de peşti ca nişte ace, viermi fără de număr suind scara vieţii pe lujerele lianelor. Cei din fund sînt informi, cei de sub luciu boldesc ochi de perle, cei care au înţepenit în ghemul unei morţi aparente în aer, scapă ca nişte aeroplane pitice de aur şi albastru, ca să împlinească virajele dragostei în veşnicia de o clipă a dimineţii. Alte nenumărate gângănii ale apei par necontenite încercări. Unele sînt discuri mici cât o linte, altele se lungesc, altele se subţiază; unele au zale de abanos şi tiviluri roşii şi vâslesc în sus şi în jos pe o rază, ca pe un fir solid de lumină, altele au fost abandonate înainte de a li se aşeza coada. In fund, la rădăcina stufului, s'au deschis scoicile. Către larg, unde începe a se zimţui luciul, plutesc melci, aşteptând adierile dimineţii, ca să pornească la descoperirea unei Americi dincolo, sub sălcii. In cetăţuile lor, răţoii spun ceva moale şi catifelat, pe când raţele ascultă atente pe cuibare. Apar şerpi pe plăvii; s'arată o clipă virgulele negre ale lipitorilor. Balta întreagă începe a fremăta cu toate neamurile ei de zburătoare, chemând la actul măreţ al răsăritului tainiţele şi fundurile. In sulurile de lumină doctorul putea bănui numai, fără a încerca s'o aprecieze, acea înfricoşată desime a vietăţilor pe care ochiul omului de obiceiu le confundă cu limpezimea. La această lungă vibrare a răsăritului se întovărăşeau şi toate elementele fixe ale vieţii: dela plantele uriaşe până la cele mai subţiri decât aţa păianjenului. Aceasta e clipa când exploadează florile şi seminţele. Cu pălăria pleoştită într'o parte pe cap, într'o poziţie dintre cele mai incomode, profesorul Iacob se străduia să sondeze ici şi colo această picătură de infinit, având deşertăciunea să creadă că poate explica şi înţelege ceva. Absorbit şi cu gura căscată, Iacutul îi urmărea toate mişcările şi toate operaţiile, holbându-se şi el în cutii şi asupra tuburilor de sticlă. Deodată se auzi cântând cucul.

Doctorul Iacob înălţă fruntea, înlătură toate sculele din juru-i, răsuflă obosit şi-şi aprinse o ţigară. Soarele se înălţase cu mult deasupra pămătufului trestiilor şi vântul adia uşurel.

Cucul cântă a doua oară.

— Pân' acuma nu l-am auzit. Cum se chiamă, Iacutule, pasărea asta? întrebă doctorul.

— Se chiamă cum spune, râse Uvar; cucu.

— Nu-i adevărat, Iacutule. Când eram copil şi păşteam caii în prund la apa Bistriţei cu alţi băieţi de sama mea, am auzit o poveste despre cuc. Ţi-o spun şi ţie, ca să cunoşti adevărul. Au fost, în lumea dedemult, doi fraţi care se iubeau şi umblau nedespărţiţi. Pe unul îl chema Cucu şi pe celălalt Ştefan. Nişte împrejurări de care nu-mi mai aduc bine aminte i-au rupt unul de altul. Cucu s'a dus pe cealaltă lume. Iar în lumea asta Ştefan a fost prefăcut de Dumnezeu în pasăre. Şi tot umblă şi-l strigă pe celălalt, ca să-l găsească. Se duce în alte părţi de lume şi-l caută; nu-l găseşte şi se întoarce iarăşi aici, primăvara. Aşa încât paserea care s'aude chemând e Ştefan.

Uvar ascultă cu luare-aminte, încredinţat că altfel nu poate fi.

— Atunci Cucu va fi fiind în ţara Iacuţilor, îşi dădu el părerea. Acolo Ştefan nu vine niciodată să-l cheme.

Doctorul zâmbi, copleşit de soare, şi-şi aşeză pălăria pleoştită mai comic, strâmbând-o asupra frunţii. Uvar se desfăcea şi se 'ntindea în căldura zilei, caşicum era încorporat vieţii care viermuia în juru-i, deasupra şi dedesubt.

— Eu am mai învăţat un cântec... zise el către doctor.

Zâmbea, însă avea în ochi o melancolie suspectă, care nu scăpase profesorului.

— Dela cine l-ai învăţat, Uvar?

— L-am învăţat din lume.

— Nu cumva ţi l-a cântat doamna moaşă Amalia?

Slujitorului i se ridică sângele în ochi. Nu dădu răspuns.

— Bine, s'aud, vorbi doctorul, aprinzându-şi altă ţigară şi răsturnându-se între lăvicere şi maldărele de stuf.

Uvar începu să cânte, c'o voce neaşteptat de plăcută la un Asiatic. Acel ceva străin care era în el dădea un accent nou melodiei.

In grădină la Ion
Toate paserile dorm,
Numai una n'are somn.
Tot zboară din pom în pom
Şi strigă: Ion, Ion!
Tot zboară din creangă 'n creangă
Şi strigă: Ioane dragă!

— Ce spune despre cântecul tău doamna moaşă Amalia? întrebă doctorul Iacob.

— Ii place, răspunse slujitorul. Eu mă rog, domnule profesor, să-mi dai voie să mă cheme Ion, caşi pe alţi oameni.

— Eşti un prost, Uvar.

— Nu-i adevărat, clătină din cap Iacutul, veselindu-se.

— Eşti un ticălos, Ioane, zise doctorul bătându-l cu palma peste umăr. Ai noroc că moaşa-i văduvă şi nu se pot supăra flăcăii din sat. Altfel te-ai duce la fundul bălţii, să te mănânce racii.

MIHAIL SADOVEANU

NOTĂ. — Fragment din romanul „Uvar" care va apărea în curând la „Cartea Românea"

ANTON CEHOV

O operă de artă

Ţinând sub braţ un obiect înfăşurat în ultimul număr din „Curierul Bursei", Saşia Smirnov, unicul fiu de mamă văduvă, făcu un gest nemulţumit şi intră în cabinetul doctorului Coşehov.

— Ah, dragă Şinera, — zise doctorul, privindu-l. Cum te simţi? Ce veşti bune îmi aduci?

Saşia clipi din ochi, puse o mână la inimă şi răspunse cu vocea mişcată:

— Mama vă trimite salutări, şi m'a însărcinat să vă mulţumesc... Eu sunt unicul său fiu, şi dumneavoastră mi-aţi salvat viaţa... m'aţi vindecat de-o boală periculoasă.... Eu şi mama nu ştim cum să vă mulţumim.

— Ajunge, tinere, — îl întrerupe doctorul, umflându-se de satisfacţie. Eu am făcut numai ceea ce şi altul ar fi făcut în locul meu.

— Eu sunt singurul fiu... Noi suntem oameni săraci şi nu putem să vă răsplătim pentru oboseala d-voastră, şi... ne e ruşine, de aceea mama şi cu mine... eu sunt unicul său fiu... vă rugăm foarte mult să primiţi în semn de recunoştinţă... iată acest dar... e un dar foarte preţios, de bronz vechi... un lucru rar.

— Dar nu se poate! — replică doctorul cu o strâmbătură. — Nu m'aş fi aşteptat.

— Ah, nu, vă rog nu refuzaţi, — bâlbâi Saşia, desfăcând pachetul. — Refuzul acesta ar supăra şi pe mama şi pe mine... E un obiect foarte preţios... de bronz vechi... ne-a rămas suvenir de la tata şi l'am păstrat întotdeauna ca amintire... Tatăl meu strângea bronzul vechi şi pe urmă îl vindea la cei care voiau să-l cumpere... Acum eu şi mama facem aceeaşi negustorie...

Saşia sfârşi de desfăcut pachetul şi cu un aer solemn puse obiectul pe masă. Era un candelabru vechi, de bronz, nu prea înalt, însă lucrat cu gust. Reprezenta un grup. Pe piedestal stau două figuri de femee în costumul Evei având o poziţie atât de ruşinoasă, că ar fi cu neputinţă de descris. Cele două figuri surâdeau cochet şi părea că, dacă n'ar fi destinate de a susţine candelabrul, ar fi sărit jos depe piedestal şi ar fi dat loc la un spectacol, ce lectorului i-ar fi necuviincios de a-şi imagina.

După ce observă bine darul, doctorul se scărpină după ureche, tuşi şi suflă pe nas cu un aer perplex.

— Da, cu adevărat e un obiect minunat, — exclamă, — dar... cum să zic, nu e... prea clasic... asta nu mai e o podoabă... dracu ştie ce e...

— Dar pentruce?

— Blestematul acela care a făcut-o n'ar fi putut inventa altceva mai rău... A pune pe masă o asemenea fantasmagorie ar însemna să-mi compromit tot apartamentul!

— Dece judecaţi aşa obiectul de artă! — replică Saşia emoţionat. — Acesta e un lucru artistic, priviţi! Are atâta graţie şi eleganţă, că inima se umple de admiraţie şi-ţi dă lacrimi în ochi de bucurie! Când se vede o asemenea frumuseţe, se uită toate gândurile... Dar priviţi cât e de mişcător, câtă expresie!...

— Inţeleg destul de bine, dragul meu, — întrerupe doctorul, — dar eu sunt om cu familie, aici se joacă copiii mei, vin doamne, primesc clienţi.

— Bine, — replică Saşia, dar dacă se priveşte cu respect acest obiect de artă, desigur, se prezintă sub un alt aspect... dar, domnule doctor, refuzul d-stră ar întrista foarte mult pe mama şi pe mine. Eu sunt unicul său fiu şi... mi-aţi salvat viaţa... Noi vă dăruim aceasta care e unul dintre cele mai frumoase lucruri şi... şi mă 'ndoesc că ar putea să mai existe o asemenea imitaţie.

— Mulţumesc, dragă, vă sunt recunoscător... Salută pe mama din partea mea, dar, pentru D-zeu, judecaţi şi voi, aici se joacă copiii, vin doamne... Insfârşit lasă-l, văd că e imposibil să vă explic.

— Nu e nimic de explicat, — se 'nveseli Saşia, — pune aici candelabrul, iată, aproape de vasul acesta. Ce păcat că nu se mai găseşte un altul să facă un asemenea lucru. Mare păcat! Plec, domnule doctor, vă salut.

Când Saşia nu mai fu de faţă, doctorul privi cu interes candelabrul, se scărpină după ureche şi rămase pe gânduri.

„E un obiect magnific, — raţiona în sine, — ar fi păcat să-l asvârl încolo... să-l ţiu aici e imposibil... Hîm!... Numai ăsta mai lipsea! Cui aş putea să-l dăruesc?"

După lungi reflexii, îşi aminti de bunul său amic, avocatul Usov, cărui datora recunoştinţă pentru că-i ajutase o cauză.

„Aşa am să fac, — gândi doctorul. — L'aşi jigni dându-i bani, mai bine să-i fac un dar, plus de asta nu e însurat, îi voiu face o surpriză".

Şi fără să mai aştepte, îmbrăcă pardesiul, luă candelabrul, şi porni către Usov.

— Bună ziua, dragă prietene! — zise, găsindu-l acasă. — Viu la tine să-ţi mulţumesc pentru oboseala ta... Tu nu vrei bani, primeşte deci, dama aceasta... iată, dragul meu... E o operă de artă surprinzătoare.

La vederea candelabrului, avocatul fu apucat de un entuziasm indescriptibil.

— Vai, ce lucrare! — zise, începând să râdă. — Ah, cine dracu l'a făcut!... Cine a mai inventat o asemenea minune?

După ce-şi vărsă tot entuziasmul, avocatul privi cu sfială spre uşe, şi zise: Mulţumesc, dragă, dar, cu toate astea nu-l pot primi.

— Deceee? — întrebă doctorul surprins.

— Pentrucă... aici vine adeseori mama mea, clienţi... şi apoi mi-e ruşine de servitori.

— Cum aşa.... dar, priveşte-l înainte de a-l refuza! — replică doctorul făcând gesturi disperate. — Ar fi o nepoliteţă din partea ta! E o operă de artă... cât de mişcător... câtă expresie! E de prisos să mai vorbesc! Mă jigneşti foarte mult.

Şi doctorul o sbughi din apartamentul lui Usov, mulţumit că a scăpat de el. Luă o trăsură şi se îndreptă spre casă...

Când avocatul rămase singur privi cu curiozitate candelabrul, examinându-l şi pe o parte şi pe alta, — aşa cum făcuse şi doctorul, — gândind mereu, întrebându-se: ce aş putea face cu el?

„E un lucru minunat, — judeca în sine. — Ar fi păcat să-l asvârl încolo, dar nu e decent să-l ţin în casă. Mai bine am să-l dăruesc cuiva... iată o idee: voiu duce acest candelabru, chiar astă seară, actorului comic Saskin, tocmai astă seară este serata lui de onoare...

Zis şi făcut. Chiar în aceeaş seară candelabrul împachetat cu îngrijire fu oferit comicului Saskin. Tot timpul acelei seri camerierul comicului fu asaltat de spectatori, ce alergau să-i admire darul, stârnind râsete în cameră. Dacă vreo artistă vrea să intre în cameră, întreba: „Se poate intra"?, şi numai decât vocea răguşită a comicului răspundea:

— Nu, nu, dragă, nu sunt îmbrăcat!

După reprezentaţie actorul încrucişă braţele şi zise cu dispreţ:

— Dar unde am să pun murdăria asta? Eu locuesc un apartament privat, la mine vin în vizită artiste. Nu e o fotografie ca s'o pot ascunde uşor într'o casetă.

— Vă puteţi convinge, domnule, — îl sfătui peruchierul, în timp ce-i lua fardul. — Aici în cartier locueşte o bătrână care cumpără obiecte de bronz vechi, du-te şi întreabă de Smirnova... toţi o cunosc.

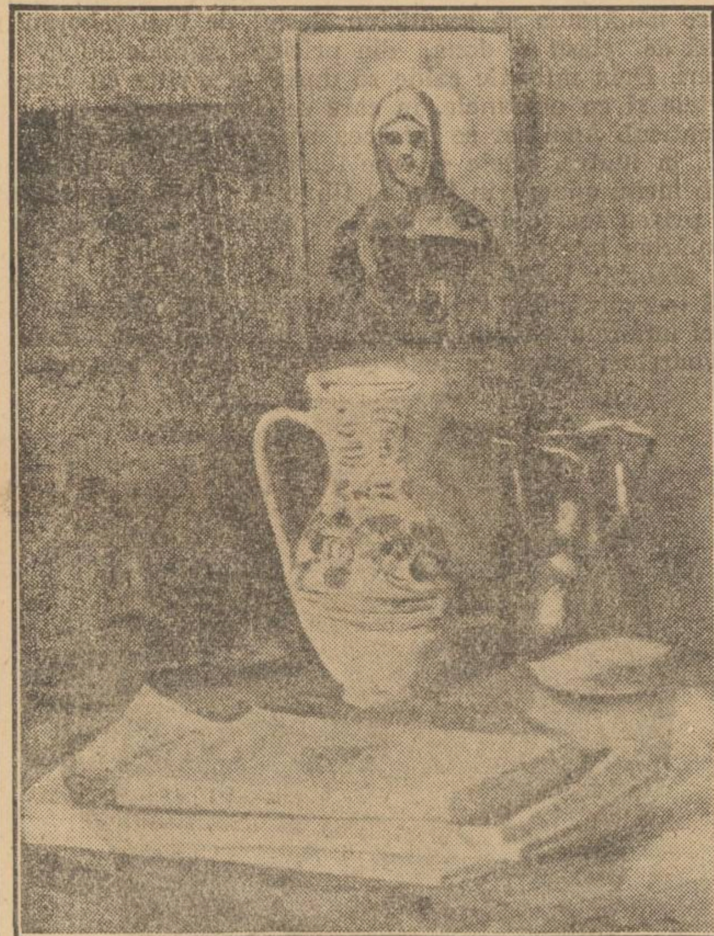
Comicul nu lăsă să i se mai repete a doua oară.

După două zile, domnul Ceşchov sta în cabinetul său şi sprijinit cu capul pe o mână, medita asupra unor fenomene biologice, când, la un moment dat uşa se deschide cu putere, şi în cabinet năvăleşte Saşia Smirnov. Acesta surâdea radios, şi-şi manifesta bucuria din toţi porii. In mâni ţinea un obiect înfăşurat într'un jurnal.

— Domnule doctor, exclamă, suflând cu tărie. — Inchipuiţi-vă ce fericire pentru mine! Ce noroc. Am găsit un candelabru asemănător pentru a face o pereche cu al d-voastră! Mama e atât de mulţumită.. Eu sunt unicul său ... Mi-aţi salvat viaţa.

Şi Saşia, plin de recunoştinţă, depuse înaintea doctorului candelabrul. Doctorul deschise gura, vroia să zică ceva, dar nu reuşi să pronunţe un cuvânt, căci limba i se paralizase.

Traducere de V. MATEESCU

Eduard Săulescu · Natură moartă

A apărut:

APOLLONIUS DIN TYANE

Poem dramatic în versuri de

ADRIAN VEREA

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

Un volum cu ilustraţii şi hors-texte Lei 7.

Prin forma clasică a compoziţiei, prin strălucirea versului şi prin înălţimea ethică, această lucrare se recomandă ca lectură deosebită pentru elevii claselor superioare.

C. Stere

A APĂRUT *** Al treilea volum din ciclul IN PREAJMA REVOLUŢIEI

LUTUL...

de C. STERE

340 pagini 80 lei

Numeroasele cereri din toate colţurile ţării dovedesc nerăbdarea cu care a fost aşteptată apariţia volumului

Primele două volume:

Vol. * Smaragda Teodorovna (Ediţia II)

Vol. ** Vania Răutu (Ediţia II)

Editura „Adeverul" S. A. Bucureşti

Caleidoscop intelectual

Teatrul sintetic

A. Taïrov, directorul Teatrului Kamerny şi regisor celebru în Rusia, în interview-ul dat ziarului „Izvestie" din Moscova, insistă încă odată asupra ideii conducătoare ce domină de mult activitatea sa teatrală.

Aceasta e ideea teatrului sintetic, aşa cum poate fi realizat prin imediata colaborare a autorului cu regisorul, cu actorii, cu pictorul decorator care se ocupă de decor cât şi cu compozitorul care asigură acompaniamentul muzical.

Ideea în sine nu e nouă, dar teatrul soyietic şi 'n special teatrul lui Tairov a mers foarte departe în acest sens — în sensul că rolul autorului trebue să cedeze în faţa rolului din ce în ce mai mult acordat regizorului.

Când e vorba de autori contemporani, care se supun în principiu ideii de a nu face operă personală, răul nu e mare. Lucrul se petrece altfel când regizorul înţelege să-şi asigure „colaborarea" lui Sofocle sau Shakespeare.

In acelaş interview, Tairov declară, că lucrează în acest moment la un spectacol al cărui „element principal" cum se exprimă el, va fi furnizat de „Antoniu şi Cleopatra" a lui Shakespeare.

Nimic nu-l va împiedeca de a introduce în scenă mai multe aspecte din „Cezar şi Cleopatra" a lui Bernard Shaw ca şi din celebrul poem neterminat al lui Puşkin, „Nopţi egiptene".

Aceasta e fără îndoială adevărata formulă a teatrului sintetic.

Astăzi, mîne, niciodată

Bacchelli a fost, după părerea lui Vincenzo Cardarelli, membrul cel mai influent din grupul scriitorilor purişti şi clasicizanţi ai „Rondei"

Bacchelli e un scriitor de rassă, care a strălucit mai cu seamă ca istoric, critic şi polemist.

El posedă de asemenea talent de romancier, compromis puţin, — e drept, — prin faptul că 'n talentul său domină inteligenţa asupra instinctului creator şi prin puternica sa cultură livrescă.

Astfel însăşi limba romanului său „Oggi, domani, mai", e abstractă excesiv, artificială, o limbă de schiţă nu de roman.

Cartea, cu toate acestea, e bună; iar analiza dragostei care se desfăşoară încet în ritmul vieţii comune (tema întrebuinţată de autor şi'n romanul „Une passion conjugale") nu e lipsită de forţă şi fineţe.

N'are însă un succes incontestabil ca celelalte cărţi, ca „Diavolul la Pontelungo" şi „Conjuraţia lui Julien d'Este", al căror fond istoric oferea lui Bacchelli posibilitatea unei construcţii mai viguroase şi'n acelaş timp mai libere.

Herman Conradi

Născut în anul 1862 la Jessnitz, Hermann Conradi a murit în 1890 la Würzburg. Conradi a fost adevăratul percursor al literaturii germane moderne, şi ca atare o victimă a timpului.

Primele sale schiţe le-a publicat la vârsta de douăzeci şi patru de ani, sub titlul „*Brutalitäten*". Ele sunt de puţină valoare artistică dar pline de clocot şi neastâmpăr.

In „*Phrasen*" abundă aforismul, reflectând sbuciumul unui suflet care caută să evadeze din strâmtele îngrădiri morale şi convenţionalismul mincinos al unei societăţi învechite, şi care tinde spre un viitor liber, dublat de o viaţă omenească mai demnă.

Poeziile sale „*Die Lieder eines Sünders*" au aceiaşi tonalitate. Invinuirile proprii se învălmăşesc cu speranţe extatice şi renunţări desnădăjduite.

Opera de căpetenie a lui Conradi e ultimul lui roman „*Adam Mensch*". Aci descrie pelerinajul unui om desbrăcat de orice idei preconcepute, a unui om trecut prin tot răul şi putregaiul trecutului, şi care simte în el chemarea unor vremuri noui pe care totuşi nu le poate sesiza îndeajuns.

Deşi simt, pe alocuri, lipsuri şi nepotriviri, din punct de vedere uman şi cultural-istoric „*Adam Mensch*" rămâne o carte de mare valoare şi durabilitate.

Conradi a trebuit să sufere frământările nouilor zămisliri pe care le întrevedea şi le simţea apropiindu-se, fără să ştie când anume şi ce aspect vor avea.

Din pricina asta dibuia încă, sub înrâurirea lui Dostoievscki şi Nietzsche, mereu în căutarea unui popas filosofic şi artistic, până l-a cuprins moartea, în anul 1890. Avea abia douăzeci şi opt de ani. Nu se ştie dacă s'a sinucis sau dacă a căzut pradă neurasteniei, datorită exceselor. In tot cazul pentru a întrebuinţa o expresie folosită de Conradi — a murit ca *victimă a viitorului*.

Personal, n'a mai supravieţuit noul curent literar; dar influenţa lui asupra tuturor acelora care au contribuit la făurirea „modernismului" e incontestabilă.

Iohannes Schlaf e inimaginabil fără existenţa lui Conradi, şi nu mai puţin naturalismul lui Gerhart Hauptmann.

Printre precursorii aşa zisei revoluţii literare germane, Conradi figurează pe primul plan. Dar ca mai toţi eroii morţi pe baricade, Conradi e ignorat tocmai de către acei care-i datorează mai mult.

Craniul şi creerul la bătrâni

Intărirea pereţilor cranieni de la o vârstă oarecare, e urmarea unei atrofii cerebrale, iar îngustarea lor denotă o senilitate a sistemului osos, (ar trebui să spunem că această atrofie osoasă nu e în mare parte decât o urmare a slăbirii musculare în general).

Dacă cele două procese (apoziţie internă şi eroziune externă) merg sincronic şi se echilibrează, atunci nu are loc o modificare în densitatea pereţilor cranieni, dacă ele merg în dezacord se produce fie o îngroşare fie o îngustime...

Atrofia cerebrală aduce o uşoară diminuare a volumului cavităţii craniene. Diminuarea aceasta se realizează printr'un proces de opoziţie osoasă endocraniană care se observă prin accentuarea reliefurilor endocraniene.

Astfel se produce mai întâi o îngroşare a pereţilor. Această îngroşare e mascată, apoi dispare dacă paralel, prin uzare senilă şi 'n particular printr'o slăbire a muşchilor, craniul însuşi se atrofiază.

Atrofia pereţilor e produsă printr'un proces de eroziune a păturii externe. Rezultatul e că din cele două acţiuni combinate, rezultă o diminuare a volumelor endo şi apoi exocranian...

Atrofia cerebrală aduce după sine modificarea aspectului endocranian, deoarece ţesutul osos e capabil să se modifice fără încetare fiind totodată imaginea uşor negativă de tot ce-o înconjoară.

Alte vorbe despre Dragoste şi Femei

— Femeia este cea mai frumoasă jumătate din lume. *(J.-J. Rousseau).*

— Dacă femeile caută să ridiculizeze o nou venită, sigur că aceasta este mai frumoasă decât ele. *(Voltaire).*

— Dragostea devine suspectă dacă n'are libertatea sa. *(Favart).*

— Femeile trebuie să fie foarte atente căci o simplă aparenţă le face să sufere mai mult rău, câteodată, decât o greşală reală. *(Girard).*

— Infernul femeilor este bătrâneţea. *(La Rochefoucauld).*

— Nimic nu contribue la pierderea reputaţiei unei femei ca aerul său indecent. *(M-me de Puysieux).*

— Când nu mai eşti sensibil dragostei, ai mai multă odihnă şi mai puţină plăcere, mai puţină viaţă. *(Duclos).*

Iubiţi de vreme dacă vreţi să iubiţi până târziu. Nu există iubiri dincolo de mormânt, decât acelea care s'au născut din leagăn. *(B. de Saint-Pierre).*

— Dragostea este singura pasiune care se plăteşte cu o monedă pe care o fabrică ea însăşi. *(Stendhal).*

— Dragostea care se studiază este deja defunctă. *(H. Ibsen).*

— Femeile sunt ca şi prinţii, adesea ele acordă importunităţii ceiace favoarea n'ar fi obţinut. *(De Lévis).*

— Femeile sunt actriţe înăscute. Cele ce nu trăesc pe scenă n'au realizat complect destinul lor. Dar acele care l'au realizat nu mai sunt femei. *(Paul Géraldy).*

— Cât de plăcut este să fii frumoasă, când eşti iubită! *(Delphine Gay).*

— La o femeie, alături de dragostea de rezistenţă care o salvează, se află dragostea de sacrificiu care o precipită. *(A. Houssaye).*

— Oamenii care au puţin de lucru sunt foarte vorbăreţi. Cu cât gândeşti mai puţin, cu atât se vorbeşte mai mult: astfel femeile vorbesc mai mult decât bărbaţii din cauza lenei, ele n'au de gândit. O naţiune unde femeile dau tonul este o naţiune de vorbăreţi. *(Montesquieu).*

— Dragostea este ca şi norocul, nu-i place să alergi după ea. Vizitează de preferinţă pe cei ce dorm la marginea fântânilor, şi adesea sărutările reginelor şi zeilor se scoboară pe ochii închişi. *(T. Gautier).*

— Eroarea unor femei este de a-şi închipui că, pentru a fi distinse, trebuie să fie în acelaş mod cu bărbaţii. *(J. de Maistre).*

— Femeia nu poate să fie superioară decât ca femeie. *(J. de Maistre).*

— Sunt puţine femei ale căror merite durează mai mult decât frumuseţea lor. *(La Rochefoucauld).*

— Femeile cred că orice fapt pe care-l îndrăznesc ele, este şi inocent. *(Joubert).*

— Dragostea înlocueşte printr'un fel de vrajă amintirile cele vechi. Toate celelalte simţiri au nevoie de trecut: dragostea singură făureşte ca prin farmec, un trecut de care ne impresoară. *(Benjamin Constant)*

— O dragoste nouă nu se aureşte decât la reflexul unei iubiri vechi; nu se scriu scrisori frumoase decât dacă ai mai iubit odată. *(A. Houssaye).*

— O curtezană cunoaşte mai bine un bărbat într'o noapte decât o femeie cinstită în zece ani; căci bărbaţii nu se arată niciodată aşa cum sunt decât faţă de curtizane. *(Th. Gautier).*

— Poeţii sunt nebuni de a fi dat fiului lui Venus o făclie, un arc şi o tolbă. Puterea acestui zeu nu stă decât în legătura dela ochi: atât timp cât iubeşti nu judeci, îndată ce judeci, nu mai iubeşti. *(Ninon de Lenclos).* Culese şi traduse de AUREL GEORGE STINO

FOTOGRAFIILE DV.

şi a celor ce vă sunt dragi, trimiteţi-le revistei „Magazinul", care vi-le publică gratuit.

„Magazinul" apare lunar, în 100 pagini pe hârtie cromo, şi costă 30 lei.

Tabletă

Voci

Ca să audă clopotele, care au murit în clopotniţe şi turle şi nu mai supără somnul de lumina zilei al cucuvăii şi liliecilor, lipiţi cu pielea aripilor de bolţi, ascultătorul de pe vremuri, de cântece de bronz duminicale, şi-a cumpărat un gramofon. Marea voce a corurilor de metal tremurătoare se naşte din cauciucul ebonitei şi din sgârâitură.

Arama făcea gălăgie la 30 de metri de-asupra asfaltului şi înainte cu ani de zile de-a se organiza băşica de automobil şi trompeta, pusă în stare de guiţ cu ajutorul electricităţii de la motor, a murit şi toaca. Pe la 4 după amiază, venea din biserica mahalalei cupletul mărunt, bătut într'o şină cu două chei, al vecerniei. Fraged şi vioi, chiotul ciugulit în fier, al ceasului de rugăciune, era un derivativ; industria şi comerţul primeau din aerul cerului o vizită muzicală, decorativă pentru auz şi nu-i sta rău perdelei de azur, din lumina caniculară, tighelul firimiţat în arabescuri ale opalului din crepuscul.

Iar către seară, în liniştea apusului, se auzea şi trâmbiţa soldaţilor, repercutată în patru orizonturi aşternute de culcare. Era pe vremea când Roty schiţa cu o pensulă gânditoare neuitatul lui *Angelus*, în câmp, unde ajungea chemarea clopotului din cătun, de departe şi cei doi plugari, soţul şi femeea, îl ascultau în picioare cu capul plecat.

Două muzici care nu se mai aud. Biserica tace şi cazarma e mută. Cine s'a supărat atât de tare şi a fost atât de puternic şi de nesimţitor, ca să oprească de două ori pe zi răscolirea de suflet a omului, trezit în ureche?

A! bine-ai sosit, motocicletă. Lipsea cântecul tău. Tu ştii să urli ca o uzină şi să tragi cu zece pistoale, din neruşinatul tău evacuator de gaze, întors cu exploziile către public. Iată-l cum fuge domnul cu bască, stând călare pe vine şi lansând artificii de mai jos de proeminenţele unui pantalon întins. La vecernie, la liturghie pocneşte auspuful cu dejecţii de fum. A trecut vreme de când paracliserul cocoţat, cu ţăcălie roşie, suia treptele învârtite ale clopotniţei, răscăcărat ca un broscoi, până la toacă şi clopot. Funiile atârnă din toarte, ca nişte şerpi spânzuraţi. Cântă alte unelte, tramvaiul, automobilele, camionul de cinci tone şi autobuzul. Cântă filmul şi rotativa, ca un mârâit al pământului.

Când a venit vântul, clopotele au pornit singure, bătute din dungă... Cine trage clopotele în furtună, întreabă paznicii mormântului închis şi s'a aflat că'n ziua ceea le-a tras Dumnezeu, pentru vecernia vijeliilor sale.

Dar dacă ziua nu mai vorbeşte vocea bronzului la nici un timp, noaptea n'a uitat să cânte cocoşul. De trei ori, întocmai ca în ceasul lepădării lui Petru, de două mii de ani, trezit din somn el strigă înălţimilor: cucurigu. Pe tot întinsul ţării, din mare la munţi, izbucneşte trâmbiţa cu aripi şi creastă. Ce-i face pe aceşti întârziaţi să cânte în acelaş timp, ei care de câte ori se întâlnesc, duelează ca nişte muşchetari jigniţi? Bezna, somnul prea lung sau vre-o chemare de sus? Cocoşii albi, ieşiţi din găoci acum patru luni, sunt în rândul cântăreţilor unei datini, păstrată din eternitate.

In noaptea de-acum au stat glasurile mecanice, adormite în ţevi şi motoare şi au stat şi viorile oamenilor trişti, minţiţi la viaţă cu vin şi romanţe. Vremile foarte vechi s'au întors, aşa cum au stăpânit începuturile lumii, în bălării şi troscot. Buruiana încâlcită cu întuneric a fost tovarăşa mută, cu broaştele mute care umblă pământul pe brânci a suferinţelor pământului. Fă-ţi urechea subtilă şi prinde vocile mici din bozii şi mătrăgune, tictacul ierbii, şoapta de carte răsfoită încet a lipanului, mişcarea dela sine a lobodei şi a urzicii, martorele biruitoare ale tuturor cetăţilor şi împărăţiilor strălucite, căzute dedesubtul rădăcinii lor.

Vocea celui care vorbeşte în tine ai voi să-l cunoşti. Un glas fără sunet şi-a putut alege cuibul în sufletul tău, în care intră toate vietăţile lipsite de dimensiune ca într'o pustietate deschisă pe de-asupra. E teritoriul umbrei mici şi al umbrei mari. Când corpurile trec şi se topesc le rămâne umbra, ca un suspin, refugiată în teritoriul insulei din oceanul uscat.

T. ARGHEZI

Helada

Iniţiere orfică

Trăznetul a zdruncinat mai adineauri
Stâncile cu creştetul lor azurat,
Şi ecoul munţilor s'a răsturnat
Prin coclauri.

Tu, tu tremurai în gând de fericire
Fără-a şti de unde-anume şi'n ce loc
A luat fiinţă mugetul de foc
Şi rostire.

A ţâşnit din creerul lui Zews şi cade
Ca sfărâmăturile unei statui
Din ambroziana mână dreaptă-a lui
In cascade.

Firmamentul străluceşte ca o fată
Cu colanul căii laptelui la sân,
Şi'n miros usturător de flori de fân
Răsturnată.

Tatăl cerului aprins îi ştie gura
Şi privirile'ncărcate de schintei,
Şi-i cunoaşte'n taina minunată-a ei
Şi făptura.

A cuprins-o'n cumpănita-i frenezie
Ca pe-un râu de constelaţii şi de-azur,
Şi-a trecut prin trupul ei un lung murmur
De beţie.

Firea geme 'mbrăţişarea lor fierbinte
Ca un vânt împresurat, pe cer, cu jar,
Şi pornesc izvoarele vieţii iar
Inainte.

N. DAVIDESCU

Ana Rădulescu-Jiquidi — *Covor (punct persan)*

PLASTICA

Secţia de arte decorative a Salonului de toamnă aduce anul acesta o contribuţie destul de săracă. Nu se expun decât foarte puţine lucrări, deşi genul decorativ are astăzi mai multă actualitate decât oricând.

D-na *Victoria N. Beldiceanu* prezintă broderie artistică original compusă şi fin executată.

In vasul decorativ pe care-l expune d. *Emil W. Becker* se recunosc resurse făgăduitoare.

Cele două icoane de lemn ale d-nei *Micaela Eleutheriade* aduc aceleaşi bune însuşiri de compoziţie cu care ne-a obişnuit artista în manifestările sale anterioare.

Fabrica *I. R. C. O.* înfăţişează în cristal un ingenios motiv decorativ pentru bar.

Lucrări realizate expun şi d-nele *Aurelia Ghiaţă-Vasiliu* (un proect decorativ în pânză), *Tantzi Iliescu* (un covor în piele), *Françoise Drevon-Petrescu* (rame şi legături în piele) şi d. *Pavel Crupenski* (portretele miniaturate pe fildeş).

Am lăsat înadins la urmă lucrările d-nei *Ana Rădulescu-Jiquidi*. D-sa expune câteva covoare executate în punct persan de pe modele originale. E, credem, contribuţia cea mai de seamă a secţiei decorative.

R. Iosif — *Natură moartă*

Sunt în total şase covoare, dintre care patru sunt special de perete. Spunem *special*, deoarece se ştie că scopul covorului de perete este să înlocuiască tabloul şi, prinurmare, elementele lui componente diferă ca alegere şi aşezare de cele ale covorului obişnuit.

Subiectele sunt variate. Astfel, o temă bizantină reprezintă doi îngeri în zbor; o temă catolică înfăţişează două maici în atitudine de rugăciune, lângă o orgă; un motiv autohton, compus numai din elemente româneşti (troiţa, spicul de grâu, costumul ţărănesc) alcătueşte un început de decorativ modern specific ţării noastre; două scoarţe conţin elemente arhitecturale.

Execuţia covoarelor e extrem de îngrijită, iar coloritul — original şi armonios.

D-na Rădulescu-Jiquidi e pe drumul cel bun al decorativului românesc.

* * *

Insuficienţa învăţământului nostru artistic oficial o dovedesc numeroasele academii şi cursuri particulare de *belle arte* organizate în vremea din urmă. Şi probabil că aceste cursuri particulare sunt mult mai serioase decât cele de Stat, de vreme ce, fără a conferi diplome oficiale, ele ispitesc un număr foarte însemnat de elevi.

Zilele acestea s'a mai inaugurat o şcoală, de astădată o şcoală mixtă de gravură, pictură şi arte decorative. Iniţiatorii, conducătorii şi profesorii acestei proaspete instituţii de artă sunt pictorul Riza Propst-Kraid şi gravorul Paul Konrad Hönich.

Grafica de artă îndeosebi trece la noi printr'o mare criză de prestigiu. Toată lumea o socoteşte o artă minoră, când menirea ei este să înobileze textul literar, să-l însufleţească şi să-l complecteze.

E îmbucurător că iniţiativa particulară va încerca să popularizeze meşteşugul grafic printre viitorii artişti. De aci înainte va trebui ca fiecare pictor şi fiecare sculptor să poată executa singur o xilografie, o aquaforte sau o litografie, pentruca ilustrarea cărţilor să devină şi la noi o artă actuală şi căutată.

H. BLAZIAN

Cântec pentru dincolo

...Şi-atunci, când primăvara îşi va purcede paşii,
Prin codrii şi pe câmpuri brăzdate larg de pluguri:
Pe groapa mea umilă vor creşte toporaşii
Şi'n crengile sucite, puzderie de muguri.
Cu pene de lumină, zburda-vor vânturi albe,
Printre cireşii tineri cu gâtul plin de salbe.
Iar gureşele vrăbii se vor sfădi, buluc,
Pe cruci, prin pomi, pe lespezi, pe gardul cu uluc.

Eu voi dormi. Somn negru şi fără deşteptare.
Din lutul meu păianjeni se vor târî la soare.
Iar pălălaia ierbii pe muşunoaie 'nguste,
Va scânteia cu salturi sonore de lăcuste,
Şi ca o frunză vie dintr'un ciudat copac,
Din coaja veşniciei va roade un brotac.

Deasupra-mi melcii vremii vor luneca alin,
Căci nu va fi 'ntristare şi nu va fi suspin.
Cu umbra blândei tihne de care, suflet, dor ni-i,
In şerpi de ramuri curse aplece-se-vor cornii.
Chiciurele luminii în zumzet de parfum,
Cu viaţa mână 'n mână va ştrengări pe drum.
Cu umedele-ţi buze vei săruta, lucernă,
Obrazul lunii, galben de horbotă eternă.
Ea va umbla desculţă prin iazuri şi pe culmi,
Sau ca un rod năpraznic va spânzura prin ulmi.
Va tresări ţărâna-mi, din beznele străine,
Când strania-i lăută cânta-va pentru mine.

Căci zăvorit subt huma vâscoasă din afund,
De-acolo din sicriul apăsător şi scund,
Voi auzi — de asta nu vă miraţi prietini —
Cum vântul dă acorduri chitarelor din cetini,
Cum plopii dela poartă şoptesc cu zarea largă
Şi clopotele lumii din deal în deal aleargă.
Cum zborul şi-l răsfaţă şi trece primul flutur,
Deasupra gropii unde eu pulberea mi-o scutur
Şi gândurile mele se'mprăştie din trup,
Ca roiul de albine din sfărâmatul stup.
Şi totuşi mai văd încă şi încă mai aud,
Când florile se 'nclină pe lujerul lor crud.

De-acolo din adâncuri, cu un suprem avânt,
Eu braţele le-aş scoate din noapte şi pământ,
Să prind pentru o clipă, c'o ultimă 'ncordare,
In pumnii mei de oase un asfinţit de soare.

Mi-oi aminti, acolo, de viaţa mea întreagă.
De fata ce pe vremuri mi-a fost aşa de dragă,
Şi-acum o am alături, deşi demult e moartă,
De aş întinde mâna spre ea, în adevăr
I-aş mângâia pustiul şuviţelor de păr.
Şi locul unde ochii i-au fost şi fruntea spartă.
Cum mâna 'nţepenită nu se va da mişcată,
Ii voi vorbi, căci morţii nu uită să vorbească,
De prima sărutare din gura ei furată,
De primul somn alături în viaţa pământească
Şi să-mi răspundă dacă mai poate să iubească...
Ea va zâmbi, pesemne, cu dinţii ştirbi şi goi,
Prin rumeguşul tainei căzute peste noi:
Va atârna o zdreanţă ce 'nvăluia grumajii,
Şopârlele-or să umble pe unde-au fost obrajii,
Şi numai în sicriul dărăpănat şi vechi,
I-or străluci cerceii căzuţi dela urechi...

GEORGE LESNEA

O călătorie de douăzeci şi una de zile

Ador hărţile şi le deplâng. Locul ce-l ocupă în erarhia grafică e meschin şi ridicul: în şcoală gogoriţă la ora de geografie, iar mai târziu simplu material informativ. De ce m'aşi entuziasma în faţa unei cărţi cu poze de valoare echivocă, şi n'aşi gusta castaniul munţilor, verdele şesului, albastrul apelor? Nimic nu egalează încântarea ce o simt atunci când îmi plimb în voie arătătorul pe acest petec colorat, din Rio de Janeiro în Cuba sau din Kamciatka în Honolulu.

Iar acum, cu harta Austriei pe genunchi, şi legănată ritmic în mersul trenului, o căldură binefăcătoare îmi năpădeşte fiinţa: privesc petecul brun-violet presărat de slove rare şi simetrice (SALZKAMMERGUT) şi însfârşit mă dumiresc: culoarea aceasta sugerează minunat şocolata, un aliment care îmi evocă vremuri atât de depărtate încât, de câte ori zăresc în vitrina unei băcănii umilul pacheţel cu anvelopa decolorată, mi se umezesc ochii.

De la o vreme, Dunărea ne conduce întocmai ca acei prieteni care fug după tren dându-ne iluzia că vin cu noi. Desigur că mi-aşi îmbogăţi cunoştinţele dacă oridecâteori se iveşte ici o fortăreaţă colo un castel, dincoace o mânăstire, aşi da buzna în maldărul de prospecte spre a culege informaţii: prefer însă să urmăresc peisajele care fug şi se înfig totuş în creer.

— *Pö-ö-chlarn,* — strigă conductorul.

O, acest nume metalic, evocator de pinteni, zale şi coif! Aci îşi avea blonda şi nefericita Krimhilda pe viteazul ei aliat Rüdeger de Bechlarn.

In Attnang-Puchheim părăsim trenul, care pleacă spre Salzburg, pentru ca un altul electric să ne lase peste jumătate de oră în Gmunden. Peisajul e lin şi calm, o trăsură arhaică ne transportă domol prin acest sătuleţ care aminteşte atât de bine pânzele lui Franz von Deffregger: uliţi întortochiate, când la deal când la vale; căsuţe tiroleze cu obloane albastre, ţărani cu pipă, purtând pălăriuţe de postav verde cu pană într'o parte.

Iată şi lacul Traun! La ora asta soarele s'a pitit de mult în dosul munţilor, iar trena razelor nu continuă să se mai răsfeţe pe firmament ca în orice asfinţit banal, ci, transformându-se într'o pulbere liliachie, pudrează zbârciturile stâncilor. Unde e pictorul în stare să aplice pe pânză cu ajutorul culorilor sintetice asemenea efecte? Dacă aşi fi un ziar American i-aşi da ca premiu cel mai scump automobil, o Americană tânără, frumoasă şi bogată, o vilă la Gmunden, scutire de impozite şi pilule pentru menţinerea siluetei.

A doua zi lacul e magnific. Aşa trebue să fi fost unda care a dat naştere Afroditei. Oare toţi aceşti băeţaşi pe ea o aşteaptă cu ochiul ţintă la apă? O, nu! E mulţimea de amatori pescari care scot la fiecare peştişor de trei cm. jum. câte o exclamaţie sălbatecă.

Esplanada însorită îşi poartă răbdător furnicarul de oameni. Ziua e atât de frumoasă! Cerul n'are nici o intenţie rea, trebue să dăm ascultare invitaţiei bătrânului barcagiu; şi nava alunecă timidă şi uşoară ca un gând nemărturisit. Malurile tivesc lacul în amfiteatru. Catifeaua livezilor se anină pe dealuri, iar vilele par grăunţi de mozaic azvârliţi de o mână indiferentă.

Sunt numai pe jumătate atentă la ceeace debitează barcagiul improvizat în ghid. Aci fiecare e dispus să-ţi furnizeze material informativ: fetiţa de zece ani, şoferul, taxatorul de tramvai şi îngrijitoarea de la W. C.! Privesc pe acest moşulică: câte n'a văzut el! Ce greu trebue să se acomodeze cu vremea noastră de tranziţie; ce minunate trebue să i se pară vremile trecute, cu prinţi şi archiduci, cu fastul menit să orbească sufletele simpliste şi candide.

Pe o insuliţă, în mijlocul lacului, castelul Orth. Un membru al fostei familii imperiale, sufocat de jugul protocolar, se însură cu burgheza inimii sale, instalându-se în acest edificiu care-i poartă numele. Datând încă de pe la 1100, castelul fusese înainte reşedinţă inchizitorială. Mai există şi azi camera de tortură şi turnul foamei. Mă cutremur gândindu-mă la lunga evoluţie prin care a trecut omul spre a ajunge aci, şi prin câte etape se va mai opri până să poată privi dela înălţimi senine timpurile prin care trecem acum.

Soarele scuipă foc şi biata mea epidermă trece prin toate nuanţele roşului. Iată acum, la o cotitură, o splendidă plajă. Invidiez mulţimea gălăgioasă şi umedă căreia nu-i pasă de căldură! Dar ce e? Luciul a devenit plumburiu, şi mai încolo, spre mal, măsliniu. Un nor s'a ivit în preajma soarelui, şi barcagiul prevesteşte schimbarea vremii. Intr'adevăr, abea avem timp să atingem ţărmul şi nourii violeţi scapără scântei.

Ce macabru e lacul pe ploaie! O massă de metal, înconjurată de munţi impenetrabili, săgetată de fire dese, dese şi albe.

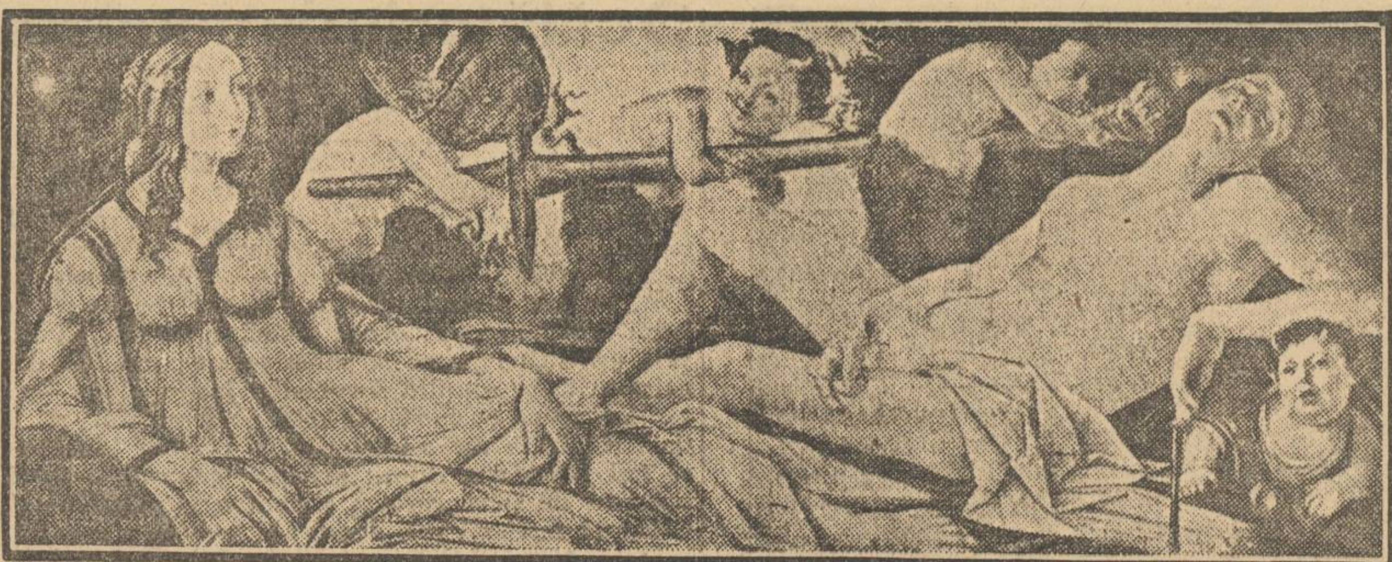
Stau la fereastra camerei de hotel: *faute de mieux* analizez interiorul: dulapul acesta corespunde desigur epocii în care bunica şi-a celebrat logodna; are o crăpătură în partea de nord-vest şi tremură de parcă ar vrea să facă temeneli când treci pe lângă el. Patul fiind din fier, exclude crăpăturile şi scârţâie numai atunci când somnul e mai dulce. Mai lipsesc în acest decor un ceas cu cuc şi o icoană a Sfintei Fecioare. De ce oare această obsesie religioasă la tot pasul? Ce amar a avut să-şi înece acest popor în numeroasele biserici?

Dau fuga în hall să vedem ce-mi poate oferi spre a-mi alunga plictiseala. Inghit toate revistele din ultimii doi ani, trag cu urechea la diversele convorbiri ce se nasc moarte şi termin într'un căscat prelung. Am impresia că hotelierul ar fi dispus să acorde 50.000 schillingi aceluia care ar putea opri ploaia la comandă. Până la această dată însă, disperarea mea ar putea lua proporţii uriaşe, de-aceia mă hotărăsc să iau drumul spre Salzburg, în căutarea altor frumuseţi şi a unei vremi mai bune.

MARR.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

BICIUL FURIILOR

Când frumoasa fiică a lui Antoniu Piul, strălucita şi mândra Faustină, părăsi vila ascunsă între ramurile castanilor în floare, Hesperos schinteia de mult pe cerul albastru şi limpede. Era o seară caldă şi plină de taine. Sandalele purpurii ale împărătesei făceau să scârţâe uşor nisipul cel mărunt al aleilor.

Laurii şi castanii îşi scuturau florile lor peste vestmântul fluturând al celei mai delicioase femei a Romei.

Dintr'o fântână ţâşnitoare, în mijlocul unui boschet de liliac şi iasomie, picurau într'o cadenţă melodioasă, stropi strălucitori. La marginea fântânei bustul unui Pan îşi profila albeaţa printre frunzele verzi. Pe chipul zeului cu barbă ascuţită de ţap şi cu buze sensuale, încremenise de-apururi o ironie obraznică şi sfidătoare. Faustina trecu grăbită şi se îndreptă spre eşirea parcului. Aci, ascunsă sub tufişul unor arbuşti sălbateci, aştepta o lectică. Era simplă, fără nici o podoabă şi nimeni, văzând-o trecând, n'ar fi bănuit că ea purta pe stăpâna atotputernică a lumii. Faustina se opri o clipă, închise cu grije portiţa ascunsă în gardul viu al parcului şi şopti un ordin scurt. Atunci, apărură ca dintr'un cadru nevăzut, patru sclavi nubieni. Spetele lor goale lăsau să se reliefeze musculatura puternică. Fără nici un cuvânt, ca nişte câni supuşi, braţele lor vânjoase apucară mânerele lecticei şi ei se pregătiră de plecare. Faustina luă loc pe scaunul căptuşit cu perne moi de mătase, se învălui cu o manta uşoară ce-i acoperi tot trupul dela cap până la picioare şi şopti: Pergite ! Sclavii ridicară litiera cu uşurinţă şi porniră în pas repede pe un drum îngust, mărginit de o parte şi de alta de plopi nalţi şi subţiri.

Pe pernele moi, împărăteasa visa. In legănatul molcom i se desena în linii clare scena care avusese loc câteva clipe mai înainte. Vedea aevea chipul brun, cu ochi scânteietori sub sprâncene mari şi arcate, al tânărului sirian pe care-l îmbrăţişase în spasmuri de voluptate nespusă şi-i simţea par'că şi acum pe buze focul aprins al sărutărilor lui. Cum o strânsese de pătimaş în braţele-i elastice, dar tari ca oţelul !... Intreg trupul o durea de aceste strânsori. Pe faţă-i par'că bătea şi acum, ca un vânt de frică năbuşitor, adierea răsuflării lui. Ce beţie a supremei plăceri în care toate simţurile vibraseră sub exaltarea unei dorinţi unice ! Faustina se cutremură sub fiorul amintitor al acestei beţii. Cât mulţumea acum credincioasei Proselene care adusese într'o dimineaţă, ca din întâmplare, pe acest tânăr asiatic în faţa privirilor ei... Era în grădina vilei sale dela Lanuvium, când bătrâna îl înfăţişase, recomandându-l ca isteţ grădinar. Ştia să planteze flori minunate care se încolăceau în ghirlande artistice pe arbuşti exotici, ştia să facă straturi multicolore de nisip şi pietriş pe care să se întindă în etaje iarba cea verde şi grasă, ştia... Dar ce ştia mai bine, ghiciseră privirile Faustinei care, ca o maestră neîntrecută, preţuise dintr'odată chipul brun cu ochii arzători, cu buzele roşii şi sensuale şi trupul flexibil, dar puternic ca al unui palmier mlădios de pe malul Orontelui.

— Să fie binevenit, Proselene, grăise Faustina şi Sirianul cu o privire înflăcărată, plină de zeeşti făgăduinţi, mulţumise împărătesei pentru buna-i primire. De-atunci, zile de-arândul, când amiaza călduroasă gonea toată lumea în umbra odihnitoare a iatacurilor, Faustina pornea în lectica-i simplă spre vila ascunsă şi tăinuită dela marginea Romei.

Acolo, în camera răcoroasă, sub reflexul pereţilor de marmură, pe patu-i de abanos cu chipuri de Cupidoni lucrate în fildeş, împărăteasa, ca o Venus impudică, sorbea cu nesaţ sărutările arzătoare ale tânărului grădinar. Ce beţie, ce încântare, ce plăcere ne mai gustată ! Dintre toate iubirile ei, nici una n'o încântase până acum ca aceasta. De aceia, ori de câte ori se întorcea seara târziu în cubiculu-i de pe Palatin, Faustina chema pe Proselene, o mângâia, o săruta ca pe o mamă iubită şi-i dădea drumul încărcată de daruri scumpe. Cine ar fi putut crede că blazata Faustina, care-şi credea de mult nervii tociţi de atâtea dragosti trecătoare, va mai putea găsi o iubire care să o reînvie, să-i dea puteri noi şi să o recheme la viaţă, cum chiamă un vânt cald şi binefăcător vegetaţia aproape pierită a unui ţinut bântuit de ger.

Aşa visa în seara aceea împărăteasa celui mai puternic imperiu fără să se gândească la norii grei care începeau să se ridice ameninţători din toate părţile asupră-i. Ce o preocupa pe ea că în Răsărit printre legiunile lui Avidius Cassius începuse să bată vântul răzvrătirii? Ce-i păsa ei că la Dunăre aveau să se arate în curând ca lăcustele nimicitoare hordele Marcomanilor, Quazilor şi a atâtor altor barbari întruniţi să distrugă pentru totdeauna imperiul roman ? De ce să se îngrijească, oridecâteori auzea sunându-i în urechi bârfelile mulţimii care critica şi-şi bătea joc de filosofii adunaţi în jurul împăratului ? De ce să se întristeze, când ironiile atingeau chiar pe soţu-i însuşi ?

Jos cu baba filosoafă! se strigase adesea pe străzile Romei. Să ne lase în pace cu cetele-i de filosofi bărboşi, murdari şi obraznici!

Impărăteasa auzise adesea aceste strigăte, dar nu le dase niciodată vreo atenţie. Ce-i păsa ei la urma urmei? Fastul domniei îi plăcea, deşi o plictisea uneori. Politica nu o atrăsese niciodată şi râdea adesea de prostia Agripinei care începuse să se amestece în guvernarea lui Nero. De filosofi îşi bătea joc la fel cu mulţimea. Mai ales pe stoici îi ironiza şi-i ura. In deosebi, pe Iunius Rusticus dascălul şi prietenul cel mai de-aproape al lui Marc Aureliu nu putuse să-l sufere dela început.

Pe retorul Fronto, alt prieten şi fost dascăl al împăratului, îl dispreţuia profund.

— Nu ştiu ce plăcere, îşi zicea ea, găseşte acest Marcus în tovărăşia unor făuritori de nimicuri, plini de vorbe goale, de vanitate şi de prostie. Ce păcat de el, că înzestrat cu toate darurile pe care le-au dat zeii unui om pentru a putea fi fericit, nu ştie să profite de viaţă... Ce plicticos mi-a fost totdeauna acest om pe care tatăl meu mi l-a hărăzit ca soţ ! De câte ori sunt silită să-l îmbrăţişez, strâng în braţe par'că o statue. Ah ! ochii lui obosiţi de vegheri şi griji, cum mă înspăimântă totdeauna, când caută iubitori spre mine!

Nu-l pot iubi, nu-l pot iubi niciodată !...

Când lectica se opri în dreptul unei portiţe ascunse din dosul palatului, Faustina se coborî grăbită şi se făcu nevăzută ca o umbră uşoară prin galeriile ce duceau spre apartamentul ei. Aci o aştepta o societate curioasă. In camera de primire, pe un jeţ acoperit cu piei de leopard stătea tolănit alene Lucius Verus, tovarăşul de domnie al împăratului şi viitoru-i ginere. La picioare-i, pe un scăunel căptuşit cu purpură, se alinta gingaşa cântăreaţă Neera. Mâna grasă a lui Lucius Verus mângâia pletele-i blonde, pe când asculta cu atenţie pe doi tineri eleganţi şi parfumaţi care-i povesteau pe întrecute din cronica scandaloasă a oraşului. In dreptul unei mese încărcate cu prăjituri şi băuturi alese, o femeie grasă şi puhavă se îndopa cu lăcomie, părând a nu da nici o atenţie celor din juru-i. Era corintiana Proselene, liberta favorită a Faustinei. Intr'un colţ, ceva mai la o parte, stăteau cufundate într'o convorbire tainică două tinere matroane: prietenele de copilărie ale Faustinei, aproape în veci nedespărţite de ea.

Când împărăteasa apăru pe prag, toţi se ridicară în picioare, afară de Lucius Verus care o salută zâmbitor şi prieteneşte.

— Ave, scumpa noastră Venus Palatină! Fericiţi de-apururi ochii care pot să-ţi contemple minunata-ţi făptură !

Apoi luând un ton mai serios, amestecat cu puţină ironie:

— Am putea şti şi noi, de unde vii la o oră aşa de târzie ?

Faustina îl privi cu îndrăzneală şi fără să clipească.

— Vin dela plimbarea mea obişnuită, ilustre Cezar, spuse ea cu glas liniştit. Tu ştii cât îmi fac de bine plimbările acestea singuratece care mă smulg o clipă din viaţa sgomotoasă a palatului. Aşa mi-a recomandat medicul meu Sostenes şi îi urmez prescripţia.

Lucius Verus râse vesel.

— Văd că ai început să-ţi imiţi soţul. Nu cumva în aceste plimbări singuratice ai început să ai convorbiri cu tine însuţi, ca şi el ? Era imposibil ca în această curte filosofizată să nu te molipseşti şi tu de boala generală.

Faustina zâmbi cu dispreţ.

— O nu, să nu crezi asta niciodată. Eu iau viaţa aşa cum e. Când am foame mănânc şi beau din plin ca iubita mea Proselene, când vreau să mă distrez, ciripesc cum ciripesc acum Silvia şi Sabina, prietenele care stau de faţă. Circurile, teatrul, ospeţele şi dansul nu mă plictisesc niciodată. Dar la rându-mi te întreb, ilustre Cezar, ce te-a făcut să vii la mine la o oră aşa de târzie şi într'o tovărăşie atât de aleasă.

Şi împărăteasa aruncă o privire cam ironică spre cei doi tineri nobili şi spre micuţa Neera care o priveau cu oarecare timiditate.

Faţa lui Lucius Verus se întunecă deodată.

— Ce mă aduce la tine, strălucită domina? ...n'ai ghicit-o până acum? Trebue să fie ceva foarte grav care m'a silit să-mi părăsesc un ospăţ delicios, făcându-mă să viu mai repede ca un Pegas aici.

Pentru a-mi goni puţin urâtul şi grijile pe drum, mi-am luat şi pe aceşti tovarăşi plăcuţi.

Lucius Verus tăcu câteva clipe, oftă îndurerat şi continuă.

— Veşti rele de peste tot. Impăratul mi-a vorbit alaltăeri de primejdii mari care ameninţă imperiul, de războaie grele în Răsărit, de zile triste pline de necazuri. Vai, dece mi-a pus pe cap o coroană care mă apasă greu şi-mi amărăşte viaţa? Ce fericit aş fi trăit ca simplu particular. Nu-i aşa, Quintus? Nu-i aşa, Caius? Nu-i aşa, Neera?

Şi ochii lăcrămoşi şi bulbucaţi ai sensualului craidon priviră cu o jale ridiculă pe toţi cei la care se adresa.

— Da, da, urmă el, vom trăi zile grele, aşa mi-a spus împăratul. Dar eu tot nu-l cred... Să fiu silit să schimb viaţa din Roma cu cea din lagăr? Să ascult, în locul cântecului Neerei, sunetul ascuţit al trâmbiţei de război? Să îndur oboselile marşurilor şi primejdiile bătăliilor?

Ah, Faustina, Faustina, ar fi grozav!

Şi acoperindu-şi faţa cu mânile Cezarul isbucni într'un plâns sgomotos. Impărăteasa îl privi cu o milă comică.

— Linişteşte-te, iubite Cezar, şi nu lua lucrurile aşa de tragic. Imi faci impresia mimului Oreste care se jeleşte pe scenă în orice clipă şi din nimic.

Lucius Verus ridică din nou capul şi privi liniştit spre Faustina.

— Te rog mult, vorbeşte cu Marc Aureliu. Ţie îţi va spune tot adevărul, dacă e vreo primejdie serioasă sau nu. Vorbeşte-i, te implor şi trimete-mi câteva rânduri, ca să mă liniştesc şi eu. De aceia am venit şi acum te las. Ocrotească-te zeii pe tine şi pe noi toţi! Haide, Quintus, haide, Caius, haide, Neera.

Şi rezemându-se pe umerii delicaţi ai cântăreţei, Lucius Verus ieşi cu paşi şovăitori, urmat de cei doi tineri. După plecarea lui, Faustina isbucni într'un râs sgomotos.

— Veniţi mai aproape, scumpele mele muze dătătoare de lină inspiraţie, grăi ea către prietenele sale.

Silvia şi Sabina îmbrăţişară pe împărăteasca lor amică, pe când aceasta şoptea blând către diabetica Proselene.

— Mănâncă şi bea în linişte, scumpa mea.

Apoi continuă adresându-se din nou către prietene:

— Ce mai e nou prin Roma? Şi fără a mai aştepta răspuns le luă de braţ şi porni cu ele spre tricliniu-i particular.

Aci, întinse pe paturile de purpură, în faţa mâncărilor — care fumegau pe talgere de argint şi a cupelor de cristal în care scânteiau vinurile aurii, împărăteasa după ce goni pe sclavii care roiau în jur, isbucni din nou în râs.

— Ce ziceţi despre tovarăşul de domnie al soţului meu? Parcă-i Babas, nerodul pe care Seneca îl pusese să însoţească pe Claudius în călătoria-i de veci. Aşa-i că sunt potriviţi? Babas şi tâmpitul Claudius: Lucius Verus şi Marc Aureliu?...

Prietenele râseră înveselite.

— Am să te rog ceva, Faustina, zise Silvia rozând cu plăcere dintr'o aripă de rechin arsă până la scrum. Tu cunoşti pe protejatul meu Seleucus, şi ştii cât îl admir, când apare în circ ca să-şi conducă la întrecere carul lui măestru. Ei bine, îţi implor o mică favoare pentru acest Automedon şi anume: mâne la marea serbare de întrecere de care, să dai ordin rivalului său Carpophorus să nu apară deloc în arenă.

— Admis, grăi împărăteasa, sorbind dintr'o cupă de Falern. Şi tu, Sabina?

— Eu, grăi cealaltă roşind puţin, nu am să-ţi cer nimic.

Impărăteasa o sărută pe frunte.

— Tu eşti totdeauna modestă, mica mea Sabina. Se cunoaşte că iubitul tău e un poet care te plimbă pe plaiurile Olimpului şi te adapă cu apa limpede a Hipocrenei. Până una-alta, soarbe şi din vinurile noastre care în tot cazul, inspiră tot aşa de bine ca şi apa din isvorul muzelor. Şi acum să ne coborîm de-abinelea pe pământ şi să ne bucurăm, cum zicea Horaţiu, de clipa de faţă. Carpe diem, draga mea, carpe diem!

Şi ciripind vesel prietenele se delectară îndelung din bunătăţile ospăţului şi din cancanurile Romei. Când târziu de tot, Faustina se întoarse în iatacu-i de culcare era veselă şi bine dispusă. Glumi cu sclavele care o desbrăcară şi îi făcură toaleta de culcare, le dete drumul la toate şi se întinse cu plăcere pe patul moale şi comod.

— Pe zei, n'am pierdut o zi! îşi şopti ea mulţumită. Vino, somnule, de m'adoarme în legănatul dulce al aripilor tale!

Dar somnul nu veni şi împărăteasa începu să se svârcolească cu ciudă pe pernele cele moi. Stoluri de gânduri porniră să-i copleşească mintea, întocmai cum norii copleşesc un cer senin de toamnă. Impărăteasa începu să-şi depene firul amintirilor care se îmbulzeau una după alta în mintea ei. Ca niciodată ele îi răscoliră trecutul copilăriei şi al primei tinereţi. Zilele dela începutul căsniciei cu Marc Aureliu se înfăţişară clare şi limpezi. Chipul împăratului filosof îi apărea mereu şi o obseda ca un vis urât!

— Fugi, fugi, nu te-am iubit niciodată! şopti ea svârcolindu-se pe pat. Cu cât mă iubeşti şi mă adori mai mult, cu atât îmi displaci mai profund. Dece eşti atâta de naiv şi de fad? Ah, iubitul meu sirian, apari din nou şi goneşte-mi pe acest plicticos filosof care mă persecută acum cu apariţia lui nedorită.

Dar oacheşul chip al frumosului grădinar se încăpăţână şi nu apăru de loc.

In schimb faţa bărboasă şi palidă a lui Marc Aureliu stătea mereu neclintită înaintea ochilor împărătesei. Faustina se necăji, începu să murmure şi la urmă se hotărî să aprindă lampa. Uleiul cel aromat sfârâi uşor şi la lumina lui împărăteasa încercă să citească. Dintr'o cista care se afla la picioarele patului luă din întâmplare un mic sul. Il desfăcu încet, dar îl aruncă furioasă: era tratatul lui Seneca „De vita beata".

— Iar filosofie stoică, iar virtute seacă, iar vorbărie, scrâşni ea şi stinse din nou lampa. Acum, prin perdelele uşoare, pătrundeau razele albe ale lunei. In lumina lor moale apăru iar umbra lui Marc Aureliu. Intindea braţe iubitoare spre ea şi-i zâmbea aşa de blând şi de trist!

Impărăteasa se înfurie la culme:

— Tot tu? strigă ea, şi-şi acoperi faţa cu mânile. Ce vraje te împinge azi mereu înaintea mea? La urmă chinuită şi ca scoasă din minţi, Faustina se ridică din pat şi începu să se plimbe nervoasă prin iatac.

— Filosofia ta diabolică a găsit poate vreun mijloc de a mă chinui astfel cu chipul tău desgustător. Să nu crezi însă că fiica lui Antoniu Piul nu va găsi curajul să-ţi spună pe faţă dispreţul ei. Da, de mult vroiam s'o fac. Iţi voi spune chiar acum, negustor de vorbe goale, că nu te-am iubit niciodată. Iţi voi cere libertatea de a trăi, cum îmi place, departe de curtea ta plicticoasă şi stupidă.

Cu un gest violent Faustina îşi puse un vestmânt peste umerii albi ca zăpada, îşi aruncă păru-i blond care căzu în unde bogate peste spate-i şi cu picioarele goale porni spre iatacul împăratului. Pe coridoare tăinuite şi printre sclavi somnoroşi care i se închinau uimiţi, împărăteasa ajunse înaintea unei perdele care acoperea deschizătura unei camere simple. O lumină slabă străbătea printre marginile perdelei. Nici un sgomot, nici o şoaptă. Inainte de a intra, Faustina privi pe furiş înăuntru. In faţa unei mese încărcate cu papyrusuri şi tăbliţe ceruite stătea împăratul. Lumina lămpii cădea pe faţa-i serioasă şi palidă şi o cută adâncă i se săpase în mijlocul frunţii nalte şi expresive. Impăratul stătea gânditor. Ochi-i obosiţi dar blânzi i se pierdeau în vag. Faustina îl privi din ce în ce mai curioasă şi din ce în ce furia şi necazul îi scăzură ca prin farmec. Ca niciodată chipul soţului său îi apăru înconjurat de un nimb luminos care o făcu să se cutremure deodată cuprinsă de respect. Iată-l pe iubitorul de oameni, iată-l pe acela care ducea pe umerii săi slabi povara uriaşă a unui întreg imperiu! Desigur că socoteşte acum clipele zilei trăite. Cât bine a putut să facă, cu cât a putut uşura nevoile supuşilor şi semenilor săi. Pe când ea?... Ea socotise sărutările neruşinate ale unui grădinar asiatic, cancanurile scandaloase ale Romei şi-şi nesocotise mereu soţul şi copiii!... Ce măreţ i se părea acum el şi ce josnică şi nemernică părea ea!

Un văl parcă îi căzu de pe faţă şi văzu pentru prima oară tot pustiul şi ruşinea vieţii sale. Impăratul o iubise întotdeauna din tot sufletul, deşi ştia poate toate înşelăciunile ei. Ii dase toată libertatea de care ea se folosise atât de josnic. O considerase întotdeauna ca tovarăşa lui demnă şi mulţumise zeilor de a i-o fi dat ca soaţă. In schimb ea îl batjocorea pe unde putea şi îl ura fără să ştie dece. Ca un adevărat stoic Marc Aureliu răbda toate şi îi erta pe toţi: pe bârfitorii lui, pe ea, soţia uşuratecă, pe fiul lor Commodus, fiara cu chip de om care lângă înţeleptu-i tată, creştea ca spinul otrăvit la umbra crinului. Da, împăratul îi iubea pe toţi şi la toţi căuta să le facă bine. Iar ei?... Ce desgust şi scârbă o cuprinse acum! Tocmai ea, soţia lui adorată, era duşmana-i cea mai aprigă. Cât era de mârşavă şi decăzută!... Venise plină de ură, să-i arunce în faţă dispreţul ei şi acum cât i s'ar fi aruncat de umilită la picioare! In lacrimi i le-ar fi scăldat şi ar fi cerut de mii de ori ertare. Ertare pentru toate batjocurile şi ruşinile ce-i făcuse.

Ca o altă Niobe stătu ea încremenită lângă perdeaua cea grea. Lacrimi amare îi picurau acum pe chipul frumos şi în cele din urmă, cu paşi umiliţi şi şovăitori, se întoarse spre iatacul ei. Pe coridoare cubicularii priviră uimiţi lacrimile pe care ea nu mai căta să şi le ascundă, iar sclavele de lângă iatacu-i auziră în această noapte pentru prima oară pe împărăteasă rugându-se cu glas tare.

—O, zei, iertaţi-mă de purtarea-mi nedemnă faţă de un soţ pe care numai voi ştiţi să-l preţuiţi. O, zei, ce groaznic au început să-mi şuere şerpii Furiilor! Mă căesc amar de cele ce-am săvârşit. Faceţi în bunătatea voastră, o zei, ca această căinţă să nu mă mai părăsească şi ca de-acum nainte să nu mă mai cufund iarăşi în valurile murdare ale unei vieţi de care mă scârbesc.

Şi aceste din urmă cuvinte se înecară într'un plâns sguduitor şi îndurerat... Pentru prima oară Annia Galeria Faustina, mândra şi frumoasa fiică a lui Antoniu Piul, începuse să aibă mustrări de cuget.

I. M. MARINESCU

Primii paşi

Miniaturi

I

Pe urcuş de dâmb
In căuş de rouă
Se închină, — strâmb —
Raze frânte 'n două.

Lacul strânge jar
In căţui de aur;
Valuri ce tresar
Par solzi de balaur,

Se porneşte svon
Prin câmp de mătasă...
Ca dintr'un amvon
Cânt' un cuc pe-o leasă.

II

Ia!... N'auzi nimic?
Prin lan de mohor
Un cosaş calic
Sare 'ntr'un picior.

Cânt pişcat, — sonor —
Picură... pic... pic...
Cântă 'n la minor
Cântăreţ pitic...

Un erete mic
A trecut în sbor
Şi-a tăcut, — chitic —
Bardul zorilor.

MIHAIL ŞERBAN-CRANGU

Sonetele Capitalei Dimineaţa

S'au înodat pe podul de la piaţă
Din patru părţi trăsuri, tramvae, care
Birjari, watmani înjură 'n gura mare,
Şi-un domn sergent le face aprig faţă.

Se 'mping, se trag, se 'ncurcă tot mai tare
Şi tocmai la mijloc o precupeaţă
Intr'un căruţ cu fructe se răsfaţă
Şi dă cu biciu 'n cal nepăsătoare

Dar un camion a luat-o mai de grabă,
Şi ea atunci: eşti chior de bună seamă!
Nu vezi că dai în mine, doamne ia-mă!

Iar pe trotuar mirată stă o babă,
Opreşte-o şcolăriţă ş'o întreabă:
— Da' ce s'a întâmplat acolea? mamă?

BIBY

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Dostoevski şi patima jocului de noroc

Carnetul soţiei sale, Anna Grigorievna

Dostoevski în pribegie prin Europa. — Epilepsie şi sărăcie.—La Ruletă! Patimă şi exasperare.—Regenerarea fizică şi morală.

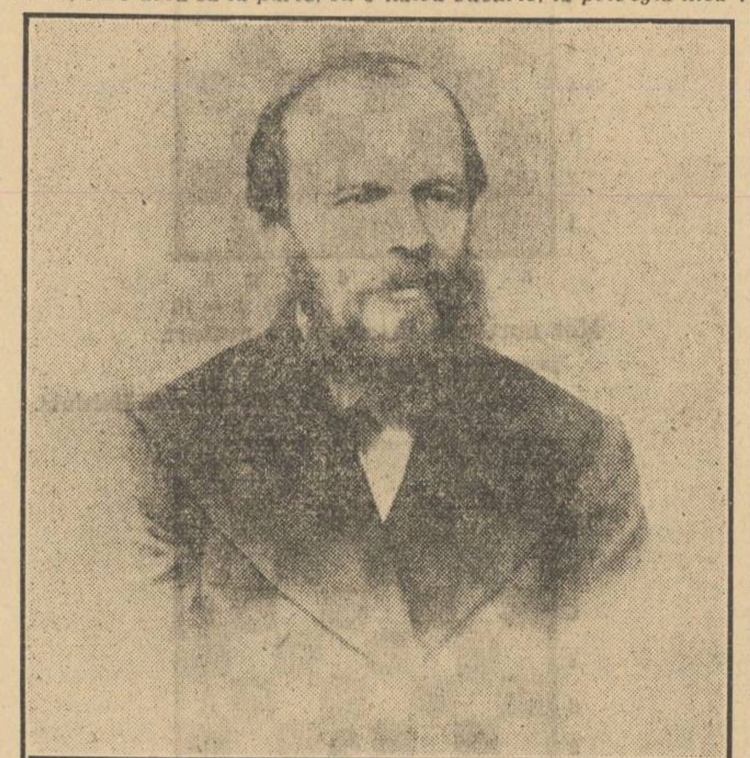
Căsătorit a doua oară, la 15 Februarie 1867, cu tânăra Anna Grigoriewna Snitkin în vârstă de 19 ani, el fiind de 46, Dostoevski, în buna tovărăşie a soţiei sale, părăsi Petersburgul numai după câteva săptămâni, la 14 Aprilie, luând prin Vilna, drumul străinătăţii.

Pleca oare într'un voiaj de nuntă, de agrement sau de studii şi cercetări, pentru a se cultiva prin ţări străine, sau pentru alt scop ori interese personale?

In scrisoarea pe care la 16/28 August, acelaş an, Dostoevski o adresează prietenului său, poetul Apollon Nicolaevici Maikov, el i se destăinueşte arătând rostul acestei involuntare călătorii — un refugiu pentru regenerarea sa fizică şi morală:

„Cunoşti împrejurările şi cauzele plecării mele. Două din aceste cauze sunt esenţiale: mai întâi trebuia să-mi salvez sănătatea şi chiar viaţa. Accesele se repetau în fiece săptămână şi nu mai puteam suporta zdruncinarea nervoasă şi cerebrală. Simţeam într'adevăr că înebunesc şi că surescitarea nervoasă mă scoate din fire.

A doua cauză: creditorii, care nu mai voiau să mă aştepte şi care, în chiar ziua plecării mele, au introdus acţiuni împotriva mea. Nu mai puteam suporta! Am plecat cu moartea în inimă. Nu credeam în străinătate, dimpotrivă, eram convins că străinătatea va avea asupra mea o dezastruoasă înrâurire morală, căci eram singur de tot, fără mijloace, c'o făptură tânără lângă mine, care avea să ia parte, cu o naivă bucurie, la pribegia mea".

F. Dostoevski

Această pribegie tristă o descrie tânăra lui soţie, Anna Dostoevski, de care Dostoevski se îndrăgostise pe când îi stenografia nuvela „Jucătorul". Intr'un „carnet" personal ea şi-a notat zi cu zi calvarul acestei călătorii, în care soţul ei, bolnav şi într'o permanentă surescitare s'a dedat cu totul, la început, patimei jocului la ruletă — patimă de care numai ea l-a tămăduit.

Despre această însetată patimă a jocului care a exaltat pe marele literat ortodox se ocupă scriitorii şi comentatorii săi R. Fülop Miller şi Fr. Einstein (care sub auspiciile lui Dmitri Merejkovski au editat la Muenchen opera complectă a lui Dostoevski într'o ediţie critică) în opera lor „Dostoevski à la Roulette" apărută în colecţia „Les Documents Bleus", scriere bazată pe documente şi scrisori, pe „Carnetul" Annei precum, şi pe scrisorile şi însemnările scriitoarei Paulina Suslova, prietena soţilor Dostoevski.

* * *

După o scurtă oprire la Berlin — oraş ce-i pare rigid şi plicticos, Dostoievski se stabileşte la Dresda. Singur, numai în tovărăşia tinerei sale soţii, el admiră galeriile, obsedat mai cu seamă de „Madona Sixtina", de „Madona" lui Holbein, de celelalte „Madone" celebre, de „Crist şi păstorii" vestitul tablou al lui Anibal Cazacci şi de toate capodoperele religioase ale marilor maeştri.

Frequentează Opera, concertele simfonice, extaziat de muzica lui Beethoven, bibliotecile de lecturi şi de împrumut — nu atît pentru îmbogăţirea cunoştinţelor sau pentru savoarea artistică, ci mai mult pentru regenerarea sufletească. In „Carnetul" ei, Anna Grigorievna notează viaţa pe care o duc amândoi în acest oraş. Zilele ploioase au o puternică înrâurire asupra stării maladive a lui Dostoevski, care, în grija zilei de mâne, începe să-şi caute norocul în jocul de... nenoroc al ruletei.

Aceste însemnări notate ca simple fapte din viaţa casnică a Annei, închid în paginile lor un sguduitor capitol din năvalnica tragedie a lui Dostoevski.

Patima jocului ia proporţii atât de ameninţătoare, încât el nu mai cruţă nici gingăşia, blândeţa şi cuminţenia soţiei, ci o lasă singură zile întregi, nopţi întregi.

Şi numai când nu are cu ce să ponteze, numai în aceste zile el îşi petrece vremea cu Anna, în plimbări şi lecturi. E plin de admiraţie pentru „Mizerabilii" lui V. Hugo, operă pe care o reciteşte cu interes studios, şi pentru romanele lui Dickens şi Flaubert. Participă la 28 Mai 1867 la serviciul religios din biserica rusă, unde preotul rus înalţă rugi spre ceruri, mulţumind Domnului că atentatul împotriva Ţarului Rusiei n'a izbutit, pentrucă, spunea preotul în predica sa, „Domnul e cu noi, popor rus!"

In dimineaţa zilei de 30 Mai Dostoevski are un acces de epilepsie — ceiace înfioară pe Anna, care în însemnările ei notează adânca-i durere şi compătimire pentru sărmanul ei Fedia. Acesta tresare totuşi de bucurie la gândul că ea i-ar putea dărui un copil. Dar Fedia adaogă îndată: „E foarte dureros când ai copii şi n'ai cu ce să-i întreţii şi să-i creşti!" Sărăcia, ca şi boala, îl torturează mereu: „Anuţo dragă, dacă aşi avea bani, întâi mi-aşi plăti datoriile!". El are şi momente de acută gelozie, stăpânit mereu de o furie sălbatecă. La restaurant, văzând pe un domn că priveşte spre masa lor, aşa, din curiozitate, Fedia izbucneşte: „...şi dacă se mai uită încoace, îl pocnesc!"

Dostoevski se simţea „omul cel mai nenorocit din lume!", ceiace făcu pe Anna să-l compare cu „Dandin" al lui Molière şi să-l apostrofeze în glumă, la întoarcerea spre casă:

„Fiodor Dandin, tu l'as voulu!"

* * *

După o şedere de două luni, la 23 Iunie 1867, Dostoevski se stabileşte la Baden-Baden. Aici prinde grozava patimă a ruletei. Vizitează zilnic sala de joc denumită „Conversation". Câştigând la prima şedinţă 250 franci, acest noroc neaşteptat îi e fatal, căci nu se mai desparte de ruletă. Juca mereu şi mereu pierdea, storcând Annei ultima lescae. Dacă uneori câştiga, norocul acesta efemer sporea patima până la exaltare.

Anna notează zi cu zi:

27 Iunie: „Fedia căzu în genunchi, implorându-mă să-i dau două monede de aur. Văzându-l atât de disperat, i-am dat".

28 Iunie: „Fedia a pierdut, explicând că ghinionul se datoreşte faptului că lângă el s'a aşezat un englez straşnic parfumat ceeace l-a enervat peste măsură; din această cauză... a pierdut. A trebuit să-i dau alţi bani pentru joc".

5 Iulie: „Un conflict între Fedia şi un domn înalt şi gras, din cauza locului la masa de joc. Dostoevski auzi, în cursul certei, cuvintele: „Omul acesta caută ceartă. Ar trebui să nu i se mai permită să joace!"

26 Iulie: „Averea noastră toată se rezumă la 20 monede de aur. Fedia a pierdut 17 din ele — am rămas cu trei. Mi-a cerut să-i dau bijuteriile. I-am dat broşa şi cerceii — privindu-le îndelung, ştiind că n'o să le mai revăd, — Fedia a îngenunchiat înaintea mea, mi-a sărutat mânile, pieptul, spunându-mi că nu există pe lume o fiinţă mai bună decât mine. După plecarea lui la joc am plâns mult. In trei ore a pierdut totul".

7 Iulie: „Astăzi Fedia a amanetat veriga noastră de nuntă — şi a câştigat 120 franci la ruletă.

8 Iulie: „Fedia a pierdut azi tot ce a câştigat ieri".

9 Iulie: „Fedia mi-a amanetat azi mantoul pentru 60 franci pe care i-a pierdut la joc".

10 Iulie: „Astăzi a pierdut tot. Am convenit amândoi ca să nu mai joace".

11 Iulie: „Fedia mi-a vândut blana şi cu toată promisiunea de ieri, că nu mai joacă, a pierdut totul".

14 Iulie: „Fedia s'a dus la Iosel Weisman ca să-i vânză hainele. Aproape în genunchi a obţinut 30 franci".

15 Iulie: „Astăzi exact cinci luni dela căsătoria noastră. Fedia e fericit că vom avea un copil".

18 Iulie: „Fedia nu mă iubeşte. Am impresia că n'a iubit niciodată şi că-şi închipue numai că iubeşte, pe când el nici nu e capabil de o iubire leală, căci prea e absorbit de alte idei ca să poată fi captivat de ceva pământesc".

19 Iulie: „Nu mai avem decât doi fiorini. Amanetând nişte haine vechi, am mai obţinut şase fiorini. Fedia a luat doi ca să-i piardă. In absenţa lui am cetit „Crimă şi Pedeapsă". Această lectură a produs asupră-mi o impresie deosebită. Am admirat opera lui Fedia!"

21 Iulie: „Gazda ne-a cerut chiria ce i-o datorăm. I-am spus că aşteptăm bani. Pe lângă asta ne-a mai urcat şi chiria. Deasemenea şi Maria, servitoarea, m'a necăjit. Am plâns. Fedia nu vrea să mă 'nţeleagă şi-mi spune: „Cum poţi plânge pentru asemenea nimicuri?!" El e atât de nervos! Dar nu-i fac nici un

Anna Dostoevski

reproş pentru accesele sale şi pentru tusa lui; nu i-am spus niciodată că sufăr din cauza lui; el însă, când mă vede plângând, e mânios şi spune că-l plictisesc. De ce e atât de egoist?"

28 Iulie: „Fedia a avut azi un alt acces. M'a speriat grozav. Am vrut să-l aşez în pat, dar era prea târziu; l-am sprijinit de patul meu căci nu mai avea putere să se aşeze în pat. In această poziţie el a suportat toate convulsiunile epileptice. După ce au trecut, i-am pus două perne sub cap, pe covor, ca să se odihnească. Când şi-a revenit, a întrebat: „Ce este? Ce s'a întâmplat? Lasă-mă!..." Şi nu mult după aceea mi-a cerut bani pentru joc. Halal jucător, mă gândeam eu, tocmai, în starea asta vrea să câştige!

Seara a avut un nou acces..."

* * *

Zi cu zi Anna Grigorievna îşi notează viaţa tristă pe care o duce aici, în continuă groază de accesele lui Fedia, ameninţată de boala lui şi de patima urîtă şi primejdioasă a jocului. In cumplită lipsă şi sărăcie, el amanetează la Iosel Weisman, toată garderoba sa şi a soţiei — dând ultima lescae la ruletă şi pierzând şi ajutorul bănesc ce-l primeşte Anna de la rudele ei.

In asemenea triste şi dureroase împrejurări au petrecut soţii Dostoevski voiajul lor la Baden-Baden, unde genialul ortodox s'a întâlnit cu Gonciarov şi cu Turgheniev, pe care voia să-i evite, spre a nu fi văzut în starea deprimantă în care se găsea.

Timp de patru ani de zile a pribegit Dostoevski cu soţia sa prin străinătate. In viaţa lui, şi în această epocă de epilepsie, sărăcie şi patimă a jocului, Anna a fost pentru dânsul îngerul salvator — căci după plecarea lor din Baden-Baden, cu tactul blândeţii şi al firii ei plăpânde, îl desobicinueşte de jocul ruletei. Căci cutreerând apoi prin Basel, Geneva, Florenţa, etc, Dostoevski îşi reia activitatea literară, scriind: un studiu literar asupra marelui critic rus Bielinski, apoi romanul „Idiotul" (la 1868) pe care-l publică mai întâi în „Curierul Rus" şi apoi în volum, un studiu asupra „Ateismului" ce-l duce apoi la măreaţa concepţie a romanului său „Fraţii Karamazow".

La 1870 Dostoevski începe să colaboreze la revista „Saria", proectând romanul „Posedaţii", iar în ziua de 8 Iulie 1872, se reîntoarce în patrie, la Petersburg.

Civilizaţia Europei apusene, cum se ştie, n'a avut nici o înrâurire asupra lui. Dimpotrivă. Marele romancier a devenit un apostol fanatic al ortodoxiei ruseşti.

C. SATEANU

Alexandru Lăpuşneanu, proect eminescian

Am putut cred dovedi în diferitele articole risipite că Eminescu concepea pe planuri vaste şi că dacă sănătatea i-ar fi îngăduit nu s'ar fi mulţumit în niciun chip la o operă de poezii minore smulse de împrejurări. Afară de lungul poem *Memento mori*, publicat de mine în *Rom. lit.*, mai găsim în mss. sale un alt lung proect de poem interesant sub toate raporturile şi pe care îl va da publicităţii în curând revista *Viaţa Romînească* sub titlul *Povestea magului călător în stele* (ms. 2259, ff. 52-81).

Trăind de copil în atmosfera teatrului, Eminescu trebuia neapărat să vrea să scrie teatru şi într'adevăr mss. sale conţin numeroase proecte constând în simple enunţări sau în tratări înaintate. Traducerile şi temele sale dovedesc o orientare largă în literatura dramatică şi generală încât la un moment dat îl surprindem pe Eminescu încercând să dramatizeze după *Contes* ale lui La Fontaine, sau după Brantôme o temă veche aflată în Petronius şi Apuleius şi anume *Văduva din Efes.* Despre toate aceste proecte vom vorbi în chip amănunţit la timpul său. Acum ne mărginim să afirmăm că teatrul a fost una din preocupările cele mai trainice ale spiritului eminescian, aşa de trainice încât în epoca maturităţii poetice — după cum arată stilul — se încerca la o dramă istorică *Alexandru Lăpuşneanu,* în care surprindem idei, ritmuri şi mişcări din *Scrisoarea III-a.* Caracterul discursiv şi oratoric al ultimelor poeme eminesciene ne face să bănuim o inspiraţie de spaţiu mare, dramatică, constrânsă prin împrejurări în spaţii înguste.

Felul cum s'au publicat unele proecte eminesciene e lipsit de orice metodă. Scopul esenţial e de a stabili un tablou de toate proectele în baza cărora să se poată face o analiză. A publica un mic fragment izolat fără a vedea că acel fragment e înrudit cu altele din acelaş proect — cum au făcut editorii — e un chip de a dezorienta pe cercetător şi a-l induce în eroare.

Ideea de a dramatiza istoria Moldovei a stăpânit pe Eminescu mereu. Il vedem bunăoară gândindu-se să realizeze unele poveşti în pitoresc voivodal ca în *Cenuşotcă* (ms. 2254, f. 202), ale cărui personagii le transcriem mai jos pentru a se vedea caracterul lor abstract:

Cenuşotcă

PERSOANELE

SOCOL PARVUL (Udrişte)

(Lupu Cocuz) SABAN GLIGA

(Toader) LUPIŞTEANU, fost vornic de poartă şi stăpân pe cetăţuia Moara Cuzganilor.

BOGDANA, CRACIUNA, TUDORA

ALESANDRA)
OXANA (fetele lui.
ZAMFIRA)

ANGHELINA *(Irina)*, numită Cenuşotcă, fata lui Ştefan Murgu fost pârcălab al Cetăţii-Albe, orfană în casă la Toader Lupişteanu.

DAN VOEVOD, fecior domnesc din neamul Muşatin.

(Ştefan din Vânturi cititor de zodii) Isac din Bisericani, cititor de zodii.

PEPELEA, măscăriciu a lui Vodă.

VLADISLAV BZMIEJNIE (?), negustor leah.

HAGI Manuk BALAMUK, negustor arman.

(Leizer Nespopolokontzer, Nespolokowtzer) Avram Nespalat, negustor jidov.

Cât despre *Alex. Lăpuşneanu,* Eminescu medita această piesă din epoca studenţească (ms. 2254, f. 301) după cum vedem:

Din Alexandru Lăpuşneanu s'ar putea face un Makbeth românesc cu întrebuinţarea mai ales în ultimul act a novelei lui Negruzzi.

Act. IV. Scena ult. Alecsandru se roagă să-l călugărească şi apoi moare.

Act. V. 1. Călugărul (Mitropolitul) său un inamic: monolog. A căzut. Espunere.

2. Scularea lui şi ameninţarea că e călugăr.

3. Furia şi declararea ca Domn. Momentul în care vrea să omoare pe D-na şi copilul.

4. Mitropolitul o consilie să pue venin. Ea toarnă tremurând pe când unul face * pumnalul d'asupra ei,

5. Bea: simte moartea viind. Doamna'n spaimă.

6. Când moare boerii-l ţin în sus ca să-i privească murind. Clopotul sună unul *

Actele 1. 2. 3. Usurparea tronului. Luarea în căsătorie a Rucsandei. Tăierea boierilor.

In legătură cu aceasta Eminescu proecta şi alte drame istorice precum arată însemnările:

Doamna Chiajna, Scena din biserică, Doja, Horia, Mira, Iulius Cesar, Mihaiu (cel Mare), O comedie, Anna Movilă, (f. 301).

Felul cum e tratată teza în proectul târziu dovedeşte că Em. se depărtase mult de Negruzzi. Iată începutul scris citeţ ca un lucru definitiv (ms. 2254, f. 203—206).

ALEXANDRU LAPUŞNEANU
VASCAN MOVILĂ
IOSEF VEVERIŢĂ
MOŢOC
IOAN VISTERNIC
BOGDANA
CRACALE CAPOTESCUL, uricar.

VEVERIŢĂ. Vere, ce mai e cu Gruie?
MOVILĂ. Pe cât ştiu e la Hotin;
Turci'l ţin închis acolo pe cuvânt că e hain.
Cum au auzit că Turcii de acum păzesc cetatea
Şi numai pentru oameni, să le ţie direptatea
E un pârcălab acolo... Gruia şi-a eşit din minţi...
Ridicând un pumn de oameni înarmaţi până în dinţi
El se duse drept la paşă... Cine te-a trimis aice
Paşo! — Turcu-atuncea ride. — Domnu vostru, măi voinice!
Domnul? zise Gruie — cine-i ala? Care Domn?*
Domnii legiuiţi ai ţării dorm de vecinicul lor somn
Pe mormintele închise, în locaş întunecos
Noi boieri-am ales Vodă în Moldova pe Hristos
Pârcălabi suntem cu toţii şi ostaşi ai lui Isus
Iar acela care Vornic peste noi cu toţi l'am pus
N'are drept să dea din ţară loc măcar de două palme...
CRACALE. Şi astfel din vorbă'n vorbă au ajuns şi la sudalm...
Şi la harţă sângeroasă... Incepură să se bată
Până n'au rămas ai noştri nici c'o singură săgeată
Apoi se luptară'n săbii, toţi căzură pân' la unul
Prins a fost la urma urmei numai Grue, el nebunul.
VEVERIŢĂ. Ce-au făcut Turcii cu dânsul?
MOVILĂ. — Ştiu eu, vere? Se socoate
Că de viaţă-i să s'atingă după lege nu se poate
Numai Vodă e stăpânul pe viaţă şi pe moarte.
S'auzea că Lăpuşneanu au trimis la ei o carte
Ca să-i deie drumul Turcii... Lor le place viteaz bun
I-ar fi dat în dragă voie, oricât fie de nebun.
MOŢOC.— Ce'ntrebaţi la deal la vale, verişcani ce e cu Gruie?
Intre voi nu este nimeni care poate să v'o spue?
Şi de bietul om vă place să mai faceţi încă glume.
E aici, e mort sărmanul, e pe ceealaltă lume.
Mort, cum mor la noi vitejii, fără drept şi judecată,
Ei! erau mai bune vremuri în Moldova altă dată.
IURG HARBOR. — Cum să nu fi fost mai bine! Ih! Când îmi aduc aminte
Cum i-am fost luat odată pe păgâni pe dinainte
Muhamet stârnise moartea cea stăpână peste stepe
Dedu gând de biruinţă smulgătorilor de cepe...
Pe mări de mulţi plutite, peste ţări înfloritoare
Aruncase lacom, mândru, ochii Asiei tătare
Impăcând cu gând de pradă ale stolurilor certuri
Răsărit-au dintre ele, soare roşu din deşerturi
Pe cetăţile'n ruină, pe oştirile strivite
Peste frunţi încoronate au trecut cu-a lor copite
Ca să'nfigă în faţa lumii semiluna nouei legi
Au surpat două imperii şi pe paisprezece regi
Peste Asia şi Europa el îşi întinsese lanţul.
Ce mai zi înfricoşată când au fost luat Bizanţul
Când pe crucile 'nclinate suna jalnic glasul cobii
Şi pe uliţi în grămadă plângea roabele şi robii
Când din Aghia Sofia n'auzeai cântec de clerici
Ţipetele de muiere resunau doar din biserici
Prin strigări de bucurie. Oardele cele barbare
Inadins făcuse nunta lor păgână în altare
Urlete de biruinţe mestecate cu lung vaier
Cu-ale clopotelor glasuri se amestecau prin aer.
Numai turnurile mute peste sângiurile aceste,
Clocotea întreg oraşul prins de ghiarele pierzării
Şi prin ţipetul mulţimii urlau valurile mării.

La ff. 219—245 găsim cu o scriere aproape indescifrabilă adese, exercitarea şi continuarea proectului. Monologul de mai sus, în vreo două-trei variante, conţine versuri foarte frumoase, înrudite cu cele din *Scrisoare.* Dăm câteva specimene:

Şi pe tronul cel de aur Muhamed stătea cu fal...
Curge sânge din cadavre pe perdelele din sală,

. . . .

Ţara-i supune ţărmii, marea-i supune valul
Şi în Aghia Sofia cu ovăs hrănit-au calul,
Acum stă măreţ şi rece, între suliţi, între darde
Prin ferestile deschise vede oraşul care arde,
Urlete de biruinţă, ale chinurilor vaier
Glas tremurător de clopot se amestecă în aer
I-ajungea l'a lui ureche printre stâlpi înalţi ai scării
Şi prin vaetul mulţimii sună murmurele mării.
Strămutatu-s'a mulţimea, sala naltă e pustie
Muhamed cu sine însuşi, şi învins de grea beţie
Se preumblă singur rece, printre săbii, printre darde
Prin fereşte el priveşte la oraşul care arde
Căci din şapte părţi deodată o Bizanţu'ntreg aprins
Şi din şapte laturi, flacări pe cetate s'a întins
El vedea pe Ienicerii cu turbane şi [cu] suliţi
Şi mulţimea cea robită se 'mpingea vuind pe uliţi
Peste oraş cădea o ploaie de scântei şi de cenuşă
Grinzi cădeau arzând pe drumuri şi cădeau fereşti şi uşă
Urlete de biruinţă în al chinurilor vaer
Glas tremurător de clopot se amesteca prin aer
Trec prin fum şi bălţi de sânge, trec prin stâlpii nalţi ai scării
Şi prin ţipetul mulţimii sună vaetele mării.

(Continuare în pag. VI-a)

Motivul se mai repetă de vreo două ori cu alte imagini strălucite:

Mohamed biruitorul biruit fiind de vin
Pe-un covor e'ntins şi doarme. Câte-odată un suspin
Un sughiţ din piept îi iese. Sala-i mare şi pustie
Pe pământ sunt resturnate mese, vase aurie
Bălţi de sânge pe podele, colo căpăţâni tăiate
Stau cu ochi deschişi în umbră şi cu gâturi sângerate
Iar de stâlpi sunt rezimate arcuri, suliţe şi darde
Prin fereastră se văd flacări: e Bizanţul care arde.

. . . .

Ienicierii şi Spahiii căpăţâne duc în suliţi
Iar mulţimea cea robită se 'mpingea plângând pe uliţi
Peste crucile înclinate sună jalnic glasul cobii
Şi cu sulele deodată sunt mânaţi în urmă robii
Unii sunt legaţi cu brâe şi în lanţuri grele unii
Şi cu mâinile la spate cetluite tot cu funii.
Glas de clopot şi bocire, lungul chinurilor vaer
Cu urlări de biruinţă se amestecă în aer.

. . . .

Mohamed stârnit-au moartea cea stăpână peste stepe
Le-au grăit de biruinţă mulgătorilor de iepe
Peste mări călătorite şi cetăţi înfloritoare
Mohamed aruncă lacom ochii Asiei tătare
Impăcând cu gândul pradei ale triburilor certuri
El răsare peste ele soare roşu din deşerturi
Peste munte, peste râuri, peste holdele stârnite
Peste frunţi încoronate trece-a cailor copite.
Ard cetăţile'ntre ziduri, ard corăbiile'n porturi
Când din loc în loc îşi mută el imperiul de corturi
Ce şi'nfige peste lume semnul nouei sale legi
Au surpat două imperii şi pe paisprezece regi

. . . .

Din altă variantă:
Mohamed dormea, ci visuri negre sufletu-i frământă
El pe frate-său îl vede. Vesel ese din mormânt
Işi arată gâtul: „Vino, vino de sugrumă
Un ucigător de frate şi sugrumător de mumă".
Mohamed atunci tresare „Iarăşi visuri? Visuri? spune *
Cine a crezut în visuri, nu-i cuceritor de lume".

(Va urma)

CRONICA MUZICALĂ

Parsifal la Opera Română

Când am văzut afişele pe străzile Bucureştiului, anunţând reprezentarea ultimei capo d'opere a lui Wagner, am avut impresia că mă găsesc în străinătate.

Parsifal la Operă? De ce nu! George Georgescu a dat dovadă că Opera română poate da orice spectacol complicat şi că personalul artistic al acestei prime instituţii muzicale române este apt pentru a întreprinde manifestări de artă înaltă.

Parsifal are geneza într'o literatură religioasă, care a apărut între 1844 şi 1845 şi care trata viaţa lui Christ. Wagner s'a gândit, concepând pe Parsifal, să opună lui Tristan, cea mai înaltă expresiune a pasiunii omeneşti, contrarul, adică calmul şi abţinerea.

In 1857 Wagner se afla în Sviţera, în apropierea Zürichului, şi asistând la biserică în ziua de Vinerea mare, simţi în sufletul său suspinul expiator al creatorului religiei creştine. Ajuns acasă, el aşternu pe hârtie câteva versuri care rezumă impresia produsă de ceremonia religioasă a Vinerii mari, şi care se găsesc în lucrarea sa în actul al 3-lea.

Wagner, pe la acea epocă, se afla în cea mai mare mizerie şi dacă nu intervenea regele Bavariei, Ludovic al II-lea, poate că azi nu am fi putut admira această operă formidabilă, care este *Parsifal.*

La 1882, în 28 Iulie, *Parsifal* a fost cântat pentru prima oară la Bayreuth.

In această operă Wagner a avut o inovaţie în ce priveşte tablourile: *„decorul, susţine el, reprezintă peisajul; el trebue să fie viu, ca în faţa lui să se poată mişca omul; scena care trebue să reprezinte imaginea vieţii omeneşti, trebue să poată reda perfect imaginea naturii, pentru a se putea astfel înţelege puterea vieţii în care omul se mişcă".*

Urmând acest principiu, Opera română a realizat o montare demnă de toată lauda şi la adăpostul oricărei critici. Arta superioară este pusă în valoare dela primul tablou până la sfârşit. Prin bogăţia costumelor, prin frumuseţea tablourilor, prin excelenta punere în scenă, interpretare şi execuţie, *Parsifal* contribue să consacre şi în ţara noastră gloria celui mai mare compozitor de tragedie muzicală şi nu putem decât felicita pe domnul *George Georgescu* pentru ideea ce a avut, — de a deschide seria spectacolelor Operei române cu această admirabilă sinteză de personagii luate dintr'o lume filosofică, morală şi pioasă.

I. PAL.

„Aş vrea să ştiu"

M. PEKELMANN-Iaşi.

a) Ce tratat elementar de istoria artelor îmi recomandaţi în limba română sau franceză?

Vă recomandăm manualul *„Appollo"* — Histoire générale des arts plastiques — de *Salomon Reinach,* (edit. Hachette-Paris), care cuprinde expusă în mod substanţial în 25 de lecţiuni, întreaga istorie a artelor plastice, dela epoca preistorică până la începutul veacului nostru.

Pentru arta românească recomandăm „Plastica 1931" de H. Blazian, o expunere clară, concisă, sistematică şi însoţită de numeroase ilustraţiuni.

b) Care este caracteristica stilului baroc în arhitectură?

Stilul baroc, care apare pe la sfârşitul veacului al XVI-lea, îşi trage denumirea dela cuvântul „barocco", nume pe care Portughezii obişnuiau să-l dea perlelor de forme neregulate.

Caracteristica esenţială a stilului baroc este preferinţa curbelor în locul liniilor drepte.

Născut din tendinţa spre o fantezie neînfrânată. din căutarea de efecte, uneori în dauna simplicităţii şi a clarităţii, pe care le manifestau operele elevilor lui Michel Angelo, stilul baroc reprezintă un soi de degenerescenţă a artei renaşterii. El se apropie, prin defectele lui, de arta gotică cu caracterul „flamboyant" din veacul al XV.

c) Unde se găseşte celebrul tablou „Cina cea de taină" de Leonardo da Vinci?

In refectoriul bisericei „Santa Maria delle Grazzie" din Milan.

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL REGINA MARIA: „Mătrăguna" 6 tablouri de Siegfried Geyer după romanul lui H.-H. Ewers

Constatăm că sistema reprezentării în serie a pieselor după romane este contagioasă. Pe urmele Teatrului Naţional, iată că şi teatrul Regina Maria reprezintă o transpunere a epicului în dramatic. Se vede treaba că se contează pe lenea cititorului actual de-a urmări rând cu rând un roman şi pe curiozitatea lui totuşi de a se informa asupra romanelor clasice sau moderne.

In ce priveşte „Mătrăguna", mărturisim cá n'am citit romanul lui Ewers. Dacă piesa lui Geyer l-a slujit cu credinţă, n'avem nici un regret. Dar fie că este o relatare fidelă, fie că este o trădare infamă, cum nu cunoaştem romanul, vom judeca piesa în sine.

Un oarecare Frank Braun, care pare că nu vrea să rămână un oarecare, concepe o idee îndrăzneaţă: să creeze o fiinţă artificială. Pentru realizarea ideii lui, Braun se adresează unchiului său, profesorul dr. Ten Brinken. Acesta aduce din stradă în cabinetul lui o prostituată căreia îi face o sarcină artificială cu sămânţa unui criminal decapitat, pentru a naşte fiinţa concepută de nepotul său. Fiinţa care se naşte astfel este o fată excepţional de frumoasă, excepţional de rea şi de fatală. Lipsită de suflet cum este, ea nu cunoaşte dragostea, mila, compasiunea: rece şi indiferentă, îi ucide pe toţi din jurul ei, toţi care s'au îndrăgostit de ea, ucide până şi pe Ten Brinken, despre care ştia că-i e tată. Dar în ultimul tablou, Frank Braun — îndrăgostit şi el de Marta Guna îi destăinueşte felul în care s'a născut, arătându-i că este complect lipsită de suflet. Când Marta Guna află că n'are suflet e cuprinsă de o durere atât de mare, încât se sinucide.

Ideia piesei: Dumnezeu se răzbună pe îndrăzneala ştiinţei care vrea, pe lângă altele, să creeze fiinţe artificiale, încercând astfel să pătrundă marele mister al creaţiunii şi, poate, să ia locul lui Dumnezeu însuşi.

Să ne oprim pas cu pas la această poveste fantastică dramatizată.

Frank Braun vrea să creeze o fiinţă artificială, dar după ce Ten Brinken reuşeşte operaţia, Braun îl întreabă: „Crezi că ceiace faci tu acum e ştiinţă?" — „Fireşte!" e răspunsul. — „Nu, riposteazá Frank Braun, e o întrebare obraznică pe care o pui lui Dumnezeu şi dacă există, îţi va răspunde cum ştie el să răspundă".

Dar parcă ideia era a lui Frank Braun şi dacă se aştepta la un răspuns drastic din partea lui Dumnezeu, de ce a mai încercat realizarea ei?

Pe de altă parte, operaţia pe care o săvârşeşte Ten Brinken, dă oare în chip neapărat naştere unei fiinţe artificiale, cam aşa cum erau roboţii lui Ceapek ori „Golem" al lui Meyrink? Deloc. Operaţia aceasta se chiamă în medicină, sarcină artificială şi este destul de normală, destul de obicinuită, iar copilul născut în felul acesta e foarte normal, nu e nici cataleptic în gesturi, nici funest în acte.

Intrucât însă, autorul face ca Marta Guna să se nască din împreunarea la distanţă, dacă se poate spune, a unei prostituate şi a unui criminal (dece neapărat criminal?), ne e îngăduit să presupunem că fata este puţin anormală, crudă până la complecta nepăsare în faţa sentimentelor îndeobşte înduioşătoare. Dar că ar fi lipsită de suflet, în sensul ştiinţific, nu sentimental, al cuvântului, nu vedem pentruce. Totuşi, acceptăm şi acest lucru: Marta Guna n'are suflet.

Dar atunci dece devine profund tristă, dece este profund impresionată când i se aduce la cunoştinţă acest lucru şi ajunge până la actul sinuciderii? O fiinţă artificială, fără suflet, indiferentă faţă de atâtea tragedii care se petrec în jurul ei, trebuia să rămână de asemenea rece şi nepăsătoare în faţa propriei sale tragedii, pe care numai noi, cei normali şi cu suflet o putem înţelege.

In fondul ei lipsită de logică — fiindcă şi fantasticul are o logică a lui, — această piesă are scene direct penibile, cum este violul unei minore într'o cameră, în culise. Şi dacă ar fi să ne oprim la lucrurile ilogice ale amănuntului, n'am mai isprăvi: se zice că mătrăguna aduce noroc, şi într'adevăr lui Ten Brinken îi aduce bani, dar înainte de a-l ucide pe el însuşi, ucide alţi trei inşi din preajma lui; Marta Guna porneşte nebuneşte cu un şofer pe drumuri primejdioase, şoferul moare în accidentul pare-se voit de dânsa, dar ea se întoarce teafără, nici măcar rănită; Frank Braun care pretinde că e părintele spiritual al acestei femei fatale, e singurul bărbat care-i rezistă şi totuşi o adoră.

Cu toate acestea, recunoaştem că piesa lui Geyer dă prilej unor actori buni să interpreteze câteva roluri interesante.

D. Storin în Ten Brinken a revenit la rolurile care-i convin şi a făcut o creaţie ponderată, caldă, masivă.

Un Frank Braun, apărând din când în când, a fost foarte variat în accente, d. Tony Bulandra.

D-na Maria Sandu, al cărei talent am mai avut prilejul să-l subliniem, a schiţat o principesă isterică de toată savoarea.

Şterşi, insignifianţi, d-nii Finţi şi Etterle.

In ce priveşte debutul d-nei Puica Pauly, vom spune că a fost o încercare nefericită, întrucât rolul dificil al Mătrăgunei nu convine nici mijloacelor, nici genului d-sale. Abia într'o scenă sau alta ne-am putut da seama, fragmentar, că d-na Pauly ar putea face teatru, dacă i s'ar da roluri mai nimerite temperamentului său. Aşteptăm dealtfel cu curiozitate, în viitor, aceste roluri, ca să ne verificăm şi să ne punem la punct părerea despre talentul d-sale, care într'o măsură ne-a dovedit că există.

TEATRUL MARIA VENTURA: „Pasărea de foc" 5 tablouri de L. Zilahy

Dela o vreme ne-am manifestat profunda nemulţumire faţă de criteriul — sau mai degrabă lipsa de criteriu — după care se procedează la alcătuirea repertoriului teatrelor noastre. Nu era— rugăm pe cititor să creadă — nici ţâfna unui critic acru, nici vreo socoteală personală de încheiat cu mai marii teatrelor. Justă ori nejustă, nemulţumirea noastră este absolut sinceră. Căci — ni se pare — nu-i atât de dificil gustul nostru, precât e de frivol gustul celor ce alcătuesc repertoriile.

Mărturisim aceasta din capul locului, ca să nu ni se suspecteze opinia despre piesa lui Zilahy, opinie şi de data asta defavorabilă piesei. „Pasărea de foc" este o lucrare inegală, slabă, cu pretenţia de-a pune o problemă modernă şi nu era vrednică să fie adusă de pe scenele occidentului pe una din scenele autohtone.

Dela prima scenă a tabloului întâiu şi până la cea din urmă a tabloului al patrulea, „Pasărea de foc" este pur şi simplu o dramă poliţistă. Cineva a fost asasinat în primul tablou şi timp de trei tablouri se caută asasinul. Se fac fel de fel de presupuneri care mai de care mai veridice, şi se merge atât de departe cu bănuiala, încât ajungem să ne suspectăm vecinul de fotoliu. In sfârşit, în al cincilea tablou, asasinul e găsit. Dacă ar fi fost găsit la sfârşitului tabloului al patrulea, cel de-al cincilea ar fi fost inutil.

Dl. Zilahy însă vrea să fie un scriitor de idei şi de probleme arzătoare, nu se mulţumeşte cu succesul de o seară, pe care i l-ar aduce interesul ce-l aţâţă în spectatori instrucţia judiciară de pe scenă. Şi aceste idei şi probleme ni le aduce abia în ultimul tablou.

Suntem de părere că o ideie nouă, îndrăzneaţă poate fi prezentată publicului, ca s'o accepte mai uşor, într'o formă convenabilă gusturilor lui frivole.

Că d. Zilahy a găsit de cuviinţă să speculeze slăbiciunea publicului pentru drama poliţistă, ca să-şi poată enunţa, desvolta şi rezolva problemele care îl chinuesc, n'avem nimic de spus. Decât că trebue să vedem problema şi să vedem realizarea.

Un actor cu faimă este ucis în apartamentul său din proprietatea lui Franz von Keller, fost ministru. D-na Elisabeta von Keller, soţia fostului ministru, mărturiseşte—după multe peripeţii, cum se spune—că ea este asasina. Dar judele instructor n'o crede, deşi spectatorii începuseră s'o creadă, şi susţine că d-na von Keller ţine numai să apere pe cineva, luând asupră-şi o crimă pe care n'a comis-o. Intr'adevăr, se dovedeşte — noi mărturisim că n'am prea văzut să se fi dovedit — că fiica d-nei von Keller, Marietta, este adevărata asasină. Marietta a fost amanta şi ucigaşa lui Paul Gabriel, actorul.

Părinţii fetei, obidiţi, se lamentează: „La noi nu te-ai gândit?" Şi fata are un gest de dispreţ, care pare a zice: „Hei-hei, voi nu mă înţelegeţi, eu voiam să mă fac dansatoare, să dansez în ritmul *Pasării de foc* a lui Stravinski, şi el („el" este actorul) şi-a bătut joc de mine şi l-am împuşcat. Nu mă înţelegeţi, fiindcă altfel e generaţia mea". De-aici o discuţie-conflict între părinţi şi copilă.

Nu cunoaştem tainele artei neverosimile, stridentă de atâta falsitate, pe care o posedă d. Zilaby, ca să reproducem toată jena şi stinghereala ce se degajează din acest ultim tablou.

E o dramă poliţistă? Nu credem. Fiindcă d. Zilahy încurcă numai iţele, nu le descurcă convenabil, ba chiar deloc. Şi arta dramei poliţiste stă mai ales în descurcarea acţiunii şi 'n descurcarea ei treptată şi ingenioasă.

E o piesă de idei? Şi mai puţin. Deşi ultimul tablou vrea să ne facă să credem că este, schiţând problema conflictului dintre generaţia antebelică şi cea actuală. Poate crede cineva că Marietta, sportivă, frivolă, isterică şi criminală la 16 ani, aparţine numai generaţiei actuale? Aşa cum a construit-o autorul, punând în socoteala crimei ei un mobil inexistent, neverosimil, credem că nu aparţine niciunei generaţii, fie trecută, fie viitoare. Cât despre impertinenţa şi indiferenţa ei juvenilă, sunt caracteristice oricărei generaţii.

Nici dramă poliţistă, nici piesă de idei; „Pasărea de foc" nu-i nimic, dacă nu punerea pe scenă a conflictului poliţist dintre generaţii şi un spectacol jenant, deşi — pe alocuri — a avut darul să reţină atenţia spectatorului.

Primele două tablouri au dat prilej d-lui Haig Acterian să-şi arate competenţa şi talentul de regisor în toată amploarea. Aceste două tablouri, care se petrec pe o scară şi la picioarele unei scări, au fost atât de pline de viaţă, încât d. Acterian a dovedit că ştie să animeze o scenă. Ni s'a părut totuşi inconsecventă, contrazicătoare preferinţa unora pentru lift, a altora de-a merge pe scară, când se duceau cu toţii la acelaş etaj. Dar aici este — iarăşi — mai mult de vină autorul decât regisorul nostru.

D-na Maria Filotti a avut o bună scenă de desnădejde, când a trebuit să ia apărarea copilei criminale. D. George Vraca, în rolul lui von Keller, pe lângă mască, a avut admirabile treceri dela o gravitate conţinută la un tragism puternic.

In rolul judelui instructor, d. Ciprian a păşit calm, serios, ponderat. Ceiace trebue să remarcăm la acest actor subtil, este naturaleţa gesturilor, a prestanţei şi a accentelor sale.

D-na Sylvia Fulda, într'un rol episodic, a adus o notă de humor veritabil, dealtfel ca şi d-ra Silvia Dumitrescu.

D-ra Tantzi Cocea a avut nenorocul să joace un rol foarte ingrat şi foarte antipatic: Marietta. Nu putem preciza cine e de vină că nu ne-a plăcut această apariţie: actriţa sau rolul.

In genere, dacă piesa e infamă, putem sublinia realizarea scenică, bine condusă şi unitară.

L. SEBASTIAN

SERVIŢI-V DE

Mica Publicitate

a Ziarului „DIMINEAŢA"

DAŢI anunciul astăzi şi mâine veţi avea răspunsul pentru cereri şi oferte de serviciu, închirieri de case. căutări de apartamente, vânzări, hipoteci, etc. etc, Numai cu un anunciu la

Mica Publicitate

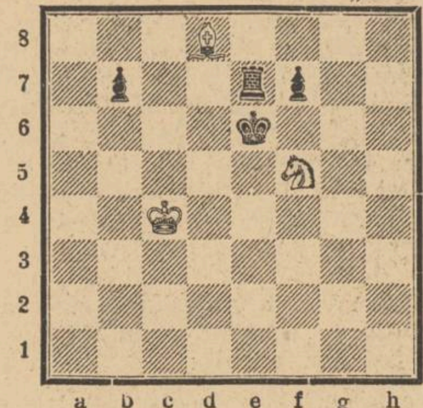
a ziarului „DIMINEAŢA" veţi avea succesul dorit.

Cel mai renumit dar pentru copii este o carte, — iar cea mai nimerită carte pentru cei mici este volumul de versuri „Jucării" de Moş Grigore Sfătosu, apărut în editura „Adevĕrul". Preţul 25 lei.

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 509

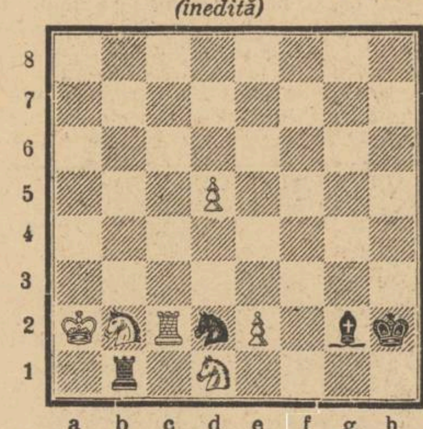
de S. Thau, Bucureşti.
(inedită)
— Dedicată D-lui Dr. L. Lazarus —
Motto : *„Koch"*

3 + 4 = 7
Mat ajutor în 3 mutări.

PROBLEMA No. 512

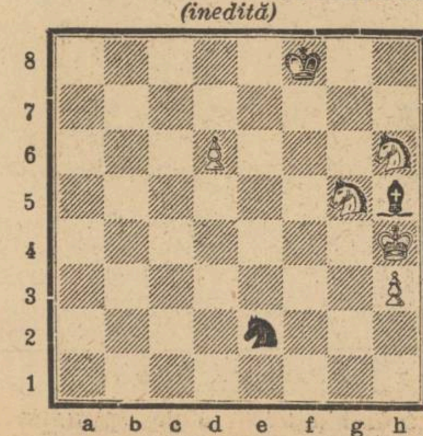
de V. Oniţiu, Sibiu.
(inedită)

6 + 4 = 10
Mat maximal invers în 4 mutări.

PROBLEMA No. 513

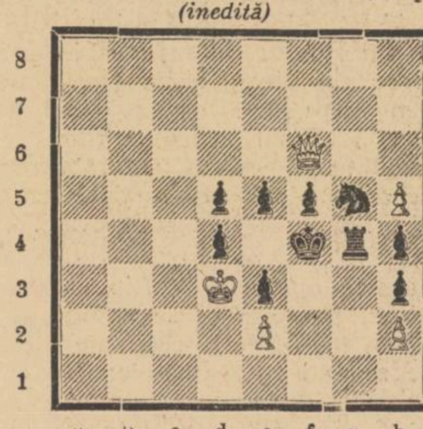
de Pentti Sola, Helsinki.
(inedită)

5 + 3 = 8
Mat ajutor maximal în 3 mutări.
Hilfsmatt in 3 Zügen. Längstzüger!
Alb mută întâi.
Weiss am Zuge.

PROBLEMA No. 514

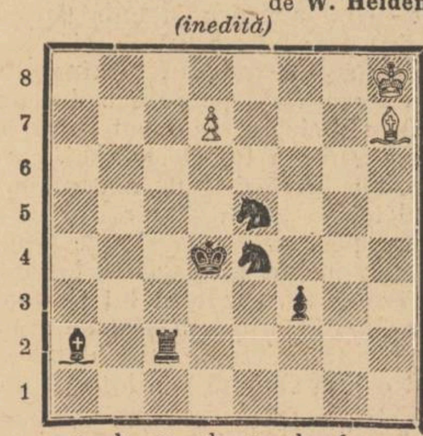
de Dr. F. Seidemann, Teplitz-Schönau.
(inedită)

5 + 10 = 15
Mat ajutor în 2 mutări.

PROBLEMA No 515

de W. Heidenfeld, Berlin.
(inedită)

3 + 6 = 9
Mat ajutor în 2 mutări.

Publicăm din nou problema No. 509 care a apărut greşit în numărul trecut. Termenul pentru trimeterea situaţiei acestei probleme se prelungeşte cu 15 zile.

Wir veröffentlichen das Problem No. 509, welches fehlerhaft erschien, in richtiger Form. Der Termin für die Einsendung der Lösung dieser Aufgabe wird um 15 Tage verlängert.

CORESPONDENŢA

Th. T. Loco. — Am suspendat temporar publicarea partidelor din cauza marelui număr de probleme interesante ce am primit. Vom relua publicarea lor cu începere din numărul viitor. Printre acestea vor figura şi cele mai frumoase şi mai instructive din congresul dela Berna. Dacă voiţi a vă abona la reviste străine, vă recomandăm «Wiener Schachzeitung», Wien IV, Wiedner Hauptstrusse 11 (abonament anual circa 400 lei) şi «L'Echiquier», 274, Avenue Molière, Bruxelles (abonament anual circa 600 lei).

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Cărți și Reviste

SAINT-JOHN PERSE: Anabasis
(In româneşte de Ion Pillat)

Poemul acesta al lui Sain-John Perse, pe care d. Ion Pillat l-a tradus şi l-a publicat la „Cartea Românească", se încadrează perfect în poezia aşa zisă *pură*, de care s'a vorbit atâta în lumea literară franceză, acum câţiva ani. „Anabasis" corespunde exact acestui fel de poezie, care nu vrea să probeze nimic, care se susţine prin ea însăş, justificându-şi existenţa prin simpla frumuseţe gratuită a unei arte subtile, făcută din mister, ciudăţenii imagistice, sonorităţi verbale, sugerări confuze dar puternice, şi care evită orice individualizare, rămânând în cadrul vag şi vast al unei delicioase, şi halucinante visări, voit nelămurită şi aproximativă mereu.

Este o frumuseţe care, pentru a fi gustată, presupune (pe lângă o înclinare iniţială către astfel de plăceri) un exerciţiu şi practică specială. Cititorul obişnuit (adică, de fapt, toată lumea, începând chiar cu adoratorii poeziei pure) vrea, când citeşte, să culeagă din lectură o certitudine pozitivă, să vadă un subiect precis, vrea să i se dovedească ceva, vrea să-şi îmbogăţească sufletul cu o experienţă, să *trăiască* ceeace citeşte. Această înclinare este naturală şi nu se poate desrădăcina.

Impotriva acestei tehnici tradiţionale a lecturii se ridică părerea că nevoia şi căutarea subiectului nu este indispensabilă pentru emoţia estetică. Aici stă toată esenţa poeziei aşa numite moderniste, sau a poeziei pure (deşi, spun unii, nu înseamnă amândouă acelaş lucru, dar aceasta este altă chestie).

Pentru o poezie zămislită după această fomulă (şi, fie zis în treacăt: punctul ei vulnerabil stă tocmai în faptul că este făcută după o formulă) tehnica lecturii trebue să fie alta decât cea tradiţional obişnuită. Atenţia cititorului nu se mai îndreaptă către un subiect. Timpul şi spaţiul nu-şi mai impun cu atâta tărie, în lumea ciudată a acestei poezii, legile lor inexorabile. Totul devine flotant, aproximativ, într'o stare de perfectă disponibilitate sau, cum se spune, de contemplaţie pură. In fond ai faţă de această poezie atitudinea pe care o ai în faţa unui basm. Aşadar, lucrul nu e deloc complicat. Tehnica nouă a lecturii se reduce la un lucru demult cunoscut. Complicaţia e datorită pedanteriei criticii literare. Nu-i prima oară, dealtfel, când se întâmplă aşa ceva.

Dealtfel cele două tehnici pot exista foarte bine împreună corespunzând la două nevoi spirituale, care nu se exclud, ba chiar se complectează armonios una pe alta. Poţi gusta cu egală voluptate „Războiu şi pace" şi cutare poem hermetic al lui Stéphane Mallarmé.

„Anabasis" este creat potrivit acestor consideraţii. E un poem vast, scris într'o proză cadenţată şi armonioasă. E vorba în el de un cuceritor barbar care îşi povesteşte aventurile. Când şi unde s'au întâmplat acestea? In basme nu se întreabă. Toate s'au petrecut pe „celălalt tărîm" acolo unde totul e posibil şi unde „timpul a ieşit din ţâţâni" cum spune în „Hamlet" Shakespeare (ce cumplită imagine „modernistă" la acest poet cu „subiect").

Şi, într'adevăr, basmul e minunat! D. Ion Pillat l-a tradus miraculos de bine, aşa de bine că niciodată nu pare o traducere şi aproape nici nu mai ai curiozitatea să cunoşti originalul. (Aici, doar două observaţii, referindu-se la două mici scăpări din vedere: la pag. 25: „schimbase de înfăţişare" în loc de „îşi schimbase înfăţişarea", franţuzism explicabil, dar care într'o astfel de traducere, impecabilă până la ultimele detalii, nu-şi poate avea locul, — şi, la pag. 26: „Au făcut să ardă un trup, etc.", care iarăş mi se pare forţat. „Au ars" nu era mai bine?)

Dar acestea sunt nimicuri imperceptibile. Rămâne faptul că d. Ion Pillat a transpus dificilul şi subtilul poem a lui Saint-John Perse într'o românească plină de nesfârşite resurse poetice. Singur spune, în prefaţă: „Am încercat crearea în româneşte a unui stil poetic echivalent stilului original, care să păstreze seva autohtonă".

Credem că a izbutit să facă acest lucru. „Anabasis" poate lua loc printre cele mai bune opere poetice *româneşti* din ultimii ani.

AL. A. PHILIPPIDE

THOMAS MANN: Moartea la Veneţia

Scriitorul Aschenbach depăşise vârsta de 50 de ani. Intr'o seară de primăvară, văzând un excursionist, este cuprins de o dorinţă inexplicabilă de a călători. Fără ezitare, pleacă la Veneţia. Dar aici, aerul îi face rău şi vrea să plece. Pierde trenul şi se hotărăşte să rămână înainte în Veneţia, bucuros că va putea vedea şi de aici înainte pe Tadzio, un polonez de vre-o 14 ani, remarcabil prin frumuseţea fizică. Cu încetul, scriitorul vrâstnic şi încercat, care şi-a făcut o faimă de a nega forţa creatoare a sentimentului, se simte îndrăgind din ce în ce mai mult persoana fizică a lui Tadzio.

Veneţia era în acel timp bântuită de holeră, dar lucrul se ţinu în secret.

Când Aschenbach află adevărul, nu mai putu să plece, nevoind să se despartă de chipul lui Tadzio. Mai târziu, Aschenbach e atins de holeră, dar nu-şi dă seama. In ziua când Tadzio pleacă din Veneţia şi-i aruncă o ultimă privire de despărţire, Aschenbach moare pe o bancă la malul mării, zdrobit de boală şi de mâhnirea acestei despărţiri, căreia, simţea de mult că nu-i va mai putea supravieţui.

Roman, sau nuvelă, „Moartea la Veneţia" are o acţiune simplă şi numai un singur personaj.

Tadzio nu ia parte la acţiune, decât ca obiect al pasiunii lui Aschenbach. Ascchenbach e personajul de care ne vom ocupa în mod exclusiv.

In romanul „Tonio Kröger", Thomas Mann a expus conflictul permanent din sufletul unui artist, german prin excelenţă, între elementele burgheze şi înclinaţia sa artistică. Neadaptarea lui Tonio Kröger la mediul său, nu e singurul conflict din sufletul unui artist.

Chiar în caracterul său specific de artist, se dă o luptă ucigătoare între forţele sufleteşti primare şi între raţiune. Conflictul acesta constitue esenţa romanului „Moartea în Veneţia".

Aschenbach a glorificat din tinereţe încă, dominaţia elementului intelectual în toată opera sa. Ori de câte ori i s'a ivit prilejul, a condamnat sentimentalitatea în artă. Singurul element creator pe care l-a cinstit a fost raţiunea. Restul e prejudecată, primitivism.

Aşa a trecut prin viaţă şi a cucerit gloria, sub lumina filosofiei raţionaliste. A iubit adevărul, iar acesta nu a întârziat să i se desvăluiască. Dar, ceeace i-a fost ascuns cincizeci de ani n'a putut să-i fie ascuns întotdeauna. Sentimentul, forţa primitivă a sufletului, s'a răzbunat târziu, dar a dărâmat din temelie toată construcţia raţională a filosofiei. Isvorând din rădăcini adânci ale sufletului, înarmat cu elementele inconştientului, sentimentul a pus stăpânire pe sufletul lui Aschenbach. Şi, acel care o jumătate de veac n'a simţit puterea lui Eros şi care n'a ridicat nici o laudă Venerei, a căzut pradă unui sentiment cu mult mai straniu şi mai degradant. Aschenbach, pentru prima dată, cu un entuziasm pe care nu l-a cunoscut în anii tinereţii, admiră corpul tânărului căruia natura nu i-a precupeţit nici un dar. La început din curiozitate, Aschenbach urmăreşte cu ochii pe copil şi, zilnic îi descoperă perfecţiunea. Mai târziu, simţea o necesitate să-l vadă. Iar într'o zi plină de soare, la plajă, cuprins de beţia dragostei patologice, are viziunea lui Socrates şi a lui Phaidros, elevul lui, renumit pentru frumuseţea-i fizică. Lângă platanii din vecinătatea Athenei, pe iarba înaltă, stătea Socrates, privind chipul ce-l inspira, vorbeşte discipolului despre valoarea cunoaşterii pe care o capătă spiritul omenesc, atunci când se ridică spre adevăr, prin contemplarea frumosului. Gândirea care se transformă în sentiment şi sentimentul care devine gândire, iată cel mai înalt mijloc de cunoaştere. Iubirea care creşte în sufletul nostru în faţa frumosului ne face vizibilă imaterialitatea. Singur frumosul dintre cele imateriale ni se face vizibil. Niciodată binele şi adevărul cunoaşterii, nu ne sunt vizibile.

Iar acel ce iubeşte este mai presus decât cel iubit.

Aschenbach a înţeles că a pierdut viaţa fără să se fi urcat niciodată la aşa înălţimi. In sufletul lui se luptau vechile principii morale şi pasiunea, pe care acum căuta s'o fundeze pe alte principii.

Dar, sufletul lui nu mai cunoscuse pasiunea şi de aceea nu putea s'o oprime.

Conflictul expus, nu este posibil decât într'un suflet de artist. Peste faptul că Aschenbach este un tip de intelectual german, cu o viaţă interioară accentuată el este un tip general de artist. Nici o posibilitate nu-i exclusă în viaţa sufletească a artiştilor care nu pot şi nu vor niciodată să-şi fixeze atitudinile, ci se complac în adoraţiunea frumosului.

Aschenbach a dovedit adevărul versurilor lui Karl-August-Platen:

„Acel ai cărui ochi au văzut frumosul
„Este chiar de atunci predesinat morţii".

GH. ANDREESCU

Rînduri despre Cetatea-Albă

Ultimul număr al interesantei publicaţii regionale „Viaţa Basarabiei" publică un documentat articol despre „Cetatea Albă" semnat de d. prof. P. Constantinescu-Iaşi.

Se ştie că dintre toate cetăţile istorice aflate pe pământul romînesc, Cetatea-Albă este cea mai insistent şi îndelung cercetată nu numai de istoricii noştri, ci şi de o seamă de istorici străini.

D. prof. P. Constantinescu-Iaşi, ca să ajungă la descrierea — atât de amănunţită şi de frumoasă — a cetăţii aşa cum se află ea în zilele noastre, trece în revistă istoria ei, bogată în transformări.

Incă pe vremea lui Alexandru cel bun — spune d. prof. Constantinescu-Iaşi — pentru apărarea portului viu se întăreşte cetatea Moncastro, după denumirea genoveză, cum ne mărturiseşte călătorul francez dela 1421 Guillebert de Lannoy. Pe timpul lui Ştefan cel Mare drumul comercial ce trecea pe aici capătă o importanţă exclusivă, dela închiderea altor căi spre Orient din cauza Turcilor, care tindeau să transforme Marea Neagră în lac otoman. Ştefan dă o serie de privilegii negustorilor din Levant, asiguraţi faţă de drumul primejdios pe uscat din Tartaria. Cetatea Albă, cum o vor denumi-o de acum Moldovenii, câştigă un renume european prin starea ei înfloritoare economică, încât Turcii consideră punctul capital al politicei lor expansioniste stăpânirea cetăţii. Pentru aceasta repetatele atacuri, până când Baiazid II o cucereşte la 1848, cu mari jertfe".

Astfel, întreg articolul închinat „Cetăţii Albe" aduce un capital de documente în relatarea lui istorică, foarte interesante şi foarte bogate. Apoi, d. prof. Constantinescu-Iaşi face o descriere estetică şi de amănunt arhitectonic al cetăţii propriu zise, cetatea medievală care mai trăeşte şi azi.

Cele două cetăţi de glorie politică — încheie autorul, amintind şi de cetatea Chilia, — prin valorile lor economice, cu faima relaţiilor până'n China şi Atlantic, stau astăzi mute. Ele aparţin însă trecutului Basarabiei, prin care această provincie se poate justifica mai mult ca prin oricare alte urme".

Bibliografie

In editura Societăţii Române de Filosofie a apărut:
„OMAGIU PROF. C. RADULESCU-MOTRU"
cu următorul interesant cuprins:

I
VIAŢA ŞI OPERA PROF. C. RADULESCU-MOTRU

Viaţa, opera şi personalitatea profesorului C. Rădulescu-Motru	*G. Vlădescu-Răcoasa*
C. Rădulescu-Motru psiholog	*Eugeniu Speranţia*
„ „ „ filosof al culturii	*M. Ralea*
„ „ „ metafizician	*I. Brucăr*
„ „ „ pedagog	*V. Băncilă*

II
DISCIPLINELE FILOSOFICE IN LUMINA ACTUALITĂŢII

Logica şi teoria cunoştinţii	*I. Petrovici*
Metafizica	*M. Florian*
Sociologia	*D. Gusti*
Psihologia	*C. Georgiade*
Pedagogia	*G. G. Antonescu*
Etica	*P. Comarnescu*
Estetica	*T. Vianu*
Filosofia dreptului	*Mircea Djuvara*
Filosofia religiei.	*M. Uţă*
Filosofia istoriei.	*N. Bagdasar*
La nationalité en philosophie	*I. Petrovici*

RECENZII

FERDINAND GREGOROVIUS: Lucrezia Borgia
Verlag Paul Aretz-Berlin

Titlul cărţii ne îndreptăţea să bănuim o nouă biografie romanţată sau o apologie a desfrâului. Piaţa literară a lansat în ultimii anii o serie interminabilă de asemenea produse sentimentale şi senzaţionale. Singurele nume la adăpost de suspiciune erau Franz Blei, Stefan Zweig şi mult disputatul Emil Ludwig. Nu că nu le-ar fi stat şi celorlalţi la dispoziţie date istorice precise, dar documentarea cerea timp, răbdare, metodă şi conştiinciozitate. Biografii, ca şi editorii, mânaţi de succesul eftin de librărie, au speculat naivitatea publicului. Bine 'nţeles, a unui public nepregătit, care socotea literă de Evanghelie tot ce se iscodea pe seama eroilor. Ca variaţie se ivea apoi, din când în când, câte un avocat entuziast, care redeschidea procesul, cerând reabilitarea, ca un suprem act de dreptate adus memoriei defunctului.

Gregorovius descoperea în primăvara anului 1872, în Arhiva notarului Capitoliului de la Roma, protocoalele lui Camillos de Beneimbene, fostul notar al lui Alexandru VI. Documentul acesta, referitor la legăturile cele mai intime ale familiei Borgia, aruncă lumini noui asupra istoriei. Autorul s'a văzut atunci tentat să trateze figura Lucreziei în cadrul unui roman istoric. Borgia, spune el, sunt satira unei mari forme sau reprezentări a lumii bisericeşti, pe care ei o distrug sau o neagă. Figurile lor situate pe piedestale înalte, sunt necontenit animate de lumina idealului creştin. Simţimântul moral al faptelor lor ne parvine totdeauna prin mijlocirea unui mediu străbătut de viziuni religioase. Fără acestea, Borgia ar coborî sub nivelul altor oameni de aceiaşi structură cu ei şi ar înceta de a mai fi altceva decât nişte nume izolate dintr'o mare specie.

Există o istorie a lui Alexandru VI şi a lui Cesar Borgia. Despre Lucrezia aproape că nu există decât legenda care ne-o arată ca pe o menadă, purtând în mâna dreaptă fiola de otravă, iar în cealaltă un pumnal. Şi totuşi, această fizionomie asemănătoare furiilor avea trăsăturile delicate şi frumoase ale unei graţii.

Borgia sunt de neam spaniol. Natura i-a dotat cu putere, inteligenţă şi acea energie a voinţei datorită căreia Cortez, Pizzaro şi alţi aventurieri spanioli au parvenit să-şi creieze situaţii înalte. Veniţi în Italia, ei au reuşit să se impună şi să conducă destinele întregii ţări. Origina lor se pierde în necunoscut. Istoria lor începe abia cu adevăratul întemeietor al familiei Borgia: cu Alfons Borgia, născut în 1378 la Xantiva în Vallencia. Borgia fusese secretarul particular al regelui Alfonso al Aragoniei. Alfonso luând tronul Neapolelui, îl face cardinal în 1444. In 1455 devine papă sub numele Calixt III. La 6 August 1458, moare. Caterina Borgia, una din surorile lui Calixt, căsătorită cu Juan Mila, era mama lui Juan Luis. Isabella era soţia lui Jofré Lanzol şi mama lui Pedro Luis şi a lui Rodrigo. Prin adopţiunea lor de către Calixt, primesc numele Borgia. In acelaş timp, Calixt acordă demnitatea de cardinal atât lui Juan de Zamora, lui Juan Luis, din familia Mila, cât şi lui Rodrigo. Acesta din urmă avea numai 25 de ani. Pe de altă parte, fratele său Don Pedro Luis devine condottierul papei, executorul său, apărătorul tronului papal şi însfârşit moştenitorul bunurilor sale pământeşti. După moartea lui Calixt, nobilimea romană, reprezentată prin Colonna şi Orsini, se ridică împotriva tiraniei străine. Don Pedro Luis abia scapă cu viaţă, dar moare subit la Civitavecchia şi averea lui trece asupra lui Rodrigo. Viaţa privată a acestuia, în timpul pontificatelor celor patru papi urmaşi ai lui Calixt (Pius II. Paul II. Sixtus IV şi Innocenţiu VIII) e învăluită în obscuritate. Istoricul da Verona îl descrie ca pe un om „frumos, vioi, cu verbul cuceritor. Când întâlneşte femei frumoase le predispune în chip ciudat la dragoste, atrăgându-le mai puternic decât atrage magnetul fierul".

Intre 1466-67 acestui Rodrigo îi cade victimă Madonna Vannozza de casa Catanei. Pentru a se pune la adăpost de „gurile rele" o căsătoreşte în 1840 cu milanezul Giorgio de Croce. Dar în acest an Vannozza era deja mama a trei copii recunoscuţi de cardinal: Juan, Cesar şi Lucrezia. Din documentele descoperite de Gregorovius rezultă data precisă a naşterii acestor bastarzi. Don Juan s'a născut în 1474, Cesar în 1476, iar Lucrezia, la 18 Aprilie 1480.

Zodia în care s'a născut Lucrezia era cât se poate de tulbure. Papalitatea era desbrăcată de orice sfinţenie, religia devenise un mijloc de căpătuială, iar destrăbălarea nu cunoştea frâu. Ponte, Parione şi Regola erau teatrul celor mai crâncene asasinate. Guelfii şi Ghibellinii erau răsvrătiţi. Savelli şi Colonna dădeau asalt papei, Orsinii îl apărau. Iar în toiul acestor lupte familiile Valle, Margana şi Santa Croce se aruncară şi ei în vâltoare înflăcăraţi de răzbunarea sângelui.

Lucreţia a petrecut primii ani ai copilăriei în casa mamei din piaţa Pizzo di Merlo, la câţiva paşi de palatul cardinalului Rogrigo. Odată cu moartea lui de Croce şi recăsătoria Vannozzei cu Carlo Canale, Lucrezia e pusă sub ocrotirea şi educaţia Adrianei de Mila, noua ţiitoare a lui Rodrigo. Studiază muzica, artele plastice, spaniola, italiana, franceza, latina şi greaca. Lucrezia avea 9 ani când cardinalul îşi ia o nouă amantă, pe Iulia Farnese, al cărui neam se stinge în 1758, pe tronul Spaniei, odată cu regina Elisabeta. La 11 ani Lucrezia e logodită cu spaniolul Don Cherubin Juan de Centelles. Dar logodna se strică, pentru a fi logodită cu Don Gasparo (30 April 1491). Fratele ei Cesar studia între timp la universitatea din Perugia şi Pisa unde ducea o viaţă risipitoare. La 25 Iulie 1492 intervine mult aşteptatul eveniment al morţii lui Innocenţiu VIII. După zile de înfrigurată încordare, conclavul se pronunţă în favoarea lui Rodrigo: papa Alexandru VI. Vaticanul se umple acum cu o puzderie de neamuri şi prieteni ai atotputernicului papă. „Nici zece papalităţi n'ar fi în stare să îndestuleze această clică", scrie pe acea vreme Gianandrea Boccaccio ducelui de Ferrara. Dar lui Alexandru nu-i mai convenea nici al doilea logodnic al Lucreziei. Dorea un ginere mai nobil, şi-l găsi în persoana lui Giovanni Sforza, duce de Cotognola.

La Roma se întâlnesc ambii pretendenţi la mâna Lucreziei, care avea abia 12 ani. Scandalul devine public. Lucrezia devine însă soţia lui Sforza (12 Iunie 1493). Fiica papei primeşte o zestre de 31.000 ducaţi. La 20 Septembrie al aceluiaş an Cesar e numit cardinal odată cu Hippolyt de Este şi Allesandro Farnese. La 8 Iulie 1494 Lucrezia îşi ia reşedinţa în palatul lui Sforza din Passaro. Evenimentele o readuc la Roma. Armatele lui Carol VIII pătrund în Piemont, ajung la Florenţa, iar de aci la Roma şi Neapole. Dar invazia lui Carol îi întăreşte şi mai mult situaţia lui Alexandru. Lucrezia Borgia duce o curte somptuoasă şi devine tovarăşa de petrecere a fraţilor ei. Deşi n'are nimic genial, sau tocmai din această pricină, ajunge instrumentul şi victima socotelilor lor politice.

Cezar Borgia urzeşte un atentat, neizbutit, împotriva lui Sforza, soţul Lucreziei. In urma fugii lui, şi forţată de Alexandru şi Cezar, Lucrezia divorţează. Puţin timp după fuga lui Sforza, intervine misteriosul asasinat al ducelui de Gandia şi asasinarea lui Don Juan de către fratele său Cesar. Prin ertarea lui Cesar de pedeapsă, Alexandru devine complicele lui moral şi intră involuntar sub puterea de influenţă a fiului său. In acest interval, Lucrezia se afla la mânăstire. Donato Aretino scria cardinalului Hippolyt de Este la 19 Iunie: „Madonna Lucrezia a părăsit palatul insalutato hospite, ducându-se la mânăstirea de maici Sft. Sisto. Unii spun că vrea să se călugărească, alţii susţin multe alte lucruri care nu pot fi aşternute într'o scrisoare". — Alexandru o divorţase pe Lucrezia din motive politice. Intenţia lui era să înrudească dinastia regelui Frederico din Neapole cu Lucrezia şi Cesar.. Deşi Frederico se opusese la început, în cele din urmă cedează şi Lucrezia se căsătoreşte la 21 Iulie 1498 cu nepotul acestuia: Alfonso, duce de Riselli, abia în vârstă de 17 ani. Lucrezia avea şi ea numai 18 ani. Dar Cesar ardea de dorinţa să devie cât mai repede un principe puternic. La 13 Aug. 1498 renunţă la demnitatea de cardinal, iar la 1 Oct. se îmbarcă pentru Franţa. Aci devine duce de Valence şi se căsătoreşte cu Charlotte d'Albert, sora regelui Navarrei. Refuzul lui Frederigo de a o căsători pe fiica sa cu Cesar nu rămase fără urmări. La 2 August 1499 soţul Lucreziei, Alfonso, îşi ia tălpăşiţa. O scrisoare din Roma relatează următoarele: „Ducele de Biseglia, soţul Madonnei Lucrezia a fugit în taină şi s'a dus la Colonna în Genazzano. El şi-a lăsat soţia gravidă în luna şasea". Alexandro o sileşte să-i scrie lui Alfonso să se reîntoarcă. Lucrezia e numită regentă a oraşului Spoleto. Nenorocirea îl hotărăşte pe Alfonso să se reîntoarcă. La 14 Nov. Lucrezia e din nou la Roma. La 1 Nov. dă naştere unui băiat pe care-l botează Rodrigo, după numele papei. Curând ea devine stăpână pe ţinuturile Nepi şi Sermoneta. Protestele nenorocitului Galtani au drept consecinţă otrăvirea lui. Cesar însă, nu putea suferi influenţa prea mare a Lucreziei pe lângă Vatican. De aceia concepe tot felul de planuri funeste, pe care le va pune curând în aplicare. La 15 Iulie 1500, Alfonso e victima unui atentat. Dar scapă cu viaţă. Scos din răbdare, Cesar intră în odaia lui Alfonso şi dă ordin căpitanului Micheletto să-l sugrume. Ca s'o consoleze pe Lucrezia, Alexandru o exilează la Nepi. După un an, Lucrezia îşi revine într'adevăr şi e pusă în fruntea consistoriului cardinalilor, apoi regentă a Vaticanului, cu scopul vădit de a i se imprima peceta personalităţii politice. La 31 Dec. 1501 e căsătorită cu ducele de Ferrara, părăsind pentru totdeauna Roma şi trecutul ei sbuciumat.

Partea doua a cărţii lui Gregorovius descrie şederea Lucreziei la Ferrara, intrigile şi noile atenate săvârşite de Cesar Borgia, moartea lui Alexandru Borgia, capturarea şi evadarea lui Cesar din Spania şi moartea lui, soarta tragică a lui Rodrigo, fiul Lucreziei din prima căsătorie, moartea Vannozzei şi moartea Lucreziei, la 14 Iunie 1519 în urma unei infecţii puerperale.

Scrisă de un om de ştiinţă, bogată în fapte inedite şi interesante, cartea lui Gregorovius completează fericit erudiţia şi talentul literar, izbutind să ne dea icoana unei epoci în care viciul şi virtutea, demonul şi viciul se răsfăţau într'o bacanală spirituală.

AD. BYCK

INSEMNĂRI

Zece ani dela moartea lui Duiliu Zamfirescu

S'au împlinit zece ani dela moartea lui Duiliu Zamfirescu. O aniversare care n'a dat loc la comemorări fastuoase şi solemne, cu discursuri şi pelerinagii la mormânt. Abia, pe ici pe colo, prin reviste, câte o notiţă scrisă cu complezenţa, rezultat evident al zicalei că „despre morţi numai bine".

Fie-ne îngăduit în această însemnare, scurtă şi ea prin firea rubricei în care apare, să amintim că personalitatea literară a lui Duiliu Zamfirescu e departe de a fi judecată după cum se cuvine, şi că importanţa lui în literatura noastră nu este destul de preţuită.

Dar chiar în lumina vremii de azi romanele lui Duiliu Zamfirescu rămân intacte ca valoare. Azi când romanul românesc a devenit o realitate, când asistăm la cristalizarea unui tip de roman românesc, ne putem da sea-

Duiliu Zamfirescu

ma că tradiţia pe care acest tip se întemeiază, porneşte în bună parte dela romanele lui Duiliu Zamfirescu. (Comparaţi de exemplu „Medelenii" lui Ionel Teodoreanu cu „Viaţa la ţară". Sunt din aceeaş familie. Şi sunt, fără îndoială, unele din cele mai *româneşti* romane din literatura noastră).

Evident, lumea din „Viaţa la ţară" şi din „Tănase Scatiu" s'a schimbat sau a dispărut. Dar asta nu ştirbeşte de loc valoarea artistică a acestor romane. De altfel e aşa de sigur că această lume s'a schimbat atât de mult? Ca şi unele personagii din Filimon, mulţi din eroii lui Duiliu Zamfirescu trăesc şi azi printre noi, sub alte forme, cu alte aparenţe, dar cu aceiaşi structură. Societatea românească e plină şi astăzi de Tănaşi Scatii şi de Comăneşteni scăpătaţi... Şi atmosfera, mai ales, este neschimbată.

Dacă punem de-o parte pe Filimon (care apare izolat în epoca lui şi fără urmaşi imediaţi) Duiliu Zamfirescu trebue considerat drept primul romancier român, vrednic de acest nume. Este cel dintâi care a reuşit să creeze în literatura noastră, într'o vreme (acum treizeci — patruzeci de ani) de eminescianism sterp şi de lirism bleg, o operă realistă, solid lucrată cu procedee sigure. „Viaţa la ţară", „Tănase Scatiu", „In războiu", „Indreptări" alcătuind împreună istoria familiei Comăneştenilor, merită să rămână drept modele de roman românesc.

Meritul lor nu este numai istoric. N'au valoare numai pentrucă au marcat o etapă esenţială în evoluţia literaturii noastre. Romanele lui Duiliu Zamfirescu (mai ales „Viaţa la ţară" şi „Tănase Scatiu") se citesc şi astăzi cu plăcere. Lectura lor poate fi şi astăzi instructivă, din mai multe puncte de vedere. Valoarea lor apare evidentă când le comparăm cu alte romane ale epocii, cu „Dan" al lui Vlahuţă, de exemplu. Prin mulţimea personagiilor, prin înlănţuirea epizoadelor, prin puterea de viaţă, prin stil, romanele lui Duiliu Zamfirescu sunt superioare.

Talent limpede, proporţionat şi ordonat, spirit clasic, luminos şi clar, lipsit total de manierism şi de „literaturism", Duiliu Zamfirescu merită să rămână, în tradiţia literaturii noastre, ca un exemplu şi ca un model.

Bine înţeles această pledoarie nu va face ca „Viaţa la ţară" să fie citită şi gustată mai mult. Ştim, şi e păcat. Dar asta nu o depreciază de loc.

A. P.

Iar revistele de tineri

Adevărul literar nu poate să aibă cu privire la tinerii debutanţi nici un fel de ostilitate şi tăcerea sau ironia trebuesc interpretate ca un refuz de natură critică. Pentrucă una este să priveşti cu simpatie paşii împleticiţi ai literatorilor *in spe* şi cu totul altceva a recenza şi accepta orice inepţie. Revistele efemere care apar cu atâta frecvenţă nu conţin aproape nimic de remarcat, dar când ar cuprinde, nimic nu ne-ar reţine să remarcăm. Pretenţia colaboratorilor unor asemenea reviste de a se socoti *scriitori tineri* este îndrăzneaţă, căci prin *scriitor* înţelegem un individ capabil de o cât de neînsemnată expresie artistică, în vreme ce compunerile în chestiune nu satisfac de cele mai multe ori nici legile gândirii şi ale gramaticii. Putem privi cu simpatie dragostea pentru literatura atâtor tineri şi aştepta cu legitimă curiozitate desnodământul acestei lupte pentru legitimaţia artistică. Nu vom abandona însă sub nici un cuvânt punctul de vedere critic, agent capital alături de elanul vital al acestor tineri în germinaţiunea viitoarelor opere literare de valoare.

Ceea ce este din capul locului detestabil şi steril în atitudinea tinerilor este absurda şi perseverenta poziţie împotriva bătrânilor. Caşi când „bătrânii" îi pot împiedica să aibă talent ! Ca şi când producţiile lor de un nerit fulgerător ar fi astupate de presiunea de stâncă dură a blocului senililor.

Unul din aceşti tineri cere imperios „revizuirea valorilor româneşti". El însuş a „revizuit" pe d. Arghezi şi pe alţii şi e „convins că tinerii scriitori ar fi condamnaţi să rămână deapururi în apele sălcii ale unei mediocrităţi perfecte dacă şi-ar lua drept călăuză, sau măcar imbold „personalităţile" şi „capodoperele" culturii noastre. Scriitorul nostru — zice — trebue să păstreze, faţă de tot ce au realizat triştii noştri predecesori, o neîncredere desăvârşită..." *(Discobolul*, nr. 2). Acest teribil spirit critic nu recunoaşte decât pe Eminescu şi pe Maiorescu (de ruşine cred eu, ca să nu pară prea paradoxal).

Rezultatul unei asemenea metode se vede în materia revistei *(Discobolul* nr. 2): un scris plat, fără observaţie şi fără culoare, o lirică leşioasă, fără ingenuitate şi o cronică „nervoasă" dar fără măduvă. Dacă scriitorii ar fi „imitat" cum au făcut artiştii de când e lumea, pe bătrâni, ar fi fost lipsiţi ce e dreptul, deocamdată de o originalitate evidentă, dar ar fi intrat mai adânc în tainele meşteşugului. E adevărat că în poezie d. Ion Barbu face ravagii, dar este consultat în elementul respins de critică şi fără aderenţe istorice. Din revista *Discobolul* nr. 2 reţinem deocamdată *Uliţa cu epave* de Horia Liman cu oarecare humor dramatic şi lichiditate.

Cu aceeaş insipiditate se înfăţişează şi nr. 8 al revistei *răboj* în care nu putem reproba nimic dar nici remarca deocamdată vre-o vocaţie printre colaboratorii care se numesc singuri *robi ai artei*. Versuri abecedarice ca

M'am pornit pribeag pe drum,
în lume după fericire
şi-am colindat pământul tot
şi n'am aflat-o nicăere

nu se pot publica nici măcar într'o revistă tânără, scuzabilă în îndrăznelile estetice, condamnabilă în platitudini.

Un mic bilet de papagal intitulat *Atom* şi tipărit la T.-Măgurele nu conţine fireşte nimic, decât o simpatică năzuinţă provincială către învălmăşeala literilor. Totuş într'o quasi-parodie bacoviană, câte un vers de *petre frânculescu* e amabil:

Mai bine, azi, când cad gutuile coapte
în mâinile copiilor buni
. . . .
ascunde-ţi iubirea ca pe-o păpuşă julită
şi iar o să crească iubirea cât nucul din faţă.

In *Drumul vremii* se publică un fragment din romanul d-lui Mihail Dragomirescu care *nu e lipsit de interes*. Restul însă e deplorabil:

şi-a potrivit în graba mare
Să-şi caute alt locaşi.
Şi-alergând la întâmplare,
. . . .
a nimerit în oraşi.

Intr'o ţinută mai intelectuală, *Ulise* suferă de palori şi anemii care îl fac impropriu navigării pe ape mari.

Johannes Schlaft şi Stanislaw Przybyszewski

De curând a avut loc la Berlin comemorarea lui Johannes Schlaf, despre care s'a pomenit la timp şi în coloanele „Adevărului literar".

Polonia păstrează scriitorului german o deosebită simpatie, deoarece acesta fusese în strânse legături de prietenie cu Przybyszewski. Schlaf jucase de altfel în viaţa scriitorului polonez un rol foarte însemnat.

Leon Przybyszewski, fratele poetului, a pus la dispoziţia lui „Neues Wiener Journal" două scrisori, găsite printre hârtiile fratelui său, decedat acum cinci ani. Le reproducem mai jos:

Weimar, Sudstrasse 1/II. 11/VI. 1927

Stimate şi iubite Stachu!

Am citit în „Pologne Litteraire" articolul pe care l-ai scris cu prilejul prezenţei lui Thomas Mann la Varşovia şi în care ai avut bunătatea sa pomeneşti şi de mine.

Aflând adresa ta prin conducătorul ziarului „Pologne Litteraire", îţi pot mulţumi şi strânge mâna din toata inima.

Rândurile tale m'au impresionat adânc, redeşteptând în sufletul meu amintirea frumoaselor vremuri pe care le-am petrecut împreună la Berlin. M'am gândit adeseori la tine, dar nu ştiam unde te afli. Adresa ta nu mi-o putea da nimeni. Acum, fiindcă am prilejul, simt o bucurie nespusă să te întreb cum îţi merge şi ce lucrezi.

De bună-seamă că ai sosit fericit în patria ta. Şi eu trăesc din anul 1904 în patria mea: căci m'am născut în Turingia. Deci Weimarul e patria mea. Când am pornit aci, sălăşluiau în mine furtuni mari şi turburi, care luptau pentru o clarificare. Liniştea Weimarului mi-a fost un imbold nepreţuit, sădind în mine stabilirea faptelor geocentrice. Desigur că trebue să fi aflat şi tu. Acum, când am împlinit 65 de ani, am reuşit să câştig interesul unei edituri locale, „Literarisches Institut", care vrea să-mi tipărească lucrarea „Kosmos und Kosmischer Umlauf", o soluţionare geocentrică a problemei cosmice. E vorba să apară în cursul lunii Septembrie. Va cuprinde circa 500 de pagini, format lexicon, şi 36 de ilustraţii. Cheltuelile fiind foarte mari, s'a recurs la mijlocul subscripţiei, la preţul excepţional de 8.50 mărci în oc de 15, preţul viitor de librărie.

Mi-ar face o nemărginită plăcere să figurezi şi tu printre subscriitori. Termenul a expirat la 15 ale lunii curente, dar în cazuri speciale se admit excepţii. Dacă îţi face plăcere, atunci completează alăturatul bon de comandă, pe care apoi te rog să mi-l înapoezi. Cartea îţi va fi expediată de către editură, imediat după apariţie.

. . . .

In cazul nostru se adevereşte zicala că firile opuse se ating. Aşa încât fiecare dintre noi trebue să-l poarte în loc de 15, preţul viitor de librărie.

din toată inima să-mi scrii amănunţit ce ţi s'a mai întâmplat şi ce-ai mai creat. Ştii prea bine că iau parte din adâncul inimii la succesele tale şi că te înţeleg din tot sufletul.

Weimar 1/II. 29, VI, 1927

Stimate şi iubite Stachu,

Iţi mulţumesc din toată inima pentru marea bucurie pe care mi-ai făcut-o cu scrisoarea ţa plină de bunătate. Aflu dintr'însa că ai fost foarte bolnav (mă bucur că te simţi acum mai bine). Că te-ai însurat şi că ai intrat într'o slujbă, am aflat în treacăt încă acum câţiva ani, fără să pot cunoaşte alte amănunte. Sunt fericit că evenimentele ţi-au fost favorabile. Iţi mulţumesc mult, mult de tot pentru subscripţie.

. . . .

M'a impresionat foarte mult ceiace îmi scrii în legătură cu căsătoria ta, şi că la anul sărbătoreşti nunta de argint.

. . . .

Cartea mea va apare în Septembrie. Clişeele desenelor sunt gata şi am început să revăd corecturile. Perspectivele nu-mi par deloc proaste. Revistele manifestă de pe acum interes. Thomas Mann, Hauptmann, Bahr şi alţi scriitori cu renume au subscris şi vor să scrie despre ea. Cred că nu e nevoie să-ţi mai spun. scumpe Stachu, cât m'ar bucura să scrii şi tu ceva după ce o vei citi. Părerea ta m'ar bucura mai mult decât a oricui şi o aştept cu nerăbdare.

. . . .

Iţi mulţumesc pentru traducerea lui „Frühling". N'am primit-o, deşi îmi scrii că ai expediat-o odată cu scrisoarea.

. . . .

Al tău prieten Jascu

* * *

Au mai urmat câteva scrisori cu cuprins absolut intim. Moartea subită a lui Przybyszewski a pus capăt corespondenţei la şase luni după ce prietenii din tinereţă se regăsiseră.

a. b.

Un concurs senzaţional!

„Realitatea Ilustrată" alege pe cel mai bun diseur şi pe cea mai bună diseuză din România — Un angajament strălucit la „HIS MASTER'S VOICE"

„REALITATEA ILUSTRATĂ" institue un nou mare concurs, pe ţară, pentru alegerea celui mai bun diseur şi a celei mai bune diseuze.

Cititorii noştri ştiu — din articolele pe care le-am publicat, tratând despre aceste chestiuni, — că marile talente sunt în cele mai dese cazuri descoperite, graţie unor întâmplări fericite, iar publicul meloman, cere mereu vedete noui, mai ales în materie de radio şi gramofon.

Concursul „REALITĂŢII ILUSTRATE" prin care se vor evidenţia cei mai buni cântăreţi din marea masă a anonimilor, va fi organizat în următoarele oraşe: Bucureşti, Iaşi, Cernăuţi, Cluj, Constanţa, Chişinău, Timişoara şi Craiova.

In fiecare din aceste oraşe se vor institui jurii, compuse din somităţi muzicale, care vor examina calităţile vocale şi artistice ale concurenţilor. Aceştia vor executa cu acompaniament, două bucăţi muzicale (un tango şi o romanţă) minunate bucăţi scrise special pentru acest concurs, de doi dintre cei mai reputaţi compozitori români.

In fiecare din oraşele enumerate mai sus, se vor alege în concurs preliminar, câte un diseur şi o diseuză, iar în Bucureşti se vor alege deasemenea câte un diseur şi o diseuză, la două sute de candidaţi.

Acei aleşi în provincie, vor veni pe spezele „REALITĂŢII ILUSTRATE" la Bucureşti, unde va avea loc concursul definitiv, în faţa publicului, care va vota, împreună cu un juriu competent, pe cel mai bun diseur şi pe cea mai bună diseuză.

Aceştia vor obţine ca premiu, câte un angajament strălucit pe termen de câte un an, la marea casă muzicală mondială, „HIS MASTER'S VOICE" şi la cerere, câte un angajament la marile localuri ale Capitalei.

Inscrierile se primesc, însoţite de fotografii şi de câteva date personale, la redacţia revistei „REALITATEA ILUSTRATĂ" str. Const. Mille 7.

In numărul „REALITĂŢII ILUSTRATE", care a apărut recent, se găsesc amănunte ample, asupra acestui extraordinar concurs.

50.000 LEI PREMII *s'au distribuit Duminică 9 Octombrie 1932, de către revista* **„REALITATEA ILUSTRATA"**

Dintre aceste premii, D-ra Marcela Nedu din Galaţi (Str. Traian) a câştigat 10.000 lei în numerar. **Realitatea Ilustrată** a organizat alte patru concursuri cu premii în valoarea totală de peste

400.000 lei

Concursul **Realitatea Ilustrată — Columbia** în care vi se cere să vă daţi părerea asupra unei serii de plăci de patefon. Concursul **Realitatea Ilustrată R.C.A.** cu plăcile Victor pe care vă puteţi înregistra vocea. Concursul organizat împreună cu **His Master's Voice** pentru alegerea celui mai bun diseur şi celei mai bune diseuse din România. Concursul **Realitatea Ilustrată — Perlodont,** prin care se oferă premii în numerar ptr. cei cari vor şti să complecteze mai bine 4 versuri

Urmăriţi concursurile din excelenta revistă:

REALITATEA ILUSTRATA

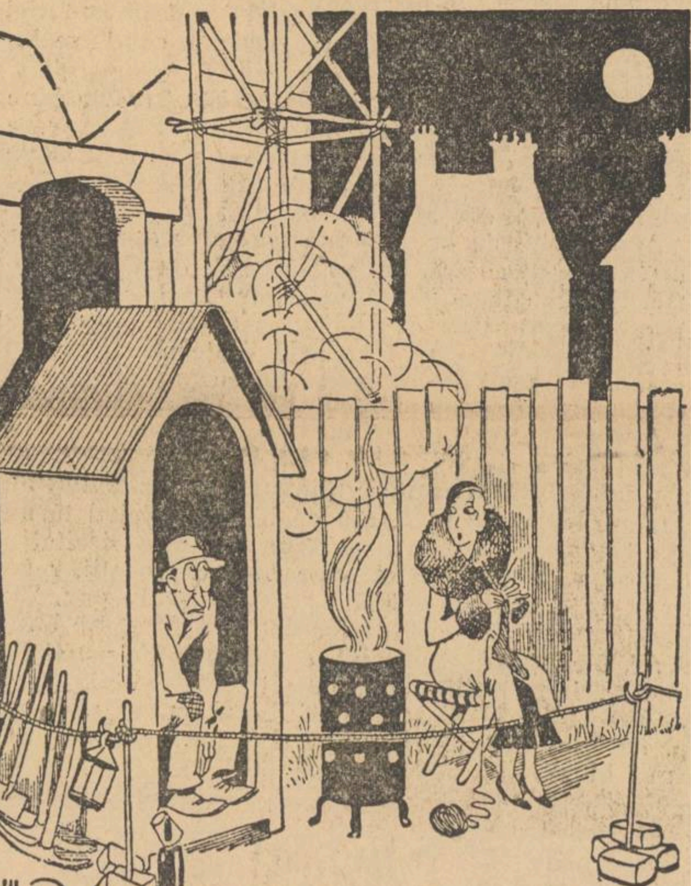
Logică

— Ce-i asta, Ioane? e un praf aici de cel puţin trei săptămâni.

— Atunci, coniţă, nu-i vina mea. Eu sunt numai de două săptămâni în serviciu.

Gelozie

Paznicul de noapte are o nevastă geloasă.

BERLIN New-Yorkul Europei

Oraşul spre care se îndreaptă în momentul de faţă atenţia continetului nostru este BERLINUL, capitala cea mai modernă din centrul Europei, oraşul cel mai evoluat, cu arhitectura cea mai înaintată, cu străzi de 20 km. lungime şi instituţiile cele mai vaste şi mai bine organizate căror faimă au cucerit lumea întreagă.

„REALITATEA ILUSTRATĂ" a organizat o călătorie de 10 zile la Berlin.

28 Oct.-6 Noembrie

şi a întocmit un foarte bogat program de vizitarea oraşului cu autocare, vizitarea muzeelor, al celui mai mare studio cinematografic „Ufa", a imensei case de editură Ulstein, a vastelor magazine generale, monumente, biserici, aeroportul cel mai grandios din lume, etc., etc.

Costul acestei călătorii este de în care preţ se cuprinde:

Lei 7242

1) Biletul de tren dus şi întors; 2) Paşaportul şi toate vizele; 3) Intreţinerea absolut complectă pe tot timpul şederei la Berlin; 4) Excursii, taxe de muzee, bacşişuri, etc.

Prospecte gratuite, informaţiuni, înscrieri la „Realitatea Ilustrată", Secţia Excursii, str. C. Mille 7—11.

Pentru această călătorie se primeşte un număr strict limitat de înscrieri.

Conducerea artistică a acestei interesante călătorii de studiu a fost încredinţată d-lui Oct. Moşescu, directorul universităţii Libere „Coasta de Argint".

CITIŢI AZI:

LECTURA No. 402

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

K. BEHNKE

DOAMNA MAHARADJA

— ROMAN HUMORISTIC —

Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevărului literar", a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între orele 5-6.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 621

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 30 Octombrie 1932

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Kitai

Era în anul 1917, toamna, într'un sat de către munte.

Lumea se deprinsese cu năcazurile și cu veștile dela războiu. Din când în când treceau coloane de Ruși înspre întăriturile din munți; acolo în sat la Roznov, însă, nu se opreau. In serile limpezi de Septembrie, femeile și copiii ieșeau pe prispe și în cerdacuri, ca să asculte în depărtări pulsația tunurilor, ca din măruntaiele pământului. Cu toate tulburările, neliniștile, fiorurile și molimele, satul își ducea fără prea mare zdruncin viața la malul Bistriței, când, într'o noapte, s'a petrecut între neamurile prietenului meu un lucru dintre cele mai ciudate.

Ca de obiceiu, părinții profesorului, oameni tihniți și blajini, se culcaseră odată cu găinile. După cântarea întâia a cucoșilor, bătrâna, cu urechea mai ascuțită, se ridicase în capul oaselor, pândind un zvon care se iscase în vecini. Nu deslușea ce-ar putea să fie. Stătu așa o vreme, cu tâmpla aplecată, apoi coborî din pat ca să sporească lumina candelei. Dădu laoparte perdeluțele și-și vârî nasul în fereastră. Bătrînul sforăia ușor pe patul de lângă sobă.

Ce putea să fie? Umblau pași pe-afară; se amestecau glasuri.

Să știi că au venit iar Moscalii, cugeta bătrîna. De nu mi-ar fura purcelul. De nu s'ar sui în pod, să găsească, după hogeag, clondirul de rachiu. Varvarii aceștia sînt în stare să facă toate blăstămățiile.

Pe când descânta singură, se auziră la ușa de afară, dincolo de tindă, bocănituri.

— Nu-s Rușii, își făcu socoteală bătrâna, pentrucă ei dau cu picioarele și cu stintul puștii, suduind. Aceștia văd că bat oarecum cuviincios. Trebuie să fie creștini de-ai noștri.

— Stați, stați! zise ea, trecând în tindă. Care-i acolo? Ce este?

Niște mormăieli, din care nu putea desluși cu desăvârșire nimic, se învălmășiră dincolo de ușă, pe urmă stătură.

— Care-i acolo?

Murmurul se stârni iar. Acuma înțelegea bine că nu-i vorbă moldovenească. Cineva bătu iarăși în ușă, nu cu îndârjire, nici cu nerăbdare.

Apoi tot nu-s Moscali, se încredință pe sine însăși, cu oarecare mulțumire, mătușa Verona. Cugetând bine, nu pot fi nici soldați de-ai noștri. Las'că i-ași înțelege, chiar dacă s'ar strâmba bolborosind păsărește, dar afară de asta nu s'ar fi putut stăpâni atâta vreme fără izbituri și sudălmi. Intru acest nărav, ai noștri îs mai viteji și decât Rușii. Poate nu deslușesc eu bine, ș'a fi fiind cineva tot din sat; mă chiamă la vre-o nepoată, ori la vre-o fină. Cere intrare pe lumea asta încă vre-un necăjit, neștiind de blăstămul omenirii, în care trăim. Mai bine ar fi fost să nu vie.

— Care-i acolo?

— Kitai, Kitai! tresăriră niște glasuri ascuțite, dincolo de ușă.

— Vai de mine și de mine! Tot Moscali trebuie să fie. Scoală, omule, și nu mai dormi. Vină încoace și vezi ce este. Auzi că vor să ne taie.

— Kitai, Kitai! chelălăiau glasurile de afară.

Moșneagul veni și întinse și el urechea. Dădu nedumerit din cap.

— Nu se arată să fie Ruși. Or fi fiind alte lighioi, de care s'a umplut acuma țara. Care-i acolo, măi? răcni el cu semeție și puse mîna pe furca din cotlon.

— Kitai!

— Ți-am spus eu, moșnege.

— Tu taci din gură, măi femeie. Nu mai taie ei nici pe dracu. Care Kitai, bre?

Cei de-afară șopoteau. Se sfătuiau, nu știau ce să răspundă. Atunci bătrânul, care era cărturar vechiu și dascăl la biserică, își aduse aminte de un înțeles tulbure al acestui cuvânt. Trase zăvorul, smunci ușa și aplecă furca.

— Care-i acolo? Fă înapoi, că te străpung în ochi.

Bătrâna îndrăzni să întindă capul pe după umărul lui și văzu, la lumina fînarelor pe care străinii le ridicaseră deodată în sus, mondire întunecate, dar obrazuri prietinoase. Erau însă niște obrazuri cum nu mai văzuse decând trăia pe lumea asta: cu nasurile turtite, cu ochii piezișI, cu bărbile spânatice.

— Aceștia-s dela Sibir, zise bătrânul, fără să se teamă.

— Sibir, Sibir! răspunseră străinii.

Bătrâna pricepea și ea că-s oameni de departe, din vreo sălbătăcie dela marginea pământului; dar nu se arătau cu nici un fel de dușmănie. Erau șapte. Acuma stăteau liniștiți și unul din ei, care părea mai deștept, se grămădea spre stăpânii casei, făcând felurite semne: să fie lăsați să intre, să se culce jos, să-și plece tâmplele pe ceva. De mâncare n'au nevoie: au trăistile pline la șold: le băteau cu pumnii. N'au nevoie de băutură; au bidoane pline: le zgâlțâiau. Le trebuie numai hodină; vin de departe, de departe...

Cel care grăia arăta cu mâna în urmă, peste capete, în întuneric.

— Vai de steaua voastră! le zise cu milă dascălul Ion. Hai, intrați aicea în tindă. Tu, Veronă, aprinde-le focul în vatră.

Dintr'odată acei străini dela marginea lumii s'au împrietinit cu bătrânii dela Roznov, și au început a vorbi în limbi deosebite, fără să se priceapă de loc. Bătrânul asculta cu atenție, apoi scutura din cap râzând, lepădând la o parte cu palma vălmășagul de vorbe care-l învăluia. Spunea și el ceva și scuturau din cap Kitaii. Râdeau și ei, căscând niște fălci cât gura cuptorului. Bătrâna se retrăsese către icoane, făcându-și cruce și stupind în sân.

Aceasta a fost intrarea Chinezilor în sat la Roznov, într'o noapte rece de început de toamnă. Erau bărbați din provinciile asiatice dela Amur și din alte părți; între ei erau amestecați nomazi de pe Obi, alții din cercul polar. Fuseseră ridicați de autoritățile împărătești și trimiși în Carpați, să sape tranșee.

In tot satul a fost în noaptea aceea zvon, însă nicăeri nu s'a întâmplat nicio blăstămăție. Numai femeile s'au spăriat întâiu, dar pe urmă le-a trecut, și au râs de asemenea arătări ca de pe tărâmul celalt.

A doua zi dimineața, când au ieșit localnicii în priveală, au văzut cu adevărat minune. De pe prispe, din tinzi și din șuri Kitaii se târâiseră pe cele dintâiu raze ale soarelui, se cățăraseră în toți prunii de prin toate grădinile și mâncau cu grabă și cu lăcomie poamele. In uniformele lor albastre, păreau niște omizi fantastice. Au înghițit toate prunele, cu tot cu sâmburi, apoi s'au coborît rânjind către copii și muieri și bătându-se cu palmele peste pântece.

Asta a fost cea dintâiu ispravă a lor, față de care dascălul Ion nu s'a arătat prea supărat. El era împăcat că are de-aface cu oameni blajini. Mâncaseră prunele, dar nu mâncaseră pomii.

— Să-i bată Dumnezeu! zicea mătușa Verona, întorcând obrazul într'o parte și strâmbându-și gura.

— Nici rachiu n'au cerut, urmă dascălul; n'au furat nici slănina din pod, nu le trebuie nici mămăligă, sunt și ei niște făpturi a lui Dumnezeu.

— Mai bine ar fi rămas acolo, subt pământ, mormăi bătrâna.

— Unde subt pământ?

— Ce? nu știi? Aiștia se trag din căpcăuni și trăiesc subt pământ. Nu se închină, nici se spală. Aiștia-s de cei care fură copii și-i mănâncă nefripți.

— De unde-ai auzit, femeie, asemenea bazaconii?

— Am auzit. Cum s'a ridicat soarele la amiază, ne-au și picat vești din alte părți. Deocamdată ne-au mâncat perjele, pe urmă au să ne roadă și părul din cap...

— Dar de copii cine ți-a spus?

— Care copii?

— De copii, cum că-i frig și-i mănâncă.

— N'am spus că-i frig.

— Dar ai spus că-i mănâncă. Cine ți-a spus?

— Nu mi-a spus nimeni, dar așa trebuie să fie, după cum cetești și dumneata prin cărți despre limbile păgâne.

Spaima aceasta ascunsă a stăruit în sat toată ziua și gospodinele și-au ascuns în pod odraslele. Dar înainte de asfințitul soarelui, câțiva Kitai, iscodind, au găsit câțiva din acești pui de om și i-au coborât la porți, purtându-i în brațe. Ii mângâiau pe capetele balane, le dădeau bucățele de zahăr.

Indată femeile s'au îmblânzit. Sara, s'au aprins focuri în ogrăzi și localnicii au învățat pe Kitai să mănânce porumbi târzii copți.

Dascălul Ion se fălea că el știa mai dinainte, din cărțile lui, că asemenea prepusuri despre străini nu pot fi decât zvonuri proaste. Au să mănânce păpușoii târzii de prin grădini, cum au mâncat poamele, dar asta nu-i nici o răutate; să fim noi sănătoși și s'ajungem cu bine la primăvară, să sămănăm alții. Aceștia-s oameni din pustie și au venit flmânzi; altă pricină nu-i.

Intr'adevăr, Kitaii n'au săvârșit nicio răutate; fărădecât au ros toți păpușoii; pe urmă au cules toate ouăle clocite de prin cuibare; după aceia au fiert, în căzănelele lor, mâncări misterioase a căror compoziție oamenii n'au înțeles-o decât după ce au băgat de seamă că li se împuținează de lângă case cățeii și mâțele.

Când au plecat străinii, femeile au rămas povestind o săptămână încheiată, unele făcându-și cruce cu uimire, altele stupind cu greață. Dascălul Ion îi liniștea pe toți arătându-le că, în cărțile lui filosofești, se spune despre asta și că el n'are nicio mirare.

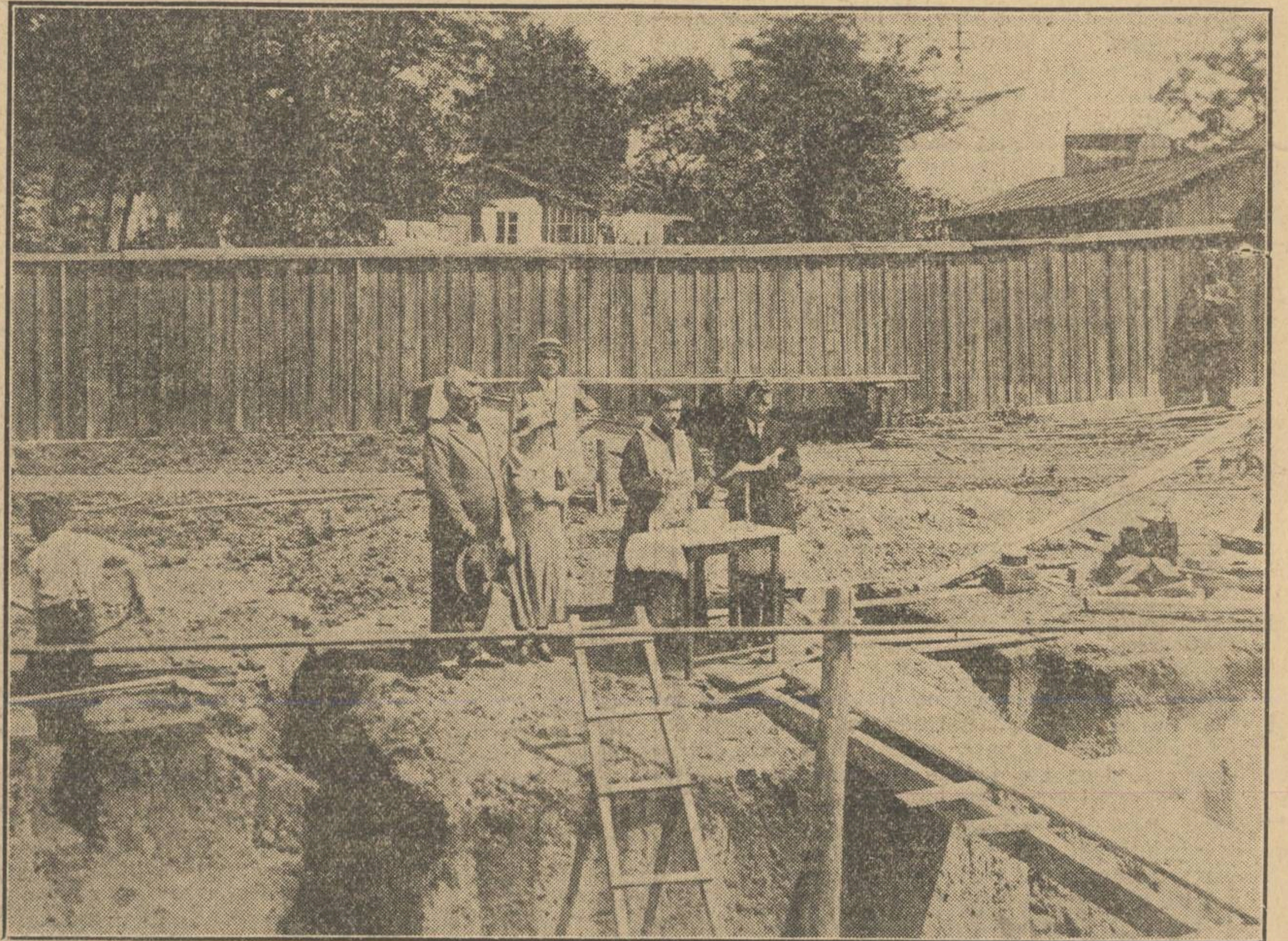
— Unele seminții de oameni mănâncă miel; altele mănâncă mâță. Fiecare cu mâncarea lui, precum i-a poruncit Domnul Dumnezeu.

Bărbații au înțeles acest adevăr și s'au liniștit, dar femeilor le-a fost greață patruzeci de zile.

MIHAIL SADOVEANU

Fragment din romanul „Uvar", care va apărea în curând la „Cartea Românească".

Oficiul religios făcut de părintele Hodoroabă la punerea pietrei fundamentale a casei d-lui Mihail Sadoveanu, din Iași, Str. Eminescu (vis-à-vis de Bolta Rece). Asistă d-na și d. Sadoveanu.

Intâia oră de școală[1)]

de Const. Kl. Ifescu

— Să nu cumva să dați copilul la școala comunală. O să-l stricați. O să stea cot la cot cu tot felul de haimanale dela mahala. O să învețe să înjure și să vorbească blestemății. Pe urmă, nu știi peste ce fel de profesori o să aibă norocul să dea. Ca dealde domnu Mitran de la Școala Calițoaiei, care-i ține să-i slugărească lui, de-și face toată treaba casei și a curții cu copiii din școală; ba încă, îi mai și bate bine cucoana, când se supără, fiindcă i-au greșit ceva, că-i tare mofturoasă dumneaei, când e vorba de slugi pe veresie. Ori ca dascălul Dănălache Chiroiu de la Visericani, care-i cară pe copii pe la morți și-i pune să taie prescurile ca să facă anaforă; dar carte, ioc. Incaltea, Moș Costache dela Popa Breazu, cică n'ar fi profesor prost, dar e iute la mână, mânia lui Dumnezeu, și-i bate de-i betejește pe copii. Nu l'a lăsat surd pe copilul unei biete văduve — femee săracă, spăla cu ziua — de-a trebuit să-i ungă ochii cu te-miri-ce, ca să nu mai facă reclamație la revizor, că-l scotea din pâne? Și ce era să facă biata femee nevoiașă? I-au lucit ochii la câțiva bani. Ce, era să se mai puie rău și cu profesorul, să și-l facă dușman? A închis și ea palma și-a rămas cu copilul slut...

Mama rămânea pe gânduri, iar prietena casei, încheia, încântată de impresia pe care o făcuse:

— Asta-i școala noastră, românească!

După critică, veneau recomandațiile:

— Du-l, draga mea, mai bine, copilul, la Nemți. Au școli bune, învață copilul și o limbă străină. Și tare sunt de treabă popii ăștia catolici. Umblați prin străinătăți, știu să vorbească cu lumea și cum să se poarte cu copiii. Plătești un ban, doi, dar nu-ți pare rău de parale. Ce procopseală, că la școalele noastre e pe gratis! Mersi, de așa pomană, să ne strice copiii! Eu dacă aș avea zece copii, nu unul, pe toți i-aș da numai la Nemți. Ascultă-mă pe mine, draga mea, că eu vreau numai binele copiilor — și eu am umblat prin multe case și am auzit multe — dă copiii la Nemți!

Azi așa, mâne așa, toca-boca toată ziua la urechi, ba o vorbă spusă de unul, ba o pildă bătută de altul, m'am pomenit dus la școala catolică de băieți, care era pe atunci în strada Dorobanților, peste drum de biserica Sf. Paraschiva.

Pater Eduard, directorul, ne-a primit ceremonios, cu îndoituri de șale și cu zâmbet blajin pe buzele lui rase.

— Imi pare foarte bine, când vin și români la noi. E drept că cea mai mare parte din elevii noștri sunt catolici: germani și unguri; fiindcă, pentru ei a înființat Comunitatea școala. Dar primim bucuros românii; mai avem câțiva. O să-i fie copilului ceva mai greu până o deprinde limba germană, apoi o să meargă ușor.

Ne-a pus, mamei și mie, câteva întrebări, din care a văzut că sunt destul de „înaintat", așa că m'a înscris în clasa a doua, având să iau și lecții suplimentare de nemțește și franțuzește. Apoi a chemat pe Pater Bernard, l-a lămurit cum stă chestia cu mine și m'a dat în primirea lui, ca să mă ducă în clasă:

— Te rog, frate, să-l așezi între copii cuminți și care vorbesc românește.

Pater Bernard era grăsuliu, cu capul rotund ca un pepene, ras la față ca și Pater Eduard, și mergea șchiopătând. A râs prietenos la mine și la mama, și m'a mângâiat pe păr:

— *So ein kleines Kind* și'n clas al toile! *Sehr gut*, pun, pun! Avem s'așezi pe tumnealui la mișloc de la Tepert și Deneș.

— Cine sunt copiii ăștia? întreabă mama îngrijorată. Ai cui sunt? Ce sunt părinții lor? Sunt oameni bine? Copiii au educație?

— Pun, pun, *es sind artige Kinder*, se grăbește să răspundă bunul Pater Bernard. Tata dela Tepert e tâmplar, *sehr tüchtig*, lucrezi la fapric de la tomn' Lessel, de la Comunitate al noastră. Deneș e uncur, copil sarac, creștem noi, șezi la slușnic de la școală.

Și fără a da răgaz mamei, nedomirite, să mai întrebe ceva, m'a luat de mână.

— Haidem, tomn' Rumunule, merjem la clas, tocmai ai sunat pentru ore al toile...

Cu Pater Bernard, șontâc-șontâc, de mână, mi-am făcut intrarea în clasa a doua și am fost așezat între Tepert și Deneș. Pater Bernard le-a spus ceva pe nemțește, amenințându-i cu degetul arătător; după aceia mi-a zâmbit întinzând gura până la urechi, apoi s'a încruntat spre clasă, strigând iar ceva pe nemțește și în cele din urmă a plecat, șontâc-șontâc.

Am inspectat clasa cu privirea: o odae lungă, plină de copii așezați în bănci; câteva bănci din fund erau însă goale. Copiii se uitau la mine curioși, ca la un animal rar. Vecinii mei m'au netezit cu mâna pe păr, pe obraz și pe haine. Am prins curaj; hotărât, erau băeți de treabă.

— Tu înveți ungurește? — m'a întrebat Deneș.

Intrebarea m'a pus în încurcătură. Dar am răspuns:

— Nu învăț ungurește. *Numai* românește, nemțește și franțuzește.

— Atunci de ce-ai venit acuma, că avem oră de ungurește. Băieții, care nu învață limba ungară, nu intră în clasă ora asta; se duc să se joace în grădină.

Am rămas încremenit în fața acestei situații încurcate, pe care n'o prevăzuseră nici Pater Eduard, nici Pater Bernard.

— Pleacă și tu, îmi zise Tepert.

— Pleacă iute, repetă și Deneș.

Mie-mi venea să plâng.

— Stai, nu mai pleca, uite, vine domnul Kantor, zise din nou Tepert.

— Nu mai pleca, că te vede domnul Kantor și se supără, întări Deneș.

Apoi, completă mai încetișor:

— E rău, domnul Kantor.

Pe fereastra clasei care da 'n curte, se vedea apropiindu-se profesorul de ungurește, căruia-i ziceau băieții: domnul Kantor, fiindcă era și dascăl la biserica ungurească. A intrat în clasă și băieții s'au ridicat toți în picioare; cu ei odată, și eu.

Domnul Kantor era înalt și foarte spătos, chel în creștet, foarte oacheș la față și cu barba tunsă mic, dar cu firul des. Era îmbrăcat în haine negre, cu fundă neagră la guler și cu vesta mult scobită pe pieptîi albi ai cămășii.

Eu m'am făcut mititel în bancă, strângându-mă între cei doi vecini.

Domnul Kantor făcea lecții vorbind ungurește, tare și răstit, de parcă tot se certa:

— Honghioara, bonghioara...

Speriat și nepricepând nimic, mă uitam când în dreapta la Tepert, când în stânga la Deneș, și mă

1) Din volumul „Flori din grădina copilăriei", în pregătire.

(Continuare în pag. II-a)

chinuiam să înţeleg barim ce scriu ei pe caete, ca să fac şi eu la fel.

Deodată, domnul Kantor a venit spre noi şi a întrebat ceva pe Deneş. Băiatul a răspuns, pe limba lui, nu ştiu ce. De bună seamă, răspunsul n'a mulţumit pe domnul Kantor, căci s'a răstit şi mai tare la băiat. Honghioreala dintre ei a ţinut câtăva vreme, profesorul certându-l din ce în ce mai tare şi mai răstit, iar băiatul răspunzând din ce în ce mai slab şi mai pierdut de frică, până când profesorul, aprins peste fire, l'a apucat pe Deneş de păr şi l'a târît afară din bancă, în faţa catedrei.

Ce grozăvie le-a fost dat ochilor mei să vază!

Tot judecându-l pe ungureşte, a poruncit altor doi băieţi ceva. Aceştia s'au repezit la Deneş şi s'au apucat să-l desbrace. I-au scos hăinuţa, i-au deslegat cozondracele şi i-au lăsat pantalonii în jos. Apoi au adus scaunul dela catedră în faţa băncilor şi l'au întins pe Deneş pe scaun, cu faţa în jos şi cu dosul în sus. In timpul ăsta, Deneş plângea, iar domnul Kantor îl tot judeca: .

— Honghiora-bonghiora...

Nu ştiu ce le-o mai fi cerut băieţilor, că s'au uitat unul la altul, apoi la clasă şi au dat din umeri, ca şi cum ar fi răspuns: n'avem. Pe semne vre-un băţ ori vre-un biciu. Asta l'a supărat şi mai tare pe profesor, că s'a răstit şi la ei, apoi şi-a ridicat el vesta în sus, s'a descins de cureaua care-i ţinea betelia pantalonilor peste pântece şi-a început să tragă cu cureaua pe bucile lui Deneş, pe care ceilalţi doi băieţi îl proţăpiseră pe scaun: unul de mâni şi altul de picioare. Trăgea domnul Kantor cu cureaua pe pielea goală a copilului, iar acesta ţipa la fiecare izbitură, ca din gură de şarpe:

— No, Kantora, no!

Dar domnul Kantor nu vrea să ştie şi iar îi mai trăgea una, judecându-l mereu:

— Honghiora-bonghiora!...

Şi cureaua lovea, lăsând o dungă roşie pe dosul bucălat al băiatului:

— No, Kantora, no!

— Honghiora-bonghiora!...

In clasă, se făcuse tăcere ca 'n biserică, când se prohodeşte mortul. Copiii urmăreau, cu ochii mari de groază, mişcările curelei care se înălţa în aer ca o coadă de şarpe, şi apoi cădea de sus cu putere peste bucile lui Deneş, şi numărau lovitură după lovitură: patru, cinci, şase... După fiecare, isbucnea rugarea din ce în ce mai plângătoare:

— No, Kantora, no!

După a zecea lovitură, şi cea din urmă, un ţipăt mai tare a sfâşiat văzduhul clasei. Nu mai era al bătutului, ci al micuţului nou venit, ajuns la capătul puterilor...

Nu ştiu nici cum s'a făcut de-am leşinat, nici când m'au scos băieţii din clasă. N'am auzit nici explicaţiile ce s'au dat domnului Kantor, mirat şi zăpăcit şi el de acest incident neobişnuit, care venea să-i tulbure desfăşurarea... normală a lecţiei. Ştiu doar că m'am trezit în grădina şcoalei, întins pe iarbă, ud la tâmple şi la frunte, pe care aveam o compresă cu apă rece. Lângă mine, am cunoscut în dreapta pe grăsuliul şi veşnic zâmbitorul Pater Bernard, iar în stânga pe blajinul Tepert.

Pater Bernard mă ţinea de mâni şi mi le bătea încetişor:

— A nu, nu trebue să speriezi la tine. Aşa este la tumnealui, tomn Kantor, dar el nu bate decât la uncur a tumnealui. Eu făcut creşal, nu trebuia la tine intrat în clas la tumnealui, tu nu învaţă uncureşte...

Am plâns şi m'am rugat să mă trimită acasă. M'a condus Tepert. A venit apoi Pater Eduard şi s'a rugat de mama să nu mă ia de la şcoală. Nu că i-ar fi costat cine ştie ce pagubă plecarea unui şcolar, dar era în joc reputaţia şcolii, dacă s'ar fi auzit care a fost pricina. A mai venit, însoţit de Pater Bernard, chiar şi domnul Kantor, desigur trimis de director, ca să-şi ceară scuze. Mie mi-a fost frică măcar să dau ochii cu el şi m'am zăvorit în odaia dealături, de unde n'am vrut să ies, cu toate că m'a chemat mama de trei ori. Domnul Kantor a lămurit-o pe mama că el nu poate să facă altfel, c'aşa e „metoda lui pedagogică", deoarece are de-a face cu copii răi, pe care părinţii, oameni de rând, n'au ştiut să-i crească. El trebue să-i bată, ca să-i desbere de năravurile lor proaste şi să bage spaima în ei. „Dacă nu-ţi ştiu de frică, nu faci nici o treabă cu copiii".

— Cu copilul dumneavoastră e altceva. E copil cu educaţie. N'ar îndrăzni nimeni să-l atingă...

Cu asta, lucrurile s'au lămurit, mama s'a împăcat şi eu am rămas la şcoală. Bine înţeles, mă feream de ora de ungureşte, ca de ciumă, şi când îl vedeam pe Domnul Kantor, cât de departe, mă apuca tremuriciul. Vremea a aşternut impresii noi peste aceea a celui dintâi ceas de şcoală, dar amintirea lui a rămas adânc crestată pe răbojul minţii mele şi nu s'a şters nici până astăzi. Multă vreme, în visele mele cele mai rele, care se împletesc totdeauna anapoda, din frânturi de ale întâmplărilor adevărate din şcoală, mi se ivea dinaintea ochilor vedenia dosului bucălat al bietului Deneş, camaradul primei mele ore de clasă, învineţit şi vrâstat cu dungi roşii de cureaua domnului Kantor, pe când un glas, ieşit ca din gură de şarpe, îmi răsuna în urechi:

— No, Kantora, no!

2 Septembrie 1932. CONSTANTIN KIRIŢESCU

BERLIN New-Yorkul Europei

Oraşul spre care se îndreaptă în momentul de faţă atenţia continetului nostru este BERLINUL, capitala cea mai modernă din centrul Europei, oraşul cel mai evoluat, cu arhitectura cea mai înaintată, cu străzi de 20 km. lungime şi instituţiile cele mai vaste şi mai bine organizate căror faimă au cucerit lumea întreagă.

„REALITATEA ILUSTRATĂ" a organizat o călătorie de 10 zile la Berlin.

28 Oct.-6 Noembrie

şi a întocmit un foarte bogat program de vizitarea oraşului cu autocare, vizitarea muzeelor, al celui mai mare studio cinematografic „Ufa", a imensei case de editură Ulstein, a vastelor magazine generale, monumente, biserici, aeroportul cel mai grandios din lume, etc., etc.

Costul acestei călătorii este de

Lei 7420

în care preţ se cuprinde:

1) Biletul de tren dus şi întors; 2) Paşaportul şi toate vizele; 3) Intreţinerea absolut completă pe tot timpul şederei la Berlin; 4) Excursii, taxe de muzee, bacşişuri, etc.

Prospecte gratuite, informaţiuni, înscrieri la „Realitatea Ilustrată", Secţia Excursii, str. C. Mille 7—11.

C. Stere: In preajma Revoluţiei

DISCUŢII

I. Smaragda Theodorovna II. Vania Răutu

Marele nostru cărturar, domnul Const. Stere, începe publicarea unui vast roman social, prin scoaterea de sub tipar a primelor sale volume, Smaragda Theodorovna, prologul introductiv în materie, şi Vania Răutu, cu intrarea eroului principal în arenă. (Intre timp a apărut şi volumul al treilea: „Lutul". — N. R.).

După chipul arhitectonic, cum e pornit, şi după cum se prezintă aceste două volume, am impresia unei opere de dimensiune, vre-o zece volume, care trebue să cuprindă întreaga viaţă socială şi politică a Basarabiei de pe la 1850 şi dacă nu până'n zilele noastre, cel puţin până la alipirea ei de patria mamă, 1918.

O frescă grandioasă de istorie contimporană, cu atât mai palpitantă cu cât este mai aproape de sufletele noastre moldovene, părtaşe la vâltoarea măreţelor evenimente de la începutul acestui veac.

Fără a face o comparaţiune, fără a stabili o asemănare, numai ca dimensiune, şi ca obiect, viaţa unui luptător — ab ovo şi până la finele ei — voi aminti de cele zece volume, Jean Christophe, ale lui Romain Rolland, lucrare trecută definitiv printre capo-d'operele literaturii contimporane franceze.

Felul lui liber de a scrie, povestire verbală stenografiată; limba specială a povestitorului, moldovan basarabean, destul de comună când o ceteşti; lipsa complectă de ‚vernis" în construcţia frazelor care curg ca din gura uncheaşului ce spune basme copiilor să adoarmă mai curând, în mod firesc, fără nici o pieptănare literară; toate acestea fac ca „romanul" să fie nişte memorii, povestiri atât de puternic evocatoare, dacă nu cumva chiar o autobiografie, scrisă cu toată duioşia, din toată inima, şi cu tot dorul neînplinit a celui ce râvneşte să mai reîntinerească măcar clipa scrisului său.

Şi cu atât mai bine!

Ca şi nemuritoarele romane ruseşti, fără început şi fără sfârşit, fără limbă literară, fără plan dinainte stabilit, fără teză, opera d-lui Const. Stere este o admirabilă frântură de viaţă, aşa cum era pe vremea aceia, o bucată de umanitate goală, spusă în graiul celor care au pătimit, graiu neprefăcut, moştenit din moşi-strămoşi.

De sigur că sunt şi adumbriri, multe retuşări, sunt şi multe omisiuni fatale, după cum se vor găsi şi multe înflorituri, derogări dela adevărul gol-goluţ, pânză de fond însă pe care e brodat întregul complex a romanului nu poate fi decât propria viaţă a celui care scrie, viaţă pecetluită de un straniu destin care îl poartă în totdeauna pe marginea unui naufragiu, ca o implacabilă fatalitate cosmică.

Inainte de a intra în analizarea acestei opere îmi voi lua libertatea de a pune la dispoziţiunea cetitorilor, pentru o mai complectă înţelegere, câteva date aflate de mine, în legătură strânsă cu personagiile şi evenimentele descrise.

Şi fiind că este vorba de o autobiografie să-mi fie îngăduit să subliniez că familia marelui nostru cărturar, Const. Stere, a avut ramificaţiuni foarte apropiate aici, în Botoşanii noştri.

Un moş de al d-sale, Iancu Stere, moşier, a trăit şi a murit în Botoşani în anul 1866 *).

Iar sora lui Iancu Stere, Catinca, poreclită „Cobanca", de la moşia proprietatea ei din Basarabia, „Cobeni" a fost mama fostului preşedinte de tribunal, Christache Pilat.

Cobanca a avut de la o fiică a ei, o nepoată, care a fost căsătorită cu M. Enachovici, mama regretatului nostru concetăţean Titus Enachovici, fost proprietar şi director al ziarului „Cuvântul".

Pe de altă parte Costache Stere, un alt frate al lui Iancu Stere, şedea în casele de pe Bulevard, locuite astăzi de d. prefect al judeţului d-l M. Ciutea. Pe la 1850 legăturile între membrii basarabeni ai familiei Stere şi acei din Botoşani erau foarte strânse.

De mai multe ori pe an poştalionii când ai unui frate, când ai celuilalt din Basarabia, străbătiau drumul dela Botoşani la Soroca sau vice-versa. Treceau prin Târgul Ştefăneştilor, pe unde treceau şi Prutul, tăind deacurmezişul linia molcomă a dealurilor Basarabiei până la Nistru. Ba chiar aceste peregrinări au avut un epilog romantic.

Un Stere s'a amorezat de o frumoasă fată din familia rabinilor din Trg. Ştefăneşti, rabinii de pe vremuri, o fată a lui Rufulea — aşa spune legenda — şi tinerii îndrăgostiţi s'au luat. Nu pot verifica dacă autorul nu îmbracă cu atributele acelei frumuseţi pe Smaragda Theodorovna, eterică şi cu ochi ca migdalele, şi cu acea patimă mistică, rezultată dintr'o ancestrală şi neiertătoare moştenire.

In altă ordine de idei ţin să amintesc că după răpirea Basarabiei, marii boieri cu moşiile lor nesfârşite de peste Prut, au rămas la Iaşi, şi că numai boernaşii — categoria a doua — au rămas sub Ruşi. Cu excepţia familiei Catargiu de la Bălţi şi a Cantacuziniştilor dela Otaci, care nu s'au despărţit de aşezămintele lor basarabene. Aşa că descripţiile boerimii basarabene trebue să fie raportate numai la această a doua, dacă nu cumva chiar la a treia, categorie de boeri moldoveni.

După cum ţin să arăt că d-l Const. Stere are perfectă dreptate să vorbească despre nimicirea culturii moldoveneşti, şi de imensul gol produs pe la 1850, când nici aşa zisa cultură rusească nu pătrunsese în depărtata provincie rusească de la Prut.

Cultura moldovenească a fost strălucită.

Este o greşală a crede că cultura în general sau a unui popor în speţă merge în linie ascendentă, ca un şir nesfârşit de trepte, una mai înaltă de cât cealaltă; de la năvălirea barbarilor de exemplu şi până la glorioasa domnie a lui Carol I.

Cultura urmează o linie plină de sinuozităţi şi un pisc al acestei scheme culturale, îl face pentru Moldova epoca de la Vasile Lupu, 1642 şi până la Cantemir 1712. In aceste decenii cultura moldovenească repet, era strălucită, şi cu mult superioară vecinilor Moldovei.

Sunt obligat să fac o mică paranteză: Cultura nu înseamnă nici abecedar, nici şcoală primară, nici analfabetul care ştie a scrie şi a ceti.

Este cu totul de altă esenţă. Inchid paranteza.

Aşa că, nu din zel patriotic face d-l Stere constatarea nimicirii culturii moldoveneşti în Basarabia, din acea epocă (1850) ci ca un indiscutabil adevăr istoric.

Mai ţin să amintesc pentru verificarea tabloului Basarabiei, cum că Basarabia de astăzi este cu totul diferită de cea de atunci.

Ea avea pe acele vremuri numai vre-o 210.000 locuitori; era câmpie deschisă, pustie, şi aşezările se înmulţeau fie în apropierea Nistrului fie dealungul Prutului. Ruşii au colonizat-o în urmă, şi prin colonizări succesive au împlut-o cu ce-au găsit.

Bunăoară au adus aproape 100.000 de bulgari!

Aşa că trebue să ne transpunem cu mintea în lumina timpurilor de atunci pentru a pricepe, a simţi şi a gusta ambianţa psihică a mentalităţii personagiilor şi logica evenimentelor descrise cu atâta vibrare de suflet.

Ajung în fine şi la enervanta chestiune a rusificării Basarabiei, şi mă văd obligat să fac o digresiune destul de amplă, căci pentru o mai bună înţelegere a complexului acestei chestiuni trebue să încep cu oarecari consideraţiuni mai depărtate de subiectul propriu zis, şi cer iertare pentru această abatere.

Ideia de stat naţional, nu este o ideie principială, de temelie a umanităţii. Noi care suntem crescuţi şi educaţi în acest crez, din necesităţi făţarnice, din politică meschină suntem copleşiţi de această quasi-axiomă istorică. De fapt însă ideia de stat naţional s'a născut din ideologia marei revoluţii franceze, şi a fost purtată ca lozincă de către Napoleon, în scop foarte transparent, de cucerire.

Inainte de revoluţia franceză naţiunea, naţionalitatea, juca un rol foarte puţin important. Criteriul de demarcaţiune între popoare era religia, şi aşezările popoarelor se bazau sau pe un conglomerat de aceeaş religie (credinţă, lege) sau pe necesitatea dovedită timp de secole a unui *„tot economic"*. Experienţa umanităţii cu statele naţionale durează de maximum 130 ani şi este destul de tristă.

Căci prin consecinţele care le-a avut în aplicarea radicală a acestui principiu, s'a ajuns la războiul dezastrului din 1914-1918, care înseamnă cel mai greu impas al civilizaţiei, cel mai inextricabil nod gordian, care nu se poate tranşa decât prin alte frământări, care pot aduce în ori şi ce moment cataclizmul general.

Statul naţional a avut ca consecinţă imediată „armata naţională", iar ideia evoluând am ajuns la concepţia istovitoare a „naţiunii armate". Aceasta a forţat popoarele să cheltuiască aproape o treime din avuţie pentru organizarea înarmărei colective şi care prin reflex, pentru crearea de venituri, a adus bariera vămilor. Sub acest aspect am ajuns la enormitatea paradoxală că omenirea pe de o parte posedă imense resurse de producţiune, de alimente, de posibilităţi uşoare de traiu bun şi îndestulat, şi pe de altă parte, zeci de milioane de oameni care mor literalmente de foame, şomerii, în creştere zilnică ca un blestem fără seamă a lui Dumnezeu!

Aceste două rezultate evidenţiază în deajuns paradoxul unor principii ideologice, perfecte din punct de vedere filosofic sau logic ,nenorocite şi fatale în aplicaţiunea lor pământească.

Naţiunea, din punct de vedere cultural şi artistic este singura creatoare, este idealul către care trebue să râvnim.

Statul naţional este o eroare economică!

Iată învăţăturile nenorocite, ale marelui cataclism al războiului din 1914.

Această ideologie a marii revoluţii franceze, purtată în cutele victorioase a marelui Napoleon care fie zis în treacăt a convenit cu eleganţă ca prietenul său vremelnic, ţarul Alexandru (1808) să facă ce va pofti cu puţin importantele ţărişoare Moldova şi Valahia de la Dunăre, a pătruns greu în mintea conducătorilor popoarelor de la începutul veacului trecut. Şi a fost folosită mincinos şi de conducători, care îşi făceau o scuză pentru noi cuceriri şi de popoare care o utilizau ca mijloc de răzvrătire împotriva împilărilor şi a inichităţilor sociale din veacul trecut.

Poporul rusesc şi biurocraţia rusească ajung la trezire naţională abia în timpul domniei lui Niculae Pavlovici după 1825 şi cu reacţiuni foarte neîndemânatece şi sfioase la început. Moldovenii şi Muntenii prin pătura lor conducătoare iau numai contact dogmatic, fără repercusiune imediată, iar poporul moldovenesc, ca şi cel basarabean este complect în afară de această nouă formulă a omenirii.

Ţarii ruşi, — marele imperiu ortodox — continuă a-şi afirma datoria de protecţiune a ortodoxilor din Balcani, sau de la Dunăre, şi tot în numele Sfintei Cruci, se justifică încercările nenumărate de a cuceri pământul românesc, în seculara lor luptă împotriva Turcului păgân.

Ei rămân mereu urmaşii apostolului Vladimir Monomachul, şi în numele legii creştineşti ortodoxe râvnesc Constantinopolul, fost centru al credinţei bizantine din tot Evul Mediu.

Aplicaţiunea principiului de exclusiv naţionalism a fost puţin operantă asupra românismului — prefer să zic — moldovenismului-basarabean. Rusificarea a început abea pe la sfârşitul veacului trecut şi primele ei manifestaţiuni au fost şcolile ruseşti mai mult în oraşe şi tendinţa de a introduce în sate popi ruşi, care să slujească în slavoneşte.

Protipendada a fost lesne câştigată rusificării. Elementul feminin a jucat un rol hotărâtor. Fetele de boer, boernaşi, din vârful erarhiei sociale alergau după înalţii demnitari ruşi, după frumoşii şi sclipitorii lor ofiţeri, iar părinţii lor, pentru a folosi un trai mai bun, a se bucura de privilegiile acordate — sunt atâtea şi atâtea impoderabile — se fericeau de aceste uniri, care înstrăinau.

Copiii ieşiţi din aceste căsătorii erau ruşi, învăţau ruseşte. Urmau cariera tatălui lor rus.

Şi iată cum o întreagă clasă socială îşi schimbă aspectul, dacă nu chiar fiinţa intimă, care suferă mai greu remanierea celor moştenite.

Poporul basarabean a rămas însă neatins.

Mentalitatea ţărănească nici nu era coaptă pentru ideia naţională. Ei ştiau una şi bună! Cei de o lege cu dânşii şi cei de altă lege. Turcul păgân şi papistaşul, care era mai hâtru, căci abia la Sf. cuminecătură vedeai că înghite bulla, în loc de cuvenita nafură creştinească. Ei au rămas la criteriul lor milenar de judecată, simplist şi real.

Incrustaţi în patriarhalitatea lor nealterată din moşi strămoşi iată cum rezuma un istoric bine documentat părerea curentă a ţăranului basarabean din veacul trecut:

— „Trăim şi noi în legile noastre, în credinţa noastră sfântă, în limba noastră şi cu obiceiurile noastre de totdeauna, fără să ne zică cineva, ceva. Cu birul nu ne prea supără, că am auzit că peste Prut plăteau oamenii biruri mai mari!

Ei! la moscali nu ne ia! *Legile sunt tot aceia dinainte*"...

Poporul moldovenesc basarabean era lăsat în pace. Tocmai din pricina că nici la el, nici la cel rusesc, ideologia marei revoluţii franceze, a naţionalităţii — stat naţional — nu pătrunsese, încă nu-şi făcuse loc.

Pasul cel mai grozav către înstrăinare s'a făcut cu colonizările Basarabiei, făcute de ruşi, care au dat aspectul aşa de poliglot din sudul Basarabiei, mai cu seamă, şi care a justificat întru câtva diferenţiarea între Moldova şi Basarabia, când ştiut este că acelaşi suflet, acelaş duh, de la sfântul şi neîntrecutul domn al strălucirei moldoveneşti — Ştefan cel Mare şi Sfânt, luceafărul de veci, al geniului moldovenesc, a domnit peste amândouă malurile Prutului.

Mă rezum deci şi constat că procesul de rusificare a fost pe de oparte numai la suprafaţă în păturile conducătoare şi de privilegiu, şi pe de altă parte tardiv, început prea târziu, şi prea aproape de ziua judecăţii cea de pe urmă, ziua realipirei Basarabiei de pământul moldovenesc (1918).

Aşa că revenind la romanul marelui nostru cărturar d-l C. Stere vom vedea că eroul d-sale Vania Răutu nu va lupta la începutul vieţii lui conştiente *pentru românism, pentru naţiune*, ci pentru descătuşare politică, pentru libertate, pentru revoluţie, ca ideie generoasă, umană, purtată de la om la om şi nu de la naţiune la naţiune.

Reacţiunea împotriva realului, a inichităţii sociale îl fixează pe Vania în cadrul revoluţionar rusesc; şi nu preocuparea naţională de românism, îl duce printre apostolii unei credinţe care a cuprins cerul cu stele şi luceferi, pentru a se prăbuşi mai târziu în explozia celei mai negre bestialităţi, celei mai odioase tiranii, celei mai barbare concepţii de foame, mizerie, chin, de decădere intelectuală, de primitivitate canibalică.

Voi termina cu o protestare. Cu toate că nu este în legătură cu romanul d-lui Stere, voi profita cu samavolnicie de acest prilej.

Dintre toate provinciile alipite României-Mari, cea mai hulită în părerea curentă a noastră din vechiul regat, este de sigur Basarabia. Considerată — cu câtă nedreptate! — cea din urmă pe scara civilizaţiei, cea mai străină ca simţire, cea mai răsvrătită, Basarabia este cenuşăreasa neamului românesc.

Ce fără de lege! Ce neruşinare!

Şi dacă pentru români în genere este o greşală, pentru noi moldovenii — în special — este o crimă.

Cum se poate judeca aşa de fals, aşa de nedrept?

Acel popor, aşa de omenos, aşa de cum se cade, aşa de muncitor, aşa de inteligent, aşa la fel cu noi, moldovenii din vechiul regat, aşa de nou, cu suflet de copil, aluat neplămădit, fără formă, fără cristalizare, acel popor pe care în necunoaşterea noastră vinovată îl taxăm de bolşevic, nepatriot sau mai ştiu eu ce, este incomparabil mai legat de noi, sufleteşte, prin legături pe care nici el nu le bănueşte, de Moldova noastră, decât toate celelalte provincii alipite.

Este incomparabilă trăinicia tainicei legături dintre Moldovenii de dincolo şi dincoace de Prut, faţă de haotica pertractare ardelenească, interesată şi meschină, sau faţă de expansiunea internaţională şi aşa de urâtă a dulcei noastre Bucovine.

Dacă auzim murmurul Basarabiei, revolta ei este aceea a copilului care îşi arată nemulţumirea, pentru îndreptare, mamei sale, departe de gândul paricidului.

Este protestul indignărei unui copil nevinovat.

Şi daca-ţi şti câtă nedreptate, câtă urâciune am purtat noi, regăţenii, dincolo peste Prut!

Ar fi timpul să ne revizuim conştiinţele şi abia după acea cântărire să ne mărturisim frăţeşte care din două, conştiinţa naivă a basarabeanului trezit cu brutalitate dintr'o viaţă simplă şi patriarhală — sau conştiinţa încărcată de lăcomie şi păcate a regăţeanului, are mai multă autoritate morală, mai multă pondere de omenie, este mai aproape de dreptatea imanentă de totdeauna!

Şi numai atunci să bârfim.

1932 Aprilie, Botoşani CHRISTIAN CIOMAC

*) Vezi condica actelor de moarte, Oficiul Stării Civile, Primăria Botoşani.
Tomul IV. anul 1866 Pr. V. 187.

Cronica ştiinţifică

Somnul creerului

Explicaţiile cele mai de seamă pentru fenomenul somnului le datorim cercetătorului vienez profesorul Economo, mort de curând. După profesorul Economo, somnul nu este nici o diminuare a stării de veghe, nici o stare diametral opusă, ci o stare nouă, care începe după încetarea veghei, şi la care iau parte toate organele, nu numai creerul, focarul conştiinţei. Economo a reuşit să stabilească că adormirea şi somnul sunt legate de acţiunea unor anumite suprafeţe mici, aflate în creer, şi care, din pricina influenţei lor hotărîtoare pot fi numite „centrul somnului". Această staţie centrală nu trebue asimilată cu suprafaţa plină de circonvoluţiuni a creerului mare, strâns legat de gândirea, acţiunea şi simţirea noastră, ci trebue considerată aparte, ca una ce se află situată pe fundul cutiei craniene. Constatarea e datorită între altele şi faptului că monştrii umani — care în cazuri rare vin pe lume fără creerul mare şi trăesc câtva timp — manifestă fenomene regulate între somn şi veghe.

Din rădăcina creerului se dirijează în corp toate acţiunile executate prin mijlocirea „nervului vital" sustras voinţei. Aci aparţin acţiunile tuturor organelor capabile de a se mişca, aflate în piept, abdomen şi volumul bazinului, apoi vasele sanguine, glandele depe suprafaţa şi interiorul pielei, şi arderea. In timpul somnului toate aceste organe, ale căror acţiuni nu sunt supuse voinţei, suferă, cu mici excepţii, o schimbare mai totdeauna în senzul unei diminuări.

In timpul somnului creerului, conştiinţa e în cea mai mare parte anihilată. Atât drumul spre creer, cât şi dela creer la organe, e închis, de „centrul de dirijare al somnului". Acest centru se află în imediata apropiere a punctelor de origină a nervilor vitali, dar se deosibeşte de aceştia şi trebue considerat ca un organ aparte.

„Centrul de dirijare al somnului" reacţionează în aşa fel, încât opreşte activitatea conştientă a creerului mare (poate datorită unor substanţe chimice formate în timpul veghei). Odată cu provocarea somnului creerului, intervine somnul corpului, adică al tuturor organelor. Acest somn a fost dovedit nu numai la animalele cu sistem nervos foarte desvoltat, ci şi la animalele inferioare şi chiar la plante. Că deşteptarea din somn e cu putinţă oricând, acest fapt se explică prin aceea că acţiunea provocată asupra creerului mare de către centrul de dirijare al somnului, poate fi întrerupt.

Experienţele făcute cu animale sprijinesc afirmaţiunile lui Economo. Fiziologul profesor Hess din Zürich a introdus în creerul unor pisici fire foarte subţiri de platină, până aproape de centrul somnului. După câteva zile, s'a constatat că ele nu prezintă nimic anormal. Dacă însă aceste fire erau puse în contact cu un slab curent electric, atunci pisicile începeau să manifeste semne de oboseală, căscau, se întindeau şi în cele din urmă adormeau. Aceste efecte pot fi realizate şi prin injectarea unor substanţe chimice; spre exemplu, a sării de calciu (experienţă datorită elveţianului Demole).

Că odată cu somnul intervine o diminuare a impresionabilităţii creerului, a dovedit-a marele fiziolog rus, profesorul Pawlov.

Dacă urmărim un câine, dintr'o odaie alăturată, de unde pornesc anumite sgomote sau fluerături, vom observa că animalul, la început complet treaz, răspunde la fiecare sgomot cu o mişcare, mai întâi indiferentă, apoi somnoroasă, pânăce animalul adoarme. Primul sgomot a reacţionat asupra unui singur punct al creerului mare, de unde s'a întins asupra întregii suprafeţe, având drept consecinţă somnul. E de observat că la aceste experienţe animalele care adormeau mai uşor, nu erau cele flegmatice, indiferente, ci dimpotrivă, tocmai cele mai pline de temperament şi mai nervoase.

Cereţi

LA TOATE LIBRARIILE

200 planşe fotografice, executate în atelierele „Adeverul" la TIEFDRUCK, în condiţiuni technice occidentale prezintând cele mai diverse şi caracteristice aspecte ale frumuseţilor naturale ale ţării. In genul marilor monografii ilustrate streine, cu o prefaţă şi un text introductiv, „PRIVELIŞTI ROMANEŞTI", constituesc prima carte care grupează, într'o imagine colectivă şi organizată, întreg pitorescul şi atracţiile turistice ale României.

Preţul lei 400

Depozit General: ADEVĚRUL S. A. Bucureşti

Cel mai renumit dar pentru copii este o carte, — iar cea mai nimerită carte pentru cei mici este volumul de versuri „Jucării" de Moş Grigore Sfătosu, apărut în editura „Adevĕrul". Preţul 25 lei.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Manual de morală practică

Omul tip

Omul politic de partid urăște varietatea și fiece organizație politică, de dreapta sau de stânga, chemată la conducerea Statului, încearcă luminarea oamenilor după tipicul particular, începând prin înlocuirea funcționarilor din regimul expirat. Ideal: oprirea și anularea individualității.

Legiuirile excesive ale oricărui ministru, neputincios să dea din el în opoziție o idee, baricadează viața slobodă cu norme și porunci, pentru obținerea tipului uniform, dorit. Numai stilul propriu de mediocrizare este schimbat. Liberat continuu de natură, omul e continuu readus la standard și falsii cărturari jigniți de varietatea care-i depășește, luptă pentru unitatea colectivă. Pe măsură ce omul e sechestrat de învățământ pentru o limitare a inteligenței, originalitatea înăscută rupe marginea și o strămută. Toate deschizăturile trebuiesc silite să adopte linia unghiului obtus și unghiul se face dela sine circonferință, pivotând pe vârf.

De mii de ani, școlile politice și sociale se muncesc în zadar să răpuie fenomenul. Reveria tuturor marilor proști și marilor reformatori este să dea societății oameni-gologani, oameni-șurub, oameni-nasturi, oameni-mărunțiș, înmulțiți cu strungul. Când se vor mișca toate roțile la fel, în regimul rotund, guvernarea devine o jucărie, ca scoaterea și punerea unui pantalon. Cade nasturele — nu e nimic: coși un nasture la fel pentru descheiatul și încheiatul automatic.

Intr'adevăr, cât se administrează de plăcut cantitățile și formele identice! Manufactura dă satisfacții pline, pe care omul de guvern nu le poate gusta. Un milion de lame de ras se înfășoară într'un milion de bucăți de hârtie parafinată și se închid într'un milion de plicuri pe măsură, pentru o vânzare de un milion de ori cu acelaș preț. Fabricantul știe totdeauna ce dă și ce ia.

Poftește de guvernează un milion de indivizi! Faci o lege, una, și ea nu se potrivește decât cu aberația dumitale intelectuală. Legea dă totdeauna greș, din pricina, crezi d-ta, a ilegalității individuale. Deci faci și pușcării pentru un milion de oameni și tribunale pentru ei. Și de-abia n'ai realizat nimic. Păgânismul n'a izbutit să facă tipul sclav, creștinătatea n'a putut face un creștin, burghezia n'a fost în stare să creeze tipul cetățean, tip *égalité-liberté-fraternité*. Comunismul de guvern nu știe să dea comuniști: în fiece lună tipul variază și varietățile sunt sau împușcate sau trimise la temniță.

E interesant de urmărit, într'o epocă de evidente fraude și corupții, omul politic la moral. Locul comun al noțiunii de cinste ilustrează discursurile și inițiativele guvernamentale și un observator așezat la distanța obiectivă trebuincioasă, ar putea să creadă că onestitatea nu e reprezentată într'un stat anumit de cât de miniștri, prizonierii unei națiuni de tâlhari. Toate regulamentele și legile declanșate împotriva cetățenilor sunt orientate în acest unic sens. Niște îngeri candizi cu portofolii au căzut într'un infern de ticăloși. Națiunea, osândită să muncească penibil, e insultată în fiecare măsură „dictată de împrejurări". Pretextul sună frumos: interesele naționale. Interesele naționale abstracte, ale unui cap, care nu înțelege mai mult decât capul meu și al dumitale, poruncesc ca fiecare individ care compune aceste interese și aceste naționale, să fie ocărât în grai aproximativ și în redactări aproximative.

Cinstea transportată dintr'o limbă într'alta și de la un popor la altul nu are conținut verificabil, dincolo și dincoace de Pirinei. Ințelesul ei complex și delicat e administrat de cerebralitatea greoaie și inaptă a ministrului oarecare, dela oarecare departament. Individul se găsește permanent în luptă cu Statul, împotriva căruia se apără, atât din pricina Statului cât mai ales a marilor lui preoți, cu însușiri nule pentru o activitate creatoare. Te chiamă să respecți Statul un om pe care nu-l poate nimeni respecta. Te obligă legea. Dar te desleagă natura. Individul are slobozenie să cumpănească dacă sforțările lui, repetate inutil la experiență, întâlnesc o minte în stare să le armonizeze pentru un rezultat — și nu e mai puțin onestă inteligența lui critică decât măsura care-l clasifică hoț.

Unui profesor, care cunoaște oamenii după zgârciul urechii și-i compune după strungăreață, i-a venit de curând inspirația să scrie și să semneze că poporul nostru e leneș, leneș caracteristic, după cum alți moraliști l-au calificat pungaș. Istoria Englezului debarcat la Calais și care întâlnindu-se în port cu un cocoșat, a comunicat în patrie descoperirea lui, că Francezii sunt un popor de cocoșați. Profesorului i-a răspuns un inginer mai bine informat pe șantierele unde comandă muncitorii, și dacă răspunsul a fost nițeluș cam ardeiat nu e vina lui. Ca și munca, onestitatea și lipsa ei sunt cărți cu care joacă un măsluitor fără ași. Nimeni nu e mai osârdnic și mai cinstit decât poporul în care s'a născut, încât să-și poată permite grosolănia să ia piatra și s'o arunce'n cap. Dacă este lene într'adevăr și necinste într'adevăr, trebue să înțelegem că una se datorește desgustului de a persevera steril și alta neîncrederii în conducători. De vreme ce și truda și corectitudinea se dovedesc de prisos, concluzia vine dela sine.

Cu oameni variați arta de a guverna implică elasticitate și variație, o inteligență pluriformă și nuanțe în număr considerabil. De altfel, oamenii de Stat, reținuți în memoria evenimentelor au fost supli și împletiți — și foarte, foarte inteligenți. Unui stăpân mai prost decât sluga lui și cu pipăitul brutal nici vaca nu-i dă tot laptele pe care și-l lasă mulgerii blajine și îndemnului inimos.

T. ARGHEZI

CITIȚI AZI:
LECTURA No. 403
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
H. DE BALZAC
ADIO Episod al Retragerii din Rusia (1812).
Lei 5. Scrierea completă la chioșcari și librari.

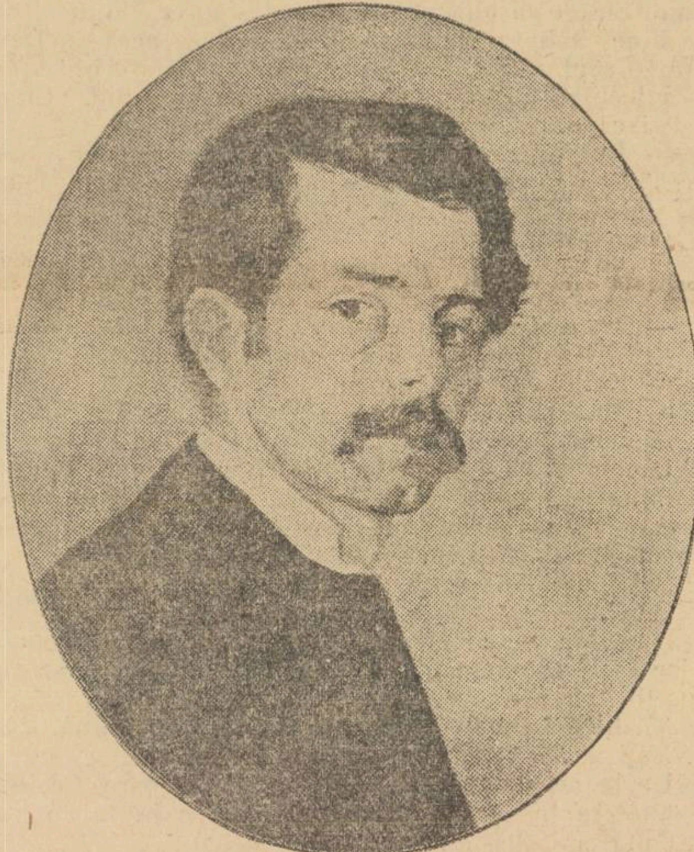

I. Andreescu — *Nud*

PLASTICA

— ION ANDREESCU —

La 22 Octombrie s'au împlinit cincizeci de ani de la moartea lui *Ion Andreescu*, pictorul de nebănuite resurse, vrednic contemporan al lui Nicolae Grigorescu, pe care de multe ori l-a egalat în dorința lui de a înnoi meșteșugul și de al înnobila.

I. Andreescu — *Autoportret*

Puțin cunoscut de cei din generația sa și ignorat multă vreme de urmași, Ion Andreescu a înscris totuși un moment însemnat în evoluția artei românești, prin sensibilitatea sa pătrunzătoare și vibrantă, prin sigura alegere a motivelor, prin îndemânarea lui constructivă și prin profunzimea simțului său coloristic.

I. Andreescu — *Iarna*

Fire contemplativă, delicată, bolnăvicioasă și timidă, Ion Andreescu urmează impulsul unei puternice înclinări pentru artă. După ce termină cursurile Școalei de Belle Arte din București, îl găsim la Buzău ca profesor al Seminarului din acea localitate. Continuă să deseneze și, în 1873, începe să lucreze în culoare, dând la iveală o serie de priveliști din jurul Buzăului, în care contemporanii pricepuți recunosc cu uimire o paletă viguroasă și o viziune originală.

„Independentă de orice contingențe, — spunea d. G. Oprescu la inaugurarea retrospectivei din Iulie cor., — animată de un fel de viață proprie, opera lui Andeescu se formează, se fortifică, se organizează, într'un progres continuu, într'o continuă ascensiune, dela primele încercări sfioase, pline de atâtea stângăcii simpatice, dar și de atâta îndrăzneală și noutate, până la acele realizări mature, senine, dense, care sunt ultimele lui lucrări".

Omul acesta straniu a fost un învins în viață și drama lui e cu atât mai dureroasă cu cât, în modestia lui, el nu și-a putut da seama ce treaptă înaltă atinsese în realizarea artistică.

Țelul vieții sale a fost pictura, și rezultatul surprinzător al străduințelor lui este acea operă plină de melancolie și de tristeță concentrată, care traduce, fără subterfugii sau artificii tehnice, toată poezia resemnării unui suflet sbuciumat.

Andreescu nu evita dificultățile; dimpotrivă: le dorea. Dar odată problema de meșteșg rezolvată, instinctual căuta alta.

Plecat în 1879 la Paris, Andreescu se înscrie la Academia Jullien, străbate priveliștele dela Barbizon, pe cărările proaspăt cercetate de Grigorescu, și — în contact direct cu natura — ajunge să determine o împăcare deplină între concepția sa artistică și mijloacele de expresie.

Arta lui e acum mai simplă, mai concentrată, dar mult mai personală și mai viguroasă decât înainte, realizând o sinteză picturală cu rare însușiri de sugestie și expresivitate.

Cu toate că mai păstrează unele asperități de suprafață, opera din acești ani din urmă ai vieții artistului e expresia unui talent matur, cu desăvârșire stăpân pe mijloacele sale și demn să fie pomenit alături de marele său contemporan Grigorescu.

I. Andreescu — *Iarna la Barbizon*

In memoria urmașilor, Ion Andreescu ar fi ocupat desigur un loc și mai de frunte, dacă boala nu l-ar fi doborît la treizeci și unu de ani.

H. BLAZIAN

Somnul...

Urcă brazi, Capelă vie, și stâlpesc pe noi arcadă,
Ca din taină și din tremur mâni subțiri în pumni
să-mi cadă...

Clopotu,'ntr'o doagă, sie-și, vacului ori clipei suni-i,
Pe sub geana zării visul tot își va mâna păunii.

Stă în umbră și în poartă banca putredă și veche...
Dar de vrei sloboade-ți dreapta și cu fruntea
mi-o'mpereche.

Peste turnuri și grilaje luna iarăși o să stee
Și-ai să chemi din jocul apei, perle vechi și curcubee.

Zvârle graiul, ca pe-o cârpă'n noaptea pură ce omoară,
Și'n adânc, în noi sau ceruri, ai s'asculți duh de vioară...

Miezul nopții, iscodi-va îngeri albi și largi vitrouri —
Ochii tăi de piatră verde ca să nu ți-i mai înouri...

Jar din harță și din gânduri, și din cerțile cu Domnul,
Poate'n tine doar voi crede și mi-i da pe-un umăr
somnul...

ION OJOG

THÉOPHILE GAUTIER

Frumos și Imposibil

Nici odată n'am cerut femeilor decât un singur lucru, — frumusețea; mă lipsesc cu ușurință de inteligență și suflet.

— Pentru mine, o femeie care este frumoasă are totdeauna inteligență; — are inteligența de a fi frumoasă și nu știu ce anume ar putea întrece aceasta. Multe fraze strălucitoare și fapte scânteietoare trebuesc pentru a prețui cât fulgerele unor ochi frumoși. Prefer o gură frumoasă în locul unei vorbe meșteșugite, și un umăr bine modelat pentru o virtute chiar teologală; ași da cincizeci de suflete pentru un piciorus micuț, și toată poezia și toți poeții pentru mâna Ioanei de Aragon sau pentru fruntea fecioarei din Foligno. La toate ador frumusețea formei; — frumusețea pentru mine este fericirea pipăită. Divinitatea vizibilă, este cerul scoborât pe pământ.

Dealtfel, eu nu îngrădesc frumusețea într'o cutare sinuozitate de linii. Aerul, gestul, mersul, suflul, culoarea, sunetul, parfumul, tot ce este viață intră pentru mine în compoziția frumuseței; tot ceiace îmbalsamează cu miresme, cântă și strălucește fac parte de drept din frumusețe. Imi plac stofele grele țesute cu fir, îmi plac florile și vasele pentru afumat mirodenii, transparența apelor repezi și strălucirea oglinditoare a armelor frumoase, caii de rasă și cânii cei mari albi cum se văd în tablourile lui Veronese.

— Din acest punct de vedere sunt un adevărat păgân și nu ador de loc zeii prost conformați; deși în fond nu sunt ceiace se chiamă nereligios, nimeni nu este de fapt mai rău creștin decât mine.

Eu înțeleg perfect entuziasmul nebun al Grecilor pentru frumusețe; și, din parte-mi nu găsesc nimic absurd în această lege care obliga pe judecători să nu asculte pledând avocații decât într'un loc întunecos, de frică că înfățișarea lor, grația gesturilor și atitudinilor să nu-i impresioneze favorabil și să le atârne într'o parte cumpăna.

Dacă ași fi pictor (și am regretat totdeauna că nu sunt), n'ași voi să aștern pe pânzele mele decât zeițe, nimfe, madone, cheruvimi și amorași. Să-ți consacri penelul ca să lucrezi portrete, dacă nu sunt ale unor persoane frumoase, mi-se pare o crimă contra picturii; și, departe de a voi să dublez acele figuri uricioase și desgustătoare, capetele acelea neînsemnate sau vulgare, ași prefera mai degrabă să le retez de pe original.

— Cruzimea lui Caligula, întrebuințată în această direcție, mi-ar părea aproape de lăudat.

Prima mea senzație în fața unuia din acele minunate capete a căror privire zugrăvită pare că te străpunge și se prelungește la infinit, este uimirea și o admirație care nu este lipsită de spaimă: ochii mi se umezesc, inima îmi palpită; apoi când m'am familiarizat puțin cu capul minunat, și când am intrat mai adânc în secretul frumuseței sale, fac o comparație tăcută între el și mine; gelozia se răsucește în fundul sufletului meu în noduri mai învârtite decât ale unei vipere, și cu greu de tot mă stăpânesc să nu mă arunc asupra pânzei și să n'o rup în bucăți.

— A fi frumos, însemnează a avea în sine un farmec ce face ca totul să-ți surâdă și să te primească; ca înainte de a fi vorbit toată lumea să fie deja prevenită în favoarea ta și dispusă să fie de aceiași părere cu tine, sau că n'ai decât să treci printr'o stradă sau să te arăți la un balcon, pentru a-ți creia în mulțime, prieteni și iubite. Să n'ai nevoie să fii amabil pentru a fi plăcut, să fii scutit de toate acele cheltueli de inteligență și bunăvoințele la care te silește urâțenia și de acele mii de calități morale care trebuie să le ai pentru a înlocui frumusețea corpului; ce dar splendid și măreț!

Și cel care ar alătura frumuseței supreme puterea supremă, care, sub pielea lui Antinous, ar avea mușchii lui Hercule, ce ar putea să dorească el mai mult?

— O frumusețe! Noi oamenii nu suntem creați decât pentru a te iubi și a te diviniza în genunchi, dacă te-am găsit, pentru a te căuta la vecinicie prin lume, dacă această fericire nu ne-a fost dată; dar a te avea aevea, ca să fii tu a noastră înșiși, aceasta nu-i cu putință decât îngerilor și femeilor.

Indrăgostiți poeți, pictori și sculptori, o, frumusețe, noi căutăm cu toții să-ți ridicăm un altar, îndrăgostitul în iubita lui, poetul în cântec, pictorul în pânza sa, sculptorul în marmoră; dar vecinica desnădejde, este de a nu face palpabilă frumusețea ce simțim.

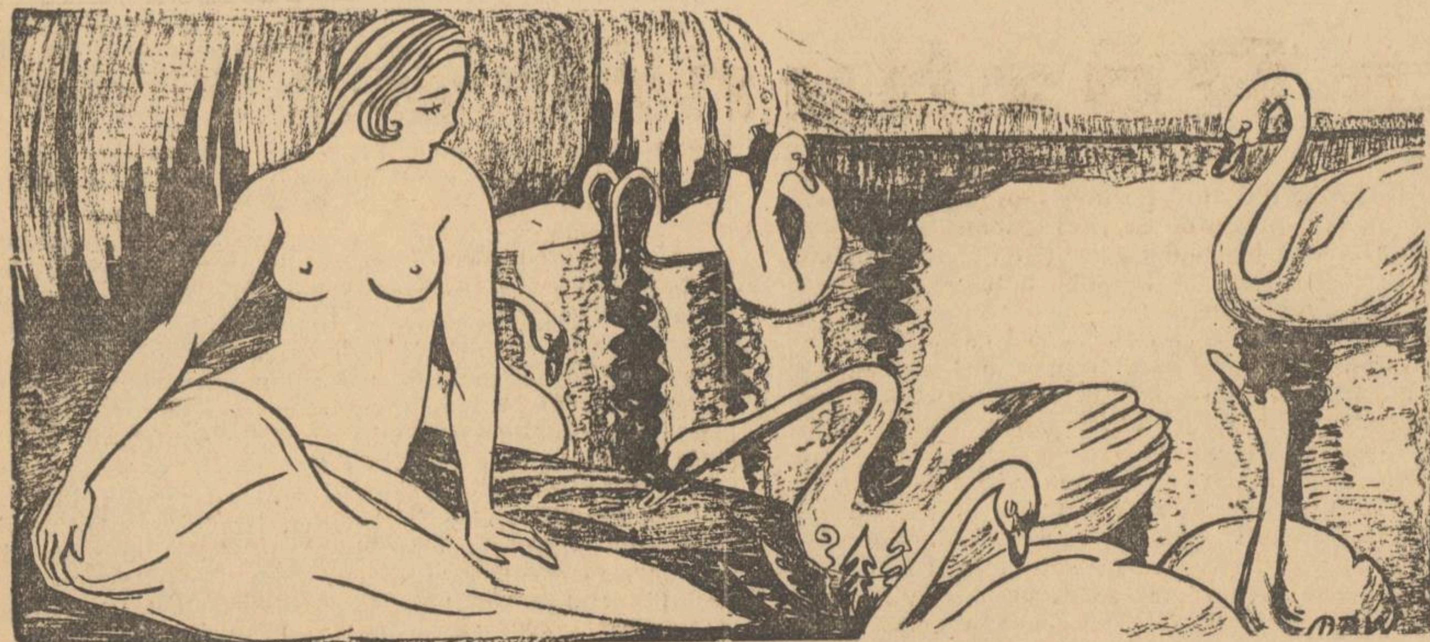
Imposibilul mi-a plăcut totdeauna. Nu este oare ciudat că eu, care sunt încă în lunele cele mai blonde ale adolescenței, care departe de a fi abuzat de totul, nu m'am folosit chiar de lucrurile cele mai simple, să ajung la această stare de blazare ca să nu mai fiu mângâiat decât de ceva bizar sau dificil de tot?

— Saturația urmează plăcerea, este o lege naturală și care se înțelege.

Ei bine, eu, sunt tot atât de obosit ca și când ași fi făptuit toate grozăviile lui Sardanapal, și totuși viața mea a fost foarte castă și liniștită în aparență: este o eroare a crede că posesiunea este singura cale care duce spre saturație. Ajungi acolo și prin dorință și abstinența consumă mai mult decât excesul. O dorință precum este a mea, este ceva altfel de obositor decât posesiunea. Privirea sa străbate și pătrunde obiectul pe care vrea să-l aibă și care strălucește deasupra-i, mai degrabă și mai intens decât dacă ar fi atins: ce ar putea să-i arate mai mult întrebuințarea? Care experiență poate să echivaleze această contemplare constantă și pasionată?...

Numai vârfurile cele mai prăpăstioase mă îmbie. Sunt lovit de această boală care atacă popoarele și oamenii puternici la bătrânețele lor: — imposibilul. Tot ceiace pot face n'are cea mai mică atracție pentru mine. Tiberiu, Caligula, Nerone, mari Romani ai imperiului, o voi care ați fost atât de rău înțeleși, și pe care haita retorilor vă urmărește cu lătrăturile lor, eu sufăr din cauza răului vostru și vă plâng cu tot ce-mi rămâne din milă! Deasemenea și eu ași dori să zidesc un pod peste mare și să pietruesc valurile; am visat să ard orașele pentru a lumina serbările mele; am dorit să fiu femeie ca să pot cunoaște voluptăți noi. — O, Nerone! Casa ta aurită, nu este decât un grajd plin de noroi pe lângă palatul ce mi l'am ridicat eu; costumele mele sunt mai bogate decât ale tale, Heliogabal. Pentru ce atunci nu sunt eu Dumnezeu, — pentrucă nu pot fi om?

Traduse și alese de AUREL GEORGE STINO

Alexandru Lăpuşneanu, proect eminescian

Unul dintre boieri vorbeşte probabil în faţa cadavrului lui Gruia, amintind lealitatea lui de boier pământean. Culoarea limbii atestă epoca de maturitate a lui Eminescu.

Eram tineri, eram mândri, eram singuri, eram şapte,
Era zi în toată lumea numa'n Putna era noapte.
Tocmai tremura un suflet peste al morţii negru vad,
Cel din urmă din Muşatini sta lungit pe crengi de brad,
Galben, mândru şi în moarte, înainte ni-l văzum,
Coperit cu crengi de dafini şi de-al cădelniţilor fum.
[Se sfârşise acele cânturi, preoţii 'ncheiase ruga,
Doar tuna din vreme 'n vreme jalnic şi 'ntr'o dungă Buga,
Clopotul lui Ştefan Vodă ce când vremile se schimbă
Mişcă pururea de sine greu prorocitoarea limbă].
De acuma înainte e Moldova cea străbună
Ca corabia pe mare bântuită de furtună,
In primejdie-i credinţa şi poporul, legea, totul.
Mâinile frângând ne zicem: unde-i Domnul şi pilotul?
Unde-i ce-l care c'o vorbă ne inalţă şi ne scapă?
Unde-i steaua să răsară călătorilor pe apă?
Nu, din trunchiul vechiu şi mândru nu mai vrea un ram să crească,
Dumnezeu n'a vrut Moldovei alt Muşatin să se nască
Cu acesta se încheie tot trecutul până ieri.
Am rămas de capul nostru, ce ne facem noi boieri?
Să alegem care vrednic dintre noi se va cunoaşte.
Ce alegem? Vorbe! Domnul nu s'alege, el se naşte.
Da! Cutare e viteazul sau bogatul, înţeleptul
Să fim Domni avem aicea toţi puterea, nimeni dreptul.
Lui asemenea s'ar crede fiecine dintre noi.
Desbinarea ar aduce peste ţară mari nevoi
De aceea fraţi de cruce să ne prindem şi 'nţelegem
Cum că unul dintr'ai noştri nu se poate să alegem
Puneţi mantia frumoasă şi coroana în mormânt.
Şi cu sceptrul lui în mână să coboare în pământ
Şi legaţi fiind cu toţii, cei de sus şi [cei] de jos
Să alegem singur rege în Moldova pe Hristos.
Nici cu toţii împreună şi nici unul dintre noi
Să nu dea 'ndărăt naintea duşmanului în răsboiu.
Nici cu toţii împreună şi nici unul din câţi sunt
Să nu poată da din ţară vreun petec de pământ,
Tu ziceai aceste toate... Ne'nvoisem chiar aşa
Dar de-a doua zi urmat-au fiecare calea sa.
Dintre câţi se adunară ca să facă jurământ
Toţi urmară altă cale... tu te-ai ţinut de cuvânt.
Nu cumva vr'o răsplătire 'n altă lume te aşteaptă?
Nu cumva Hristos din ceruri o să-ţi facă parte dreaptă?
Nu ne-o spun aceasta popii, ce din cărţile lor vechi
Mii de ani povestea [asta] ne-o cântară în urechi?
Ş'a ta inimă vitează, ş'ale tale nalte gânduri
Au găsit a lor răsplată... Giulgiul ăsta, patru scânduri.

Replicile sunt învălmăşite şi fără indicaţie de persoane, dar ceva mai încolo ne dăm seama că începe să vorbească soţia lui Gruie:

In sfârşit de văd odată Lăpuşneanu, nu în fală
Cu privirea ta vicleană, ce îndeamnă şi înşeală
Dară nu îmi plec genunchii la a tronului tău dreaptă
Tu nu eşti Domn pentru mine: fiară cruntă şi nedreaptă.
Ceeace-o să-ţi spun acuma n'am mai spus-o nimănuia :
Gâde, ce-mi făcuşi bărbatul, Lăpuşnene unde-i Gruia —
O veniţi, veniţi aproape, ascultaţi şi voi cu toţi
Ce se 'ntâmplă în Moldova sub domnia ăstui hoţ
Aide! căci eu nu cer milă. Unde-i mila mea? Nu cer
Nici dreptate — căci dreptatea ce-mi rămâne e să pier
Sunt pierdută, pregătisem focul strămoşeştei vetre
Vrednică a fi ucisă jos pe uliţă cu pietre
Sunt de rând ca o femee ridicată din noroi
Cine vrea ca să mă aibă — vie [ori] care om din voi!
Nimeni dintre voi nu'ndrăsnească a zice acum
Că am fost soţia dreaptă a lui Gruie, că-l sugrum.
Nu l-am înşelat cu altul, nu eu mi-am făcut de cap,
Ce-mi ajută dar acuma c'am făcut-o ca să-l scap ?
Cunoşteam pe fiara asta ce nu ştie ce-i iertare
M'am plecat la toată lumea, m'am rugat la mic la mare
Orice rugă se pierduse... Ce să fac? Dar ce să facă
O femee fără sprijin, părăsită şi săracă...
Când puterea ei, viaţa, braţul ei şi-a ei lumină
Zace'n temniţa de moarte, singur, fără pic de vină.
Şi atunci... veni ispita! Nu ţi-a fost de-ajuns să moară
[Mai] ai vrut să-i fie neamul de ruşine şi ocară
A venit ispititorul, om de sfat la cele rele
Ce îmi suflă în ureche mincinoasele momele
„Vodă-l osândi [la moarte" — zise tainic omul tău
Nimeni nu poate să-l scape dela moarte... numai eu
Scapă-l — zic —, o mântueşte-l, tot ce am, multe puţine
Ce odoare am ia toate, ia şi haina de pe mine.
Dară scapă-l... O! nu zise el acu
Eu nu voiu alte odoare... Singurul odor eşti tu
Dă-te mie trup şi suflet şi-apoi îl scap de moarte...
O cum n'am murit atuncea... căci era cu mult mai bine
Tu iubirea mea păgână, născătoare de ruşine.
M'ai împins... ca înaintea lui s'ajung a-mi ascunde faţa
De ce mi-au cerut ocara, şi nu mi-au cerut viaţa.
Mintea chiar mi se pierduse, îmi arătă o scrisoare
Scrisă chiar de a ta mână Lăpuşnene de scăpare
Şi pe când uitam cu dânsul datoria de soţie
Trup fără de vr'o voinţă şi cuprins de nebunie.
Tot el a trimis în taină să-l ucidă... l-a ucis
Când mă deşteptai atuncea din grozavul, negrul vis...
Nu i-a fost de-ajuns o moarte... trebuia ruşine adâncă
Trebuia ca la mormântu-i să urmeze o pată încă
Trebuia ca cu ruşine să mă 'mbrac în negru port
Şi să nu 'ndrăsnesc privirea-mi s'o arunc la acel mort.
Trebuia ca şi copiii s'aibă drept a-mi zice — odată
Mumă! ai trăit cu omul ce-a ucis pe-al nostru tată.
Ei acuma Lăpuşnene, spune drept, aşa-i că-ţi place
Ce adâncă mişelie isvodişi în pieptu-ţi drace!
Mai rămâne încă una ca de tot să te desmânii
Spânzură-l în ochii lumei, lasă-l să-l mănânce cânii.

Inşelătorul femeii se vede a fi Vistiernicul, deci *Ioan Vistiernic*. Vodă, perfid, vrea să facă dreptate, şi urmând legea porunceşte ca boerul în chestiune să ia de soţie pe văduva lui Gruie.

— Tacă-ţi gura... tu odată! Ei muiere ai sfârşit?
Crezi pe Vodă Lăpuşneanu mulţumit numai cu-atât?
Nu cunoşti ce [e] în mine. Vino 'ncoace vistiere!
Sunt adevărate oare câte-au spus acea muiere?
Nu răspunde... n'am nevoe să răspunzi căci toate, toate
Sunt din fir în păr aievea, pe deplin adevărate
Dar ce ai de gând a face? Căci eu judec după lege
Ceea ce se zice 'ntr'una fac şi eu se înţelege...
Eu i-am fost duşman lui Gruie... un prieten fără treabă
Şi mă scapă chiar de dânsul, deşi nu mă prea întreabă,
Dar dorind un bine mie şi făcând ce se cuvine
Se încurcă într'a legii iţe... ceeace nu-i bine...
Ei, Vlădică de Suceava — vezi la carte, ce mai zice
Să se facă... judecată, ca aceea de aice...
„Când un om din starea 'ntâia silueşte pe-o femee..."
— Moarte Doamne, spune legea, dacă ea n'ar vrea să-l iee
— Dacă ea n'ar vrea să-l iee?... Trebue să-l vrea! Voiu eu
Dacă, nu se'ncape'n lege... *dacă* nu-i pe placul meu.
Ia-ţi tu cartea subsuoară şi te du de mi-i cunună
— Ura ta o Lăpuşnene de grozavă e nebună
— Ia mai staţi căci înainte de-a pleca se cade-mi pare
Să 'ntrebăm de e vr'o zestre... Eu ştiu că avere n'are.
S'ar putea, ferească cerul, Vistiere, ca să mori
Fără ca de la femee tu să ai moştenitori
Tu bogat şi ea săracă — cum se'ntâmplă ades în lume
Sigur că n'ai vrea femeea care poartă al tău nume
Să trăiască 'n sărăcie... Uricare, vino 'ncoace
Un înscris cu-atâţia martori este bine a se face
Că 'ntâmplându-se vistierul ca să moară vreodată
Văduvei ce-o să rămână va lăsa averea toată
Judecata e'ncurcată şi pe cât cred că e bine
Asta poate fi 'ncheerea, care'n urmă se cuvine.
— Dar nu voiu să-l iau stăpâne?
— Cine oare te întreabă
Mergi Vlădică de-i cunună şi fă slujbă mai în grabă
Nu mai voiu să port în minte astă pricină urîtă
[*Vist.*] Dacă n'avem altă cale să ne cunună iubită
— Ucigaşe!
— Ce vrei? Vodă îţi dă tot ce cei pe mine
Cam de voie de nevoie, dar aşa găsi de bine.
Mulţumescu-ţi Doamne sfinte, cu atâta că scăpaiu
[*Lăp.*]. — Iscăleşte Vistiere cartea ceea
— Haide-hai
— Mi-ai durat-o Lăpuşnene, lasă că ţi-o ţin eu minte
— Şi acum la cununie, mergi Vlădică înainte
— Ce mai judecată vere! Chiar turcească fuse asta.
Ai ucis pe-un om în codru... mergi acasă, ia-i nevasta.
Ce ţi-i mâre c'o Domnie fără rost, ce nu-i de soiu
O s'ajungem ca să râză pân şi babele de noi
Ne! Ţi-a trebuit muiere să te plângi... Ai dar ce vrei
— Ce ştii tu dacă nu este după placul Dumneaei
Ici e ţărână şi glod
Ici e bărbăţelu mort.
— Bine zici... Broaşte sunt multe, e destul să fie baltă
Tot ca una sunt cu toate, ia pe una dă în alta.
[*Lăp.*]. Ei boieri, aşa-i că bine judecai? mergeţi cu bine
Mergeţi că v'aşteaptă nunta şi uraţi-mi-i de bine
Mergeţi, la mulţi ani le ziceţi şi să sporească
Zile mândre înainte * pe-a lor cale să 'nflorească
— Ce mai vreţi — odată nunta!
— Hop şi noi în urmă vere
E ciudat ce se întâmplă 'n lumea asta c'o muere!

Vistiernicul către Lăpuşneanu:

Mulţumescu-ţi de isnoavă pentru facerea de bine
Eu de tine m'apropii iarăş închinându-mă la tine
Ce-ai făcut acuma este foarte înţelept
Zice-se orice s'ar zice, aspru poate, dar eşti drept
— Drept ca gânjul
— Şi ca tufa
— Drept ca cârja dela moşu.
Judecată din poveste cum o da 'mpăratu roşu.
— Tu femee mulţumită eşti de-a noastră judecată.
— Doamne, văz c'ai făcut totul ce se poate dintr'odată
Nu mai poţi să-mi dai bărbatul, mi-ai dat cinstea cea furată
Mi-ai dat, ca să-mi cresc copiii o avere însemnată
Şi de judec toate cele, îţi e mare bunătatea.
— Mulţumiţi de rău de bine sunteţi dar... voi! Dar dreptatea
Dar acesta ce'n sicriu-i e întins rece şi mort
Acestuia nicio grijă eu în lume să nu-i port?

Lăpuşneanu face aci nişte consideraţiuni întunecate asupra morţii, al cărui spectru vrea să-l alunge:

Tineri, alergaţi la jocuri şi petreceţi cum vă pasă
Ce vă pasă de mormântul unde el în umbră zace?
Ce vă pasă cumcă nunta se 'nvârteşte pe-un mormânt...
Mortul nu are dreptate, acel viu are cuvânt.

Ce cuprind cuvintele sumbre şi ocolite ale domnului nu putem şti precis, dar e neîndoios că piesa în totalitatea ei era gândită matur de poet, care, dacă ar fi fost sănătos, judecând după mişcarea şi versificarea fragmentelor citate, ne-ar fi dat şi o capodoperă dramatică.

G. C.

Doamna Maharadja

sau: „*Cum petrec miliardarii americani*", — e titlul amuzantului roman humoristic apărut în „*Lectura*" floarea literaturilor străine", cu următoarele nostime capitole:

CAP. I

Cu triste, groaznice, bizare
Evenimente balneare

CAP. II

Primejdii noi şi... tot mister!
Şi-un salvator picat din cer

CAP. III

C'un vis frumos, visat în van,
Căci intră'n scenă... un turban.

CAP. IV

In care fulgeră şi tună
Dar... cât durează o furtună?...

Cine nu-l va citi? Complect, lei 5. La chioşcuri şi librari.

Primii paşi

Flirt ratat

Sunt elev în clasa şasea de liceu. Ca orice elev din clasa şasea, mă cred sau mai precis, mă credeam până acum trei zile, irezistibil. Următoarea întâmplare mi-a distrus însă toate iluziile asupra aptitudinilor mele de Don Juan.

Sunt vre-o trei săptămâni de când am zărit la cinema o fată de vârsta mea, nu prea frumoasă, dar care avea ceva atrăgător, ceva plăcut în înfăţişarea ei. Se juca un film, nu mai ţiu minte cum se numea, dar care în orice caz era un film de dragoste. Sala era aproape goală. Eram numai eu şi încă vre-o câţiva elevi de liceu, fiindcă deşi cinematograful e interzis elevilor de liceu, totuşi ca orice lucru oprit, exercită o mare putere de atracţie asupra tineretului şcolar, care formează o bună parte din publicul cinematografic. Mai erau încă vre-o câteva cucoane bătrâne, dintr'acelea care sunt un fel de arhive cinematografice, fiindcă înregistrează absolut toate filmele.

Puţin înainte de a începe filmul, intră şi fata despre care vă vorbeam şi se aşează în rândul de scaune din spatele meu, dar cu vre-o câteva locuri mai spre dreapta mea, astfel că puteam să mă uit la ea fără ca să mă întorc prea mult. Trebue să vă spun că ea m'a impresionat din prima clipă. De cum am văzut-o, judecata mea a părăsit calea normală. Prin minte au început să-mi treacă tot felul de gânduri, unul mai tâmpit decât altul:

„Dacă s'ar întâmpla un cutremur de pământ... sau dacă ar lua foc cinematograful, aş avea ocazia să-i dau ajutor, poate s'o iau în braţe, să trec cu ea prin flăcări şi astfel s'o salvez. Ea desigur mi-ar mulţumi, m'ar săruta... şi aşa mai departe".

Tocmai când începusem să-mi imaginez ce s'ar mai fi întâmplat mai departe, a început filmul.

In pauze o fixam cu o privire stăruitoare, una din acele priviri care vor să spue atât de multe încât nu spun nimic, şi care de cele mai multe ori plictisesc pe cea căreia îi e adresată. Eu însă îmi închipuiam că ea a înţeles tot ce vream să spun. De fapt dacă m'ar fi întrebat cineva ce vreau să spun, vă asigur că n'aş fi ştiut ce să răspund. Dar la sfârşitul filmului am plecat cu impresia că fata pe care o întâlnisem la cinematograf s'a şi amorezat de mine şi că numai să vreau eu, ea ar fi gata să fugă cu mine în lume.

Au trecut apoi vre-o câteva zile. O uitasem aproape pe fata de la cinematograf şi desigur că ar fi fost mai bine ca lucrurile să fi rămas în faza aceasta. Dar acum o săptămână, într'o după amiază, când îmi făceam lecţiile, aud soneria. Mă duc să deschid. Cine credeţi că era?... Fata de la cinematograf!

— Domnişoara Irina Costăchescu aici şade? mă întreabă ea cu un fel de ironie în glas, fiindcă desigur observase turburarea mea.

Irina e sora mea.

— Nu, ad... adică da, cum nu, aici şade.

— E acasă?

— Nu e acasă.

— Să-i spui te rog că a căutat-o Cecilia.

— Da.

— Bună ziua.

— Bună ziua.

Observaţi vă rog model de conversaţie. Trei zile m'au chinuit — dacă aceste monosilabe se pot numi astfel — răspunsurile mele. Auzi! Să spun eu că sora mea nu stă aici! Şi încă asta n'ar fi nimic, dar:

„Să-i spui te rog că a căutat-o Cecilia".

„Da".

Da!... da, nenorocitule, da, numai atât ştii să spui. In loc să fi răspuns: „Cu multă plăcere", sau chiar s'o fi poftit în casă, ce spune un tâmpit?... Da!

Mă hotărîsem însă să repar greşala la prima ocazie. Veţi vedea cum am reparat-o!

De la sora mea am aflat că domnişoara Cecilia Cosmin era în aceaşi clasă cu ea, adică într'a cincea şi că mă cunoştea din vedere.

— „Aha! m'am gândit eu, n'a uitat cinematograful".

Şi acum urmează nenorocirea.

Alaltăeri a fost ziua Irinei. Au venit colegele ei s'o felicite şi a venit şi Cecilia. Irina mă cheamă şi:

— Dragă Cecilio, dă-mi voe să-ţi prezint pe fratele meu... Domnişoara Cecilia Cosmin, colegă de clasă.

Pe urmă Irina pleacă şi ne lasă singuri.

„M'am dus pe copcă", gândesc eu şi în acelaş timp aş da zece ani din viaţă dacă aş găsi ce s'o întreb, fiindcă trebue să ştiţi că atunci când o fată e prezentată unui băiat, niciodată n'are să deschidă ea vorba. Deci:

— Sunteţi în clasa cincea?

Dar în acelaş timp mă gândesc: „Ce întrebare fără rost! Parcă n'aş şti că e în clasa cincea! Ba chiar sora mea a spus, când ne-a recomandat: „domnişoara Cecilia Cosmin, colegă de clasă". Desigur c'o să observe că nu găsesc să spui altceva. Ia să schimb vorba".

Dar Cecilia răspunsese:

— Da.

— Aţi văzut filmul de săptămâna aceasta?

— Cum?

— Filmul, zic, filmul de săptămâna aceasta l'aţi văzut?

— Da.

„Cum sare cineva de la clasa cincea la film?" gândesc eu între timp.

— Şi... câte eleve sunteţi în clasă?

— Patruzecişicinci.

— Daa?

— Da!

— Şi e frumos filmul?

Văd că Cecilia e cât p'aci să isbucnească în râs. Natural că asta îmi risipeşte şi restul de judecată care mai persista încă în mintea mea.

Câtva timp nu mai găsesc nimic de spus. Apoi deodată:

— Mare invenţie şi cinematograful ăsta!

De astădată Cecilia nu s'a mai putut stăpâni şi a râs cu poftă. Eu... zâmbeam. Pe deasupra, tocmai atunci se apropie şi sora mea şi fiindcă o vede pe Cecilia râzând, zice:

— Nu-i aşa că-i spiritual fratele meu?

— Spiritual?... Mai mult, foarte spiritual!

Colegele Irinei au mai stat vre-o zece minute şi pe urmă au plecat.

Cât voi trăi, nu mai stau de vorbă cu fete!

AUREL KENDLER

Deziluzia lui Toader

Era în toiul prefacerilor şi legiuirilor şcolare ale d-lui Iorga. Ordinele ministeriale invadau arhiva şi conţineau instrucţiuni subliniate pentru a se da multă atenţie — toată dacă s'ar putea — Lucrului Manual. Ziarele şi parlamentul se luau la întrecere în discuţiile pro şi contra acestei măsuri.

Directorul era zilnic asaltat de părinţii îngrijoraţi şi scandalizaţi de soarta de meseriaşi a odraslelor lor.

In după amiezile hărăzite acestui „obiect de studiu", cu câte o bucată de lemn în mână (material pentru obiectul ce se va preda), elevii îşi dădeau frâu liber instinctelor primitive de combativitate.

Toader odagiul, care-i „de zăce ani în serviciul şcolii" şi cu „2 grădăţii" — aşa-i plăcea lui să se intituleze — a rămas zăpăcit de noua reformă şi mai ales de mişcarea frenetică depe sălile, pe care cu atâta „năduf" le lustrueşte. Prea a fost luat pe neaşteptate, căci altfel nu se prea pierde cu firea. In vremurile normale, adică înainte de introducerea Lucrului Manual în şcolile secundare, o făcea şi pe „pidagogul".

Dezorientării din primele zile îi luă locul indignarea şi, ca totdeauna, când curăţenia îi era periclitată sau vreo dispoziţie a ministerului sau a inspectoratului nu era în vrerile lui, întreaga vină o arunca asupra directorului:

— „Aista-i director, dom'le sâcriţar? Aista-i liciu de oameni gospodari? Aiasta-i bagiocură, nu liciu", îşi dădea tot el răspunsul, ieşind din cancelarie cu mătura pe umăr, pufnind în mustăţile-i stufoase şi săltându-şi pantalonii pe burta-i respectabilă.

Aversiunea aceasta pentru director o căpătase Toader odată cu economiile bugetare, care sfârşeau totdeauna prin a ciopârţi leafa, dispoziţie ce, în socotelile lui, venea dela direcţiune. Nu-i vorbă că şi alegerea de director l-a impresionat neplăcut: nu se putea el dumiri ca directorul să fie ales de profesori şi să nu-i aducă, el personal, numirea dela poştă.

Mai avusese Toader de furcă şi cu noul profesor de L. Română din cauza şezătorilor din fiecare Sâmbătă; dar anecdotele, muzica şi mai ales reprezentarea lui „Barbu Lăutaru" sfârşiseră prin a-l atrage.

Cu Lucrul Manual însă nu se putea deloc împăca; îl făcuse de tot „nărăvos". Când îl vedea pe maestru urcând scările, îl apucau „nebunelele":

— „Ingâtă-l, dom'le sâcritar, vine! Ci-că îi şi aista profesăr!" îşi făcea cruce căutându-şi vreo treabă, numai ca să nu-i deschidă uşa c'un „trăiţi" cum obişnuia cu ceilalţi profesori.

Indignarea lui Toader ajunsese la culme. Incetase să mai facă pe pedagogul. Mătura, deşi avea o coadă lungă — burta nu-i dădea voe lui Toader să se aplece prea mult — era prea bicisnică în comparaţie cu „despicăturile" (materialul didactic al Lucrului Manual) pe care, ca pe nişte trofee, le fluturau elevii pe salile liceului.

Insfârşit, trecu o bucată de vreme. Toader strângea numai din umeri şi „aista-i director, dom'le? aista-i liciu?"

Dela un timp se produse o schimbare în sufletul lui: era îngândurat şi cugeta petrecându-şi mâna prin mustăţile-i monumentale; îţi făcea impresia că prin ele gândeşte.

Văzând că Lucrul Manual se menţine, că părinţii nu mai dau pe la director, începuse a prinde rădăcini în sufletul lui ceeace-i suflaseră câţiva elevi din clasa VII-a. Lămurit însă nu era Toader şi asta îl rodea. Voia să afle adevărul. Mustăţile îşi luaseră, par'că forma şi poziţia semnului de întrebare.

Mai învârtind mătura pe umăr, mai răsucindu-şi mustaţa, mai săltându-şi pantalonii a luat în fine hotărârea să afle adevărul. Deschise încet uşa cancelariei şi apropiindu-se, îşi răzimă cotul pe-un colţ al biroului, după care, aplecându-se misterios, puse întrebarea:

— „Dom'le sâcritar, la „manalul" ista se'nvaţă oare şi hultuiala?"

— ?!

— „Adică, ştii mata, hultuiala la meri, peri ca să facă poame mai maşcate".

— „Nu, Toader", răspunde secretarul înţelegând de ce-i vorba, „la Lucrul Manual se'nvaţă o meserie oarecare, ca, pe lângă carte, elevii să ştie măcar a bate un cui, că de! nu ştii cum ajung vremurile".

Consternare pe bietul Toader. Faţa i s'a lungit deodată, iar mustăţile, din semeţul semn al întrebării, i s'au pleoştit pe buzele-i cărnoase. Răspunsul negativ, pe care-l căpătase, îi distrusese toate nădejdile.

— „Hm! se poate şi asta", îngână el într'un oftat scos din fundul rărunchilor şi luându-şi mătura ieşi pe uşă.

Toader îşi cumpărase de câţiva ani, o casă în grădina căreia, în fiecare vară planta câte 3-4 copaci. Elevii de-a şaptea, care aveau nevoe de ocrotirea lui pentru fumatul ţigărilor în ascuns, îl ascultau cu interes cum le povestea despre câştigul ce-l va scoate din vânzarea viitoarelor fructe.

Cum în anul intensificării Lucrului Manual în şcoala secundară Toader se arăta ostil chiar şi candidaţilor la o ţigare, ca să-l domolească, câţiva şoltici l-au făcut să creadă că la acest obiect se predă şi „hultuiala". Unul dintre ei declarase că-i gata, oricând, să-i hultuiască pomii din grădină care, în chipul acesta, îi vor aduce un câştig mult mai mare.

In perspectiva acestui câştig se găsea el când a aflat dezolantul adevăr. A doua zi după această întâmplare, Toader redeveni furios. Maestrul întârziind, în sala Lucrului Manual era un sgomot asurzitor; iar foştii lui prieteni de-a şaptea se uscau de-o ţigare, căci closetul era bine zăvorît. Ciudos, călcând apăsat apăru în uşa cancelariei şi pufnind arătă cu dispreţ înspre locul de unde venea zgomotul:

— „Asta-i şcoală, dom'le? Aista-i liciu de oameni gospodari? Aista-i director?".

— „Ce să-i faci, Toader, dacă-i aşa ordinul".

— „Ce ordin, dom'le sâcritar? bagiocură, dom'le, nu ordin! Las'că i-oi videa eu la „bacalariat". Auzi D-ta?!...

„Măcar hultuiala nu'nvaţă" ar fi vrut să mai continue, însă văzu pe maestru urcând scările şi ca nu cumva să fie nevoit a-i deschide uşa, o porni în altă parte, cu mătura pe umăr, pufnind în mustăţi şi săltându-şi cu necaz pantalonii pe burta-i „nărăvoasă".

VASILE ALEXANDRESCU

Mânăstirea Frăsinei

Pornind din staţia balneară Olăneşti spre miazănoapte, peste dealul Muereasca şi urmând poteca şerpuită şi destul de accidentată, săpată în coasta muntelui pietros, după două ceasuri de drum, dai de mânăstirea Frăsinei.

Frumuseţea drumului răsplăteşte toate greutăţile şi oboseala lui: deasupra stâncile sure şi pleşuve îşi sumet vârfurile în bătaia soarelui, jos pârâul Frăsineilor îşi strecoară şuviţele de apă înspumată printre bolovanii de piatră ce i se pun în cale, pe când poteca, între prăpastie şi zidul drept al muntelui, îşi întinde betelia într'o linişte şi răcoare, pe care numai sălbăticiunile ce coboară pe furiş la adăpat o cunosc îndeamănunt.

Trebue să te îndemne neapărat o pasiune, fie de cercetare, fie de evlavie, ca să te hotărăşti a străbate acest gât strâmt şi greu de pătruns, ce separă odihna călugărilor dela Frăsinei de restul lumii.

Ca la un kilometru aproape de mânăstire, betelia potecii răsuflă într'o poeniţă îngustă, unde călugării şi-au înjghebat un ferestrău şi o moară mânate de curentul pârâului, iar pe marginea potecii o troiţă sărăcăcioasă, acoperită cu şindrilă, adăposteşte piatra de hotar pentru partea femeiască, oprită să treacă de aci mai departe, de către însuşi ctitorul mânăstirei, episcopul Calinic, prin acest greu blestem, săpat în văzul trecătorului.

CALINIC,

Cu mila lui Dumnezeu, episcop al Râmnicului, Noului Severin. Acest sfânt locaş s'au clădit din temelie de noi, spre a fi chinoviu de părinţi monahiceşti şi fiindcă prin partea femeiască putea să se aducă vre-un scandal monahilor vieţuitori acolo, de aceea sub grea lovitură s'a oprit ca dela acest loc să nu mai treacă înainte sub nici-un chip parte femeiască; iar celor ce vor îndrăsni a trece să fie sub blestem şi toate nenorocirile să vie asupra lor, precum sărăcia şi gubăria şi tot felul de pedepse; şi iarăşi celor ce vor păzi această hotărîre, să aibă blagosvenia lui Dumnezeu şi a smereniei noastre; să vie asupra lor tot fericitul bine.

Amin, 1867, Ianuarie 17.

Calinic, Episcop, Râmnicul Noului Severin.

După ce te mai opreşti în cale vrând nevrând, la două isvoare a căror apă limpede şi rece de-ţi îngheaţă limba, te ademenesc cu umbra şi răcoarea lor, dai înfârşit de împrejmuirea solidă şi bine întreţinută de sârmă ghimpată a mânăstirii.

Cea dintâi construcţie care a pus temeiul acestui aşezământ este o bisericuţă mică de tot, ca un paraclis, în formă de navă, fără turlă şi acoperită cu şindrilă, cât se poate de bine îngrijită. Zidurile ei groase şi solide vor înfrunta multe veacuri, dacă acoperişul va rămâne mereu bine întreţinut.

Ea este ridicată de doi negustori, bulgari de neam, din R.-Vâlcea, anume Cristu şi Damian, la anul 7272 de la facerea lumii, după cum spune pisania depe peretele frontal, adică la anul 1764 dela Christos şi a fost înzestrată de ei cu moşii şi venituri, pentru întreţinerea ei şi a personalului monahicesc.

La anul 1860 episcopul Calinic al Râmnicului Noului Severin, unul dintre cei mai de seamă arhierei, care au cinstit acest scaun, ridică ceva mai spre miazănoapte de această bisericuţă, în poiana ce se revarsă deodată larg, la poalele munţilor, actuala mânăstire, în formă de cruce, a cărei arhitectură exterioară dacă mulţumeşte ochiul prin armonia liniilor, apoi pe dinlăuntrul îi stârneşte uimirea şi admiraţia prin frumuseţea şi trăinicia picturii, toată executată în ulei.

Diferitele episoade din plămădirea creştinismului alcătuesc tablouri nepreţuit de frumoase, iar capetele sfinţilor sunt adevărate capete de expresie.

De jur împrejur sunt chiliile, cu parter şi etaj, întregite în careu închis cu adausul zidit pe cheltuiala sfântului şi veneratului mare arhiereu şi episcop Gherasim Safirim al Romanului, retras aci departe de patimile lumeşti, care n'au izbutit, în neprihănita lui viaţă, să-l întineze vreodată. El şi-a părăsit reşedinţa episcopală în urma marelui conflict bisericesc cu mitropolitul Athanasie Mironescu, şi a stat aci izolat de lume vreme de unsprezece ani, fără a păşi vreodată peste poarta mânăstirii.

Stabilindu-şi locul de retragere aci, împodobi mânăstirea cu un paraclis înzestrat deasemenea cu picturi foarte de preţ ,dintre care, de remarcat este o icoană de lemn zugrăvită la Sfântul Munte, a cărei execuţie de o minunată fineţe şi colorit, constitue un exemplar de mare raritate.

In aripa dinspre răsărit este dormitorul, sufrageria şi biroul pe care le-a folosit sfântul prelat până 'n ceasul când şi-a dat obştescul sfârşit. Toate sunt păstrate într'o impresionantă stare de curăţenie şi rânduială, smerită şi revelatoare. Mobilierul de o simplitate cuvioasă prin liniile lui, impune prin nobila esenţă a materialului de confecţiune: e numai nuc masiv, de un lustru discret, aproape mat. Biblioteca şi camera de lucru păstrează masa ctitorului, episcopul Calinic, precum şi jilţul lui episcopal, îmbrăcat în marochin, pe care înaltul prelat şi-a odihnit trupul zi şi noapte, căci el n'a cunoscut odihna patului, dormind şi noaptea, tot în scaunul lui episcopal.

Am căzut la mânăstire într'o Duminică de dimineaţă, asistând la serviciul divin dela început şi până la sfârşit. Stareţul mânăstirii, prea cuviosul părinte Simion Combei, om în puterea vârstei, figură prezentabilă, senină şi impunătoare, ne-a primit cu o expresivă şi sinceră bucurie şi ne-a poftit în biserică, după ce ne-a ajutat să ne svântăm puţin de sudoarea drumului.

Călugării, în număr de treizeci şi şase, asistă toţi, într'o ţinută aşa de îngrijită şi de corectă, încât ai crede că fiecare este un prelat.

Preotul care liturgiseşte, cei doi diaconi şi cântăreţii stranelor sunt desăvârşiţi în tehnica cântărilor şi în mişcările rituale. Ii cercetez cu ochii oarecum cunoscător spre adânca mea mulţumire că şi din acest punct de vedere, osteneala mi-a fost cu prisosinţă răsplătită.

Toţi au organul vocal clar, mlădios şi plăcut. Părintele stareţ se intercalează şi el, la *Axion*, în corul celorlalţi. Vocea lui se distinge precisă şi mângâietoare. E un moment impresionant şi solemn. Bărbaţii aceştia, lepădaţi de toate cele lumeşti, cu feţele lor aspre încadrate de bărbi lungi, cu ochii fixaţi într'un punct văzut numai de sufletul lor, uniţi într'o cântare eroică, neturburată de cea mai mică disonanţă, scot din pieptурile lor sunete triumfale de proslăvire a Prea-Curatei, cu un devotament ce-ţi înmoaie inima şi te înfioară de cucernicie. E minunat!... e sublim!... Când au isprăvit, destinderea încordării, risipită într'o îndelungă respiraţie şuerată, m'a aşezat toropit în jilţul meu din strană...

Tovarăşii mei sunt deopotrivă de impresionaţi.

După terminarea slujbei şi vizitarea împrejurimilor, prea cuviosul stareţ Simion ne pofteşte la masă.

Sunt bucate uşoare, mai mult de post decât de dulce, fiindcă aci carne nu se mănânăcă niciodată, dar al căror gust şi meşteşug de preparare ne stârnesc uimirea, şi mai ales apetitul. Incurajaţi de bunăvoinţa primirii, ne servim de câte două ori, neputându-ne stăpâni pofta. Doi călugări ne-au servit în tot acest timp cu o dragoste şi cu un duh de frăţie şi ospitalitate în care, nici cea mai mică umbră de prefăcătorie n'a putut fi ghicită în ochii lor senini.

Stareţul, ca un vrednic şi adevărat frate întru Cristos a luat masa cu toţi călugării, în trapezul mânăstirii. Am regretat mult că nu i-am cerut învoirea să prânzim şi noi tot acolo, întrucât nimic nu ni s'a servit deosebit de masa celorlalţi călugări şi fraţi.

Un călugăr invalid ne-a prezentat diferite cruciuliţe şi icoane sculptate în lemn, a căror artă şi fineţe în execuţiune dacă presupun un talent înăscut, sunt nu mai puţin produsul răbdării evlavioase, pătrunsă de adâncă devoţiune pentru chipurile sfinte, săpate mai mult cu sufletul, decât cu mâna meşterului. Altul, mecanic şi tâmplar îndemânatec, om foarte deschis la suflet şi îndatoritor, ne poartă peste tot locul dându-ne toate explicaţiile şi lămuririle, în lipsa stareţului.

După o odihnă de două ore părăsim acest sfânt locaş, abătându-ne pe la mormântul episcopului Gherasim, care a lăsat cu limbă de moarte, ca nimic deosebit de ceilalţi fraţi călugări să nu se facă la momântul lui.

Vrednicul stareţ i-a împrejmuit însă ţărâna depe mormânt, cu un grilaj de fier. Iese din obicinuit această smerenie, după cum a ieşit din obicinuit şi viaţa lui de sfânt.

Cu hainele agăţate în ciomagul depe umăr, ne înhămăm la drum, înapoi. Dela o vreme prindem a vorbi. Nu ştim ce să lăudăm, mai presus de orice aşteptare: Vrednicia şi înţelepciunea stareţului, care a rânduit în acest colţ pustnic atâta ordine şi curăţenie, atâta cucernicie, dragoste frăţească şi deplină egalitate între el şi ultimul călugăr sau frate, ori... să lauzi, să admiri, să proslăveşti puterea neînţeleasă ce ţine pe aceşti oameni, hotărâţi cu atâta bravură, la dispreţul şi nesocotirea plăcerilor ce clocotesc peste coama dealului, dincolo, la opt kilometri, în atmosfera de luxurie şi deşărtăciune a staţiei balneare Olăneşti.... spre care îndeamnă zoriţi şi dornici paşii noştri....

ŞT. RICMAN

Excursia la Berlin

„Realitatea Ilustrată" anunţă că în urma cererilor insistente ale excursioniştilor înscrişi pentru călătoria de studii la Berlin s'au făcut demersurile necesare pentru obţinerea VAGOANELOR CU PATURI,

Aceste vagoane de dormit ne-au fost acordate de către direcţia C. F. R. pentru seara de 5 Noembrie. Plecarea va avea loc din Bucureşti în seara de 5 Noembrie iar înapoierea la 16 Noembrie. In felul acesta se câştigă o zi plină de şedere la Berlin.

Persoanele care doresc să călătorească cu vagoane de dormit, sunt rugate să se înscrie din vreme, *locurile fiind strict limitate.*

Costul unui pat dus şi întors — adică 4 nopţi — este 900 lei.

Informaţiuni, înscrieri, prospecte la „Realitatea Ilustrată", Secţia Excursii et. I, (Palatul Adeverului), str. Const. Mille 5-11. Telefon 3-24-70.

EDMOND SÉE

Răzbunarea

O criză nouă îl sufocă pe moş Claude, silindu-l să se ridice pe salteaua unde de o săptămână îşi tot trăgea sufletul; cu ochii holbaţi, cu chipul congestionat, el se agăţa cu desnădejde de tăblia patului, hărţuit de gândul morţii apropiate.

Bătrânul nu voia să moară, — sau cel puţin nu atât de curând: mai întâi, să se împace cu D-zeu şi... cu nevastă-sa, Victoria, care, uimită de repeziciunea cu care se apropia sfârşitul, pornise să-l caute pe doctorul plăşii, cam la o leghe departe de ferma lor...

Acuma, moş Claude e singur în odae; patul lui ocupă laturea stângă a unei sobe uriaşe în care ar încăpea oricând un braţ zdravăn de lemne, dar unde acum, uitaţi prin cenuşe, licăresc numai câţiva tăciuni; de cealaltă parte e patul nevesti-si; iar în faţa sobei două dulapuri mari; în mijlocul odăii, o masă lungă de stejar, cu două bănci, iar de-asupra o poliţă de care atârnă câteva bucăţi de şuncă şi o funie de ceapă.

In mijlocul acestui decor, pretutindeni la fel în mai toate casele din Normandia de jos, moş Claude s'a născut, a trăit şi tot aci are să moară...

Intre timp, accesul se potoleşte şi bietul om pleacă urechea ca să prindă mai de departe uruitul trăsurii care trebue să-l aducă pe doctor. Dar nimic — deocamdată... Seara coboară liniştită şi apusul soarelui împurpurează geamurile uşii şi frunzele merişorilor din faţă; din când în când, mugetul vacilor răspunde hăuirii ţăranilor care le adună în livadă, împingându-le domol spre satul, unde vor petrece noaptea.

Apoi, nimic nu mai turbură tăcerea decât tic-tac-ul pururea treaz al pendulei de lângă uşă...

* * *

Ca să înşele aşteptarea, bătrânul îşi repetă în mintea-i, greoaie la cugetat, planul tainic ce-l nutrea de multă vreme: înainte de a închide ochii, să se răzbune pe Victoria, pe nevasta lui, care-l fura!

Intr'adevăr, de câţiva ani moş Claude găsea dese greşeli şi nepotriviri în socotelile sale. Azi lipsea o piesă de argint, mâine una de aur şi... de!... aurul acesta era singura bucurie pentru care trăise pe pământ!

Zile şi săptămâni de-a rândul căutase bătrânul pe vinovat, fără să-l poată descoperi, în ciuda atâtor vicleşuguri şi curse ce-i întinsese... Şi iată că pe neaşteptate, cam cu o săptămână înainte de a se îmbolnăvi, întâmplarea îi veni într'ajutor, punându-l pe o urmă bună.

Hoţul se ascundea în preajma lui, în casă cu el; hoţul, sau mai bine zis hoaţa, era Victoria, nevastă-sa, căreia i-ar fi ertat totul, afară de *asta!*

Şi, din momentul acela, Claude găsi destulă vreme ca să-şi rumege răzbunarea. Incet, pe tăcute şi cu răbdare multă, el îşi pândi soţia, reuşind să dibuiască ascunzătoarea unde bătrâna îşi strângea „economiile", fără ştirea nimănui: la căpătâiul patului ei, într'o gaură a peretelui pe care o masca un tablou înfăţişând pe Iisus Christos zâmbind, ţinând în mâna-i dreaptă o inimă însângerată, încununată cu spini şi din care eşeau flăcări.

In ziua în care făcu această descoperire, ochii lui Claude scânteiară de o bucurie fără margini: găsise răzbunarea şi tot gândindu-se la ea, un ultim zâmbet îi însenina astăzi faţa sbârcită.

Dar zgomotul trăsurii îi izbi auzul şi, puţin după aceia intră doctorul urmat de Victoria; acesta trebui să aştepte până ce ea suflă de câteva ori în tăciunii din sobă şi, făcând flacără, aprinse candela cu care lumină patul bolnavului.

— Ei, moş Claude, zise doctorul, atingându-l pe umăr, ce, nu merge?

Un geamăt surd îi răspunse. Atunci, fără a mai pierde vremea cu întrebări obositoare pentru bolnav, doctorul porni la o examinare mai amănunţită şi pe îndelete; îl ciocăni, îi pipăi pulsul şi, lipindu-şi urechea de pieptul lui:

— Haide, zise el, o să-ţi luăm puţin sânge şi te vei mai uşura...

Iar când femeia se întoarse, aducându-i alcoolul şi batista cu care să-i lege braţul:

— Trebuia să mă chemaţi mai de vreme, îi spuse în şoaptă doctorul, fiindcă acum e prea târziu; cât-decât, în seara asta o să se linişteascăă, dar să-l scap, nu mai e nici o speranţă!...

Ori cât de încet vorbise, moş Claude îl auzi, dar nu se emoţionă. Se ştia pierdut, astfel că primea cu răceală vestea sfârşitului fatal. Cât despre Victoria, aceasta încruntă din sprâncene şi, frângându-şi mânile, părea că spune:

— Cum o vrea D-zeu!...

...Operaţia sfârşită, după ce-i făcu o injecţie cu cafeină şi-l dărui pe pacient cu câteva vorbe de îmbărbătare, doctorul eşi. Afară, o preveni pe femee că sfârşitul era aproape şi că bolnavul nu mai avea de trăit nici douăzeci şi patru de ore...

* * *

Moş Claude rămase înţepenit şi mut vreme îndelungată, apoi un oftat adânc o trezi pe Victoria care privea focul din sobă, cu gândul pierdut, cine ştie unde...

— Ţi-e rău, Claude?, — întrebă femeia, aplecându-se peste tăblia patului.

— Nici rău, nici bine, — mormăi bolnavul, dar ar trebui să te duci după preot... nu ştii ce se poate întâmpla...

Preotul!... La ora aceia, era atât de întuneric afară încât nu-ţi vedeai nici saboţii şi-apoi, cine să îngrijească de vaci? Doctorul spusese că va fi mai bine; o să aibă destul timp după ce-şi va face treburile...

Claude nu mai zise nimic; de-altminteri, se simţea mai puţin rău, dar voia să se folosească de răgazul acesta ca să-şi pună planul în aplicare. Peste câteva minute, pe când Victoria robotea pe-afară, el începu să geamă, la intervale regulate, apoi să se vaete:

— Ah!... nu mai pot... şi tu ai să mă laşi să mor ca un păgân!...

Femeia nu mai stătu în cumpănă: aprinse felinarul şi se găti să plece după preot. In prag, el o opri, zicându-i:

— De notar nu-i nevoie, să ştii!... N'am nici un moştenitor şi la urma urmei bruma de economii ce avem... e un fleac!...

Ea nu-i răspunse; se gândi la comoara-i ascunsă şi plecă...

* * *

Incet, cu precauţiuni multe, pe măsură ce se îndepărta sgomotul saboţilor pe pământul întărit de îngheţ, moş Claude se ridică în pat; când nu mai auzi nimic, se dău jos, şi gata să cadă, înăbuşindu-se, sprijinit de un scaun care-i ţinea loc de baston, porni spre capătul cellalt al odăii; se opri de mai multe ori ca să răsufle, apoi, ajuns lângă patul nevestei, trase scaunul şi se urcă pe el până ce atinse cu o mînă tabloul în care Christ zâmbitor, pieptănat cu îngrijire şi cu barba frizată, părea mai mult un scamator modern decât un martir...

După ce-şi făcu semnul crucii, ca să fie ertat, bătrânul scoase tabloul din părete, apucă batista în care era comoara Victoriei, puse pe Christos la loc şi, grăbindu-se, atâta cât îi îngăduiau puterile, se repezi spre pat.

Dar în mijlocul odăii căzu în genunchi; şi numai împingând mereu scaunul înainte ajunse la pat; sufocările începură din nou şi trebui un sfert de oră până să se vâre sub plapumă; acolo, fu nevoit să aştepte ca bătăile neregulate ale inimii să se mai liniştească puţin. Atunci, la lumina focului, desnodând batista, el numără o sută de ludovici; îi pipăi în parte pe fiecare, îşi afundă degetele în ei, cu lăcomie, bucurându-se nespus în sinea lui, apoi îi înghiţi unul câte unul!...

După ce ultima monedă îi dispăru pe gât, moş Claude vârî batista între paele saltelei şi, sleit de puteri, căzu întins pe pat: era răzbunat!... Când intră preotul, urmat de Victoria, îl găsiră fără cunoştinţă...

Dar cum inima-i bătea încă, preotul îi dădu ultima împărtăşanie...

Trad. de G. RADULESCU

SERGHEI ESENIN

Beţie

Sărută-mă mereu, chiar dacă
Durerea m'o răpi 'n potop.
Voinţa rece nu se'mpacă
Cu-al sângelui vioi uncrop.

In al petrecerei avânt
Să nu vrem cupa sfărâmată.
Pricepe, cumcă pe pământ
Noi nu trăim decât odată.

Intoarce-te spre cerul orb:
Prin ceaţa jilavă, priveşte,
Cum luna ca un galben corb,
Deasupra lumii se roteşte.

Sărută-mă mereu, iubito!
Căci îmi cobeşte prinprejur
Şi moartea mea a presimţit-o,
Acel ce fâlfâie 'n azur.

In vestejire dacă scapăt,
De-i de murit — atunci să mor.
Vreau buzele-ţi până la capăt,
Să le sărut încetişor.

Albastra somnolenţă-a tinii,
Să mi-o desfeţi, voi pregeta.
Cum fremăta-vor lin mălinii,
Etern răsune-mi: sunt a ta!

Şi ca lumina 'n spume frântă,
Din cupe să nu piară 'n vânt:
Prieteno, hai, bea şi cântă —
Trăim odată pe pământ!

IARNA

Sania goneşte, zările se sparg.
Bine-i cu iubita să te pierzi în larg.

Vântul cerne stele pe surâsul tău.
Peste câmp, deadura, fuge-un zurgălău.

Prin troene, şargul, uite-l c'a turbat.
Undeva 'n poiană, joacă-un paltin beat.

Ne-om opri 'ntrebându-l: ce-i cu tine, ce-i?
Şi-auzind harmonici vom juca tus-trei.

Din ruseşte de GEORGE LESNEA

A apărut:

APOLLONIUS DIN TYANE

Poem dramatic în versuri
de

ADRIAN VEREA

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

Un volum cu ilustraţii şi hors-texte Lei 7.

Prin forma clasică a compoziţiei, prin strălucirea versului şi prin înălţimea ethică, această lucrare se recomandă ca lectură deosebită pentru elevii claselor superioare.

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Puterile Culturii

Conferința d-lui I. Petrovici

Deschizând ciclul de conferințe organizat de „Cercul Analelor Române", d. I. Petrovici a vorbit în sala Fundațiunii I. I. Dalles despre *Puterile Culturii.*

Causeriile d-lui Petrovici constitue o adevărată desfătare intelectuală mai ales pentru cine le ascultă. Nu vreau să spun prin asta că, cetindu-le, poți trece cu vederea cugetarea ordonată, spiritul scânteetor, bogăția de imagini, fraza cizelată și multe alte însușiri ce caracterizează, de altfel, oricare dintre scrierile d-sale. Cetitorul pierde însă un element care contribue într'o măsură covârșitoare la vraja ce o răspândește în jurul d-sale d. Petrovici și anume: acele „mijloace exterioare" reclamate de dogmele retoricei, mijloace pe care d-sa le stăpânește în chip cu totul excepțional și-i desăvârșesc personalitatea oratorică, consacrându-l ca cel mai strălucit reprezentant al elocvenței noastre de astăzi. Fizionomia vioaie, articulația nuanțată, gestul expresiv — redus câteodată la o simplă dirijare a privirii — nu le poate surprinde cetitorul, oricâtă imaginație ar avea. Și fără ele, lectura discursurilor d-lui Petrovici nu-ți oferă întreaga imagine a artei d-sale.

Afară de asta, ascultătorul mai are un avantaj față de cetitor: el are rarul prilej de a azista la un proces de creațiune, urmărindu-i pas cu pas desfășurarea, dela scânteerea inspirațiunii până la închegarea unei opere de artă.

De aceia, conferințele d-lui Petrovici atrag un public numeros care, deși știe că mai târziu le va putea citi, nu poate renunța la satisfacția de a le asculta în chiar momentul improvizării.

* * *

Propunându-și să vorbească despre *puterile culturii,* d. Petrovici și-a prevenit auditoriul că nu înțelege să renunțe la unele metode care pot părea vetuste sau efectul unor deformațiuni profesionale. Râvna clarității împinsă până la pedantism nu-i îngădue însă să înceapă conferința fără a încerca în prealabil să dea definiția *culturii.*

I. Petrovici

E o încercare anevoioasă, — a zis d-sa, — o încercare ce poate duce la rezultate aproximative și imperfecte, pentrucă noțiunea de cultură nu seamănă cu un obiect material, individual, căruia să-i poți fixà caracterele și să-l poți cuprinde lesne într'o definiție. Noțiunea de cultură este vastă și complexă, iar conținutul ei aprope incomensurabil își înfige rădăcinile în adâncul sufletului omenesc, în acel adânc crepuscular ale cărui umbre nu poate să le risipească nici o lumină.

O cunoștință vagă, un fel de cunoștință intuitivă a ceiace este cultura — o posedăm, evident, cu toții; altminteri nu s'ar fi adoptat cuvântul cultură cu derivatele lui. Totuși noțiunea e greu de definit și e de observat că asocierile curente ale cuvântului sunt șovăitoare și cu semnificații variate. Așa bunăoară, în limbajul zilnic, când spui despre un om că e cult, te gândești mai degrabă că e un om învățat. Când zici despre o societate că este cultă, pare că se adaugă o nuanță în plus, ținând seama de manierele rafinate, de noblețea în atitudini. Spunând despre o țară că e cultă, parcă înțelegi ceva mai mult: ea e creatoare în domeniul culturii, pentrucă cultura nu se poate limita la procesul de asimilație. Când zici „cultura unui popor", evident că te gândești la totalitatea valorilor spirituale proprii acelui popor, adăogând și valorile materiale, cel puțin acelea care sunt în directă legătură cu puterile sufletești.

Dar și aci plutește iarăși o nesiguranță, o nesiguranță care se vădește când punem alături două noțiuni înrudite și totuși diferențiate: noțiunea de *cultură* și aceia de *civilizație,* pe care unii le confundă, iar alții le pun într'un adevărat antagonism. Pare mai bine definită, în această privință, concepția care admite că civilizația privește oarecum fața exterioară a progresului, desvoltarea mijloacelor tehnice, a confortului, pe când cultura privește fața lui interioară și anume desvoltarea puterilor sufletești. Netăgăduit este că civilizația și cultura nu pot fi desbinate: dacă civilizația este un fel de expansiune exterioară, cultura este o complectare și o încoronare a ei. Amândouă alcătuesc un întreg și-și condiționează reciproc progresul: progresele tehnice n'ar fi cu putință fără desvoltarea științei teoretice, dar ele au repercusiuni imediate și evidente în domeniul desvoltării spirituale.

Reținând faptul că noțiunea de cultură cuprinde în esență *spiritualitatea,* vom găsi în structura ei o însușire fundamentală a sufletului omenesc. Spiritul nostru tinde spre unitate; cultura va fi deci organizarea unitară a tuturor puterilor sufletești. Și, de oarece cultura nu este o operă individuală, ci una socială, nu e vorba numai de unitatea puterilor lăuntrice ale unui singur om, ci de una care depășește marginile individuale. Cultura va cuprinde într'însa idei universal valabile, idei care să se impună tuturor conștiințelor. In ultimă analiză, cultura poate fi deci definită ca: *promovarea omului spre umanitate.*

Realizarea umanității solidare trebue considerată ca o treaptă superioară de evoluție. Evident, și animalele inferioare ne oferă spectacolul sublim al unei vieți sociale, așa cum vedem la furnici și la albine; dar la aceste viețuitoare agregatul solidar se naște odată cu individul, el are un caracter instinctiv. Pentru noi însă, ideea de umanitate este un ideal lăsat în seama sforțărilor noastre, ajutate prea puțin de un instinct primar și de corelatul său, un sentiment de simpatie.

De altminteri, această idee de umanitate a urmărit de mult omenirea și găsim de multe ori năzuințe spre realizarea ei. Toate marile imperii, rezultate ale unei cuceriri, au fost încercări de a se crea o umanitate solidară. Aceste încercări n'au izbutit însă, pentru că metodele întrebuințate erau silnice, iar cucerirea idealului culturii, realizarea ideii de umanitate nu se poate face decât prin libera cooperare.

După ce a arătat caracterele culturii, d. Petrovici a trecut la precizarea mijloacelor de realizare puse în serviciul culturii: *puterile culturii.*

Cele mai mari servicii întru îndeplinirea țelurilor culturale le aduce *știința.* Prin studiul științei omul se obișnuește să aibă idei clare, precise. Știința desvoltă sentimentul de desinteresare. — Ce poate desvolta mai mult acest sentiment, decât cercetarea științifică eminamente desinteresată? — Ea dărâmă prejudecățile, ea dă naștere ideilor universal valabile și ideile universal valabile pregătesc apropierea dintre oameni.

O altă forță a culturii este *arta.* Arta lărgește sensibilitatea morală și prin faptul că, grație operelor de artă, putem încorpora în sufletul nostru temperamente deosebite și le putem înțelege, ea ne ajută să trecem dincolo de zidul egoismului individual.

In sfârșit, *filosofia* și *religia* sunt celelalte forțe ale culturii; ele îl ridică pe om în regiunile ideilor generoase care apropie și asociază.

Socotind că prin „puterile culturii" s'ar fi putut înțelege nu atât „posibilitățile de realizare ale culturii", ci *binefacerile* ei, d. Petrovici a desvoltat la sfârșitul conferinței și această problemă.

Mai întâi de toate, cultura îl face pe om mai realist, în sensul că-l învață să judece lucrurile în adevărata lor măsură. In al doilea rând, fiindcă urmărește realizarea umanității solidare, ea înlătură dușmăniile dintre popoare. In sfârșit, cultura poate să instaureze o adevărată democrație, fiindcă numai omul cult — înzestrat cu elemente raționale și înarmat împotriva instinctelor — e sensibil la ideea de egalitate.

Acestea sunt numai o parte din binefacerile culturii, — a adăogat d. Petrovici. Nu este deci o crimă ceeace se face la noi, când se întind foarfecile economiilor budgetare, ca să se taie din aripile foarte plăpânde ale culturii noastre? Mai sunt în țara asta oameni care consideră cultura ca un lux, oameni în concepția cărora necesitatea de cultură nu se impune cu aceiași brutalitate organică cu care se impune nevoia de a mânca. In realitate, pe treapta de evoluție la care se găsește astăzi omenirea, cultura e o condiție indispensabilă de viață.

Cât de bine se potrivește cu situația noastră o frumoasă comparație a lui Kant. O pasăre care se înalță, — zice filosoful german, — simțind rezistența aerului în sborul ei, ar putea crede că dacă n'ar fi aer ar putea sbura mai ușor, fără să-și dea seama că aerul e condiția sborului însuși. Tot așa, apăsarea cheltuelilor budgetare în serviciul culturii îi face pe unii să creadă că, dacă am înlătura cultura, calea noastră ar fi mai ușoară. Ei nu se gândesc că fără o cultură temeinică, totul se va prăbuși la pământ.

Conferința plină de idei generoase a d-lui Petrovici constitue în această vreme de criză a culturii, un serios avertisment și tot odată un apel către aceia în mâinile cărora se află destinele acestei țări. Să nădăjduim că va fi înțeles. — *J. Byck.*

FOTOGRAFIILE DV.

și a celor ce vă sunt dragi, trimiteți-le revistei „Magazinul", care vi-le publică gratuit.

„Magazinul" apare lunar, în 100 pagini pe hârtie cromo, și costă 30 lei.

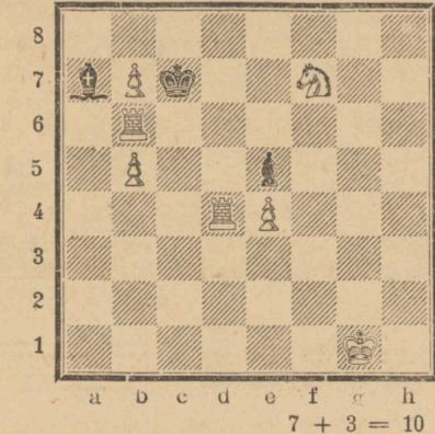

Cronica Șahului

PROBLEMA No. 516

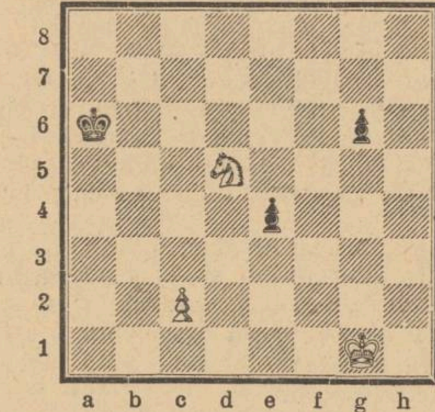
de **W. Pauly,** București.
(inedită)
— Dedicată D-lui Dr. F. Seidemann —

7 + 3 = 10
Mat ajutor în 2 mutări.
5 jocuri aparente!
5 Satzspiele!

PROBLEMA No. 517

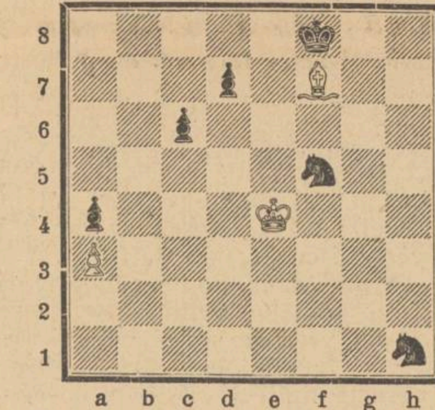
de **Dr. L. Lazarus,** Cernăuți.
(inedită)
— Dedicată d-lui Dr. I. E. van den Berg —

3 + 3 = 6
Mat ajutor în 6 mutări.

PROBLEMA No. 518

de **Emil Landau,** București.
(inedită)
— Dedicată d-lui S. Barber —
Motto : „Opus 1!"

3 + 6 = 9
Mat ajutor în 6 mutări.

PARTIDA No. 123

Jucată la Berna, în concursul internațional de maeștri, în ziua de 27 Iulie 1932.

Alb : Dr. A. Alechin. **Negru : S. Flohr.**

Deschiderea Colle

1. d2—d4, d6—d5; 2. Cg1—f3, Cg8—f6; 3. é2—é3, é7—é6; 4. Nf1—d3, c7—c5; 5. c2—c3, Cb8—c6; 6. Cb1—d2, Dd8—c7; 7. 0—0, Nf8—é7; 8. Dd1—é2, 0—0; 9. é3—é4, d5×é4; 10. Cd2×é4, c5×d4; 11. Cf3×d4, Cc6×d4; 12. c3×d4, Cd6×é4; 13. Nd3×é4, f7—f5; negrul stă destul de bine și crede că poate porni imediat la câștigarea pionului izolat din d4; aceasta se dovedește a fi o greșeală. 14. Né4—f3!, f7—f6; 15. Tf1—d1, Tf8—d8; 16. Nc1—é3, f5—f4; 17. Ta1—c1, Dc7—d6; 18. Né3—d2, Nf6×d4? mai bine ar fi fost Nd7. 19. Nd2—a5!, Td8—d7; la Té8, ar fi urmat Dc4, Dé6; Nc7 cu câștigarea nebunului din d4. 20. Td1×d4!, Dd6×d4; 21. Dé2×é6+, Td7—f7; necesar, căci la Rf8 ar fi urmat Té1! și negrul nu poate apăra matul ce-l amenință decât cu grave sacrificii materiale. 22. Tc1×c8+, Ta8×c8; 23. Dé6×c8+, Tf7—f8; 24. Dc8×b7, Tf8—é8; 25. h2—h3, Dd4—c5; 26. Na5—c3, Dc5—é7; 27. Nf3—d5+, Rg8—h8; 28. Db7×é7 și negru abandonează.

* * *

Soluțiile problemelor inclusiv 515, trebuesc trimise cel mai târziu până la 15 Noembrie, când le vom publica.

Die Lösungen der Probleme inclusive Nr. 515, müssen bis zum 15 Nov. eingesandt werden, da wir dieselben dann bekanntgeben.

Rectificare. — Problema Nr. 515. de W. Heidenfeld este mat ajutor în **3** mutări, nu în **2** cum a apărut din greșală.

CORESPONDENȚA

I. B. — Wien. I. Ihr 2-er (Kb2, Kd3) ist unlösbar. I.... h×g4, 2. ? II. In Ihrem 5-er (Kg2, Kh4) ist die Stellung unmöglich, da die w BB 5 mal geschlagen haben und 12 s Steine vorhanden sind. Bei ev. Korrektur bitten wir um detaillierte Lösung. III. Ihr h 3-er (Kbl, Kd4) gefällt uns gut und wird mit Freuden veröffentlicht.

Dr. G. E. u. F. M. — Wien. Ihr s 4-er L ist auch nach der Korrektur nebenlösig: 1. T×h8+, T×h8 2. Lé8, Th1 Matt. II. Ihr 4-er (Ké8, Kbl) ist durch: 1. Gf3, ∼ 2. Gg2, ∼ 3. Gh1, Sh3 Matt nebenlösig.

C. A. I. — Loco. Rugăm a ne comunica adresa, pentru a vă răspunde amănunțit în scris.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozități

O curiozitate medicală

„Münchener medizinische Wochenschrift" reproduce după izvoare olandeze un fenomenal caz fiziologic, care va rămânea în analele literaturii medicale.

O mamă, în Africa de Sud, era adesea împiedicată să-și alăpteze copilul, din pricină că trebuia să se ducă la lucru, departe de casă. In timpul absenței ei, copilul era supraveghiat de o bunică în vârstă de cincizeci și patru de ani. Copilul, lipsit de mamă făcea ceiace fac mai toți copiii la vârsta lui: plângea și striga după mamă-sa, nefiind chip să fie liniștit.

Bunica nu mai știa la ce mijloace să recurgă pentru curmarea interminabilului concert. Atât nepotul cât și bunica păreau ajunși la disperare. Desnădăjduită, bunica se hotărî să-i dea pruncului sânul ei. Rezultatul fu uimitor. Copilul se declară satisfăcut și liniștea își făcu din nou drum în casă.

Până aci, lucrurile nu prezintă nici un fenomen deosebit. Senzaționale sunt însă consecințele imediate, și anume schimbările fizice și funcționale intervenite la bunică și care au fost observate de medicul local J. Evans.

Doctorul Evans, în comunicarea făcută presei medicale, declară că sânul bunicăi, în urma repetatelor pseudo-alăptări, a început să secreteze lapte. Iritațiunile provocate de gura sugaciului laolaltă probabil cu fenomene de ordin psihic, au activat glandele producătoare de lapte, astfel că bunica era acum în stare să-și alăpteze nepoțelul. Sistemul glandelor lactee intrase pe neașteptate în funcțiune. Izvorul, secat de șaptesprezece ani, începuse iar să curgă.

Această întâmplare ne dovedește că natura organismului omenesc poate da loc la cele mai extravagante fenomene. Cu acest prilej, amintim că naturalistul A. von Humboldt a observat pe vremea lui un caz asemănător, pe insulele Canare: producerea unei secreții de lapte în urma unei pseudo-alăptări repetate.

Papagalii și limba spaniolă

Invățații au uneori idei nostime. Spre exemplu, în Bogota, statul Columbia, directorul grădinii zoologice a vrut să afle pentru care limbă are papagalul mai multă înclinare.

Rezultatul a fost favorabil limbii spaniole. După obținerea acestui rezultat, cercetătorul nu s'a apucat să scrie un tratat de câteva volume ci și-a continuat cercetările, de oarece vroia să mai știe pentruce învață papagalul această limbă cu atâta ușurință. Și directorul grădinii zoologice a ajuns la următoarea concluzie: facilitatea aceasta e datorită faptului că străbunii papagalului vorbeau curent spaniola. Căci primul om, care l-a învățat pe papagal să vorbească a fost spaniol. S'a dovedit de altfel că lucrul datează din secolul al șaisprezecelea.

A doua limbă pe care papagalul o învață ușor e japoneza. In timpul experiențelor s'a aflat totodată pentru care limbă e mai refractar.

E dela sine înțeles că cercetătorul a procedat la verificarea acestor experiențe cu metode științifice. A adunat papagali de pretutindeni și i-a supus unui control conștiincios. Rezultatul a fost că limbile germană și engleză le-au asimilat cu cea mai mare greutate.

„Aș vrea să știu"

M. CRĂCIUNESCU-Loco.

Ce lucrare în limba română sau franceză tratează problema sinuciderii?

„Le suicide" de *Emile Durkheim* din colecția „Bibliotèque de philosophie contemporaine", editura Felix Alcan, Paris. Lucrarea studiază problema sinuciderii din punct de vedere psicho-sociologic.

In limba română, N. Zaharia a publicat o încercare de psichologie a sinuciderii.

I. FLONDOR-Suceava.

Există un manual de istorie universală, care descrie marile etape ale desvoltărilor omenirii pe baza istoriei civilizației?

Da, există. In afară de colecția Propiläen Weltgeschichte" editate de curând în Germania, vă putem recomanda lucrarea lui Wells, a cărei traducere în limba franceză *„Esquisse d'une histoire universelle"* (un singur volum) a fost publicată în editura Payot-Paris.

Atât „propileele" germane, cât și cartea lui Wells, își propun să înfățișeze evoluția omenirii, dela preistorie și până astăzi, nu printr'o enumerare de războaie și monarhi, — cum se obișnuește în manualele clasice de istorie — ci prin raportarea la determinanții sociologici și culturali, trecuți până acum pe planul al doilea (de idei, invențiuni, descoperiri, etc.).

O. POPER-Loco.

a) Ce studii critice asupra operei lui Dostoievski îmi recomandați în limba română, franceză și germană?

In limba română: *„Studii Critice"* de Gherea.

In limba franceză: *„Dostoievski"* de *André Gide, „Les révélations de la mort"* (traducere din rusește) de Leon Chestov și *„Le roman russe"* de *Voguë.*

In limba germană: *„Moderne Geister"* de *Georg Brandes* și *„Dostoievski"* de Stefan Zweig (ultima e tradusă și în limba franceză).

b) O colecție de nuvele din scriitorii moderni sovietici?

Citiți lucrarea de antologie *„Zece prozatori ai Rusiei sovietice"* din colecția Delafras, editura „Cugetarea".

M. HIRSCHBEIN-R. Sărat.

Ce cuprinde romanul „Orașul fără Evrei" de Hugo Bettauer?

Romanul lui Bettauer înfățișează situația ce rezultă în viața unui oraș mare, cu o populație importantă evreiască, prin alungarea acestei populații. Autorul imaginează o expulzare a Evreilor din Viena, din cauza agitațiilor antisemite și arată cum consecințele acestei măsuri se traduc printr'o gravă depresiune în viața economică generală, lipsită astfel de importanți factori animatori.

Cărţi şi Reviste

THOMAS MANN: Tonio Kröger

Tonio Kröger este, cu alt nume, însuşi autorul.

Acţiunea romanului e scurtă, aproape nu există. Copilul Tonio a iubit mult pe colegul său Hans Hansen. Dar, când a cunoscut-o pe Inge, avea 17 ani şi, atunci a simţit lumina unei altfel de iubiri.

Totuşi, nu erau pentru el nici prietenia, nici dragostea: prea era neîndemânatec în viaţa practică. Hans şi Inge erau prea fericiţi, prea mult atraşi de sgomotul vieţii, ca să aibă timp să se gândească la eternitate. Ei au râs pe socoteala neîndemânării lui.

Iată-l plecat din oraşul lui natal şi celebru prin scrierile lui.

Şi-a adus aminte de trecut şi a plecat să viziteze oraşul natal. Nu mai cunoştea pe nimeni. La un bal, a zărit o pereche: Hans şi Inge. Erau căsătoriţi. Se potriveau şi erau fericiţi.

Tonio s'a mulţumit să-i privească de departe. Nu avea nimic comun cu ea şi deaceia n'a voit să le strice liniştea.

Şi a plecat cu imagina lor în suflet, fără să-i turbure.

Tonio Kröger e o fiinţă deosebită de ceilalţi oameni: un poet. Dintr'o clipă fericită a vieţii omul comun trage un folos imediat: trăeşte această fericire pentru el, fără turburare.

Tonio artistul analizează clipa, şi, în miezul ei, în loc de fericire, găseşte tocmai sâmburele pieirii, durerea. El descifrează realitatea, consumă viaţa şi fericirea, pe altarul artei.

Tonio Kröger e soluţia unei probleme de Estetică: personalitatea artistului şi creaţia.

In literatura noastră avem ceva înrudit: nuvela „Niculăiţă Minciună" a d-lui Brătescu-Voineşti. Dar nuvela e generală pentru toate spiritele ridicate între cei ce nu pot să le înţeleagă.

Tonio Kröger este numai artistul.

El nu poate fi fericit, nu pentru că lumea e rea. E o nedreptate care i se face de multe veacuri omenirii. Vina neînţelegerii lui rezidă în el însuşi. El e din alt aluat. Drept mărturie, vine hotărârea lui din noaptea de bal. A simţit ordinul conştiinţei de a nu turbura liniştea aceia fericită, prin prezenţa lui. N'avea ce să le spună şi n'avea ce să afle dela nimeni.

Sferele lor de existenţă erau exclusive.

El îi invidia pe aceşti fericiţi şi, totuşi, nu era făcut pentru fericirea lor. A ignorat-o întotdeauna şi n'ar fi voit să schimbe cu ei felul de viaţă.

Se află aici puţină mândrie şi dispreţ? Nu. Superioritatea lui, Tonio nu o resimte ca un dar divin. Acest dar e mai mult un blestem. Tonio, a cărui mamă era o italiancă frumoasă şi înflăcărată şi al cărui tată era german, moştenise focul artei dela mamă, iar restul dela tatăl său. Tonio avea caracter german. Germanii sunt în genere melancolici.

Schopenhauer nu a fost un accident între germani. El a reprezentat pesimismul german, ridicându-l cu puterea de expresie a geniului său. Tonio Kröger, din lumea lui, avea nostalgia lumii comune. Era, deşi artist, un burghez abătut din calea lui dreaptă. Era un boem, şi un burghez totodată.

Aceasta provoacă un conflict tragic, pentrucă s'a înfăptuit fără voia lui.

Unde mai putea găsi fericirea?

Lumea n'o înţelege; iar în afară de lume suferea de dorinţa ei. Un fel de gelozie îi rodea sufletul. Ochii albaştri ai lui Hans priveau lumea încrezători şi satisfăcuţi. Lumea îl adora. Care e lumea lui Tonio?

Singurătatea... Nirvana!

Revenim la problema creaţiei artistice. Cum scriu artiştii? Sub presiunea sentimentului sau în stare de indiferenţă totală? Mult timp s'a crezut că opera de artă e rezultatul unei spontaneităţi, a unei flacări vii ce consumă sufletul. Artistul, în prada unei emoţii vii, trăind intens stări emotive extraordinare, crează opera şi o exprimă.

Acestei păreri i se substituie acum o alta cu totul opusă, şi căreia îi dă glas Thomas Mann în acest roman.

Iată de exemplu: „a vedea clar prin ceaţa de lacrimi care acoperă încă ochii, a recunoaşte, a nota, a observa şi a fi obligat de a pune în rezervă ceiace ai observat, în clipa când mâinile se strâng încă, când buzele se unesc, sau privirea se stinge, orbită de forţa emoţiei, e revoltător...".

Aşa dar, opera de creaţie este o operă pur intelectuală. Artistul, debarasat de sentimente, ordonează rezultatele, se judecă singur şi sintetizează.

Sinteza e opera de artă. Calitatea creatorului stă în puterea lui de expresivitate, sau, după Goethe, în obiectivizare şi generalizare, iar nu în forţa sentimentului. Această idee, o demonstrează Tonio Kröger, teoretic.

Dacă în loc de teoretizare verbală, autorul l-ar fi lăsat pe Tonio Kröger s'o dovedească trăind, s'o manifeste în mod epic, ar fi săvârşit nu mai puţin o operă de ştiinţă nouă, dar, mai presus, un roman perfect.

Tonio Kröger ar fi devenit un tip reprezentativ, în care s'ar fi integrat o revelaţiune a Esteticei.

GH. ANDREESCU

PAUL VON HAHN: Ich komme gern
Knorr und Hirth Verlag

Un roman criminal în care încordarea cititorului e întreţinută cu toate mijloacele cerute de gen.

Dela centrala serviciului englez de informaţiuni au fost sustrase nişte documente foarte importante în legătură cu săparea unui canal în colonii. Cine-i hoţul? Eroul romanului, un om viteaz, simpatic, blând cu femeile şi crud cu bărbaţii, aşa cum trebue să fie de fapt eroul unui roman criminal, e bănuit ca autor al acestui furt. Soţia lui îşi ia sarcina să desvăluiască misterul, dar află că soţul ei a murit subit. De fapt, numai ea singură crede în moartea eroului. Cititorul experimentat îşi închipue imediat că nu el trebue să fi fost îngropat, deoarece cititorul unui roman criminal poate admite orice, dar ca eroul să fie desfiinţat după primele capitole ale cărţii, asta nu. Un erou trebue să trăiască, iar la sfârşitul acţiunii trebue să fie fericit.

Căpitanul Robert Bigger, într'adevăr, nu comite prostia să moară. Toate se sfârşesc cu bine, după ce oştiri întregi de oameni luaseră parte la desfăşurarea acţiunii, pline de fapte emoţionante şi înfiorătoare.

Adevăratul vinovat ese la iveală. El e un mulatru. Deci vina fărădelegilor nu cade nici măcar asupra unui alb.

Paul von Hahn a dovedit că şi un neamţ poate să aibă spirit inventiv şi poate ţine piept cu senină lipsă de răspundere legilor logicei.

Acest roman e produsul unui calcul rece. El îţi poate ţine atenţia încordată, dar nu te poate încălzi. La urma urmei, nu acesta-i scopul unui roman criminal; lucrul n'ar fi însă imposibil.

HANS LUKAS: Nach vierzehn Jahren an der Alpenfront

Războiul mondial pare să fi zămislit în sufletul omului un miracol: camaraderia. Au fost momente în viaţa de front a soldatului, când forţele sale interioare se clătinau, se poticneau şi se iroseau. Exemple sunt nenumărate atât în ceiace priveşte patriotismul, cât şi în ceiace priveşte vitejia şi disciplina. Un singur lucru strălucea însă inalterabil prin mizeria continuă şi moartea care te păştea la fiecare pas: solidaritatea faţă de toţi acei care împărtăşeau aceiaşi soartă. Solidaritatea faţă de tovarăşul de luptă de lângă tine, cât şi faţă de străinul care striga disperat, după ajutor, dintr'o groapă săpată de granate.

Cartea lui Lukas nu e altceva decât ecoul camaraderiei, dincolo de viaţă şi de moarte, şi pe care autorul îl repetă supravieţuitorilor războiului: Nu uitaţi pe acei care odinioară au mers alături de noi, care au luptat şi au căzut! Nu uitaţi că mulţi dintre acei pe care i-am iubit şi cărora le-am fost camarazi, se odihnesc pe pământ străin.

„Nach vierzehn Jahren an der Alpenfront" ne conduce de-alungul şirurilor de morminte care înconjoară cununa Alpilor, dela pasul Plöcken până în valea lui Etsch, asemeni unui lanţ de amintiri groaznice. Vedem pe toţi aceşti morţi reînviând, îi vedem în iadul alb a două ierni de război, în ţinuta de campanie, cu picioarele degerate, ameţiţi de victorie şi străpunşi de gloanţe, răpiţi pentru totdeauna din mijlocul celorlalţi, al celor fericiţi.

Dar negura trecutului răzbate prezentul, o călătorie prin meleagurile unde s'au dat atâtea lupte crâncene, un pelerinaj la cimitirele unde-şi dorm somnul de veci atâţia camarazi iubiţi.

Lukas a reuşit să îmbine cu măestrie trecutul cu viitorul şi viaţa cu moartea. Martirii războiului vor găsi în această carte un monument demn, ridicat de un soldat camarazilor săi căzuţi pe front.

NICOLAI BERDIAJEV: Die Philosophie des freien Geistes
Verlag Mohr, Tübingen

Nicolai Berdiajev face parte dintre reprezentanţii cei mai calificaţi ai filosofiei religioase. Imediat după război şi-a făcut apariţia, în traducere germană, una din operile sale capitale: „Der Sinn des Schafens", în care expunea problemele de căpetenie ale filosofiei sale: paralela dintre creaţiunea culturală, care se atestă în ştiinţă şi artă, şi sfinţirea ascetic-religioasă.

Cât de mult i se părea autorului că această antiteză exprimă fizionomia timpului nostru, se poate vedea din scrierile ulterioare.

„Der Sinn der Geschichte", „Das neue Mittelalter" şi „Das Ende der Renaissance" desvoltau din punct de vedere istorico-filosofic aceiaşi temă primară. Berdiajev vedea în evoluţia noastră actuală sfârşitul umanismului şi începutul unui nou ev-mediu. Glasul lui părea clarificat prin adevărul lăuntric. Numai cu instinctul puteai adera la aceste separaţiuni şi concluzii.

Acum a apărut o a patra lucrare, care cuprinde miezul tuturor celor anterioare, dar care e cu mult mai amplă, semnalând încoronarea operei sale: „Die Philosophie des freien Geistes".

In esenţă, Berdiajev caută să demonstreze că criza culturii noastre se întemeiază pe distrugerea demnităţii şi personalităţii, şi că recâştigarea lor nu e cu putinţă decât pe calea unui creştinism viu.

„Fizionomia omului s'a zdruncinat prin civilizaţia tehnică, la capătul epocii umaniste. Omul e ameninţat de nimicire. Numai creştinismul, prin divinul adevăr, numai renaşterea creştină are facultatea să-l salveze pe om, să-i păstreze înfăţişarea".

Berdiajev ia în acelaş chip atitudine împotriva ştiinţei, în forma ei rigidă şi specializată, ca şi împotriva teosofiilor din zilele noastre, care şterg numai graniţele dintre tărâmurile spiritului. In demonstraţiile acestei cărţi, el încearcă, mereu, subt unghiul unor noui aspecte, să netezească drumul spiritului spre a-l feri de convulsiuni. Atitudinea lui şi-o intitulează „simbolism". Căci „tot ce are însemnătate şi sens în viaţa noastră, e numai semn, adică simbol al unei alte lumi". „Ceiace susţinem aici, nu e spiritualism, nu e spiritualitate abstractă, ci simbolism, spiritualitate concretă".

Pentru a evita confundarea cu teosofia, Berdiajev a consacrat un capitol special acestui obiect. Chiar titlul cărţii, „Filosofia libertăţii", ne indică deviaţia drumului său. El omite acolo tocmai creştinismul spiritului şi al iertării, care e înlocuit printr'unul cosmic şi evoluţionist. Deşi menţine o graniţă hotărât potrivnică acestei direcţii, el recunoaşte totuşi însemnătatea ei simptomatică.

In acest ultim sens răsbate din dialectica lui ascuţită un suflu profetic.

Berdiajev preveşteşte ivirea unei noui epoci, când sufletul se va transforma, şi când sunt de aşteptat catastrofe care vor accelera această schimbare. El tinde necontenit spre aceiaşi unică ţintă de eliberare din „hipnoza apăsătoare" a acestei lumi: nu trebue să ne lăsăm satisfăcuţi cu convenţiuni, gesturi şi libertăţi, ci trebue să fim adânc pătrunşi de spiritul umanităţii.

IRMGARD KEUN: Das kunstseidene Mädchen
Deutsche Verlags-A. G. Berlin

O fată de optsprezece ani povesteşte cele mai fantastice peripeţii, înflorindu-le adesea cu observaţiuni şi reflexii pline de umor.

De învăţat, n'a învăţat nimic. Schiller şi Schubert îi sunt nume necunoscute, dar îi place să se amestece în toate, vorbeşte cu uşurinţă despre rochii, pantofi, cămăşi, parfumuri, şi se exprimă cu atâta siguranţă cinică despre bărbaţi, încât îţi vine să crezi că va deveni curând o „stea". Ii cunoaşte pe tineri ca şi pe bătrâni, pe cei blonzi, ca şi pe cei bruni, pe cei care merg cu automobilul, ori cu tramvaiul. După ţigara pe care o fumează cineva trage imediat o sumedenie de concluzii de ordin psihologic: media e şase pfenigi; ceiace e sub această limită nu înseamnă mult, ceiace trece de ea trezeşte suspiciuni.

Fata ştie perfect că bărbaţii îi spun minciuni şi că-i aruncă laude deşarte, dar o fată săracă trebue să lase aparenţa că crede tot ce i se spune; căci aşa le place bărbaţilor. Ea e simpatică şi obraznică. Fură chiar un mantou de blană, care o întovărăşeşte credincios prin suişurile şi coborâşurile vieţii. Dar din păcate: are o inimă bună, aşa încât nu va deveni niciodată o adevărată „stea", deşi apucase pe drumul cel bun.

Aci se află cel mai frumos episod al romanului, când Doris îl conduce pe un orb prin străzile Berlinului, împrumutându-i ochii ei, ca să poată vedea totul în jurul lui.

Cuvintele ei străbat văzduhul ca nişte rachete, pagină cu pagină, aproape frază cu frază — dar cu vremea şi incendiul reuşeşte să te plictisească. Stilul devine manieră. Frazele sunt stereotipe. La un moment dat, lipsa oricărui echilibru artistic, începe să impacienteze.

Te simţi parcă tentat să-i strigi Dorisei: „Mai taci odată! Te cunoaştem foarte bine şi-ţi dorim un prieten bogat care timp de un an să fie ferit de faliment!"

Cu toate acestea, Irmgard Keun e un talentat stilist.

A apărut numărul pe Noembrie al minunatei reviste

Magazinul

Din sumarul extrem de variat şi bogat cităm:

Unde se află mobilele domnitorului Cuza, Bulevardul noaptea, Lecţia de dans, Mâncaţi fructe ca să întineriţi, O dramă la un hotel pe plajă, Trei dame cu camelii, Hoţul, (schiţă), 2000 vagoane pe zi, O aventură frumoasă, Păienjeniş de Philippide, Simbolul florilor, Separeul, Intârziaţii, Moda, Bijuteriile care indică anumite lucruri, Actualităţi, Fluturatul batistei, Se turneaăz un film la Polul Nord, Femeile care iubesc, Călugărul negru spion, Jocurile Magazinului, Pagina Şahului.

Acest număr al Magazinului complect reorganizat, cuprinde aproape o sută ilustraţiuni, fotografii şi desene în culori artistic executate în genul marilor publicaţiuni ilustrate din streinătate.

Preţul 30 lei.

Un roman de energie şi voinţă

C. STERE: In preajma revoluţiei
Vol. III Lutul...
(Edit. „Adeverul")

Singurul fenomen pozitiv şi incontestabil pe care un istoric literar obiectiv îl poate desluşi în literatura română de după război este consolidarea romanului şi încetăţenirea lui definitivă în cultura românească. Literatura noastră actuală trăeşte şi evoluează în zodia romanului. Am avut în ultimii ani o avalanşă de romane. Nu toate au fost bune. De multe ori ni se ofereau cu titlul de roman lucrări lipsite de caracteristicile genului, compuse numai cu voinţa de a face roman. Această preferinţă pe care o acordă romanului scriitorii şi editorii noştri a avut efecte variate şi contradictorii. Pe deoparte ea a ajutat la fixarea, mai mult sau mai puţin, a unui tip de roman românesc. Pe dealtăparte această supraproducţie de romane a contribuit la o degradare a genului, la o denaturare a însăşi concepţiei romanului.

Nu e de mirare deci că în vremea din urmă romanul românesc ajunsese, după o scurtă perioadă de înflorire, la o epocă staţionară, la o stagnare. Tipul de roman românesc ameninţa să rămână neisprăvit, hibrid, înăbuşit în perioada de creştere, anchilozat într'o formulă strâmtă şi facilă.

Romanul d-lui C. Stere „In preajma revoluţiei" a venit la timp pentru a schimba această stare de lucruri. Dela primele două volume, apărute acum câteva luni, se putea vedea că „In preajma revoluţiei" stă pe alte temelii decât acelea pe care se clădise romanul român contemporan.

Cu tomul al treilea „Lutul", această impresie devine o certitudine.

Sânt, în romanul d-lui Stere, două teme care, deşi se împletesc strâns, apar totuş distincte. Una este zugrăvirea unei provincii: Basarabia; cealaltă este povestea unui suflet, istoria evoluţiei unui suflet, sufletul lui Ion Răutu, principalul erou al romanului. In primele două volume Basarabia stătea pe primul plan. „Smaragda Theodorovna" şi „Copilăria şi adolescenţa lui Vania Răutu" cuprindeau, într'un vast tablou în care furnicau zeci de personagii diverse, viaţa societăţii basarabene de acum cincizeci de ani. A doua temă: Vania Răutu, apărea cu mai multă evidenţă, în a doua jumătate a volumului al doilea.

„Lutul..." este consacrat aproape exclusiv acestei teme. Târât în mişcarea revoluţionară din anii 1880-81, care avea să culmineze în asasinatul ţarului Alexandru III la 1 Martie 1881, Vania Răutu este arestat şi închis

C. Stere

în penitenciarul din Chişinău. Este prima mare etapă în evoluţia lui sufletească. Volumul al treilea al romanului zugrăveşte anii de închisoare ai lui Răutu în Chişinău, în Odesa şi în orăşelul siberian Tiumen, pînă la trimiterea lui în exil la Curgan. Trei ani din viaţa unui prizonier stau îngrămădiţi în aceste câteva sute de pagini compacte şi halucinant de sugestive.

„Lutul"... s'ar putea defini: romanul îndoelilor de sine. Pentrucă marea dramă a acestei epoci din viaţa lui Ion Răutu nu o constituie atâta faptul că fiinţa lui fizică e captivă între zidurile închisorilor cât luptele pe care sufletul lui le duce împotriva lui însuş şi chinuitoarele întrebări de care este frămîntat mereu. Ion Răutu, în aceşti ani de închisoare, ajunge încetul cu încetul să se cunoască pe sine, îndoindu-se de sine şi judecându-se singur fără milă. Tânărul exaltat şi naiv face loc pe nesimţite omului în pragul maturităţii. Ceiace până mai ieri era elan necugetat şi pornire generoasă se transformă în voinţă lucidă şi avânt raţionat. Iată o temă admirabilă pe care d. Stere a desvoltat-o magistral şi sobru, delaolaltă concis şi patetic.

Şi aici stă şi noutatea acestui roman. Tema aceasta nu este prea obişnuită în literatura noastră. Ba chiar, să fim drepţi, ea este absentă din preocupările romancierilor noştri. Este o temă de energie şi voinţă, de luptă şi cunoaştere de sine, care în literatura noastră a apărut până acum prea puţin. Eroii romanelor noastre, dela „Dan" al lui Vlahuţă până la personagiile din primul plan din romanele româneşti contemporane sunt, în fond, nişte blegi, nişte învinşi, nişte rataţi sau, în cazul cel mai bun, nişte resemnaţi prea devreme. Ce deosebire între ei şi Ion Răutu!

Acesta nu acceptă decât după dureroase frământări fiecare concesie pe care i-o smulge viaţa şi propria lui fire. Ion Răutu îşi dă seama că nu are „seninătatea şi hotărârea" tovarăşilor lui de mistică revoluţionară: „Câteodată mă simt umilit, mi-i ruşine de mine, când mă compar nu numai cu Undina, cu sufletul ei cristalin, dar şi cu Moise Roitman, Ion Prestea, Vasile Giurilă sau chiar Grişa Goncev... Aceştia nu cunosc îndoiala, nici sbuciumul sufletesc, această tortură morală în care mă sbat căutând cărarea vieţii". Şi în altă parte a jurnalului său din închisoare, Ion Răutu spune: „Când caut să mă adâncesc în tainiţele sufletului meu, simt că lutul mă atrage la viaţa aceia pe care o trăeşte mulţimea anonimă, majoritatea covârşitoare a lumii, dominată de instinctul de conservare, de egoismul elementar, fără jertfire de sine... Nu pot accepta viaţa care mi se pare că e potrivită cu firea mea, — în fond paşnică, blajină, incapabilă de ură, care ar dori să trăiască în pace cu toată lumea şi are oroare de luptă. Aceste porniri fireşti le descopăr în mine oridecâteori îmi fac examenul conştiinţei, şi totuş mă revolt împotriva lor".

Această continuă revoltă împotriva lui însuş îl va opri pe Ion Răutu să facă ultimele concesii. Din cauza aceasta nu se va lăsa dominat de dragostea Taniei Lungu, prietena lui din copilărie pentru al cărei devotament are cel mai mare respect şi cu care, silit de împrejurări se căsătoreşte.

Până la urmă Ion Răutu ajunge să se învingă pe sine, sau, mai exact, să aranjeze un compromis, un armistiţiu între pornirile contradictorii ale firii lui. Dar toate acestea cu preţul multor frământări şi cu pierderea pe totdeauna a liniştii interioare.

S'ar putea bănui că un roman al închisorii e sărac în fapte. Greşală, cel puţin în ce priveşte „Lutul..." Cartea aceasta furnică de personagii, de întâmplări ciudate, de situaţii tragice şi teribile. Cu o putere de evocare vizionară d. C. Stere zugrăveşte şi mişcă lumea aceasta a închisorilor din Rusia de acum jumătate de secol. Prin faţa noastră trec, vii şi halucinante, într'o demonică şi stranie procesiune, zeci de tipuri, pitoreşti, profund omeneşti, însufleţite de o viaţă arzătoare şi ciudată. Toate personagiile trăesc cu intensitate. Simţi că autorul nu le-a inventat ci le-a evocat din amintire, le-a văzut şi le-a ascultat vorbind şi le-a zugrăvit fără nici o sforţare, cu un meşteşug ales pe care nu-l poate da decât o imensă bogăţie sufletească.

Romanul d-lui C. Stere, prin materialul ce-l cuprinde, prin ton, prin atmosfera lui, este menit, când va fi complectat cu tomurile viitoare, să însemne o etapă culminantă în evoluţia prozei literare române. Iar în cadrul spiritual al acestei evoluţii el va fi — este de pe acum cu volumul de faţă — o admirabilă lecţie de voinţă şi energie.

AL. A. PHILIPPIDE

INSEMNĂRI

Comemorarea lui N. Vaschide

La Buzău s'au comemorat 25 ani dela moartea unui savant — român prin naştere, francez prin cultură. Puţini însă ştiu că Vaschide are un nume universal. S'a stins în Paris, unde 12 ani a lucrat în laboratoare şi a scris volume de ştiinţă, memorii, comunicări şi articole de critică literară şi de ziare. O activitate care numără peste 200 de titluri — dintre care multe citate şi astăzi prin cărţile de ştiinţă psihologică. Intr'o vreme atât de scurtă — 1895-1907, cât a stat la Paris şi-a construit o glorie, printr'o muncă neobişnuită.

Viaţa lui Vaschide a fost însă o tragedie! Opera glorificată este scrisă în nopţi de veghe şi de sbucium. Nevoi aspre şi ucigătoare i-au apropiat un sfârşit prea de timpuriu. In 1907, când Vaschide s'a stins, cu el nu s'a închis numai un mormânt, ci s'a încheiat cel din urmă act al unei tragedii! O lume îi oferia laurii de glorie, pe când alţii — cei depe malul Dâmboviţei — îşi manifestau invidia. Nici acum — după 25 ani dela moartea lui Vaschide — n'au încetat adversiunile. Nu s'a găsit un consiliu cu iniţiativă să-i ofere locul de merit, când vădit, ascensiunea în lumea ştiinţifică devenise covârşitoare. Mediocrităţile grupate în faţa pericolului au făcut zid! Este o istorie prea cunoscută şi adesea repetată între oameni! Mutismul şi invidia sunt armele lor cunoscute. Totuşi s'au găsit universităţi străine — cum a fost cea din Chicago (ne informează A. D. Holban) şi cea din New-York (ne informează R. Roseti), care i-au oferit catedră în învăţământul superior. Dar el a rămas tot Român şi n'a putut învinge niciodată acest sentiment. Ar fi preferat Bucureştiul! Şi a refuzat! Dar acesta era un sacrificiu suprem. Vaschide l'a oficiat cu seninătate — ca un erou al muncei pe ogorul ştiinţii... Şi n'a făcut umbră nimănui!

In afară de numeroasele memorii, articole şi comunicări, cele mai principale cărţi sunt: Le sommeil et les rêves (1899); Psychologie du rêve (1902, în colaborare cu H. Piéron); La psychologie du delir (1902); La Logique morbide; Essai sur la psychophysiologie des monstres humains (în colaborare cu Vulpas) şi L'analyse mentale (tot în colaborare cu Vulpas); L'Atention (în colaborare cu Meunier) şi La psychologie de la main — aceste două apărute după 1907. A scris articolul Goût în dicţionarul de fiziologie al lui Ch. Richet, iar în 1904 şi 1905 a publicat câte un Index Philosophique.

In limba română a publicat Pedagogia experimentală şi Raportul dintre sensaţie şi excitaţie în Noua Revistă Română; a fost prim redactor la Revista Idealistă a lui A. D. Holban, unde, pe lângă numeroase articole de critică literară a publicat: Psihologia individualistă (1906).

Lucrări de-o valoare capitală sunt: Technique de psychologie experimentale (în colaborare cu Toulouse şi Piéron) şi Les méthode de la psychologie expérimentale (în Rev. des Idées, Sept. 1906). — *Gr. Tabacaru*

Grigorescu şi Hasdeu

S'a împlinit astă-vară un sfert de veac de când au murit Grigorescu şi Hasdeu. Cel dintâi e creatorul picturii româneşti, celălalt — a deschis căi noi în studiul istoriei şi al limbii noastre. Opera lor ne-a înălţat în rândul popoarelor civilizate — şi pentru binele ce ni l-au făcut se cuvine să le închinăm câteva clipe de amintire pioasă.

Nicolae Grigorescu şi-a început activitatea ca pictor de biserici. La Mănăstirea Agapia — bunăoară — se mai văd şi astăzi sfinţii zugrăviţi de el după canoanele picturii bizantine. Adevărata lui vocaţie însă el începe să o recunoască abia când — trecând graniţa — vine în contact cu manifestările artistice ale Occidentului, de strălucirea cărora cei din ţara noastră aveau o vagă cunoştinţă.

Eliberat de cătuşele tipicului şi ale tradiţiei, Nicolae Grigorescu s'a îndreptat spre aer, spre lumină, spre libertatea desăvârşită de concepţie şi de realizare. In cadrul atât de prielnic evadărilor poetice dela Barbizon, el a intreprins pătrunderea directă a naturii şi cu cele dintâi peisaje s'a văzut consacrat.

După studii îndelungate şi rodnice, Grigorescu s'a întors în ţară, când tocmai izbucnea războiul de independenţă. A luat şi el parte la bătăliile eroice de pe câmpiile Bulgariei, a căror desfăşurare avea să-l inspire la crearea unor opere viguroase. Atmosfera câmpului de luptă, elanul şi vitejia ostaşului sunt redate în tablourile lui Grigorescu cu o putere de sugestie care vădesc complexele însuşiri ale adevăratului artist.

Trecând dela atmosfera frământată şi turbure a războiului la aceea luminoasă şi calmă a vieţii dela ţară, Grigorescu a fixat în accente plastice emoţionante toată vraja priveliştilor câmpeneşti. E atâta poezie în tablourile lui inspirate de peisajul rustic, sunt atât de comunicative scenele idilice a căror taină a ştiut să o pătrundă ca nimeni altul, încât şi sufletul cel mai profan vibrează în faţa lor.

Grigorescu nu s'a mulţumit să reproducă imagini, socotind că opera de artă numai atunci e superioară unei fotografii când reuşeşte să trezească în sufletul privitorului emoţiile încercate de artist în faţa naturii. Nu natura însăşi trebue să o redea artistul. O operă în care nu ni se dă o reproducere exactă a obiectului, ci numai puterea lui expresivă, produce o satisfacţie estetică mult mai accentuată. Opera de artă nu trebue să se substitue naturii, ci să ne dea iluzia ei, transmiţând emoţia încercată de artist. Nicolae Grigorescu e cel dintâi pictor român care a pus în valoare acest adevăr.

* * *

Noutatea pe care o aduce Grigorescu în arta românească o remarcăm în ştiinţă la Hasdeu: Hasdeu e cel dintâiu învăţat român care dă noţiunilor de istorie şi de filologie adevărata lor accepţiune. El aplică cel dintâi la noi metodele critice în studiul trecutului neamului românesc, înlăturând din cercetările ştiinţifice orice consideraţiuni subiective şi luând în consideraţie toate cunoştinţele care ar putea contribui la lămurirea unei probleme.

Astfel, până la Hasdeu, istoricii noştri au neglijat cel mai important izvor de documentare: vechile acte publice. Cea dintâi culegere de documente *el* ne-a dat-o, în Arhiva istorică a României.

Până la Hasdeu, istoria era o înşirare de date şi de întâmplări. Cu lucrarea lui „Istoria critică a Românilor" începe la noi studiul etnografiei, al vieţii sociale, al organizării politice din cele mai vechi timpuri.

Studiul limbii româneşti nu mai e pentru Hasdeu o cercetare seacă a formelor. Ţinând seama de faptul că în graiul unui popor se oglindeşte viaţa sa socială, sufletul şi cultura acelui popor, el întreprinde desvăluirea trecutului românesc sub toate aspectele lui prin analiza profundă a fiecărui cuvânt.

Studiul limbii româneşti l-a condus apoi către cercetarea literaturii vechi şi a literaturii populare. In cele trei volume tipărite sub sugestivul titlu de „Cuvinte din Bătrâni", Hasdeu ne-a dat cel dintâi model de ediţie critică a unor texte vechi româneşti şi cele dintâi cercetări în domeniul folklorului nostru.

Lucrarea în care Hasdeu a izbutit să pună la contribuţie toate cunoştinţele sale şi în *cele* mai variate domenii e dicţionarul limbii româneşti — Magnum Etymologicum Romaniae. In elaborarea acestei opere Hasdeu a avut ca model dicţionarul fraţilor Grimm care, pornind dela analiza limbii germane, au făcut istoricul instituţiilor germane din cele mai vechi timpuri.

Fiecare capitol din dicţionarul lui Hasdeu e o adevărată monografie, în care se găsesc laolaltă cercetări gramaticale, informaţii istorice, date privitoare la viaţa economică, juridică, religioasă.

Dela Hasdeu până astăzi, istoria şi filologia română au făcut progrese mari. Nimeni însă nu poate uita că el e acela care a pus temelia acestor ştiinţe. — *Bc.*

Thomas Mann şi Arthur Schnitzler

Reproducem mai jos un fragment interesant dintr'o convorbire a lui Thomas Mann cu un redactor dela „Neue Freie Presse" în care se reflectă cultul pe care autorul lui „Tonio Kröger" „Budenbrocks" şi „Zauberberg" îl are pentru fostul lui prieten Schnitzler.

„Când am venit acum şase luni la Viena, cu prilejul comemorării lui Goethe, a fost prima oară când am văzut Viena fără Arthur Schnitzler. Faptul că mă aflu din nou la Viena, la 21 Octombrie, adică la împlinirea unui an dela moartea lui, îmi pare un simbol emoţionant; căci se reînnoeşte în mine simţimântul unei tristeţi dureroase după prietenul meu plecat de acasă. şi tot mai intens îşi face drum în conştiinţa mea pierderea pe care a suferit-o omenirea prin moartea lui.

Austria şi Viena au suferit în special, depe urma morţii lui Arthur Schnitzler, un gol nemărginit. Mie însumi mi-e teamă să mă gândesc cât am pierdut în urma dispariţiei lui.

Arthur Schnitzler mi-a fost foarte drag — şi sper că nu va părea exagerat dacă voi spune că l-am iubit chiar foarte mult. Fiecare întâlnire cu el îmi sădea în suflet un sentiment de fericire. Maturitatea şi blândeţea, înţelepciunea şi bunătatea lui, făceau dintr'însul un om minunat. Dacă mi-aşi fi imaginat personificarea amabilităţii, atunci Arthur Schnitzler ar fi fost întruparea ei cea mai desăvârşită.

Dar şi faţă de opera lui Arthur Schnitzler şi a problematicei sale am nutrit de totdeauna raporturi personale şi intim sufleteşti cu totul speciale, deşi aecastă operă e specific austriacă, pe când eu sunt german nordic. Intre Schnitzler şi mine exista necontenit cea mai profundă simpatie frăţească, cu toate că eram de obârşii deosebite.

* * *

Problema care m'a preocupat în tinereţe îndeosebi de intens, şi care a jucat şi în creaţiunea lui Schnitzler un rol puternic, e contrastul dintre artă şi viaţă.

Dacă alăturezi piesa lui Schnitzler „Lebendige Stunden" de „Tonio Kröger" pe care am scris-o pe când aveam vre-o treizeci de ani, atunci constaţi o afinitate în felul de a privi viaţa şi în enunţarea problemei. Atât în piesa lui Schnitzler cât şi în nuvela mea simţi o anumită melancolie a artistului, care are simţământul că neglijează să trăiască din pricina creaţiunii poetice. Această dispoziţie fundamentală se oglindeşte în cele mai multe opere ale lui Schnitzler şi constitue o notă caracteristică.

* * *

Cu deosebire îmi place romanul „Therese". Această capodoperă o consider mai presus decât „Der Weg ins Freie" care face deasemeni parte din creaţiunile cele mai generoase ale lui Schnitzler.

Monotonia „Theresei" pe care au relevat-o unii critici, n'am putut s'o descopăr până acum. Simţimântul intens al tristeţei, care străbate întreagă această carte, m'a impresionat de nenumărate ori, nespus de mult.

„Theresa" lui Schnitzler are în compoziţia ei ceva genial. Destinul acestei guvernante, care slujeşte într'un şir de familii burgheze, oferă scriitorului prilejul unui tablou social de o bogăţie coloristică răpitoare Arthur Schnitzler procedează ca şi diavolul lui Le Sage, care descoperă acoperişele caselor lăsând să se vadă ameţitoarele varietăţi ale soartei oamenilor.

Opera lui Arthur Schnitzler se caracterizează printr'o delicateţă pur vieneză, are ceva din catifelarea pastelului, dar totodată şi din severitatea vieţii, care se manifestă aproape cu cruzime şi care trădează pe medic.

In Schnitzler se reflectă medicul obişnuit cu suferinţa, care observă şi tratează bolnavul fără sensibilitate prefăcută. In cărţile lui Schnitzler se simte o apăsare neînduplecată, care aproape te doare, dar care amestecată cu gingăşia şi blândeţea firii sale, exercită un farmec poetic neobişnuit.

Moartea lui Arthur Schnitzler e o mare nenorocire; căci lumea ar fi avut abia acum nevoe de el.

Ca şi Hugo von Hofmannsthal, Schnitzler era adânc înrădăcinat în vechea Austrie, fiind expresia ei cea mai desăvârşită. Dar Schnitzler avea toate posibilităţile necesare ca să pătrundă în lumea noastră nouă. El ne-ar fi putut fi de un nemărginit folos: un sfetnic şi un sprijin în luptele noastre spirituale, un conducător pentru lupta noastră în viaţă, artă, politică şi orânduire socială. Căci Arthur Schnitzler nu era numai un artist, ci şi un înţelept, un om curagios — un model demn de imitat. Cuvântul şi sfatul lui ar fi fost necesar întregii lumi.

Pătruns de veneraţie, iubire şi tristeţe salut pe marele dispărut. — *a. b.*

„Scholiile" lui Julien Benda

Ultrareacţionar prin formaţie, prin gândire şi prin ataşarea la o determinată tradiţie spirituală, Julien Benda nu neglijează nici o ocazie care i-ar putea furniza materie pentru anatemizarea şi sfidarea democratismului sub toată varietatea formelor lui. Minte care priveşte lumea şi lucrurile sub unghiul unui raţionalism excesiv, Benda se amuză la jocul de îmbucare al raţionamentelor, cum se amuză ochiul la jocul fântânilor arteziane. Esseistul acesta cu uimitoare surse de gândire, e un spectacular, un contemplativ prin esenţă. Şi de aceea, atins de microbul estetismului aristocratizant. Democraţia, care în orice caz a anulat distanţe sociale nefundate, desfundând oarecum terenul energiei umane, este criticată nu atât pentru semnificaţia ei, cât pentru... inestetismul ei în aspecte. .

Ceva de egală intensitate, de lipsă a decorului în basorelieful structurii ei teoretice. Pare că din aceste motive, care rămân de ordin estetic, Julien Benda condamnă de plano democraţia spirituală şi cea politică. O antipatie organică şi ireductibilă.

In scoliile sale din „La Nouvelle Revue Française". caută o explicare a conservării Academiei, de origin regale aristocratice, în cadrul democraţiilor moderne, E foarte democratică credinţa generaţiilor noui în gânditorii oficiali ai Academiilor. Democraţia în genere crede în somităţile sociale. Un cult nejustificat în fond, după opinia lui Benda. Academicianul este exemplarul tipic al acestui cult de esenţă democratică. Tipul de umanitate superioară pentru democraţie nu este eroul, ca odinioară (dulce suspin după zile apuse şi stări îngropate) pentru societăţile patriciene, în convingerea lui Benda superioare, ci lucrătorul spiritului, scriitorul. Or, academicianul corespunde exact acestui ideal. Aureola care-l nimbează, prin faptul apartenenţei lui la înalta instituţie care este Academia modernă, impune un general respect. Chiar şi lumea aristocratică participă la acest cult. Asta din motivul că Academia ar fi singura instituţie a monarhiei pe care democraţia a lăsat-o intactă. Şi, în urmă, din motivul că nici pentru aristocraţie eroul nu mai e suprem exemplar uman, ci omul de litere.

Scoliile acestea în care se distilează cu machiavelică subtilitate veninul antidemocratic, lasă să se întrevadă ura lui Benda pentru academicieni, pe care-i gratifică şi cu atributul suficienţei.

Raţionamentele lui Benda devin tot mai suspectabile. —*n. t.*

Iarmarocul metehnelor

E titlul volumului de nuvele al d-lui Dragoş Protopopescu, care va fi printre primele volume ce urmează să vadă vitrina librăriei, odată cu începerea sezonului literar, în primele zile ale lunii Noembrie.

Autorul descrie un mediu anglo-român, pentru prima oară exploatat în nuvelistica noastră, — cele mai multe pagini din *Iarmarocul metehnelor* fiind rezultatul experienţelor de viaţă ale unui român rătăcit în furnicarul Londrei.

Din interpretarea unei lumi adusă dela noi de acasă cu lumea anglo-saxonă, rezultă reacţii sufleteşti pe care d. Protopopescu le tratează pe un plan de fantezie şi satiră.

Mărunte

Romanul d-lor Al. Bilciurescu şi M. Toneghin *„Doamna Casanova"* apare la 15 Noembrie în Editura *„Cugetarea"*.

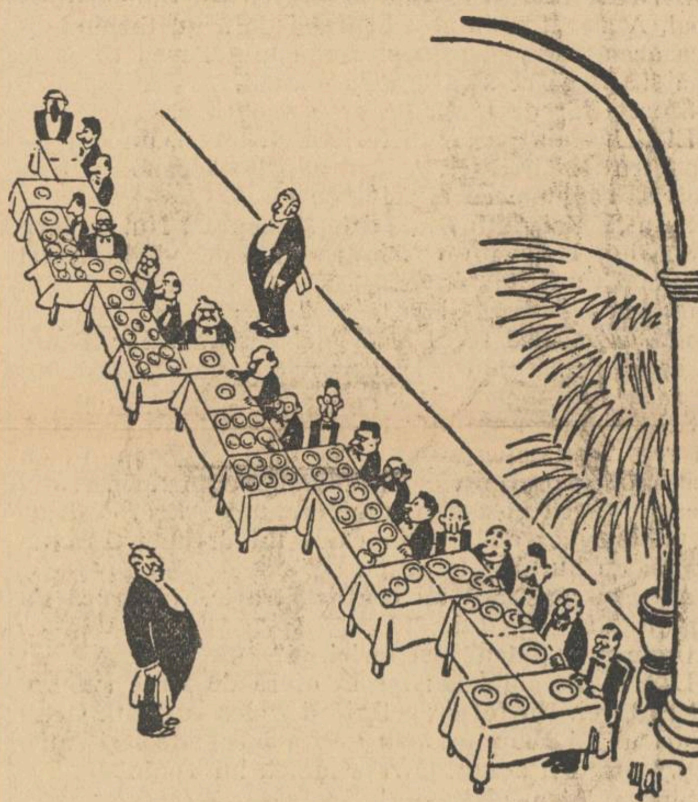
Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului literar". a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între orele 5-6.

Distrat

— Suntem la Colonia?
— Nu, la Bagdad.
— Ei, al dracului! Am greşit avionul!...

Banchetul...

...jucătorilor de domino...

Bibliografie

In editura Societăţii Române de Filosofie a apărut: „OMAGIU PROF. C. RADULESCU-MOTRU" *cu următorul interesant cuprins:*

I
VIAŢA ŞI OPERA PROF. C. RADULESCU-MOTRU

Viaţa, opera şi personalitatea profesorului C. Rădulescu-Motru	*G. Vlădescu-Răcoasa*
C. Rădulescu-Motru psiholog	*Eugeniu Speranţia*
„ „ „ filosof al culturii	*M. Ralea*
„ „ „ metafizician	*I. Brucăr*
„ „ „ pedagog	*V. Băncilă*

II
DISCIPLINELE FILOSOFICE IN LUMINA ACTUALITAŢII

Logica şi teoria cunoştinţii	*I. Petrovici*
Metafizica	*M. Florian*
Sociologia	*D. Gusti*
Psihologia	*C. Georgiade*
Pedagogia	*G. G. Antonescu*
Etica	*P. Comarnescu*
Estetica	*T. Vianu*
Filosofia dreptului	*Mircea Djuvara*
Filosofia religiei.	*M. Uţă*
Filosofia istoriei.	*N. Bagdasar*
La nationalité en philosophie	*I. Petrovici*

SĂPTĂMÂNA DE SACRIFICIU PENTRU CĂRŢI LITERARE

30 % ofer, cu începere dela 29 Octombrie până la 6 Noembrie a.c. la Biblioteca pentru Toţi şi la toate cărţile literare editate de: Librăria „UNIVERSALA" Alcalay & Co.

Catalogul se expediază gratuit la cerere.
Expediţie în provincie contra ramburs.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11